

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Daniel Prophetarvm Princeps Descriptvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

DANIEL

PROPHETARVM PRINCEPS

DESCRIPTVS.

CAPVT I.

Danielis in seruido proposito firmitas & constantia.

DANIELEM HEBRÆVM VATEM inter septem viros priscæ legis jure meritissimo numeramus, ævo ultimum, non rerum gestarum magnitudine. Quis porrò Daniel profetia, quis & quantum eruditione, facultatibus, dignitate, sapientiâ, virtute, sanctimoniâ fuerit, suo loco dicemus. In antecessum hæc pauca succurrere libasse.

Daniel sanguine regio progenitus, supra nonaginta annos princeps palatinus, tam Chaldæâ, quam aliâ omni literaturâ eruditus, vir ævo illo doctissimus, omniumque sapientissimus, & quod elogiorum caput est, divino spiritu afflatus, vaticinij laude florentissimus.

Sed stylum ad ipsam veritatem, historiam, in quâ explicandâ cum seruibus ordinem, quem divinus historiæ scriptor servavit, qui maximam temperantiæ atque abstinentiæ laudem Danieli, sociisque tribuens: *Proposuit autem Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensâ regis, neque de vino potus ejus.* Nimirum Daniel altissimâ mente combibit; Divina lex istud prohibet, hoc vetitum, ergo neutiquam faciendum, quidquid demum sequatur damni. Ad eâ mentem Daniel nec verbis, nec muneribus, nec minis, vi nullâ potuit abduci. Vetitum est, ergo factu fœdum, ergo minimè committendum est. Validissimum proterius retinaculum peccatis injicit hæc una cogitatio: *Vetitum est.* Quod hoc capite ubertius disseremus.

§. I.

Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensâ regis. Divini vim edicti Daniel ita complexus est animo, ut omnes adversas ratiocinationes ariete hoc uno eliserit: *Vetitum est.* Quidquid objiceretur, ille animosissimè repudians: nec volumus, aiebat, nec possumus divinam legem violare, etiam facultatum, nominis, famæ, insuper & vitæ jactura sit faciendâ. Perdamus omnia, non refert, modò servemus leges patrias. Pereamus nos, quid interest, dummodò steterit Dei decretum. Hos tales cibos admittere, nobis vetitum, ergo istud nunquam facturi sumus. Vel sanguinem potius placet prodigere, quam legi fraudem facere.

Vetitum erat Hebræis, in obvios quosque cibos se effundere, sed jure non tam stricto, quam furtum, adulterium, homicidium. Et primò quidem Judæis nefas erat in societatem mensæ cum idololâtris venire. Petrus in Cornelij Centurionis domo: *Vos scitis*, inquit, quomodo abominatum sit viro Judæo conjungi aut accedere ad alienigenam, scilicet convictis gratiâ, ad ejusdem mensæ familiaritatem. Hinc Dominum IESVM sitientem Samaritis oratione perstringens: *Quomodo tu*, inquit, *Indæus cum sis, bibere a me potus, quæ sum mulier Samaritana? non enim comestur Judei Samaritanis.* Deinde Leporina & suilla caro, præter ejusmodi alia, Hebræo-

rum mensis ex lege arcebantur. Atqui aularum mensæ id genus carniū minimè averlantur. Accedit, quod idololatræ multa comederint, Diis prius oblata, quæ si pari libertate in cibos Judæi admisisset, grandi religionū suarum dispendio vel fecissent. Quod & Christianis initid vetitum. Hinc illa sanctus Apostolici epistola: *Visum est Spiritui sancto & nobis nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.* Ergo rectissimè Daniel: Hoc, inquit, inter vetita ducimus, eam ob causam id nunquam committeremus. Retinaculum peccati, memoria præcepti.

Adversus hanc Danielis & sociorum temperantiâ tot rationes, tantoque pondere pugnârunt, ut nemo jure videatur offendi potuisse, si subductis rationibus dixissent: Quidquid rex jussit, in mensam admittimus: Date, quod consuetum est huic aulæ apponere. Nam illis hæc momenta rationum ordine potuissent objici. 1. Quid, ô boni juvenes, hic frustra reluctamini? Captivi estis, nec enim domi vestræ agitis. Nihil vobis in regiam curiam juris. Novas illi leges scribere non vestræ potestatis est. Num vestræ conditionis obliti, quid prandendum, quid cenandum sit, dicetis? 2. Sed esto, captivi non sitis, peregrini certè atque exteri estis, quibus neutiquam permissum in alio regno novam cenandi consuetudinem inducere.

Hic aulæ nostræ mos est, quem antiquare conatu vanissimo nitimini. Ergo edite, quod vobis apponitur, *Omne, quod in macello vanit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.* 3. Sin obstinatè ab his regibus repudiatis, omni regis gratiâ exciditis. Rex istud sui contemptum interpretabitur. 4. Malasar caput extremo periculo objicietis, si vestro stare judicio pertendatis. Officium Malasar & vitam perdidit, si contra regis jussa aliam vobis præbuerit dietam. Ergo alieni saltem Apitis discrimen attendite, si vestrum vobis caput venale. 5. Et quales, obsecro, totius aulæ sermones commeaunt, quales irrisus? omnium eritis fabula, triviale de vobis carmen cantabitur, omnium in vos cavilli jacentur. Ergo saniora inite consilia. Non licet hic multum tricarari. Imperium regis exequendum. Ratiunculis cedendum omnibus, ubi regia urget jussio. Nihilominus *Proposuit Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensâ regis.* Idè & tres alij proposuerunt. Hinc liberrimæ voces illæ: *Dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum.* Atque ut istud suavius persuaderent: *Tetra nos, obsecro, ajunt, servos tuos diebus decem; & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum, qui vescuntur cibo regio: & sicut videris, facies cum servis tuis.*

En, quid propositi firmitas possit, quam retrahat à malo! ô quanti quanta proponimus, & fit nihil: dicunt, proponunt, statuunt, & fit nihil; promissis implent athera & fit nihil. Hæc quidem proposita nostra sunt, sed non firma, non in corde maculo nata.

§. II.

Suilla, de quâ suo loco disseremus, cum sciret adulterium omnino prohibuit, proposuit in corde suo pudesceri potius Babylone totâ, ad extremum potius

na & suilla caro. 3. Inmolata simulacrorum.

Actor. c. 15. vers. 28.

Rationes quibus potuissent temperantia Danielis & sociorum expugnari.

1. Cor. c. 10. vers. 25.

Dan. c. 1. v. 12. & 13.

Observatio interdictorum. 1. In Suilla: tius

tius supplicium trahi, lapidari potius statuit, quam ad-
ulterari. Vetitum est, nefas est, ergo neutiquam com-
mittendū est. Pati animo Eleazarus fenex laudatissi-
mus: *Destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem.*
Suillam esse vetitā sciebat, & circo propoluit in cor-
de suo mori potius, quam cibo vetito contaminari.
Erant, qui miseratione parum laudandā moti clan-
culum rogarent, edere carnes lege non vetitas, eaq;
ratione suaviter simularet porcinas à se comestas, ita-
que supplicium evaderet capitale. Quā in re mirifice
humanos se sensuerunt. At ille tam importunis suaso-
ribus: Turpissimum est, inquit, cano capiti simulare,
aut fingere. Quod si faciam, an non juvenes nostri pu-
tabunt Eleazarum nonagenarium ad alienigenarum
vitam transisse, unde & ipsi tum amore vitæ, tum
exemplo meo inducti similia audere non refugient?
Quocirca hoc nunquam facturus sum, neq; enim ha-
ctenus his moribus consuevi vivere, ut ingenitæ nobi-
lilitatis gemitum maculā tam turpi polluam. Ergo se-
cundum sanctæ & à Deo conditæ legis constituta

præmitti volo in infernum. Nam etsi in presenti tempore
supplicii hominum eripiar, manum tamen omnipotentis nec
vivus nec defunctus effugiam. Quamobrem fortiter vitā exce-
dendo, senectute quidem dignus apparebo; adolescentibus au-
tem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter
pro gravissimis & sanctissimis legibus honestā morte persungar.
Et verò etiam perfunctus est. Tanti fuit Eleazarus, ni-
hil patrare vetiti. Cum tamen suillam edere non illo
jure strictissimo vetaretur, quo vetantur mendacia,
furta, adulteria, homicidia, quæ Deus non lege solum
scripta, sed etiam naturali ac congenitā gravissimè
vetat. Nihilominus divinas leges, o Christiane, audes
cōtumeliosissimè perfringere. Exactè illud nosti: Non
loqueris contra proximum falsum testimonium, & tamen non
tantum mentiris, sed ut mentiaris, datā operā & studio
id agis. Non nefcis, quid septima lex veteris: Non furaberis.
Et tamen manū in aliena mittis, & furaris. Integre
calles, quid sexta lex prohibeat: Non machaberis. Et ta-
men eo ipso animo domum subis, ut in vetitū ruas &
moecheris. Nō ignoras, quid quinta lex interdicit: Non
occides. Tu tamen pugionem rapis, gladium stringis, &
intentas alteri mortem temerarius legirupa. Atq; hoc
est, quod peccata letalia nimium quantum auget. Hęc
illa noxarum in sepe enormis gravitas, hæc illa iniquitas
infinita, scire, & à dictante conscientia audire: Hoc
vetitum est, & à Deo iudice supremo vetitum est, &
sub pœnā mortis æternæ, sub iacturā cæli & beatitudi-
nis æternæ vetitum est; hanc ipsam tamen culpam
nihilominus committere, legem divinam rumpere, &
scientem ruere in malum. Hoc sanè aliud non est,
quàm Deo illud impiorum oclamare; *Manda, reman-
da; Manda, remanda;* ego tamen vel invito te, vel te ve-
tante hoc facio. Hoc, inquam, infanda in Deum inju-
ria est, nullis ignibus, nullisq; sæculis expianda.

Exod. 20.
vers. 16.

Ibid. v. 16.

Ibid. v. 15.

Ibid. v. 13.

Scire ali-
quid pro-
hibitū, ni-
hilominus
culpam cō-
mittere, est
noxæ enor-
mis.

Isa. 628.
vers. 10.

Paradig-
mata ul-
tionis di-
vinæ in
mandato-
rum con-
tempores.
1. In Adam
& Evā.

Gen. 1.
vers. 14.

boni & mali ne comedas. Ergo quod vetitum, nequa-

A quam committendum. Si ita, inquit, ratiocinati fuisset, paradisi retinuisset.

Dux belli laudatissimus Iosue, expugnaturus Iericho urbem, edictum militare promulgari iussit istud: *Cavere, ne de his, que præcepta sunt vobis, quippiam contragatis, & sitis prævaricationis rei. & omnia castra Israel sub pec- cato sint, atque turbentur.* At verò Achan amore prædæ captus modestissime, ut ipse putabat, clam aliquid accipit contra vetitum. Quod ipse demum fallus: *Vidi, inquit, inter spolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque auream quinquaginta siclorum: & concupiscens abstuli, & abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentiūque fossā humo operui.* Res belli non magna nec ulli noxia, quia tamen vetita, hæc in Achanum sententia capitalis est pronuntiata: *Quia turbasti nos, exturber te Dominus in die hac. Secutum mox supplicium.* Ab omni populo lapidibus est obrutus. Omnia, quæ illius erant, filij & filia, omne pecus, omnis supellex unā cum argento, aureā regulā & pallio, in detestationem criminis consumpta sunt igni. Tanti est audere vetitum.

§. III.

His firmandis Regum fasti rem miserandam memorant. Virum Dei, Prophetam verum rex Ieroboam invitaverat humanissimè ad prandium. Cui Propheta: Non venio, inquit, neq; si mihi dimidium domus tuæ dones, non venio. Hoc enim mihi vetitum. Ita vates fortiter se gessit, & rex tulit repullam. Abeuntem hunc vatem prophetes alius, sed fallus, in itinere assecutus invitavit in domum, & ad mensam suam. Nō licet mihi, ait alter, reverti, nec in viā quidquam vel comedere vel bibere. Hæc enim vetantis Domini vox est: *Non comedes panem, & non bibes aquam: ibi, nec revertaris per viam, quam ireris.* Cui alter: Et ego, inquit, propheta sum similis tui: & Angelus locutus est mihi in sermone dicens: *reduc eum in domum tuam, ut comedat panem & bibat aquam.* Ita sefellit eum, & reduxit secum. Nec diu absuit pœna. Dum enim unā prandent, vox ruit ab alto: *Quia non obediens fuisti orī Domini, & non custodisti mandatum, quod præcepit tibi Dominus Deus tuus: & reversus es, & comedisti, & bibisti aquam in loco, in quo præcepit tibi, ne comederes panem, neque biberes aquam, non inferatur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.* Sententiā tam tristi acceptā abiit, & in viā jugulatus est à leone, velut carnifice, qui prandium punivit vetitum.

Tu, o Deus, mandasti mandata tua custodiri nimis, Vanitentibus in vetitum. Hac in re Balaam insignissimè se gessit. Miserat ad eum rex Balac principes, qui viri suaviter invitatum ad se perducerent. At ille principibus liberrimè: *Ite, inquit, in terram vestram, qua prohibuit me Dominus venire vobiscum.* Renuntiatum est hoc Balaco regi, qui rursus plures & nobiliores, quàm ante, misit. Legati virum humanissimè salutantes: Hæc ipsissima, inquit, regis te invitantis verba sunt: *Ne cum te venire ad me paratus sum honorare te, & quidquid volueris, dabo tibi.* Cui Balaam iterū: *Si dederit mihi Balac plenā domum suam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, non venio, edictū vetans non temero.* Animus magnus & vetiti observans, modò & constans fuisset, retinaculum omnis peccati, memoria præcepti.

Iosue ad nutum & exactissimè obtemperabat iubenti. Divinus scriptor de illo: *Sicut, ait, præceperat Dominus Moysi servo suo, ita præcepit Moyses Iosue: & ille universa complevit; nec præterit de universis mandatis, nec unum quidem verbum, quod iusserat Dominus Moysi.* Vbi quis seipsum legibus solve, religionibus liberare, & sibi met excēptionē dare incipit, jam actum est; varias sibi causas fingit temerandi vetiti: Tam graviter dicit, non est prohibitum. Cui enim noceo, li hoc agam, quod raro fit, pane fieri non censendum. Nunquid ob rem tam

leviculam ad inferos mittat? Ita sanè, mi homo, vel ob
 pomum, quia vetitum, cogimur mori. Nec levis est
 culpa, vel in re levissimâ Deum vetantem spernere.
 Proposuit Daniel in corde suo, ne pollueretur de mensâ regis,
 tametsi gravibus & multis urgeretur causis, ut hîc
 mensâ legibus se fuisset solveret: Non solvit. Nemo
 dixerit, sum pauper, sum debilis & æger, immanis ap-
 petentia, vehementer me sollicitat tentatio, neque ego
 sum resistendo; licebit ergo aliquantulum metas ven-
 titi transilire. Neutiquam licebit. Neque enim divinæ
 leges talem admittunt explicatione. Nunquam men-
 tiri licet, furari nunquam, aut pudicitiam temerare,
 quia vetitum. Sat caussarum est: Deus vetuit. Vetan-
 tem spernis? à tergo tua te Nemelis sequetur. Vocife-
 ratus Moses: *Quid si audire nolueris, inquit, vocem Domini*
Dei tui, venient super te omnes maledictiones istæ, & apprehen-
dent te. Maledictus eris in civitate, maledictus in agro. Maledi-
ctum horreum tuum, & maledicta reliquia tua. Maledictus
fructus ventris tui, & fructus terra tue, armenta bovm tuorū,
& greges ovium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & male-
dictus egrediens. Haud aliter Isaias: Abjecerunt legem ex-
ercitum, ait, ideo iratus est furor Domini. Gravissimum est
rem in se vel levissimam patrare, quam vetet Deus,
Salomone teste; Qui declinat aures suas ne audiat legem,
oratio ejus erit execrabilis.
 Proponat igitur quisque in corde suo, opes potius
 ac facultates omnes, existimationem & famam, fan-
 guinem & vitam animosè prodigere, quam scientem
 ruere in vetitum, & vel unicum Dei legem violare.
 Hoc assidue ob oculos obversetur: Vetitum est, ergo
 neutiquam admittendum est. Proponat in corde suo
 cum Psalte regio: *In æternum non obliviscar justificationes*
tuas. Juravi & statui custodire judicia justitiæ tuæ.

CAPUT II.

Illustrissima Danielis, & sociorum ab-
 stinentia.

NE vel minimâ adversus Dei leges culpam con-
 scisceret Daniel, Malasarem regium Dietariū
 summè rogans: *Tenta nos, obsecro, ait, servos tuos diebus de-*
cem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bi-
bendum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum,
qui vescuntur cibo regio, & sicut videris, facies cum servis tuis.
 En, juvenis sanguine regio prognatus cubiculario
 supplicat, scq; benevolo illius arbitrio veluti servum
 committit. Sed huic tam submissæ humanitati non
 licet immorari, ad alia festinamus.
 Modestissimum consilium Malasari non displicuit,
 admittit tam humanas preces. Elapsis igitur decem
 diebus, Apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentio-
 res pra omnibus pueris, qui vescabantur cibo regio. Resista
 Malasari visa est commodissima. Cogitare illi prom-
 ptum fuit: si fontana & cicer formâ aded succi ple-
 nam concilient, cibus potiusque regius in meos cedet
 usus, polente illis, & aquæ fatis dabo. Ita Malasar rol-
 lebat cibaria & vinum potus eorum, dabatque eis legumina.
 Pueris autem his Deus dedit scientiam, & disciplinam, in om-
 ni libro & sapientiâ: Danieli autem intelligentiam omnium
 visionum & somniorum. Complevis itaque diebus, post quos
 dixerat rex, ut introducerentur, introduxit eos propositus eun-
 chorum in conspectu Nabuchodonosor. Cùmq; eis locutus fuis-
 set rex, non sunt inventi tales de universis, ut Daniel, Ananias,
 Misael & Azarias, & steterunt in conspectu regis. Et omne
 verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex,
 invenit in eis decuplum super cunctos ariolos, & magos in uni-
 verso regno ejus. Hoc ipsum & hydriola, hoc divinæ le-
 gi conformis potuit abstinentia. Hic exponendum,
 sed succinctè & compendio, quid rationum & cauf-
 sarum ad abstinentiam nos impellat, & cur de illâ
 crebrius sit differendum.

Prima ratio, quæ abstinentiam nemini non per sua-
 Præma.
 deat, est ingens hoc bonum; Divinâ irâ misericordè placat
 Abstinentia. Rex Iosaphat ab Ammonitis, & Moabitibus
 hostiliter circumdatus, Totum se contulit ad rogandum Dominum,
 & predicavit jejunium universo Iuda. Ad abstinentiæ & je-
 junij preces divinâ intescit ira. Exactam penitententiæ
 normam diciturur Ioël: *Convertimini ad me, inquit, in*
loel. c. 2.
loro corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in plañtu. *vers. 12.*
 Altera ratio, Abstinentia facillimè impetrat à Deo quod ro-
 Secunda.
 gat. Eldras sacerdos pro testimonio dicens: *Predicavi ibi*
1. Esdra. c. 8.
jejunium, ait ut peteremus ab eo viam rectam nobis & filiis no-
vers. 21.
stris. Rex David omnibù abstinet, ut filio Iudo, quem
ei Bethsabea genuerat, vitam impetret. Jejunavit David
2. Reg. c. 12.
jejunio, & ingressus seorsum jacuit super terram. *vers. 16.*
 Tertia; Christi sobrietatè, abstinentiam, & jejunia
 Tertia.
 ad nostrum modulum par est imitari. De suis apertè
 Christus: *Venient dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc je-*
Luc. c. 5.
junabunt. Ablatus est sponsus: jejunium non recusat, *vers. 35.*
quisquis sponsi desiderio flagrat.
 Quarta; jejunium & abstinentia expiandis peccatis
 Quarta.
 unice conducunt. Promulgante Ionâ penitentiam in
 urbe populosissima Ninive, *Crediderunt viri Ninivæ in*
Jon. c. 3.
Deum, & predicaverunt jejunium. *vers. 5.*
 Quinta; superandis tentationibus facit jejunium. Quinta.
 Dilucidè Bernardus: *Tentationes, inquit, vincere non po-*
Bern. de mo-
teris, nisi carnem per abstinentiam castigaveris. Hoc ar-
do bene vi-
morium genere usus Rex David adversus hostes: Ego
vendit serm.
autem, ait, cum mihi molesti essent, indubar cilicio, humilia-
24. p. 1624.
bam in jejunio animam meam. *1. f. 34. v. 13.*
 Sexta; Tam corporis, quàm animi malis præaven-
 Sexta.
 dis plurimum prodest abstinentia. Idem, quem dixi,
 Clarevallensis Abbas luculentissimus testis: *Per abstinen-*
Bern. loco
tiâ, inquit, omnes virtutes raducantur, & edificantur; per gula
dicto.
omnia vitia mediantur, & confortantur. Ideo tres pueri in ca-
mmo ignis non arserunt, quia abstinentes fuerunt. Daniel igitur
liberatus est de ore leonum, quia servavit abstinentiâ ciborum.
 Septima; Edomandæ carni abstinentia subsidium
 Septima.
 opportunissimū. Luxuria saturitati semper vicina, car-
 nem subjugat, luxuriam refrenat abstinentia. Nam eo-
 dem Bernardo teste, *Pereunt Cupidinis arcus, cum corpori*
subtrahitur cibus & potus. Amica castitati fames panem cogi-
rat, non adulteria. Danielis Abbatis scitum est: Vigor cor-
poris, languor animi. Vis carnem ad obsequium flectere?
jejunij frange.
 Octava; Animo vegetando adjumentum maximum
 Octava.
 Abstinentia. Jejunium animæ alimentum. Mens mul-
 titudine ciborum fatigata perdit vigorem orationis.
 Sobrietas & Abstinentia longioris vitæ ac sapientiæ
 mater. De abstinentiâ productioris vitæ certissima
 causâ jam sæpius & libro singulari egimus. *Vide Alo-*
amari, sed
 Hæc ipsa Danielis historia dictorum confirmatio-
 nem suppeditans: *Et apparuerunt, inquit, vultus eorum me-*
salubris suc-
liores & corpulentiores pra omnibus pueris, qui vescabantur ci-
ci de absti-
bo regio. Quod ipsa etiam natura potuit efficere: tum
jejunio.
quia Hebræi juvenes illi huic diætæ assueverunt, *Dan. c. 1,*
vers. 15.
 tum etiam ob animi jucunditatem, quàm ex eâ tem-
 perantiâ hauserunt. Si ad altiores causas respiciamus,
 habitiorè vultum, abstinentiæ præmium dicemus. Sic
 Iuditha venustiorè formam, sic Samson fortitudinè
 auctiorè sibi conciliavit abstinentendo. Exercitatio &
 abstinentia, si jungantur, superant aurum potabile, la-
 pidem philosophicum, quintam essentiam è margari-
 tis, forbitunculam elixir nobilissimam, omne omnino
 pharmacum multis modis præcellunt. Abstinentia pu-
 ros, liberòsque reddit spiritus, & mirum quantum va-
 lerudinem firmat. Cùm enim anima rationalis simul
 & sentiens, & vegetans sit, vires autem habeat certis li-
 mitibus circumscriptas, inde fit, ut quò minus coquen-
 dis cibus impeditur, eò magis occupari possit perti-
 ciendis studiis. Hinc Salomon Sapientiæ miraculum:
 Cogitavi

Eccles. 2. 2. Cogitavi, ait, in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animi meum transferrem ad sapientiam, devitare inque stultitiam, donec viderem, quid esset utile filius hominum. Sapientie mater Sobrietas. Hoc animo dixit Isaias: *Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum? ablucatos à lacte, avulsos ab uberibus. Qui etiamnum trahunt ubera, in cibi potisque libidines effusi, ad capiendam sapientiam non sunt idonei.*

§. II.

ANte diluvium Noëticum carne & vino abstinentiam victitantes fructibus, & tamen ad nongentos annos propagabant vitam, homines longevi & sapientes. Nazarei & Rechabite abstinentiam in divinis coëcibus laudantur. Moles & Elias diebus quadraginta continuis sine culinà & omni mensà ad colloquium cum Deo, in eundem sese pararunt, sapientiam & Dei familiaritatem suavissimam promeriti. Iuditha, Esther, Machabæi prudentiam & fortitudinem, quâ Hofsernem, Amanum, Antiochum vicerunt, per preces & abstinentiam obtinuerunt. Ioannes Baptista, dum inter mortales ageret, Angelus evasit abstinentiâ. Tacebo eos, qui solitudinem habitantes ad octogesium, nonagesimum, centesimum, & plures annos produxerunt vitâ rigidâ & pertinaci abstinentiâ. Cornobite, Hieronymo teste assiduis ac quotidianis jejuniis egerunt vitam. In cibum panis, in potû non è cœlâ Masticum, aut Falernum, sed è proximo fonte frigida fuit: si quid lautius oluissent, oluscula, cicer, herbulas, pisum & legumina submittebat olla. Nam cocti & aliquid calidi comesse inter cupedias numerabatur.

Augustinus suam reficiendi corporis consuetudinem exponens, & divinam in eâ re agnoscens eruditionem. *Nulle autem, inquit, suavis est nulle necessitas, & adversus istam suavitatem pugno ne capiar, & quotidianam bellum gero jejuniis sepius in servitute redigens corpus meum. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Quis autem adeo insanit, cum aliquid glutire pharmaci, aut medicæ potionis cogitur haurire, medicum aut pharmacopola roget, ut calices impleant capaciosiores, ut quindecim aut septemdecim pro novem catapotis oggerant sumenda. Nemo tam fatuus, qui copiam hæc in re amet. Pharmaca sumimus, quàm possumus parcissimè. Quò minus, hoc gratius. Sic alimentata, inquit Augustinus, quemadmodum medicamenta sumo. Addit: Non ego immunditiam opsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticula concupiscentiâ deceptum, & David propter aqua desiderium a seipso reprehensum, & regem nostram non de carne, sed de pane esse tentatum. Quod autem saluti satis est, delectationi parum est. Hæc ipsa nos modum necessitatis sentire non sinit, & ipsum limitem procurande salutis (si qua adsit, delectabilia) rapiendo abscondit, & translit: putantibus nobis satis non esse, quod satis est, dum libenter ejus provocationibus ducimur, estimantes nos adhuc agere negotium valetudinis, cum agamus potius voluptatis. Ita nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas.*

Aug. l. 10. Confess. c. 31. n. 7. Augustini reficiendi corporis consuetudo:

Pilulæ. Nemo tam fatuus, qui copiam hæc in re amet. Pharmaca sumimus, quàm possumus parcissimè. Quò minus, hoc gratius. Sic alimentata, inquit Augustinus, quemadmodum medicamenta sumo.

Idem ibid. num. 6. Addit: Non ego immunditiam opsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticula concupiscentiâ deceptum, & David propter aqua desiderium a seipso reprehensum, & regem nostram non de carne, sed de pane esse tentatum. Quod autem saluti satis est, delectationi parum est. Hæc ipsa nos modum necessitatis sentire non sinit, & ipsum limitem procurande salutis (si qua adsit, delectabilia) rapiendo abscondit, & translit: putantibus nobis satis non esse, quod satis est, dum libenter ejus provocationibus ducimur, estimantes nos adhuc agere negotium valetudinis, cum agamus potius voluptatis. Ita nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas.

Aug. l. 4. contra Julian. c. 14. Augustinus suam reficiendi corporis consuetudinem exponens, & divinam in eâ re agnoscens eruditionem. *Nulle autem, inquit, suavis est nulle necessitas, & adversus istam suavitatem pugno ne capiar, & quotidianam bellum gero jejuniis sepius in servitute redigens corpus meum. Hoc me docuisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Quis autem adeo insanit, cum aliquid glutire pharmaci, aut medicæ potionis cogitur haurire, medicum aut pharmacopola roget, ut calices impleant capaciosiores, ut quindecim aut septemdecim pro novem catapotis oggerant sumenda. Nemo tam fatuus, qui copiam hæc in re amet. Pharmaca sumimus, quàm possumus parcissimè. Quò minus, hoc gratius. Sic alimentata, inquit Augustinus, quemadmodum medicamenta sumo. Addit: Non ego immunditiam opsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Scio Esau lenticula concupiscentiâ deceptum, & David propter aqua desiderium a seipso reprehensum, & regem nostram non de carne, sed de pane esse tentatum. Quod autem saluti satis est, delectationi parum est. Hæc ipsa nos modum necessitatis sentire non sinit, & ipsum limitem procurande salutis (si qua adsit, delectabilia) rapiendo abscondit, & translit: putantibus nobis satis non esse, quod satis est, dum libenter ejus provocationibus ducimur, estimantes nos adhuc agere negotium valetudinis, cum agamus potius voluptatis. Ita nescit cupiditas, ubi finiatur necessitas.*

Ambr. 10. r. l. 3. de virginis. post. dicit. pag. 107. Ambrosij Mediolanensis Pontificis foror Marcellina eò abstinentiam coluerat, ut non tantum non calcaribus, sed freno egeret. Ad eam igitur Ambrosius perscribens: *Jejunium, inquit, in præceptis habemus, sed singulorum dierum. Tu autem multiplicatis noctibus ac diebus innumera tempora sine cibo transigis, & si quando rogaris ut cibum sumas, & paulisper codicem deponas, respondens illico: Non in solo pane vivit homo. Ipse epularum usus cibis obivus, ut edendi fastidio jejunium desideretur, potus è fonte, stertis in prece, somnus in codice. Hæc sanè virgo fuit sapiens, quæ plurimam sene & tunc adepta est abstinentendo.*

Matth. c. 4. vers. 4. Ambrosij Mediolanensis Pontificis foror Marcellina eò abstinentiam coluerat, ut non tantum non calcaribus, sed freno egeret. Ad eam igitur Ambrosius perscribens: *Jejunium, inquit, in præceptis habemus, sed singulorum dierum. Tu autem multiplicatis noctibus ac diebus innumera tempora sine cibo transigis, & si quando rogaris ut cibum sumas, & paulisper codicem deponas, respondens illico: Non in solo pane vivit homo. Ipse epularum usus cibis obivus, ut edendi fastidio jejunium desideretur, potus è fonte, stertis in prece, somnus in codice. Hæc sanè virgo fuit sapiens, quæ plurimam sene & tunc adepta est abstinentendo.*

Bern. form. 66. in cant. pag. 995. Bernardus de seipso: *Abstineo, inquit, de vino, quia in vino luxuria, aut si infirmus sum, modico utor juxta consiliu Davidi. Abstineo à carnibus, ne dum nimis necerunt carnem, simul & carnis nutriant vitia. Panem ipsum cum mensurâ studeo*

sumere, ne onerato ventre flere ad orandum coëctat, & ne improperet etiam mihi prophetas, quia panem meum comedimus in saturitate. Sed nec simplici quidem aqua inurgare me afflicam, ne distentio sanè ventris usque ad utilitatem pertingat libidinis. Tam rigide cultor abstinentiæ Bernardus, & longævus fuit & sapientissimus animus sexagesimum quartum vivendo attingit.

Carolus Borromæus eminentissimum abstinentiæ speculum, hac in re geminû istud tradidit documentum. *1. A parvis incipe, & sensim cresce, idque in omni virtute. 2. Constante perge, & non languesce. Nos aut incipere nolumus, aut in cæptis pergere, si initium videatur difficilis. Ipse primitus carne, dein & oris, postmodum & laganis, omnique laetisusu abstinit, tandem solo pane & aquâ victavit.*

§. III.

Quid autem, obsecro, causæ est abstinentiam videri tam difficilem? Nihil hic rationis admittimus. Venter epulis assuetus non habet aures. Nec Tullius nobis, nec Chrysostomus vel paululum strictior abstinentiam persuaserint. Quid causæ? Bernardus apostolice ad quæstionem: *Ecce, inquit, molestus est nobis pernitentia labor, corporis afflictatio gravis, abstinentia onerosa, in vigiliis dormitat anima nostra præ tedio, non ob aliud, sed quàm propter inopiam spiritus. Ita profusus est. Neq; verò credimus abstinentiâ ipsi etiam corpori salubrem, opinio falsâ jam pridem animû occupavit, nature nimium subduci, stomachum lædi, vires atteri, valetudinem frangi. Erramus luculentè & naturam calumnias iniquis infamamus. Ea paucis contenta valetudinem cibori parcimoniam incredibiliter conservat, & firmat. At nos ad opimiorem quadram assueti, tantum animi non habemus, ut vel solùm incipiamus abstinerere, & aliquanto tempore pergamus & exploremus, quid valeant humeri, quid ferre reculent. Atque cum primâ alterâve hebdomade aut mense non felicissime succedunt cœpta, mox in impatientiam versi dicimus: res non procedit, operam inanem sumimus; ergo antiquum hoc nostrum obtineamus: edamus & bibamus largiter dum sapit. Quis juret in leges abstinentiæ tam arctas?*

Multò sapientius Daniel: *Tenta nos, inquit, obsecro, servos tuos per dies decem, & dentur nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum. Tentemus nos ipsos, obsecro, & progressu temporis te ipsâ reperiemus, quàm non solum utile, sed & facile sit frugalitatem & abstinentiam scitari, parciis comelle, moderantius bibere. Nos plerumque ratiocinamur ab abstinentiâ immoderata, quàm nemo laudaverit. Quod & Bernardus ipse nequitiam inficiatur: *Si carnem, inquit, supra modum assigis, civem tuum occidis; si eam, plusquam oportet, reficis, inimicum tuum nutris. Non nutrias carnem tuam veribus: ita manduca, ut semper esurias, ita carnem refice, ut ea descat servire. Non potest quisquam accipere perfectionem virtutis, nisi prius in se domuerit gulam ventris. Hoc idem notissimus scriptor commendans: *Doma gulam, inquit, & omnia vitia facilius domabis.***

Daniel princeps palatinus, negotij plenus, aulicorum optimatum primus, inter aulicas tamen delicias abstinentissimus. Hinc eximium Bernardi votum: *Dei tibi Deus humilitatem Christi, devotionem Petri, charitatem Ioannis, obedientiam Abrahe, patientiam Isaac, tolerantiam Iacob, castitatem Ioseph, mansuetudinem Moysi, constantiam Iosue, benignitatem Samuelis, misericordiam David, abstinentiam Danielis. Daniel abstinentissimus.*

Tantis igitur exemplis invitati, mortificemus membra nostra, quæ sunt super terram. Si enim secundam carnem vivimus, moriemur; si autem spiritu facta carnis mortificaverimus, vivemus. Hic animis opus; hic audendum, & vis faciendi pravæ consuetudini. Bernardo cõsultore, sic refice

refice carnē, ut seruiat. Non est regnum Dei esca & potus: sed iustitia & pax. & gaudium in spiritu sancto. Abſtinentia productioris vite, & uberioris ſapientie mater.

CAPVT III.

Danieli Nabuchodonosor rex ſomnium committit explicandum. Plura de ſomniis.

Nabuchodonosor anno nono regni, ſecundo Monarchie, Iudeis, Aſſyriis, Moabitibus, Egyptiis jam devictis, ſomnio inuſitato terrius, præcepit omnē ſapientie ſenatū cogi. Ita magis, ariolis, maleficiis, Chaldeis jam convocatis: *Vidi ſomnium, inquit rex, & mente conſuſus ignoro quid viderim. Cui Chaldei: Rex in æternum vive: dic ſomnium ſervus tuus, & interpretationem eius indicabimus. Ad quæ Nabuchodonosor: Sermo receſſit à me, ait, niſi indicaveritis mihi ſomnium & conjecturā ejus narraveritis, peribitis vos, & domus veſtra publicabuntur. Si autē ſomnium & conjecturam ejus narraveritis, premia & dona, & honorem multum accipietis à me; ſomnium igitur & interpretationē ejus indicate mihi. At illi multa excuſantes negarunt id fieri poſſe. Ita ſibi ſomnium à rege prius narrandum, & explicationem ſomnii à ſe ſubjungendam polliciti. Nemini eſſe, niſi Deorum, aliena ſcire ſomnia. Neq; ullum unquam regē hoc ab ariolis & Chaldeis ſciſcitaturū. Rex inaniſtus legiſ ſe duci autumans, jamque in firem veſtus atrocem tulit ſententiam, juſſitque omnes Babylonis ſapientes ad necem abripi. Neq; verò Danieli & ſociis fuiſſe, parſum, quos unā eademque fulminaverat ſententiā, niſi capitale ſupplicium prævertiſſet Daniel. Qui ubi ex Ariochio regie militie princepe, quid rerum ageretur, intellexit, ad regem ipſum penetravit, præciſuſque demiſiſſimis petiit, daretur ſibi tantum temporis dum in lucem erueret tam ſomnium, quàm ſomnii myſterium. Datum. Quo clapo ſomnium explicatū eſt. Hoc loco non oportuū tantum, ſed & neceſſarium de ſomniis diſſerere. Exponemus igitur quæ ſides tribuenda ſomniis, & quid inde commodi poſſit hauriri.*

§. I.

Theologis quadruplex ſomniorum genus eſt: Naturale, morale, à dæmone, à Deo immiſſū. Naturalia ſunt, quæ corporis bonam malâmve temperiem, ſtomachum oppletum aut vacuum ſequuntur: ex his bona malâque valetudo dignoſci poſſet. Hinc medicorum antelignanus Hipocrates librum de inſomniis conſcripſit. Homo triſticus, reticus, & quem atra bilis exercet, jam novit ſua ſomnia: fatigari, cadere, angere, lacrymas fundere, humi reperere, latebras querere, pericula ſubire, inter mortuos agere, triſtia quæque audire creberrimum illi & pæne quotidianum. Qui multi & boni ſanguinis ſunt, ſomniantes hilareſcunt, tripudiis interſunt; rident, currunt, volant. Atque hæc meliores, aut deteriores affectiones, bonos malôſve corporis habitus apertè ſatis enuntiant.

2. Moralia eſt cogitatis, diſtis & factis diurnis proveniunt. Hinc ſomnia Tullius cogitationum & negotiorum diurnorum reliquias appellat. Claudianus poëtarum ocellus canit: *Omnia que ſenſu voluntur vota diurno, Pectore ſopito reddit amica quies.*

Hinc venator ſilvæ & feras, judex lites, auriga currus & equos, ægrotus & ſitiens fontes & aquas, poëta verſus ſomniat, avarus pecunias numerat, famelicus epulas tractat. E moribus hæc petuntur ſomnia.

3. A dæmone immiſſa. Hic diabolus celer & vaſer artifex, ipſis etiam ſomniis ſi Deus annuat, ad peccandum trahit. Cùm Pontius ſederet pro tribunali capitalem ſententiam jam jam dicturus in Chriſtum, en nuntius advolat à conjuge, quæ oblato ſibi ſomnio

A maritum ſolicite monebat: Nihil tibi, & iſto illi: *Mal- Math. c. 27 ta enim paſſa ſum hodie per viſum, propter quæ. Hic non- verſ. 17. nemo quaſierit: Et quamdiu dormivit hæc femina? Ad ipſam ulque decimā noſtrate. Nam teſte Mat- thæo: Sedente autem illo pro tribunali, miſit ad eum uxor ejus. Ante meridiem circa decimam hæc agebantur: nam Chriſtus ipſo meridie, duodecimā noſtrate in crucem actus eſt. Ita diabolus omnem movit lapidem, Diabolus conatus eſt ut Chri- ſti necem impediret.*

4. A Deo immiſſa. Ita ſæpius cum ſanctiſſimis re- gibus, prophetis, aliſque ſibi amiſſiſſimis locutus eſt Deus. Quod facturum ſe pollicitus: *ſi quis fuerit inter vos propheta Domini, ait, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. Quod lobus confirmans: Per ſomnium, inquit, in viſione nocturna quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo. Tunc aperit aures ſuorum, & erudiens eos inſtruxit diſciplina. De ſciplo: Terrebis me per ſomnia, inquit, & per viſiones horrore concuties. Ita Joſeph oblato ſibi ſomnium parentibus & fratribus narravit. Ita venit Deus ab Abimelech per ſomnium nocte. Ita Iacob vidit in ſomnis ſcalam ſtanteſ ſuper terram, & cacumen illius tangens celum: Angelos quoque Dei aſcendentes, & de- ſcendentes per eam, & Dominum in ſummo ſcala. Ita Laban vidit in ſomnis Dominum ſibi dicentem: *Cave ne quidquam aſpere loqui aris contra Iacob. Ita Pharaonis pincer- na & piſtor in carcere, viderunt ambo ſomnium nocte unā juxta interpretationem congruam ſibi. Ita cum veniſſet Ge- deon in caſtra hoſtium, narrabat aliquis ſomnium proximo ſuo. Ita Mardocheus: Recordatus ſum, inquit, ſomni, quod videram hæc eadem ſignificantis, nec eorum quidquam iſtū fuit. Ita Iudas Machabæus expoſito digno fide ſomnio la- tricavit univerſo. Ita Abrahamo, Pharaoni, Salomoni, Danieli objecta ſomnia myſterii plena. Ita Joſephus Chriſti nutritius de conjugis ſanctimoniam monet in ſomnis. Ita viſio per noctem oſtenſa eſt Paulo. Hebræus vates Ioel ſomnia à Deo immittenda promittens: *Senes veſtri, ait, ſomnia ſomniabunt, & juvenes veſtri viſiones vi- debunt. Ita quatuor ſomniorum genera. Cauſæ illorum multiplices, diverſiſſimæ. Nos eas involvimus ſilentio, & ad geminas reſpondemus quaſtiones.***

§. II.

I. Quæ igitur ſomnia ſunt obſervanda? 1. Ea, quæ ſanctitatem aut morbos corporis, animiq; ſpectant. Hic viderint medici tam ij, quibus cura in animum, quàm illi, quibus in corpus eſt commiſſa. 2. Ea, quæ turbant, impediunt, terrent, ita ſunt curanda, ut cauſæ & fontes, e quibus promanant, ardeant. 3. Si quando ſcientias juvene ſomnia non videntur negligenda. Eſt quæ non tantum totos verſus ſed tota etiam epigrammata ſomniando fecerit. 4. Quæ ad virtutum officia, ad dandam ſtipem, ad exercendam ſobrietatem, ad amplectendam religionem impellunt. Non igitur omnia falſa ſunt & fallacia cùm in divinis litteris complura fuerint vera, & eventus certos, quos exhibuerant, ſortita. Nolim tamen inde conficiat: Ergo ſunt obſervanda. Nam iſtud ſecundæ quaſtionis eſt.

II. Quid ergo ſomniis tribuendū fidei? Univerſe ac maximā partem inania, falſa, vana, nulla ſunt, nec ullā merentur obſervationem aut fidem. Quod Eccleſiaſtes dilucidè pronuntians: *Multas curas, inquit, ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus invenitur ſulcitra. Vbi multa ſunt ſomnia, plurima ſunt vanitates, & ſermones innumeri: tu verò Deū time. Huic Eccleſiaſticus Siraci filius ex toto accedit, & de ſomniis hæc ſentit: Niſi ab altiſſimo emiſſa fuerit viſitatio, ne dederis in illis cor tuū. Multos errare fecerunt ſomnia.*

4. A Deo immiſſa. Num. c. 12. verſ. 6. Job c. 33. v. 15, 16. Idem c. 7. verſ. 14. Gen. c. 37. verſ. 7. Gen. c. 20. verſ. 3. Gen. c. 28. verſ. 12. Gen. c. 31. verſ. 24. Gen. c. 40. verſ. 5. Gen. c. 7. verſ. 13. Esai. c. 10. verſ. 2. Machab. c. 15. v. 11. Gen. c. 15. & cap. 41. 3. Reg. c. 3. Dan. c. 2. c. 4. & c. 7. Matth. c. 11. verſ. 20. Act. c. 16. verſ. 9. Ioel c. 2. verſ. 28. Fidei nihil tribuendū ſomniis. Eccleſ. c. 5. v. 2. & 6. Eccl. c. 34. verſ. 6. & v. 1. & 2.

omnia, & exciderunt sperantes in illis. Somnia extollunt imprudentes; quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia. Vilitate sed magna futuitatis est, somnio habere fidem. Somniat quis se fore Præsulem, purpuratum Patrem, potentissimum Regem, Summum Pontificem. Sed manè deprehendit somnium, & imaginem fallacem, somniat pauper rusticulus arcas auro refertas, sed cum evigilat, crumenam reperit inanis & arancis plenam. Hic Senecam tragediam audio cantantem:

Sen incho-
ro Herculis
furem.

Tuque o dominor somne malorum,
Requies animi, pars humane melior vite:
Veris miscens falsa, futuri
Certus, & idem pessimus auctor.

Somnia phantasia idola sunt, cur adorem illa? somnia fugienti vento, umbræ vanescenti simillima, cur apprehendâ ea? Vmbrae terrentur pueri, somniis decipiuntur homines valde creduli. Non vanè Diogenes dixit, *Quæ vigilantes agitis, ea non curatis, quæ verò dormientes somniatis, sollicitè perquiritis.* Perinde si dixisset: Vos potius quid vigilantes rectè perperamve committatis attendite, non quid somniantes. Nec vanum Poëtæ monitum est:

Laert. l. 6.

Somnia ne cures: nam mens humana quod optat
Dum vigilat, sperat.

Ad rem Comicus: Cùm Dij nobis, inquit, somnum dederint curarum & laborum delinimentum, superstitiosus sibi illum reddit carnificinâ, & tormentum. Eruditè dixit Heraclites: *Vigilantibus communis & unus est mundus; sopiti in suum quisque discedimus. At supersticiosus ne vigilans quidem communis cum aliis mundo fruatur, cogitatione semper somnians.* Hinc Plato: *Spes mortalium, aiebat, somnia sunt vigilantium, plerumque inania & falsa.* Divini libri sanè, cùm quidpiam instabile, fugax, vanum, fallax notant, somnio id comparant. Ergo somnia pleraque omnia velut inania nihili faciendâ.

§. III.

Nihilominus hoc loco non omittendum, quod profani & facti scriptores tradunt, somniare sancta, sanctitatis esse argumentum. Non imperitè affirmabat Zeno, & suis quemque in somniis posse deprehendere, quantum in philosophiâ profecisset, si in eis nihil nefariæ rei faceret, vel appeteret. Tunc enim animum in profundâ tranquillitate constitutum veros effectus prodere, indeque fieri, ut quæ vigilantes agere, aut profari non audent, ea nec noctu in somniis occurrant. Eiusdè animi Plutarchus cepit virtutis esse, de virtute somniare. Quomodo enim corporis affectiones, ita & animi possunt deprehendi ex in somniis. Etenim quæ cogitamus & agimus interdum, ea somniamus noctu: scilicet amata recurrunt.

Arist. to. 7.
sect. 30. pro-
blem. sine,
pag. 629.

Quod Aristoteles multo locupletissimus testis eximie confirmans: *Qui instructi virtutibus sunt, inquit, meliora somnia vident, quod etiam vigilantes meliora animaverunt: qui deterius animo vel corpore affecti sunt, deteriora concipiunt, quippe cùm etiam affectio corporis facit ad somni visionem.*

E dictis istud asserimus: Quisquis sibi conscius est se nulli unquam impuri cogitationi assensum prebuisse, nullas unquam libidines sibi placuisse, bono sit animo, non facile unquam somniabit, quod castimonie decreta violet, quod pudicitie adverteretur. Et quamvis aliud immundioris somnij obijciatur, ille tamen repugnabit, & velut vigilans fordes illas conabitur excutere. Ea vis est diurnæ assuetudinis. Ita optimi est argumenti nunquam ea somniare, quæ si fierent, letale crimen essent. Nimirum meliora vident somnia, quod Aristoteles dixit, qui virtutibus sunt instructi. Franciscus Xaverius, magis Orientis lumen, cùm Goæ ageret, Petro Iarrico teste, totas sæpe no-

Iarric. to. 7.
de rebus In-
dicis, c. 20.
pag. 270.

ctes inter suavissima cum Deo colloquia exegit, quotidianus & status illi somnus non duas horas excessit, cùm largissimè quieverit, tribus horis dormit. Hic sæpe auditus est loqui somnians, nec alias effere voces, quàm istas: *o DEVS cordis mei, o creator & Domine, o bone IESV! &c.* Hæc somniantis dicta facile prodabant, quis animo federet infixus amor. Nempe actio bona si fit frequentata, sibi similem bonam parit consuetudinem.

Sed tertio loco ad rem erit quærere: cur sua Deus arcana in somno pandat? Causarum satis. Hinc 1. Distingui non omnem homini scientiam auferri à morte. Homo sopore pressus, mortuo simillimus, membris omnibus otiosis, & tamen aliqua pars animi multa interim cognoscit, videt, audit, gustat, odoratur, tangit. Hinc etiam liquet non omnes scientias sensuum adminiculo & ratiocinatione obtineri. 2. Hinc summa Dei potentia perspicitur; homo hominè docere non potest, nisi vigilantem, audientem, auscultantem; at verò Deus etiam dormientem erudit. 3. Cùm vigilamus, plerumque animo parum præsentis sumus: sensus licenter evagantur; curæ, negotia, & inquires circa nos secura loqui cupiat, cùm preces fundimus, Christum totus apud se, & domi suæ sit. Frequenter possis quærere: *Vbi es?* Atqui Deus cum solo folo vult loqui, idque alto silentio, cùm homo sensus continet quietos, cùm animo collectissimus, cùm reverè apud se est, quod sanè fit in somno, cùm exteriores sensus ab omni vacante actione. Atque hinc erudimur, quæ ratione Deus nos secum loqui cupiat, cùm preces fundimus, Christi præceptio est: *Tu autem cùm eraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito.*

Collige dissipatas cogitationes, turbas omnes, & curas expelle à te, remove quidquid precantem impedire potest, solum te adiri patere, animo fac, sis presentissimo, tunc maxime domi esto & apud te, attentissimus precare. Intra in cubiculum tuum, intra, intra, & claudè ostium. Deus delicatus hospes est, silentium sui hospitij & quietem amat, cogitationum tumultus maxime averlat. Omni ergo cogitatione, curaque in hanc orandi curam incumbet; omnibus facultatibus hoc age, ut cum Deo, prout decet, loquaris. Ex omnibus usque opibus virtutibusque nitere, ut attentus ores. Digna res est, ubi tu nervos intendas omnes. Huc intelligentiam, huc voluntatè, huc omnem memoriam confer. Hæc obnixè totaque mente faciendâ sunt. Colloquis divinis rectè institutis summum studium, vigilantiam maximam impende. Hic omnis labor utilissimè collocatur. Verbo dicam: Vti sunt edones, & bibones, qui toti manducant, toti potant, ita totus ora. Hoc sapiens & dulce est somniū vigilantis.

CAPVT IV.

E Danielis verbis triplex monitū. 1. Sapientiam à Deo postulandam. 2. In rebus agendis non precipitandum. 3. Efficienter consummandū.

DANIEL te non solum maturè deliberatâ, sed etiam cum focis eo sine communicatâ, quæ quærent misericordiam à facie Dei celi super sacramentum isto, & non perirent cum ceteris sapientibus Babylonis. Tunc Danieli mysterium per visionem nocte revelatum est: & benedixit Daniel Deum celi, & locutus, ait: *Sit nomen Domini benedictum à saculo, & usque in saculum: quia sapientia & fortitudo ejus sunt. Et ipse mutat tempora & etates, transfert regna atque constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profundâ & abscondita: & novit in tenebris constituta: & lux cum eo est. Tibi Deus patrum meorum confiteor, reg, laudo: quia sapientiam & fortitudinem dedisti mihi, & nunc ostendisti mihi,*

que rogavimus te, quia sermonem regis aperuisti nobis. Hic tria sibi connexa sunt. 1. Sapientia à Deo postulanda. 2. Confilia non præcipienda. 3. Quod decretum, efficaciter consummandum. De isthoc triplici saluberrimo monito, nunc pluribus agendum.

§. I.

Primum, Sapientiam à Deo postula. Quod discipulus Domini Jacobus submonens: Si quis vestrum, inquit, indiget sapientiâ, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Sapientia est cognitio finis & actionum mediarum ad finem assequendum. Deus sapientiæ fons est, qui æterna, prima, immensa sapientia est. Ex isto fonte tam Angeli quam homines, & creatæ res omnes, pro suo quæque modulo & capacitate hauriunt. Ex hoc mari hausit & Salomon, cujus petitiõ Numini valde placuit. Hinc illud è cælo testimonium: Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec divitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum judicium: ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te similis tibi fuerit, nec post te surrecturus sit. Sed & hæc qua non postulasti, dedi tibi, divitias scientiæ & gloriam. Jam olim divinæ paginæ testantur: Per sapientiam sanati sunt, quicumque placerunt tibi, Domine à principio. Quoniam sapientia aperuit os motorum, & linguas infantium fecit disertas. Verissime dixit Daniel: Sapientia & fortitudo ejus sunt. Hinc jure meritisimo ab eo petenda sunt.

Beatus Ignatius minimæ Societatis conditor, eruditionem & sapientiam à Deo hauriendam non ignorans, hanc suis legem scripsit: Omnes in virtutum solidarum studium incumbant: ac in hujusmodi majus momentum, quam in doctrinâ, vel aliis donis naturalibus & humanis constitutum esse ducant. Illa enim interiora sunt, ex quibus efficaciam ad exteriora permanere oportet. Hoc Christianis omnibus, palatino compitis famulatio inculcandum: Mi optime Domine, si grandescere velis, & ditari, certissimè scias id tuâ solius industriâ minimè obtinendum, aut dives nunquam eris, aut eris tuo damno, si velis esse opulentus sine Deo. Ita famulorum cuius altè imprimendum: Si captare voluptates hominum emolumento tuo, si oculis solùm tui Domini servire, gratiam illius aucupari, & obedire tantùm temporis velis splendidus captator, noris te actum agere, aut enim malè servies, aut noxiam tibi gratiam emereberis, nisi ante omnia divinos oculos observes. Omnis sapientia, & rectè famulandi facultas à Deo est. Ab hoc Domino hæc postula, aut incassum te fatigas.

Beatus Antonius videri poterat illiteratus, rudis, & omnis sapientiæ expertus, sed divo Athanasio teste, pudentis, ingeniosus, & reverè sapiens fuit, tamen literas non didicerat, nec ulla Academiâ frequentavit. Ad hunc quandoque philosophi ventitarunt arbitrati bonum senem eruditâ verborum pompâ irretiendum facillimè, & fallendum. At sapiens iste Anachoreta, nervoso eos dilemmate constingens: Si ad stultum, inquit, venistis, vana est vestra irio; si prudentem me putatis, imitami quod probatis, & estote, quod ego sum, Christiani. Sapientia & fortitudo ejus sunt. A Deo postulet, qui quis indiget sapientiâ.

Paulinus de Ambrosio Mediolanensi Pontifice testatus: Cùm, inquit, quadragesimi tertii psalmi dictaret interpretationem, me vidente & dictata excipiente, subito delapsus ignis in modum brevioris scuti caput illius operuit, ac paullatim per os Ambrosii, tanquam in domum notus habitator est ingressus. Exinde tota ejus facies exalbitur nivem emulata.

Rupertus Tuticiensis Abbas interrogatus, ubi eam hausisset eruditionem, quâ conaretur Evangelium in

Tom. II.

A luce ponere, & commentarios in illud scribere? Ad quæ ille: Hoc, inquit, profiteor, quia visitatio ab Altissimo mihi melior quàm decem, quàm imò centum magistri. Si quis indiget sapientiâ, postulet eam à Deo. Sapientia & fortitudo ejus sunt. Thomas Aquinas Theologorum Phœbus planissimè professus, se quidquid haberet scientiæ, id omne precando potiùs à superis, quàm lætitando è libris hausisse. Deus sapientiæ fons est: hic hauriendum.

Thomas Aquinas

Beatus Ephrem, Gregorio Nysseno teste, precari solebat: Largire Domine, flumina tuæ gratiæ. Largitus est. Nam et species cælestium oblata, quâ sibi vitus librum ab Angelis accipere. Uti tamen humana omnia imperfecta, ita sapientiam quidem à Deo accepit Ephrem, ita tamen ut verborum fontes, rebus, quas mente conceperat, explicandis, pares nequaquam essent. Animo divina completi poterat, eloqui non poterat. Ita solet Deus non unisimul dare omnia, ut præsentis ac securæ vitæ sit differentia.

B. Ephrem, Greg. Nyss. in ejus vitâ.

Equitius, vir admodum religiosus, quod Gregorius Magnus narrat, nondum initiatus factis ad concionandum impigerimè solebat excurrere. Hunc Felix homo nobilis, è Nursinâ provincia familiari ausu interrogans: Quis sit, ajebat, ô Equiti, cùm ad sacerdotii ordines nondum evehctus sis, publicè tamen è cathedrâ docere audeas? Ad ista Equitius modestè: Non indignor, inquit, interrogationi: Verùm, quod sine jactantiâ dixerim, nocte quâdam venusti oris juvenis mihi assistere videbatur, & linguam meam scalpro chirurgico contingere, unâque dicere: Ecce polui verba mea in ore tuo; egredere ad docenda Evangelia. Ex eo die, etiam cùm voluero, de Deo tacere non possum. Omnis sapientia à Domino Deo est.

Equitius, Greg. lib. 1. dial. c. 4.

Justinus, nobilis philosophus, illustris Martyr, dialogo adversus Triphonem de seipso: Academiâs omnes, inquit, lustravi, sed quod quæsi, non inveni. Tandem ignotus senex familiaris ad me accedens: Et tu, mi juvenis, ajebat, si quidem exquisitissimam doctrinam sitias, ante omnia divinæ lucis portas votis precibusque tibi postules referati. Ilac penetranti licebit scientiâ sitim explere. Explevit certè. Nam ad Christi sacra traductus, libris, quos scripsit, insignem sapientiam ostendit. Omnis sapientia à Domino Deo est.

Justinus Martyr.

Beatus Trudo illustri profapia natus in Belgio, ingenis favit, eruditionem præsertim sacram amavit, divinas literas ardentè cupit condiscere. Hinc Deo nuncupavit votum, ut si sacra biblia cognitione ac scientiâ comprehenderet, templum à se in agro suo condendum. Tam æqua poscenti adfuit è cælo felix nuntius, qui diceret: Exaudita est oratio tua. Deus sapientiâ cor tuum imbuet, & legem suam inscribet pectori tuo. Si quis indiget sapientiâ, (Ecquis non indiget?) à Deo illam postulet & dabitur ei. Omnis sapientia à Domino Deo est.

B. Trudo. Notgerus Leodienis episc. in vitâ s. Romacii. c. 6. Vixit circa annum 850.

§. II.

Alietum monitum. Ne præcipita. Quàm præceptis Nabuchodonosor in damnandis ad supplicium sapientibus, tam consideratus Daniel in exponendo Nabuchodonosoris somnio. Nam, quod sacer historicus assermat, Daniel ingressus rogavit regem, ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi. Ne videri posset tenuiter ac nugatoriè respondere. Responsum non morosè distulit, nec illud tamen deperandum censuit. Ad ista talia raptim respondere, plerumque est imperitè garrere. Non igitur præcipita, quæ deliberandi moram exigunt. Omnium ore tritissimum verbum submonet. Festina, sed lentè.

2. Ne præcipita.

Dan. c. 2. v. 16.

Olea & Cucurbita, quod Apologus vetus recitat, unâ succrescebant; olea lentissimo, cucurbita celerrimo incremento affurgebat festinarum germen, sed hyeme proximâ

De Oleâ & Cucurbitâ apolo-gus.

A a a

proximâ succum & vitam omnem perdidit. Hinc olea sapiens cavillus: Non est invidendum tam citò crescentibus, quibus paratus est tam celer interitus.

*Plutare. 20.
1. morale de
scie distis
regum &
Imp. mihi
pag. 370.*

Athenodorus Philosophus ab Augusto Imperatore veniam redeundi domum petiit, excusans senium, quò minus reliquum vitæ curis aulicis impenderet. Non negavit Imperator. Ita supremum tale sapiens senex dicturus, hæc verba protulit: Cùm isascris, Anguste, nihil antè vel dixeris, vel feceris, quàm tecum viginti quatuor orationis Græcæ elementa repetieris. Augustus Athenodori dextrâ familiariter prehensâ: Etiamnum, inquit, tuâ præsentia mihi opus est. Sic annum porò integrum præceptorem hunc secum detinuit. Consultuit sibi Augustus; & promptè didicit non præcipitare.

*Baron. An-
nal. Eccl.
anno 390.
& ex eo Sp.
danus anno
eodem.*

Theodosius Imperator quot auri milliones potiùs expendere debuisset, quàm monitum illud negligere? Nota clades, quam Theſsalonicæ attulit præcipitanti illius Cæsaris. Theſsalonicenses Cæsarem belli ducem obruncarunt, quòd captivum, quem postulaverant, vinculis recuſasse emittere. Imperator irâ præcipiti exarsens in plebem Circensibus intentam armatos immisit, qui obvium quemque jugularent, nocens, innocens civis, peregrinus, Tros, Rutulûve fuit, nullo discrimine haberent. Ita trium horarum spatio septem millia hominum sunt caesa. Factum Ambrosius principiò severioribus litteris castigavit, dein ipsum Imperatorem Theodosium publicè ab ingressu templi repulſit, & Ecclesiæ communionem indignum pronuntiavit, quousque illum post octo mensium publicam pœnitentiam die Nascens Domini Jesu in templum admisit. Sed eidem hoc insuper injunxit, ut legem figeret, quâ deinceps executiones sententiarum, de cæde, ac publicandis bonis, triginta dies differrentur, ut eo temporis decursu res exquisitiùs examinari possent. Ne præcipita.

*Virg. l. 10.
Æneidos post
in.*

Quanti fatentur ultro in maxima se lamina incurrisse præcipitando. Hinc crebrò illas voces audias: Me milies pœnituit, quòd imprudenter dixi, quod præcipitanter feci. Non est sui compos præcipitanti; expers consilii est incogitans festinatio. Nimirum, ut vetus est est verbum: Canis festinans cæcos parit catulos. Nil boni fit, cùm præcipitatio & furor actionis duces sunt. Quod prudenter Tacitus advertens: *festinatio*, inquit, multos etiam bonos pessumdedit, dum tardam securitatem spernunt, & prematura vel cum exitio properant. Festinatio improvida est & cæca. Quinimùm properat, seriùs absolvit. Videte Babylonium Monarcham Nabuchodonosorem, de quo sacra pagina: *Rex in furore & in irâ magnâ, præcepit, ut perirent omnes sapientes. Et egressâ sententiâ sapientes interficiebantur, quærebaturque Daniel, & socii ejus, ut perirent.* Ne præcipita, quæso, ne præcipita, aut præcipitaberis. Non tam celeritas instituendæ rei quàm cura est adhibenda. Si res exigat, festina, sed lentè.

*Tacit. l. 3.
Annal.
Livius De-
cad. 3. l. 2.*

*Dan. c. 2. v.
12. & 13.*

§. III.

*3. Efficienter consumma.
* Alauda.
Gell. l. 2.
Noct. Attic.
c. 29. mihi
pag. 104.
Apologus
ad eos qui
apud ani-
mum fan-
tè decer-
nunt, & ni-
hil faciunt.*

Tertium monitum. *Efficienter consumma.* Apologum trans Gellius ad rem appositissimum: Cassita, inquit, in segetibus nidulatur id ferme temporis, ut appetat messis pullis jam plumantibus. Hæc avicula in sementes fortè concesserat tempestiviores; propterea frumentis hævescentibus pulli etiam tunc involucres erant. Cùm igitur ipsæ iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid ibi rei novæ fieret, dicereturve, animadverterent; idque uti sibi, ubi redisset, nuntiarent. Dominus postea segetum illarum filium adolescentem vocat, & Vidēsne, inquit, hæc ematuruisse, & manus jam postulare; idcirco die crastinâ, ubi primùm diluculabit fac amicos adeas, & roges veniant, operamque mutuum dent, & messem hanc nobis adjuvent. Hæc ubi ille dixit, discessit. At ubi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere, orareque matrem, ut statim jam properet, atque alium in locum sese asportet: Nam Do-

minus, inquit, misit, qui amicos rogaret, uti luce oriente veniant, & metant. Mater jubet eos à metu otiosos esse. Si enim Dominus, inquit, messem ad amicos rejicit, crastino seges non metetur; neque necesse est hodie uti vos auferam. Die igitur postero mater in pabulum volat. Dominus, quos rogaverat, operitur, sol fervet, & fit nihil: & amici nulli erant. Tum ille rursus ad filium: Amici isti, inquit, magnam partem cessatores sunt, quàm potiùs imus, & cognatos, affinesque, & vicinos nostros oramus, ut adsint cras temporis ad metendum: itidem hoc pulli pavefacti matri nuntiant. Mater horatur, ut tunc quoque sine metu, ac sine curâ sint; cognatos affinesque nullos ferme tam esse obsequibiles, ut ad laborem capeſſendum evocentur, & statim dicto obediant: Vos modò, inquit, advertite, si modò quid denuo dicitur. Aliâ luce ortâ avis in pastum profecta est; cognati & affines operam, quam dare rogati sunt, superſedent: ad posticum igitur Dominus filio: *Valent, inquit, amici cum propinquis, afferes primâ luce falces duas. Unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit: Tempus, inquit, est dexendi & abeundi; sicut nunc dubio procul quod futurum dixit; in ipso enim jam vœtur, cujus res est; non in alio, unde petitur. Atque ita cassita nidum migravit, seges à domino demessa est. O quoties apud animum nostrum sanctè decernimus, ea precaturos, ea largituros in stitem; & fit nihil. Quoties in Castimoniae pudicitia leges juramus castiores mores polliciti, & fit nihil. Quoties emendationem vitæ seriam proponimus; & fit nihil. Quanta in curiis, quanta in cæribus aliis ad rem maximè factura statuntur; & fit nihil. Quàm animosa sæpe consilia militiæ in hostem ineuntur, & fit nihil. Quàm generosi nonnumquam conatus, quàm præclara ubique cœpta ferunt; demum fit nihil. Eximia igitur laudis est de aliquo dicit: Novimus hunc virum; ubi cepit, non cessat, dum efficienter finiatur, quod cœpit. Quidquid operis sumit, elaborat; extrema persequitur. Non inceptor solum, sed & confector est, actionibus suis ultimam imponit manum. Hoc reverà indolis est divinæ. Nam Deus *agit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* Si quis intelligat: Hoc æquum, hoc decens, hoc necessarium; ipse apud animum suum statuat: Hoc igitur agamus, & efficienter conficiamus. Laudis est non inceptisse bene, sed finisse; si ceptus est asser terebrari, perfora, quantumvis crassus & nodosus sit. Ortus es opus pertunde pressu, & cœpta confice.*

Danicem vide. *Proposuit Daniel in corde suo, ne pollutetur de mensâ regis.* Multa hîc obstabant optimis conatibus. Nihil videbatur hîc obtinendum adversus tot remoras. Nihilominus Daniel iis rationibus pugnavit, eoque rem deduxit, ut efficienter, quod cœperat consummarit. Pari modo cùm somnium Nabuchodonosoris non protinus explicare posset, *Ingressus est domum suam, Ananiaque, & Misael, & Azaria socii sui indicavit negotium, ut quærerent misericordiam à facie Dei cali super sacramento isto.* Efficienter consummavit.

Hoc ergo monitum triplex conjungendum. 1. *Sapientiam à Deo postula:* ad fores hujus Domini pulsa. Sapientiam à Deo postulet, qui illa indiget, *postulet autem in fide, nihil hesitans.* 2. *Ne præcipita,* aut in obvium rues præcipitium. Petrus Aldobrandinus senator purpuratus dicere solebat: Cùm temporis urget angustia, non accelerandum est, sed maturandum. 3. *Efficienter consumma:* Attinge à fine usque ad finem fortiter, operi bene cepto incumbere, perfice, finem adde. Non qui decorè ceptis, sed qui præclare finiit, sponsum certanti præmium obtinebit.

CAPUT V.

Statua Nabuchodonosori visa, à Daniele explicata, formandis moribus proponitur.

DANIEL divinâ ope imploratâ somnium regi Nabuchodonosori aggressus est hunc in modum exponere: Tu rex cogitare capisti in stratu tuo, quid esset futurum post hæc: & qui revelat mysteria ostendit tibi quæ ventura sunt. Mihi quoque non in sapientiâ, quæ est in me plus quàm in cunctis viventibus, sacramentum hoc revelatum est, sed ut interpretari regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuæ sciret. Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statua sublimis stabat contra te, & intuitus ejus erat terribilis. Hujus statuæ caput ex auro optimo erat, pectus aureum & brachia de argento, porrò venter & femora ex ære: tibia autem ferrea, pedum quadam pars erat ferrea, quadam autem fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manibus: & percussit statuam in pedibus ejus ferrea, & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum & aurum, & redacta quasi in favillam æstiva arca, quæ rapta sunt vento, nullusque locus inventus est eis: lapis autem, qui percussit statuam, factus est mons magnus, & implevit universam terram. Hoc est somnium. Interpretationem quoque ejus dicemus coram te rex.

Hæc statua Nabuchodonosori visa quò magis à capite ad imum & ad pedes descendit, eò ignobilioris metalli fuit; ab aurum ad argentum, ab argento ad æs, ab ære ad ferrum, à ferro ad testam defecit. Ita quatuor regna seu Monarchia in pejus ibant. Secunda deterior primâ, tertia deterior secundâ, & ita deinceps, quod Venusinus canit: Ætas parentum pejor avis est nos nequiores, mox daturus progeniem vitiosiore. Hæc hominis ad pejora semper defluentis est imago. Caput illius nunquam aureum: laudabile, bonumque principium. Pectus & brachia sunt argentea; senescit ille non annis tantum, sed & moribus, jamque multò quàm antè frigidior est aut negligentior. Ita miser homo, si se libimet permittat, nunquam non in declive vergit. Tandem facti cogitur: Defecit spiritus meus. Hunc talem Siraides describens: Est homo marcidus, inquit, egens recuperatione, plus deficiens virtute. Atque hæc viva statua luculentius ob oculos collocanda. Hic igitur exponendum, quomodo humana indoles indenterum deficiat ad pejora, & quâ ratione huic malo occurrendum.

S. I.

Statua Nabuchodonosori in quiete visa caput habebat aureum, brachia & pectus argenteum, tibiae ferreas, pedes imos partim ferreos, partim fictiles & luteos. En ipsissimam hominis ad deteriora inclinantis æffigiem. Germanum hominis encomium est, Jobo teste, Nunquam in eodem statu permanere. Aut enim assidue ad virtutem proficit, aut deficit ad vitium: aut melior, aut deterior, vel sanctior, vel nequior: Nunquam in eodem statu permanet. Quisquis in progressu vitæ quotidiano incipit lenescere, tædium sentire, laborem fugere, otium atque ferias amare, solute ac negligenter agere, ad honesta torpere, ad vitiosa fervere, jam deorsum fertur, nec enim incedit per proclive, sed currit, ad ima brevi perventurus. Hic homo fuerat aliquando aureus, successit auro metallum ignobilius, jam ferreus est atque luteus. Spiritu cepit, carne consummavit, olim Angelus, jam pæne diabolus. Hoc triplici ferè modo fieri compertum.

I. Adolescens subinde ac juvenis tractabilis, modesta, docilis; paulatim aurum in argentum, imò in testam degenerat. Hi enim cum sui juris esse incipiunt, malitiam neglectam reddunt cum fenore, cupiditates & libidines diu latentes denique se produunt, & erumpunt

Tom. II.

A in apertum. Nero Imperator talis, sub Senecâ præceptore aureus, Patris patriæ nomen recepit, atque ut certiores adhuc indolem ostenderet, ex Augusti præscripto imperatorum se professus; neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatis quidem exhibendæ ullam occasionem omisit. Graviora vectigalia abolevit, aut minuit. Senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiarî destituro annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Et cum de supplicio cujusdam capite damnati, ut ex more subscriberet, admoneretur: Quàm vellem, inquit, nescire litteras! Omnes ordines subinde, ac memoriter salutavit. Agenti senatui gratias, respondit: Cum meruero. O modestum, sanctumque principem, ô aureum Imperatorem! sed qualis demum carnifex, qualis panthera, qualis imò diabolus evasit? Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?

II. Sunt alii, qui frugi sint ad etatem integram, & provecctam. Tandem evanescit aurum, aliud atque aliud deteriorius metallum succedit; illi scelere sese aliquo contaminant. Quod ubi vel semel sunt ausi, in eodem sunt confirmatioris, & ita sensim nequiores evadunt denique merissimum lutum sunt. De istis illud verissimè dixeris: Ausum semel, geminatum decies. Gustatâ felis aurinâ semel, redit sæpius; ita melle vitiorum inescatus vel semel, dulcedini tam prava sæpius succumbet; quod ausus est semel, iterumque, id decies, id vicies, atque tricics, id audebit centies ac sæpius. Hæc ferè peccandi ratio est. Qui letali noxâ vel unicâ se obstringit, in primâ non diu hærebit, brevi ad alteram, ad tertiam, ita ad decimam, ad vicissimam, ad centesimam transibit. Ubi coeperit audenter in nefas ruere, non facile subsistet: gustavit suave toxicum; jam captus est, inhaeret hamus faucibus. Vitia plerumque, catenata sunt, si primum trahas anulum, sequuntur ceteri; nexi sunt. Rarissimè invenias unâ culpâ nocentem. Repetitur scelus quod semel placuit. Ingressus vitii in grandem numerum excurrerit. De plurimis verissimè dixeris: Ausum semel, geminatum millies.

III. Sunt demum alii (atque hoc quotidianum est) qui octavo quovis, aut decimo quarto die singuliv mensibus animum atque conscientiam emaculent, divina mysteria frequentent, optima quæque facturos statuunt. Hi primo alteròve die aurei sunt, dein argentei fiunt, sic semper aliquantulum remittunt, hebdomade aut mense finiente lutum & testa emergunt, vitiositates antiqûæ omnes denuo vivunt. O miseros nos, qui nunquam in eodem statu permanemus! ô statuas aureas, sed sine luteas! Hæc vivendi ratio est. Qui non identidem aspirat ad meliora, jam ad deteriora declinat. Dum vivimus, nunquam stamus, aut enim porrò imus, aut retrorsum tendimus. Quod Bernardus præclarissimè demonstrat: Quod si studere perfectioni, ait, se perfectum est, profectò nolle perficere deficere est. Vbi ergo sunt, qui dicere solent: Sufficit nobis, non minus esse meliores quàm patres nostri. O monache, non vis proficere? Non vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic mihi, inquit, vivere volo, & manere in quo perveni, nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergo vis, quod esse non potes. Quid enim stat in hoc sæculo? Et certè de homine specialiter dictum est: Fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Ipse & nique hominis, saculig, auctor: Quamdiu in terra visus est, & cum hominibus conversatus est, nunquid stetit? Et quidem, teste scripturâ, pertransiit beneficiendo, & sanando omnes. Pertransiit ergo sicut non infructuose, ita non remisit: non pigre, non lento gressu, sed quemadmodum item de eo scriptum est: Exultavit ut gigas ad currendam viam. Porrò currentem non apprehendit, qui & ipse partner non currit. Et quid prodest Christum sequi, si non contingat consequi? Ideo Paulus agebat: Sic currite, ut comprehendatis. Ergo, eodem teste, non proficere sine dubio deficere est. Nemo proinde dicat: Satis est; sic volo manere; sufficit mihi esse sicut heri, & nudius tertius. In viâ residet, qui

Sunt alii, qui post conscientiam emaculatam optima quæque facturos promittunt, nihilominus vitiositates antiquas admittunt. Sunt alii, qui post conscientiam emaculatam optima quæque facturos promittunt, nihilominus vitiositates antiquas admittunt. Sunt alii, qui post conscientiam emaculatam optima quæque facturos promittunt, nihilominus vitiositates antiquas admittunt.

Aaa 2

eiusmodi

ejusmodi est; in scala subsistit, ubi neminem Patriarcha vidit non ascendentem, sed descendentem.

Aug. tom.

10. serm. 15.

de veris.

Apostoli c. 8.

Et 15. mihi

pag. 128. Et

scgg.

Philip. c. 3.

v. 13.

Aug. p. 0.

proxime ci-

tatio.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

§. II.

Videte religiosos ordines principis florentissimos; sensu remisit primus ardor, auri nobilitas in metallum ignobilius mutavit, hinc pedes imifictiles, hinc mores primis dissimiles. Id jam olim Athanasius Abbas deplorans, Sophronio teste; Patres nostri, ajebar, continentiam & paupertatem ac nuditatem rerum omnium usque ad mortem servaverunt; nos autem ventres nostros & crumenas dilatavimus. Sub patribus nostris in studio erati distractiones animi vitare, nostris verò teporibus olla obtinuit & opus manuum. Ita quivis hominum assidue desleceat ad perversiora, factus nequior, si non seipsum identidem vi magnâ impellat ad sanctiora. Pronissimum tendere ad sequiora, immemorem sanctæ destinationis. Verissimè dixit Anagnus Philosophus: Ad deteriora faciles sumus, quia nec dux potest, nec comes desse: & res etiam ipsa sine duce, sine comite procedit: non pronum est tantum iter ad vitia, sed preceptum.

Senec. ep. 87.

mibi p. 609.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

Mandabulus, Suidâ teste, thesauro grandi reperto ingentia pollicitus est Junoni quotannis in animi grati testimonium offerenda. Oblulit arietem aureum, sed primo tantum anno; argenteum altero; tertio stanneum; plumbeum; quartodenique nullum. Ita nos plane in arcibus rebus, in vehementi morbo, in gravi periculo montes aureos, mores emendatissimos, Deo Divisque omnibus pollicemur. Vociferamur & urgemus: Juva, ô Domine juva; vitam ego longè sanctiorem institutam, si hunc morbum, si periculum istud evasero: O Domine juva. Juvat Deus; evadimus. Quid perit? quæ sequitur vitæ sanctimonia? quâ liberalitate voti fidem solvimus? principio aliquantulum auri promimus, mox argenteas eudimus lamellas, his brevius opus figlinum jungimus: post superata pericula, post valetudinem restitutam pauculis diebus substrictiores aliquantulum sunt mores; vix unus aut alter mensis abit cum beneficii accepti labor memoria, idemque iterum, ut antè quædam licentia, quædam segnitè & oscitanter, alia imprudenter, aliqua etiam perulenter fiunt. Ita in pristinum revolvimur chaos, ita sordes ejuratæ redeunt, & vetus calcatur lutum; ita priora & antiqua omnia. Hæc illa est tam ferid, tamque firmiter promissa morum emendatio? Hæc illa procera, ter admiranda statua, caput quidem aureum attollit cælo, sed basi nititur infirmâ, pedibus argillaceis. Initium præclarum, pudendus finis.

Quemadmodum vei ðe hominum sanctiorum sapiens

Plates: ibunt, inquit, de virtute in virtutem: seipfis isti

quotidie fortiores, ad parendum promptiores, ad pa-

tiendum submissiores, ad erogandum liberaliores, ad

serviendum fideliores, ad precandum sunt vigilantio-

res: sic alii contra de vitio eunt in vitium, atque ita &

suam isti necunt catenam. Causarum aliquid assignans

Pf. 83. v. 8.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

10.

A Gregorius Magnus: Peccatum namque, ait, quod penitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Unde fit, ut non solum peccatum sit, sed peccatum & causa peccati. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcitate mens ducitur, ut pejus ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non de peccato tantummodo, sed peccatum est & pena peccati: curam quia justo judicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, ut precedentis peccati merito etiam in aliis cadat. Quem enim liberare noluit, deserendo percussit. Hanc ipsam in declive semitam monstrans Siracides: Est, inquit, processio in malis, ut viro indisciplinato. Vir indisciplinatus, qui antè magister esse, quàm discipulus, docere prius cupit quàm discere, suos & ipse progressus habet, sed à malo in pejus, ita ut magis magique à virtutis genio degeneret.

Videte regem Salomonem. Caput is habebat aureum. Dilexit Salomon Dominum, ambulans in preceptis David patris sui. Peccus & brachia Salomonis fuerunt argentea: Congregavitq, Salomon curus & equites, & facti sunt ei mille quadringenti curus, & duodecim millia equitum. Nondum adeo malus, sed non amplius, ut antè, aureus, vultu Paullatim verò cepit esse æreus. Rex autem Salomon adamavit mulieres alienigenas multas: his itaque copulatus est, & ardentissimo amore. Ex ære factus est planè ferreus, nam cives atque subditos ob nimium aulæ luxum indictionibus, & tributis miserè vexavit. Hoc illi post Salomonem jam sepultum Roboamo filio questi: Pater tuus, inquit, durissimum jugum imposuit nobis, tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo, & de jugo gravissimo, quod imposuit nobis. Tandem Salomon in turpe lutum desit. Cùmque jam esset senex depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos: nec erat cor ejus perfectum coram Domino Deo suo, sicut cor David patris ejus, sed colebat Astarthen Deam Sidoniorum, & Chamos Deum Moabitaram, & Moloch idolum Ammonitarum. En statuum, cui caput quidem aureum, sed litæ fuerunt plantæ. Spiritu cepit, sed carne consummavit.

§. III.

Palladius & Rufinus memorant de viro religioso, quod mo, qui annis pluribus in solitudine ad omnem virtutis legem præclare sese gesserat silentii & assidue orationis amantiissimus. Ed autem sanctimonia pervenisset, ut omnem curam oblitus uni pæne animo vacaret, summâ in Deum fiducia. Dies atque noctes solum suspensabat cælum, hinc magis ac magis ad suum Conditorum rem spectandum anhelabat. Unde nec tristis, nec tetivus, sed immortalitatis spe plenus jam pæne cælitum voluptatibus interefse sibi vitus est. Nec paternæ providentissimi Numinis cura defuit ei, qui seipsum minime curarat. Ita reperit hic Alcera quotidie suam, quæ se aleret, annonam in mensâ, panem niveum exquisitè factum, palato gratissimum. Cum ingenti gratiarum actione solitus est inempto hoc victu frui, & mox iterum ad arcetiora cum Deo colloquio redire. Nec visiones cælestes, & vaticinandi munus viro divino defuerunt. Ad istam vitæ sublimitatem erectus cepit sibi videti ceteris aliquantulum altior gradu, unâ etiam cogitationes illæ subpreperunt, quæ cælestis beneficii donum, tam continentis vitæ debitum aestimarent. Hæc ruinæ subtilissima origo. Nam inde paullatim languor & desidia, sed vix notabilis nasci, minus calere preces, minus fervere actiones, omnia, quod ægrè adverteres, esse aliquantulum fractiora. Hæc tamen negligentia, initio tam modica sensim auxit. Ita vir iste sanctus plusculum somno addere, tardius stratu surgere, vigilias celeritè finire, orationes citius absolvere, cenulam ultra solitum producere; jamque etiam tædium laboris sentire, subinde sibi ferias indicare, rigores ceteros laxare, cogitationes incautiùs custodire. Etiamnum stare videbatur, sed brevi ruiturus, uti Nabuchonosoris statua lapillo jugulara. Quod ipsi etiam oculis objecit Deus. Nam panem hic cremicola,

eremicola, ut haecenus, sibi appositum reperit quidem, sed male coctum, cineribus obductum ac sordidum. Agnovit ille hoc genus monstri, fœcordiæ suæ luculentum esse indicium, sed culpam, quam debuisset, non correxit. Jam eum cogitationes licenter evagatæ per diversa rapiant præcipitia. Ita demum aridi ac mucidi panis crustula velut à muribus, aut canibus arrosa invenit. Ingemuit quidem, cum ista cerneret, & fudit lacrymas, sed nequitia coercendæ non satis valitura. Jamque in eo tumultus ingens erat cogitationum pessimarum, quæ hoc unum assidue occurrentarent. Abi hinc, & tibi vive. Quid inaniter te faigas? impenditis multo minoribus caelum emittit, Abi. Ille sua foribus tam importantis obsecutus, libertatem querere statuit. In viâ viciæ penuriâ coactus ad cœnobium divertit, sed animum mutatum dissimulavit. Jam pedes lotum, & hospitali mensâ refectum rogatur cœnobitæ, id sibi gratiæ præstaret, & quod insigniter posset, de salute animi ad se verba faceret. Habebatur is omnium eruditissimus Pater. Hinc etiam quaesierunt; quomodo cogitationes noxiæ ac turpes repellendæ; quomodo diabolus impostor effugiendus. Non potuit religiosus hospes hoc officii reculare. Dixit, gravissimè illos hortatus, ut in laboribus fumendis, non fortes tantum, sed & constantes essent, non multo post tempore in suavissimâ quiete collocandi. Persuasit omnium primo sibi ipsi, quod dixerat. Nam ab exhortatione animum refumens: Vide, aiebat apud se, quam verè sit in te pronunciatum: *Dicunt & non faciunt.* Alios corrigis, te ipsum non emendas; doces alios ne peccent, tu nihilominus hoc unum agis ut pereas. *Quin respicis? Nec distulit; sed cœcitate cursu rediit in solitudinem, ubi seipsum deplorans: Nisi quia Dominus, aiebat, adjuvisset me, pauld minus habitasset in inferno anima mea. Eheu! morus est pes meus: Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. Has super se lacrymas non nisi cum vitâ finit. Nam mensa illa gratuita non rediit. Deinceps panis sudore fuit emendus. En hominem, qui spiritu cepit, consummaturus carne, ni eum divina bonitas reduxisset in viam. En statuam magnâ parte auream & argenteam, sed demum luteam. Hæc vobis, ô filii narravi, ait Palladius, ut humilitatem exerceatis, seu in parvis, seu in magnis esse videamini. Hoc est enim primum præceptum Servatoris. Animi elatio ex homine aures facit luteum, imò ex humano homine facit immanem bestiam, ut Nabuchodonosorem potentissimum regem in prodigiosam pecudem mutavit. Qui verè proficiunt, assidue submissiores fiunt.*

Plutarchus explicans, Quomodo quis in parandâ virtute suos possit profectus sentire, hæc ceteris immiscet: In hos congruit jocus Menædem; Qui Athenas, in quiete, navigant ad studia, plerique sibi sapientes sunt, deinde Philosophi fiunt, progressu temporis rudes ac præbebei evadunt; quò enim magis doctrinæ se præbent, eò magis fastum & arrogantiam deponunt: ita planè Christianus quò plus melioris sapientiæ haurit, eò minus sibi sapere videtur, & submissius se gerit. Hic tria singularis observanda.

§. IV.

I. Si fundamentum rei aut nullum, aut parum sit firmum, si pedes stent luto, ad iectum lapilli corruunt universa. Quisquis non seipsum suâque omnia solidissimè fundat in Deo, is in aëre ædificat sine basi domum, prius ruituram quàm initium iecturam. Homo, cujus præsidium robur ac fundamentum Deus non est, mille percundi periculis expositus est, omni malè agendi occasione utitur, adversis quibuscunque sternitur; illecebræ carnis, invitamenta Mundi, instigationes diaboli per varia illum rapiunt præcipitia: nimirum luteis pedibus miser nititur, fundamento caret. Hinc modò impatientiâ, modò libidinem, modò superbiam, modò gurgulam vagus erro sectatur. In solidum nihil extruit, vitiosus

Tom. II.

tatis non unius mancipium. Tales Galatæ, quos acriter perstringens Paulus: *Sic stulti estis, incipit, ut cum spiritu ceperitis, nunc carne conjugemini.* O fatui! sine fundamento labant parietes, tota ruit domus. *Deus firmamentum nostrum.*

I. Quisquis non quotidie studet proficere, & ire propior celo, propior Deo, is in declive tendit, carne consummabitur, tamen si ceperit spiritu, in pedes luteos finietur statua, et si caput erexerit aureum. Seipsum igitur quis ad assiduos profectus quotidie impellat. In exercitationibus sacris millies iterumque millies incipiendum. Malè finiet, imò non finiet, qui non quotidie ardore novo virtutis studium incipit. Quisque sibi dicat: Nil egi haecenus: jam incipio. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectam diem.* Sol nunquam subsistit, sed constantissimâ celeritate progreditur, dum meridianum celi punctum, quod est altissimum, attingat. In oculis est quotidianus hæc monitor; æmulemur præeuntem. *Electi, Gregorio teste, usque ad finem vitæ in virtute proficiunt.*

III. Quicumque gravius nunquam deliquit, id etiam deinceps caveat audere. Verè semel ausum, id decies, id centies, id sexcenties geminatum. Quæmodum laveriones illi & furum tirones, qui ob furta minutiora virgibus excipiuntur, simulque igni & aquâ interduntur, furis abstinere possent utique si vellet, sed hoc longè rarissimum est: qui enim Mercurio his furandi rudimentis sunt initiati, vix unquam desistunt clepere, dum patibulum scandant, & longa ex eis fiat litera: ita qui semel iterumque ausi letaliter delinquere, delinquent sæpius, eadem crebrò repetitis vicibus audebunt jam satanæ auctorati. Ah melius in flammam præcipitari, aut oceano mergi, quàm letali noxâ obstringi, quæ argentum & aurum, hoc est, actiones bonas omnes præteritas, velut in favillam redigit. Si spiritu ceppimus, consummemus spiritu.

CAPUT VI.

Tres Danielis socii venerationem idoli aurei liberrimè recusant.

CVM somnium de statuâ visum adeò exactè ac feliciter Daniel interpretatus fuisset, Rex Nabuchodonosor, ut divina pagina testatur, cecidit in faciem suam, & Daniëlem adoravit, & hostias & incensum præcepit, ut sacrificarent ei. Loquens ergo rex ait Danieli: *Verè Deus vester Deus Deorum est, & Dominus regum, & revelans mysteria: quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. Tunc rex Daniëlem in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei, & constituit eum principem super omnes provincias Babylonis: & præfectum Magistratum super cunctos sapientes Babylonis, Sidrach, Misach, & Abdenago ipse autem Daniëlerat in foribus regis.*

Hæc quidem Nabuchodonosor optime, in Deum pius, in Daniëlem gratus. Sed brevè alius spiravit ventus. Rex auream erexit statuam cubitorum sexaginta altam, sex latam; unâ etiam edixit gravissimè, quisquis eam statuam dato signo non venerabundus adorasset, hunc eadem horâ præcipitandum in flammis. Hic invidia Chaldæorum se prodere, tres Hebræos principes Ananiam, Misachem, & Azariam ad regem deferre, ut regii edicti contemptores accusare, ita reos peragere, & jus poscere. Nabuchodonosor illos accersens: *Verène, inquit, Sidrach, Misach, & Abdenago deos meos non colitis, & statuam auream, quam constitui, non adoratis? Nunc ergo si estis parati, quacunque horâ audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambacæ, & psalterii, & symphoniæ, omnisq; generis musicorum, prosternite vos & adorare statuam, quam feci: quòd si non adoraveritis, eadem horâ mittentini in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu meâ?* Respondentes Sidrach, Misach, & Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosori:

Aaa 3

Non

Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis & de manibus tuis liberare, o rex. Quod si noluerit, notum sit tibi o rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream, quam crexisti, non adoramus. Frustra minæ, frustra & iuciatas, & supplicia. Non colimus, non adoramus falsos Deos, idola non veneramus; mōri potius parati, quàm hoc agere. Hæc vera spiritus libertas est, tam in prisca, quàm novæ legis volumine laudatissima. Hi plane Liberi Barones sunt, qui, quod animus & conscientia proloquendum dicitur, a famosè, liberè, sincerè proloquuntur. De hac spiritus libertate hoc capite differendum.

§. I.

2. Cor. c. 3. v. 17. Libertate animi & constantia adimpleda suat Dei mandata.

T Artensis Pauli pronuntiatum est: *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* Hæc libertas, Augustini animo, affectus & amor est iustitiæ. Hic ille Liber Baro est, qui legem divinam jubentem, prohibentem eò veneratur, ut apud animum suum ita statuat: Hoc Deus à me jure omni exigit, hoc igitur mihi faciendum, hoc cavendum & fugiendum. Hoc igitur faciam, hoc cavebo, hoc fugiam eà libertate animi & constantia, ut nullus neque hominum, neque diabolorum, sed nec Angelorum ullus hoc gradu me dimoturus sit. Sic agam: quod jubeor, quod vetor, hoc & dicere, & facere paratissimus sum. Nec humani favoris aut gratiæ quidquam me prohiberit. Gratus & ingratus sum aliis, id ego non curo. Hoc loquar, quod loqui me voluerit Deus, quod præceperit, hoc exequar. Et en hujus rei luculentissimum paradigma.

Et ad id paradigma in tribus juvenibus Hebræis.

Dan. cap. 3. v. 15.

Nabuchodonosor rex ardens irâ, & in tres Hebræos proceres gravissimè commotus: Quid de vobis, inquit, audio? Itane Deos meos non colitis, & statuam auream, quam exeri, non adoratis? Vos istud audere, homines captivi, mei feryi, mei provinciiis à me præfecti? Vos edictum meum spernere, imperium ludificare? Faxo id vobis impune non sit. Sed mitiora prius tentare, & supremam gratiam offerre placet. Nunc ergo, si estis parati, quacunque hora audieritis sonitum tube, fistula, citharæ, sambucæ, & psalterii, & symphonie, omnisq; generis musicorum, prosternite vos, & adorare statuam, quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemus in fornacem ignis ardentis: & quis est Deus, qui eripiet vos de manu meâ? Videri poterant hæc regis furiales minæ ingentem incussurâ terrorem. At illi nil penitus terre facti in os regi liberrimè dicunt: *Non oportet nos hac de re respondere tibi.* Nec enim hic opus consiliis, aut ullâ deliberatione. Non facimus, nec unquam facturi sumus, quod hic jubemur. Ad impietatem istam mortalium nemo nos adegerit. Deum verum, & hunc unum adoramus. Hæc vera spiritus libertas. Ablque hac illi longè aliter ratiocinati, in animo se cum ita statuisent. Non est profecto cum hoc rege jocandum, isto præsertim tempore: irâ nimipsum quantum exarsit. Et in oculis est præsens supplicium, accensa fornax, si resistimus vel verbulo, perimus. Faciamus igitur, quod faciunt omnes, aut saltem facere simulemus. At illi nihil horum. Sed liberrimè insuper: *Ecce Deus noster, inquit, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis o rex liberare. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, & statuam, quam crexisti, non adoramus.* Potentiam Dei nostri noveris. In ipsis flammis vel unico nutu tueri nos potest. Non illi difficile ignes mutare in rorem, & rosas. Quod si suas ignibus vires permittere, & nos consumi velit, en adsumus pro Numinis gloriâ paratissimi tolerare omnia. Neque enim nos illi servimus, ut operæ mercenariæ mercedis amore, aut ut grandia patret miracula nostri causâ. Nos illi jure meritiissimo servimus, quia Deus est, & Dominus noster, cujus nutu reguntur universa. Si ergo nos

Ibid. v. 17. & 18.

A mori velit in suppliciis, moriemur promptissimè. Scimus enim tam illi mortem nostram, quàm nostram vitam esse commendatissimam. Scimus eum posse omnia, sed non omnia petinde velle, quæ potest. Ab ipsis igitur arbitrio pendemus toti. Ipsius velle ac nolle non pariter & volumus & nolumus. Quod ipsi placuerit, in nos decernat. Illi servimus, statuas non adoramus. Atque hoc, si opus, vel millies ingeminabimus.

Hæc illa libertas spiritus verissima. Cujus mentionem injiciens Augustinus: *Nulla, inquit, vera libertas, nisi legi æternæ adherentium. Hæc est libertas nostra, cum ipsi subimur veritati.*

§. II.

B Eatus Zeno Veronenis Præsul, & Martyr hanc liberratem spiritus extollens: *Tres, inquit, pueri in illo sacro certamine Deum sibi proposuere, non flammam; futurum gaudium, non presentes penas: sicq; intra tetros undantis incensid globos triumphantes barbarum regem, minas omnes, ipsum quoque supplicium, docuerunt ignes sanctis hominibus non esse fortiores. Quis non optet sic ardere, quando mors transit in vitam, metus in gloriam?*

Sed nostræ hoc imbecillitatis argumentum est, nihil in præsentia oculos desigere. Hinc semper trepidatio, & plurimum pavoris. Beatissima æternitas grandes facit animos, si ea in oculis sit humana felicitate omni contemptâ. Aureum Ptolemæus dictum jacens, ille, *Ptolemæus inquit, aliorum est Mundo, qui non curat, in cuius manu sit Mundus.* Ita divus Cyprianus Carthaginienſi Proconsuli furore jubenti: *Aut Diis sacrificæ, aut perire; subjecit liberè: In re tam justâ deliberatio nulla est. Christianus profectum: Diis sacrificare non possum: tu fac, quod tibi præceptum est. Dictâ in se capitali sententiâ: Omnipotenti Deo, inquit, gratias ago, qui me dignatur è vinculis hujus corporis dimittere. Sic ante Cyprianum, avo Valeriani & Gallieni Imperatorum, trecenti martyres Carthagine libertatem admirandam præ se tulerunt. Cum enim daretur eligendi optio, aut thus adolere Jovi aut in accensam forvacem calcariam demergi: illi Dominum Jesum Dei filium liberrimè confessi, in ignes animosissimo jactu seipsos præcipitarunt. Hinc candidatus ille victorum exercitus Massâ candida vocari promeruit.*

Ita & Liberius Pontifex cum ei Constantius Imperator Arrianus dici juberet: *Biduum ei permitti in deliberationem. Quo exacto, ni sententiam mutet, & Arrianæ parti faveat, decretum certissimè notis sibi exiturum, in quod illico deportandus sit. Ad quæ Liberius: Ista jam olim, inquit, deliberata mihi sunt. Sententiam non muto. Impiis patrocinari non possum. Itaque paratus sum jam statim hinc discedere. Ita omnes ferme martyres Christi, libertate summâ promptissimè responderunt, malle se mori millies, quàm Dominum Jesum vellevi probro afficere. Hoc animo Terullianus dammare, atterere nos. Probatio est enim innocentia nostramque vestra. Ideo nos hæc pati, Deus patitur; nam & proxime ad lenem dammando Christianam potius quàm ad leonem, per confessi estis labem pudicitie apud nos atrocior omni pena à omni morte reputari, nec quidquam tamen proficit exquisitior quaq; crudelitas vestra; illecebra est magis scitæ. Plures essentur, quoties necimur à vobis, semen est sanguis Christianorum: multi apud vos ad tolerantiam doloris, & mortis hortantur, ut Cæcero in Tusculanis, ut Seneca in Fortunis, ut Diogenes, ut Pyrrhon, ut Callinicus. Nec tamen tantos invenimus verba discipulos, quantos Christiani factis docendos. Illa ipsa obstinatio, quam exprobratis, magistra est. Quis enim non contemplatione ejus concutitur, ad requirendum, quid intus in re sit? Quis non, ubi requisivit, accessit? ubi accessit, pati exoptat: ut vitam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sanguinis sit expediat? omnia enim huic operi delicta donantur. Inde est, quod ibidem sententiis vestris gratias agimus, ut est amulatio*

emulatio divinæ rei & humana, cum damnatur à vobis, à Deo absolvimur.

Die nascentis Christi, quod Nicephorus narrat, Nicomedia supra viginti millia Christianorum in templo clausa forebus à Diocletiano eo sine obsecrationis, ut qui vellet vivere, exiret, & Jovi thure faceret, qui Christum colere perseveraret, in accenso templo flammis interiret. Ex omni tamque incredibili numero nec quidem unicuique fuit, qui metu mortis mallet vivere, quam fortiter pro Christo mori. Ita unus omnium loco liberimè respondit: Christiani sumus omnes, soli sacrificamus Deo, pro quo vel centies, vel millies mori fumus paratissimi. Ad has voces succensum templum, in quo unà omnes viginti millia flammis & fumo necati.

Ita Claudius Nicostrius, Symphorianus, Castorius, Simplicius, nobiles statuarii, nullis nec minis, nec precibus, nec promissis persuaderi potuerunt, statuas idolorum fingerent. Ad venerandum solis simulachrum ducti, liberè profecti sunt, nunquam se commissuros ut manus humanæ opus pro Deo adorent. In carcerem reducti, & pluribus diebus variè vexati, nec hilum ab Instituto deflexerunt. Demum scorpionibus lacerati, & viviloculis plumbeis inclusi in flumen excussi sunt. Hæc ipsa libertate Christiana Basilius impio Juliano respondit: Fac quod facturus es. Nam cras idem ero, qui hodie sum. Sic loquimini, ait Jacobus Apostolus, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari. Tam animose ac fortiter, tam liberè ac constanter quâ verbis, quâ factis vos gerite, ac si jam ad Christi tribunal steteris judicandi de hæc ipsa Evangelii lege, quam accepistis. Eodem ilud Paulinum speçtat: Non sumus ancillæ filii, sed libera, quâ libertate Christus nos liberavit.

S. III.

Quam autem hæc libertas rara est, quam sæda plurimorum servitus, qui ancillæ filii sunt, non liberæ. Exemplis, quod diximus, demonstratur.

I. Est qui inter religionis suæ adversariis agat. Sed ne cavillis aut risu excipiat, nullum opsonii delectum habere, nulla orationis tempora observare, nec sacra sua explicare, nec religiones suas defendere, nec objectionem ullam auder repellere. Hic ancillæ filius est. Liber Baro non est. Hic religiosâ libertate opus. Hic viriliter, intrepidè, animoque magno pro avitis religionibus standum, sicut per legem libertatis incipientibus judicari.

II. Est qui rogetur obsequium, sed parum honestum, & divinæ legi adversum. Ille trepidus rem secum expulans. Hoc quidem obsequi, ait, illas præstare conscientia non possum; divina lex vetat. Sed quid volumus? diversis ego rationibus ad obsequendum impellor; amici non desituendi, patroni non offendendi, tam humanæ preces non aspernandæ; mutuum ab his expectes officium, quod illis prius præstiteris; forsitan & ego brevè aliena operâ indigebo, tales autem habeo adjuutores, qualem me illis exhibuero: quod si amici conscientia hoc possit concoquere, & mea poterit. Hanc igitur illi gratiam gratificabor. Ita miser varias sibi ratiunculas confarcinat, ut specioso nomine libertatem perdat, & faciat, quod improbum est. En & iste ancillæ filius est, Liber Baro neutiquam est. Quam verè dixit Seneca: Non vides, quomodo illos in præcepis agat extincta libertas? O Christiani, state, & nolite jugo servitutis contineri.

III. Munera non accipienda sat probè sciunt qui accipiunt. Nec enim ignorant illa divinæ legis: Nec accipies munera, que etiam excitant prudentes, & subvertunt verba justorum. Maledictus qui accipit munera. Ipsa clamant conscientia: Ne tibi manus inaurari, neque os argento finas obstrui. At ille: Enim verò quid faciam, ait, vir iste opulentus nil damni sentiet muneribus dandis, cum libensimè det, ego accipiendis plurimè juvabor. Ita &

iste sibi rationes concinnat, & contra fas capit munerat. Hinc aut silet cum loquendum, aut loquitur, cum silentium, aut quod omittendum facit. Nec aliter potest; libertatem vendidit, jam ligatus est. Hinc silentium suum & dictionem suam non suæ conscientia, sed alienis muneribus attemperat. Ancillæ filii sunt isti, extincta est libertas eorum. Ad similitudinem Paulus: Falsi fratres, inquit, subintroverunt explorare libertatem vestram, quam habemus in Christo Iesu. Haud aliter de istis sentiendum: Redacti sunt in servitutem.

IV. Est qui mensam principalem aut opulentam accumbat. Multæ hic invitationes ac propinationes, varia poculorum certamina. Conviva Christianæ libertatis oblitus vino se obruit in gratiam accumbentium. Scit ebrietatem esse vitatam, gravem ac letalem noxam, valitudini suæ incommodam, quia verò nil penitus Christianæ libertatis habet, ultra vires & appetentiam propinat & responder propinantibus. Ita in gratiam aliorum, & ne cuiquam cõvivarum displiceat, displicere Deo nil veretur, leges divinas audacissimè spernit, dum modò favorem accumbentium non perdat, dummodò apud pauculos homines sit gratus, quid tum postea, etiam si Deum habeat offensum. O mortales! equis fœdissimam hanc insaniam non hilariter insanite? Quis eam non amabilem censet? Hic homines oris aliàs libertimi silent, non verbulo, nec serio, nec jocosò ebrietatis hostes se fateri audent. Mancipia & ancillæ filii, Temulentia servi, homines nullius libertatis nisi cum peccandum est.

V. Sunt qui veritatem probè capiant, sed malè suppressant. Hoc illi unum apud se musant: Cave incurras, cave offendas; ori digitum impone, & erupturas voces contine: hic tibi cautè incedendum, ne caput impingas. Hi utique cavere damna, & prodesse plurimè possent, si quod res & verum est, eloquerentur, at illi dissimulant & ment, planè ancillæ filii, & occulti hostes veritatis. Omnis enim libertas est extincta; ligati sunt, Liberi Barones non sunt. Ita panætimo est, quod & Seneca queritur, qui verum dicat, qui ex animi sui sententiâ sua deat dissuadeatque, sed adulandi certamen est, & unum amicorum omnium officium, una contentio, quis blandissimè fallat. Ita fides omnis in obsequium servile submititur. Atque hoc quotidianum est in rebus diversis. Vider audirve quis divinos honores dictis factis violari, sermones impudicos, & lascivos feri, at ille ut bos mutus tacet; modò acerbioribus oculis, vultu severiore petulantiam auderet castigare, & eam sibi displicere ostenderet. Sed extincta est libertas spiritus. Quod si quotidiana hæc & levia libertatem adèò extinguant, quæ nihil habent feræ formidinis, quid faceremus, obsecro, si oculos terrent rotæ, cruces, flammæ, bestia, & plurima, mortis imago, num animi tantum foret dicere: Notum sit tibi rex, quia Deos tuos non colimus, & statuam, quam erexit, non adoramus? O Christiani, non sumus ancillæ filii sed libera, quâ libertate nos Christus donavit. State, & nolite servitutis jugo contineri. Liberum non facit fortuna, sed virtus. Queris, ait Seneca, que sit absoluta libertas? nec turpia velle, nec timia, in seipsum habere maximam potestatem. Inestimabile bonum est, suum fieri. Nunquam me caro ista compellet ad metum, nunquã ad indignam bono simulationem, nunquam in honorem hujus corpusculi mentiar. Contemptus corporis sui certa libertas est.

An liberam dicet, qui servit corpori? Servire summo summa libertas Deo.

CAPVT VII.

Danielis socii in rebus creatis omnibus Creatorem querendum docent.

Vbi tres Hebræi principes animosissimè, summaque libertate responderunt regi se nunquam commissuros, ut idolum venerent, rex Nabuchodonosor

irā exaestuans, jamque ardenti vultu iussit fornacem se-
proplo magis, quam consuere aliās, succendi: Viris au-
tem robustissimis sui exercitus præcepit, ut tres illos
principes Hebræos, Ananiām, Misacem, Azariam li-
gatis pedibus in flammās excuterent, idque sine omni
cunctatione. Moris aliās erat ejusmodi reos hoc sup-
plicii genere plectendos evellere. *Idē verō tantum mo-
rē permissum non fuit, Nam iussio regis urgebat, fornax au-
tem succensa erat nimis.*

*Dan. cap. 3.
v. 22.*

Pf. 67. v. 36.

Quam autem mirabilis Deus in sanctis suis! Rex arque
populus censebat vix in ignem perventuros, & mox in
cinerem vertendos; contrarium evenit. Nam tres He-
bræi præceteris mediis ignibus velut sub hortensi & fron-
dosā pergulā cantabant. Ligatis pedibus in flammās
præcipitati fuerant, at illi ambulabant in medio flammæ.

*Dan. cap. 3.
v. 24.*

Quis non putasset vocem omnem in tam violento in-
cendio intercludendam? At ipsi velut phœnaxē sympho-
niam atque concertum instituunt, & ad eum res crea-
tas omnes ita invitāt: Benedicite omnia opera Domini Do-
mino, laudate & superexaltate eum in secula. Hoc sacrum
carmen inter medios ignes decantatum adeo rerum
abundans est, ut dignissimum sit, quod singulari libro
explicetur. At nobis non licet esse tam prolixos. Nos hoc
loco præceptionem sanctiorum quorumcunque homi-
num trademus, Deum in rebus creatis omnibus esse
quærendum.

Ibid. v. 57.

§. I.

Doctrina sacratoris eruditissimi docent, Deum as-
siduē in rebus creatis omnibus quærendum. Ita
Job præcipiens: *Nimiram interroga, inquit, jumenta &
docubunt te; & volatilia celi, & indicabunt tibi. Loquere terræ
& respondebit tibi; & narrabunt pisces maris. Quis ignorat,
quod omnia hæc manus Domini fecerit?* Beatus Paulus Ro-
mānis instruens: *Invisibilia ipsius, inquit, à creaturā Mun-
di, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Semperterna
quoque ejus virtus & divinitas, ita ut sint inexcusabiles. Re-
verā longē artificiosissimus opifex sit necesse est, qui
non solum sine instrumentorum, sed etiam sine manu
usu, unico nutu opera edit omnibus obstupe-
scenda.* Discipulus Domini Jacobus: *Appropinquate, in-
quit, Deo. Nec opus cælum empyreum conscendere, &
Deum illic inter Angelorum exercitus quærere; quo-
cunque quæseris loco, invenies: in te ipso illum, in cor-
de tuo quære, & in amplexu tuos totus se Deus in-
fundet.*

*Deus in
omnibus
rebus crea-
tis quæ-
rendus.
Job cap. 12.
v. 7. 8. & 9.
Rom. cap. 1.
v. 20.*

*Luc. cap. 4.
v. 8.*

*Rex David
aperuit lu-
dum musi-
cum, in
quo ipse &
res creatæ
nomen
Domini
laudarent.
Psal. 148.
toto.*

*Ibid. v. 13.
& 14.*

*Hoc ludum
usunt
tres He-
bræi,*

*Augusti-
nus.
Aug. Selloq.
cap. 31.*

Cogitaverat Hebræus rex David aperire ludum mu-
sicum, in quo ipse veluti præceptor modulos præiret, ac
præmonstraret, eā lege, ut rerum conditarum qualibet
accineret. In hunc ludum musicum invitati omnes An-
geli, sol & luna, omnia sidera, omnes cæli, elementa om-
nia; huc meteora, ignis, grando, nix, glacies, venti, plu-
via, ros, nimbi, pruina; Huc gelu & ætus, lux & tene-
bræ, dies & noctes, nubes & fulgura; Huc terra cum
omnibus suis germibus, & apimantibus, gradienti-
bus atque repentibus; Huc aër cum univertis volatili-
bus; Huc flumina, fontes & maria; Huc omnis ordinis,
sexus, ætatis homines; Huc omnes populi & gentes; Huc
principes & reges invitati, ut laudarent nomen Domi-
ni, quia exaltatum nomen ejus solus, & confisio ejus super ca-
lum & terram.

Simili modo tres Hebræi principes isti velut missis
per orbem epistolis res creatas omnes ad ludum musi-
cum convocarunt. Ad hos contentus cælum cælique
incolas, ignem & aërem, terram & aquas, aves, pecu-
des, pisces, demum & sacerdotes, hominesque sancti, &
animo submissi eā lege evocantur, ut & ipsi accinant ca-
nentibus. Nimirum Deus in omnibus rebus conditis
quærendus.

Augustinus hoc ipsum animo agitans: *Circuivi, ait,
vicos, & plateas civitatis hujus Mundi, quærens te, &
non inveni, quia malè quærebam foris, quod erat intus.*

A Mecum eras, & tecum non eram. Ea me tenebant lon-
gè à te, quæ esse non poterant nisi in te: Circumibam
enim omnia quærens te, & propter omnia derelinquens
me. Interrogavi terram, si esset Deus meus. Interroga-
vi mare & abyssos. Interrogavi stabilem aërem. Inter-
rogavi cælum, solem, lunam, & stellas. Et clamaverunt
omnes voce grandi: Ipse fecit nos. Interrogavi deinde
Mundi molem: Dic mihi, si es Deus meus, an non? Res-
pondit voce forti: Nō sum ego, sed per ipsum sum ego,
quem quæris in me, ipse fecit me, supra me quære eum,
qui regit me; qui fecit me. Interrogatio creaturarum
profunda, est consideratio ipsarum, responsio earum ac-
testatio illarum de Deo, quoniam omnia clamant, Deus
nos fecit. Erat tempus, quando non cognoscebam te.
Væ tibi illi, quando non cognoscebam te: Væ cæcitati illi,
quando non videbam te: Væ suditati illi, quando
non audiebam te: cæcus & surdus per formosā quæ
fecisti, deformis irruerabam. Illuminali me lux Mundi,
& vidi te, & amavi; nemo te amat, nisi qui te videt, &
nemo te videt, nisi qui te amat.

Videmus autem hunc opificem, in suo tot rerum
conditarum opificio, velut in grandi speculo. Eo Beatus
Antonius, totque alii viri sanctissimi sunt usi. Antro-
nium Philopophus interrogans: Et quomodo, inquit, mihi
senex fallis tempus, cum careas libris, qui omne tædium
morosi temporis levant? sine libris esse est inter mor-
tuos agere, & vivum mori. Hic Antonius promptè: *Code-
x Meus codex, inquit, semper mihi ad manum est, rerum
creatarum natura. Hic liber quinque paginarum est.
Prima Terram mihi explicat, tot terræ germina, flores,
herbas, arbores, plantas, tot centena millia diversissimo-
rum animalium. Altera mihi proponit Mare, totque Ma-
ris prodigia & monstra, conchas, ostræa, majas, mu-
rices, lupos & vitulos marinos, cercopithecos, aliacos,
cetos, quibus homo vivus unicus est bolus. Tertia tres
aëris regiones continet, & innumeram pecoris volatilis
multitudinem. Quarta commonstrat Ignem adeo pur-
rum, ut oculis nostris transitus per illum ad ipsas pateat
stellas. Quinta ostendit Cælum, in quo diversæ classes
Angelorum, sunt & avium, & ceterorum animantium,
atque quod credibile, omnium conditarum rerum nu-
meros longissimè excedunt. Has ego paginas volvo,
hæc mea studia sunt, nec unquam deest, quod legam. Ita
Deus in rebus creatis, in grandi hoc naturæ speculo vi-
deri potest.*

§. II.

Atque hoc exercitationis sacræ genus tanti fecit
beatus Ignatius minimè Societatis parens, ut hanc
suis legem fixerit. *In omnibus quærant Deum, cum in omnibus
creaturis amando. Quippe noverat vir sapiens, quanti re-
ferret hæc solers supremi Numinis investigatio.*

Sabas vir sanctissimus dabat operam, quod Cyrillus
Monachus testatur, ut se subseq̄ ex rebus etiam mini-
mis ad Creatoris notitiam & amorem provocaret. Hi
tales viri subinde flosculum aut foliolum arboris uni-
cum, apiculum, vermiculum, animalcum quodvis ob-
vium sumebant, & ab eo in altum celeri volatu seleli-
brabant, ad Deum quietissimè contemplandum. Quæ-
rendus Deus in omnibus, qui & invenendum se præbet
in omnibus. Nam creata omnia, 1. aut Dei vestigium,
2. aut Ferculum, 3. aut Thuribulum, 4. aut Organum,
5. aut Speculum, 6. aut Liber sunt. Ita sanè, ut exteriores
sensus omnes Deum quodammodo tangere, gustare, præbet
odorari, cernere possint. Quod divus Gregorius eruditè
confirmans: *Vestigia quippe Creatoris nostri, inquit, sunt mi-
ra opera visibilia creaturæ. Ipsum namque adhuc videre non pos-
sumus, sed jam ad ejus visionem tendimus, si cum in his, quæ
cit, miramur. Ejus ergo vestigia creaturam dicimus, quia per
hæc, quæ ab ipso sunt, sequendo imus ad ipsum. Ita miro modo
ipsis formis exterioribus nos ad interiora perducit: immittit
mentis*

mens admiratione, quod est; mira hac exterius ostendendo, qua non est. Hinc enim de sapientia scriptum est: In visis ostendit se hilariter, & omni providentia occurrit illis. Via quippe ad Creatorem sunt, opera considerata Creatoris. Quae dum facta cernimus, potentiam factoris miramur. In istis visis omni nobis providentia occurrit, quia factoris nobis virtus inquirenda proponitur in omne, quod mirabiliter factum videtur: quocumque se verterit anima, si vigilanter intendit, in istem istis Deum invenit, per qua reliquit, eisque potentiam ex eorum rursus consideratione cognoscit, quorum amore deservit: & per qua perperse cecidit, per hac conversa revocatur. Vbi enim lapsi sumus, ibi incubimus ut surgamus: & quasi ibi surgendo manum considerationis figimus, ubi pede amoris lubrici corruentes negligendo jaceamus. Quia enim ab invisibilibus per visibilia cecidimus, dignum est, ut ad invisibilia ipsis rursus visibilibus imitamus: ut quo casu anima venit ad infima, eo gradu revertatur ad summa, atque eisdem, quibus corruit, passibus surgat, dum illa nos ad Deum bene considerata revocant, quae nos ab eo, male electa, diviserunt. Ipsi enim rebus creatis atque corporeis agnoscimus, quantum à Creatoris nostri sublimitate distamus; quia per omne, quod cernimus, esse humiles admonemur; ut quasi quadam sit electio mentis nostrae, species considerata creaturae.

§. III.

Res ergo condita vestigia Dei sunt. Quocirca totum Deum modo aliquo contrahere licet. Quod Paulus asserens: Quereret Deum, inquit, si forte attraheret eum, aut inveniret; quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. Sed & Ferulum sunt omnia à Deo condita. Huc adit Gustatus, invitante Hebraeo Plalte: Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Vel panis buccae in mensa plurimorum Dei beneficiorum moncat. Quanti laboris est, dum in panem formetur seges. Frumentum enim seritur, omnes tempestates fatum excipit, meritur, trituratur, molitur, in massam cogitur, committitur furno, pinfitur dum inferatur ori. Sed quanta alia sunt in mensa; hic quidem lixa, hic affa, hic fruxa; quanta carniun, jusculorum, oleris, ciborum aliorum varietas? Gustate: à Deo haec sunt omnia; sub his omnibus latet conditor. Sed & Thuribulum sunt creata omnia. Ad odorandum hoc thuris genus invitatur Odoratus. Ipsi etiam impij & blasphemij laudant Deum. Nam & in his elucet Dei potentia, quae fecit illos; bonitas & sapientia, quae regit illos; misericordia & justitia, quae expedit illos, ut respicant & penas dependant poenitentia. Differunt aut recusant? Ad poenam non emanfuram destinantur. Sed & Organum sunt sociata vocum concordia. Hic Auditus accersitur. Nam, Cali enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum. Pythagoras è celestium orbium motu nescio quam harmoniam & concentum resultare sonniabat. At verò somnium non est Augustini pronuntiatum: Calum & terra clamant, ut amemus te Deus. Hos clamores observamus, si surdi non sumus. Sed & Dei Speculum sunt res creatae omnes. Hoc speculum consulete, oculorum, & Visus est. Si quis ante speculum consistat, & ab illius tergo alius, cujus solum vultum in speculo cernat alter, quamvis ipsummet hominem non cernat, si eum tamen aliàs viderit aut noverit, dicit; Hic ipsissimus est, quem vidi, aut novi. Ita nos olim in caelo pronuntiabimus: Hic ille nostrum omnium est conditor, quem etiamnum mortales in rebus conditis spectavimus. Omnes homines, ait Jobus, vident eum, unusquisque in tuetur procul. Hunc subsecutus Paulus: Nos verò omnes, inquit, revelata facie contemplantur gloriam Domini. Adhuc quidem per speculum, in aenigmate, Deum videmus, velo tamen amoto per Evangelij doctrinam. Hinc olim fatebimur, illum ipsum Deum, quem plenissime visuri sumus, jam ante in rebus conditis, sed longè obscuris à nobis fuisse visum. Sed & Liber ac volumen est grande quicquid uspiam creatum. In hoc libro tot characteres, tot syllabae, tot verba sunt, quotquot res conditae. Opti-

me dixit Clemens Alexandrinus: Creatio Mundi, scriptura Dei. Mundus Trismegistro veteri Liber est divinitate plenus, speculum divinatorum. Deus verè perfectus ac potentius est in toto Mundo, & quavis Mundi parte nusquam inclusus, nusquam exclusus quam anima in corpore. Vermiculus vilissimus, si naturam ipsius spectes, tam est perfectus, quam nobilissimus Angelus. Omnia verò, quae tangi adeo nunc jucunda, quae gustari suaavia, quae olfieri grata, quae aspicere tam amena sunt, haec simul omnia ad Deum collata sunt velut arenula ad montem Olympum, velut scintilla ad ignem immensum, velut guttula ad totum oceanum. Sciant, proclamant Sapientia, quando hic dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hac omnia constituit. Innumeros olim Mundos, qui creati potuissent, in Deo summam cum voluptate spectabimus. Ad aeternum hoc spectaculum invitans Augustinus: Quid est ipse Deus, inquit, qui talia ac tanta preparavit, quid nisi inestimabilis, ineffabilis, incomprehensibilis: ultra omnia, extra omnia, praeter omnia. Omnem creaturam suam excedit, omnem facturam praeterit, universa precellit. Si enim queras magnitudinem, major est; si pulchritudinem, pulchrior; si dulcedinem, dulcior; si splendorem, fulgidior; si justitiam, justior; si fortitudinem, fortior; si pietatem, clementior. Nulla enim ratio patitur, ut vel factura factori suo aequetur, vel opus artificij comparetur. Sicut legitur in Propheta: Qui fecit fortia, fortior est & qui fecit pulchra pulchrior est illis. Quid igitur o mortales, mellis guttulas lingitis, quid umbras vanissimas, quid res conditas conditore spretotam perditè amatis? Amate bonum unum, bonum verum, bonum pulchrum, in quo vera, & bona, & pulchra sunt omnia. Alioqui eveniet vobis, quod decepto cani, qui carnium umbram pro carnibus appetebat. Deum quaerite in rebus omnibus. Nam, quod Augustinus asserit: Querentes inveniant eum, & invenientes laudent eum. Latetur cor querentium Dominum. Exultent & latentur in re omnes, qui quaerunt eum. Quaeite Dominum, & vivet anima vestra.

Deus est perfectus in toto mundo quam animes, ma in corpore.

Aug. tom. 10. serm. 1. de verbis Apostoli, cap. 1. mibi pag. 93.

Aug. lib. 1. Confess. c. 1. Ps. 104. v. 3. Ps. 69. v. 5. Ps. 68. v. 33.

CAPUT VIII.

Idem aliorum exemplis illustratur.

DEVm in re omni quaerere, subsidium ingens spiritualis vitae. Quod Hebraeus rex David unice commendans. Quaeite Dominum, inquit, & confirmamini, quaeite faciem ejus semper. Qui Deum hac assiduitate quaerit, Deum ubique invenit, & in rebus omnibus. Utile hoc, inquit, sed difficile. Non autem difficile amanti. Erubescit verus amator fieri quicquam sibi difficile. Deinde multa hoc uno sunt difficilia, quia non assueta. Ex frequentatis actibus consurgit habitus. Quod saepe fit, facile fit. Nos plerumque impatientes morae aut tardioris successus producendum diutius laborem ante finem finimus. Hinc nisi actutum conatui respondeat secundus exitus, mox animis abjectis querimus: Non succedit res; Nihil ago. Hinc illae voces: Non possum vigilare, jejunare, & ab istis atque istis temperare non possum. Heus, o boni, vigilando vigilare discimus, jejunando jejunare, ab illis atque illis temperando discimus temperare. Hic opus prolixiore paullulum patientia, dum res in usum ac consuetudinem ducatur. Ita prorsus quaerere Deum in rebus omnibus non difficile amanti, non difficile assueto. Sed non amanti & naufraganti, aut assuescere recusanti difficile. Scilicet invitis canibus venatio injucunda. Ita Deum non continuo invenit, qui eum adeo desidioso quaerit. Quaeite Dominum, & confirmamini, quaerite faciem ejus semper. Atque ut dictis fides sit, id exemplis jam monstrandum. Ab iis hoc optime discernimus, qui peritissime istud sunt executi.

Ps. 104. v. 4.

Amanti quaerere Deum non est difficile.

§. I. Quaerere

Christus e rebus ob-
vis, quæ
cernuntur
parabolas
desumpfit
ut homi-
nes ad Deū
traduceret.

Quærit faciem eius semper. Quæ in re artificium mon-
stravit Christus, qui e rebus obvis, quæ cernuntur,
& audiuntur, parabolas desumens, hominem pec-
catis obnoxium cum asino in puteum lapso contulit;
quinque panes ex hordeo ad Eucharistiam transtulit;
semen frumenti, cum serbo Dei, thesaurum in agro re-
peritum cum celo comparavit. Ita denarium vineæ diur-
num, sicut infecundam ab olitore succidendam, aliâ-
que complura talia ad mores, ad animum, ad interiora,
ad Deum traduxit. Perinde si dixisset: Omnia, quæ vel
cernitis, vel auditis, vel tangitis, vel etiam odoramini &
gustatis, ad animum & interiora, ad Deum & sublimia
ducite. *Quærite Dominum, quærite faciem eius semper.* Qui
noctu cernit faculas cælestes, stellas velut in excubiis vi-
gilantes, an non ipse sibi dixerit: Hæc illa mihi promissa
domus muscæ formosissima; hanc conduxit: Et quando
illuc immigrabo? Qui cantantes audit aviculas; is An-
gelos, calitæque cereos meditat, recte quæsitur, quod
monetæ genus probatur in celo? Qui mensæ assidet,
opportune cogitat: *Beatus, qui manducat panem in regno
Dei.* Qui cubitum it, animum ad æternitatis domum
erigat, dicatque sibi: Illic nos dormire non sinet aut vo-
luptatum in celo, aut tormentorum in orco immensi-
tas. Non absimili modo in rebus aliis omnibus mens
celo attollenda.

Enc. cap. 4.
v. 35.

Sulpicius ep.
ad Bassu-
lum socrum
suum.

Cocus
quidam re-
ligiosus ex
suo munere
omnia
trahebat in
omnibus
quærens
Deum.

Socrat. hist.
Tripart. l. 8.
cap. 1.
Duplex lu-
ctus causa
in Pambo-
ne.

Quæ in re Paulus exercitativissimus, cum de gentibus
ad Christum trahendis ageret, de hortulano & insitio-
ne, de arboribus ex arbore in arborem inserendis disse-
ruit; cum de Christianorum luctis loqueretur, gymnasia,
palastras, stadium, agonem, brayium sub oculos po-
suit, hoc sine, ut per ea, quæ cerni possunt, ad ea quæ
oculis subiecta non sunt, transiremus.

Martinus Turonensis Præsul (quod Severus Sulpitius
testatur) Condacensem suam dioccesin obiens cum
suis, in itinere vidit, qui volucres, mergi, furarentur pi-
sces: Hæc, inquit, forma dæmonum est; insidiantur in-
cautis, capiunt nescientes, captos devorant, nec saturari
queunt devoratis. Jucundissimum simul & utilissimum,
Deum in rebus omnibus & præsentem, & agen-
tem invenire.

Joannes Climacus dum cœnobita ordinanda iustitiam
reter, cocum reperit, qui dono lacrymarum pollebat.
Hunc serio interrogans: Quæro te, mi frater, aiebat, unde
tibi hæc juges lacrymæ? Ad ista religiosus ille plorator:
Ego, inquit, meo munere ita fungor, ut Christo ejus-
que discipulis coquere me censent, quidquid ciborum
paro; Cum ad luculentum focum sto, & ignem sentio,
ignium submoneor Avernium. Hinc isti ocalorum
rores. Pæclare sapuit illiteratus hic cœnobita, qui ter-
rissimis usus conspiciis, pro suis fratribus Christum &
Apostolos, in igne foci videre tibi visus est ignes Avernii.
Ita in suo quisque officio in suum usum omnia trahet,
si velit, in omnibus quærendo Deum.

Ita Pambo, vir notus e sanctimonîa, invitatus Athana-
nasil precibus Alexandriam contendit, in viâ feminam
vidit ad omnem luxum exquisitissimè comptam. Non
continuit lacrymas Pambo ad aspectum tam insolentem.
Rogatus causam tam tubiti steris. Qui duplicem
assignans: Primò, inquit, hæc femina in suammet alio-
rumque perniciem tantis impendiis & laboribus se or-
nat; Ego verò quod alterum est, tantis studiis atque ni-
sibus non contendo, ut Deo placeam in meum bonum,
quantis illa ut placeat hominibus in suum malum. O si
ego tam sedulus sim, ut serviam Deo, quam illa est, ut
obsequatur Mundo & diabolo! Ita vir sanctus in ipsâ
vanitate faciem Domini, quam quærebat assidue, invenit.

Franciscus Borgias Dux Gandiæ ad modestiam, sub-
missionem, sui que desipientiam omnia trahens, se-
dem reperit in omnibus. Romam iverat nobili comi-
tatu Borgias, cui purpurati fenatores ex more obviam
miserunt mulos. Ille ad occursum hunc: Nihil, inquit,
bat, opportunius; bestia bestiam excepit advenit.
Jam titulus Ognati in Cantabriâ bonisque omnibus ab-
dicatis Pinciam ingressus, accurentibus vicatim vivendi
gratiâ, tanquam ad novæ rei spectaculum civibus, Bu-
stamanio comiti ait: Feram credo e cavæ emissam, bel-
luamque spectatum veniunt. Equidem quavis bellâ
immanior essent, nisi me Deus singulari gratiâ in suam
familiam ascivisset. Fortè illi nobilissimus Hispaniæ dy-
nasta occurterat, qui vicem miseratæ tanti ducis, quod
jam inops, attrita veste, sine comitatu ambularet, hos-
pitiâ subiret paupertina. Cui Borgias: Ego mihi, mi Do-
mine, satis caveo. Dum enim iter facio designatores
duos præmittere soleo, qui hospitium mensamque
adornent. Quinam isti sunt? ait dynasta, nusquam ap-
parent, num eos videre licet? Et nosse etiam, ait Borgias,
illius nomen est *Cognitio sui*, hujus *Consideratio inferni*,
quem promerui. Hi mei fructores & prodromi, ita rem
agunt, ut in quocumque diverforium deferar, tamen
desint omnia, id tamen in lucro ponam, & tanquam in
immerentem collata beneficia interpretet. In Calen-
Lusitanæ Collegio janitoris officio, sanctus Borgias,
cum civium quidam jugulatu porcum elephosynæ vice
obtulisset, Franciscus humeris sublatum tactus in supe-
riorem partem domus non sine labore per gradus aspor-
tavit. Mirantibus locis facti commendationem sic cla-
sit: Quid mirum, si porcus porcum commode portet?
nec domi solum Franciscus operam coco dedit, mensis
ministravit, pedes singulorum frequenter osculari con-
suevit, sed in Xenodochiis etiam ægrotis alacritate mir-
râ servit. Indignè tulit cacodæmon tantum submissio-
nis studium, & sumptâ speciem humanâ: Quid tibi, ait,
hic negotii? Tantus cum sis, in hominum face veritari
qui potes? Franciscus subodoratus dolum, ut fastum re-
tunderet: Equidem ego, inquit, magis miror, te ingenio
præditum tam superbo, me miserum tamen alloquio
dignari. Hic speciosa larva in auras abiit. Audierat Bor-
gias impostorem quemdam tremeis additum quod
se Franciscum Borgiam simulans jactasset. Hic Borgias
mirari hominem extitisse ad eum exordem, qui maximi
peccatoris personam induisset. Quod si ille, inquit, tri-
remibus affigitur, quia meum sibi nomen ultrapavit,
quid me fieri par est, qui non inane peccatoris nomen
gero, sed & peccatis scæreo? Ita Borgias ad humilitatis
studium derivans omnia, in omnibus semper faciem
Domini quæsitit & reperit.

Beatus Ignatius Societatis minimæ parens frequen-
ter e vilissimis quibusque rebus, e frondis, plantula, flo-
ris, aut fructus, e vermicali aut alterius animalculi aspe-
ctu mentem in Deum rapuit. Atque ex hæc ipsa Numi-
nis in omnibus quærendi assuetudine Ignatius, utilissi-
ma ad omnem vitam documenta hausit. Et revera
Deus in minimis etiam maximus est, & nusquam non
familiarissimè adiri potest. Vel apiculum, vel culicem, Res
vel formiculam sumamus, uberrimam laudandi Con-
ditoris materiem subministrabunt. Confidera, quæto,
corpuseculum gracillimum quidem, membris tamen par-
tibusque certis distinctissimum: inspicie capitellum, ocell-
los, osculum, totamque reliquam corpuseculi compagem
miratissimam; expende tam minuti animalculi partem,
motum, incessum, laborandi officium, colligendi stu-
dium, peritiam obitupescendam, quid cavere, quid fu-
gere, quid avversari, quid porro querere, quid amare,
quid debeat profequi. Attende totius bestiolæ colores,
ductus, lineas, etiâ in tantillâ iras, apperentias, ceteram-
que

que naturalem indolem. Ubinam ille artifex, qui manu A
opifice, vivum tale animalculum repræsentet?

§. III.

ERgo querite Dominum, querite faciem ejus semper in
minutissimis etiam atque abjectissimis Mundi par-
ticulis.

Querite, inquam non ut iis instar pecorum fruami-
ni, quæ ad præsepe aut in pratis structam sibi mensam
invadunt, & herbas pascuas linguâ demerunt, nec longas
precações ante fumendum pabulum texunt, suo
tamen modo Conditore colunt. Ultra pecudes sapiat
homo, cui triplex temporis differentia solertissimè ob-
servanda. Aut enim homini bene est, ut agrè ac malè, aut
demum nec malè nec bene, sed mediocriter est. I. Cùm
homini bene est, cùm labor succedit, cibus sapit, som-
nus ac quies reficit, cùm & oculi & aures ceterique sen-
suum suâ quicquid voluptate pascentur, cùm animus sibi
plaudit, & gaudio exultat, cùm pæne omnia ad votum
respondent, hinc animus humanus, quàm potest suavissi-
mis ac plenissimis affectibus, sese in Deum erigat, & an-
te omnia secum ipse quærat; at quo obsecro, cibus tam
gratus, tam suavis potus, tam pulchra vestis? unde mihi
hoc gaudium? hæc amœnitas & refocillatio, hæc festiva-
tas & oblectatio, unde & à quo? A Deo bonorum om-
nium fonte hic rivulus fluit. O mi amantissimè Deus,
tu ista das, è tuâ manu hæc accipio. Sed quantò tu om-
nibus istis melior, pulchrior, dulcior?

II. Cùm homini malè est, labor molestus, irritus, ne-
gotia non præcedunt, cibus non sapit, somnus brevis &
inquietus, dolores aut morbi vellicant, curæ turbant,
multa displicent, affligunt, cruciant, adversa sunt pluri-
ma. Unde hæc omnia? Ab ipsissimo Deo. Hic quicquid
dicat: O mi optime Deus, aut me iustissimè punis, aut
exeres & probas amantissimè. Te Deum ac Dominum
meum æquè complector dulcem & austerum, non mi-
nus te veneror flagellantem ac coronantem. Ad utrum-
que, tui causâ, paratus sum. Profectò & iste Deum in-
venit in omnibus, quæ patitur, malis.

III. Cùm homini nec bene est, nec malè, cùm ma-
lacia obtinet & rerum mediocritas: non est satan nec oc-
curus malus: nec dulcis est vita nec amara, nec gaudium,
nec luctus afficit; mediocritas omnia, & tolerabilia, sin-
gulare nihil aut eximium. Hic maximè quærendus
Deus, & vel agendæ gratiæ ob placidam hanc quietem,
aut placandus Deus ob futuram forsân turbationem;
nec enim diu hic rerum status durabit. Fors mite hoc
serenam tempestatem nuntiat, fors prosperitas sequer-
etur omnibus procellis periculosior. Deus igitur quàm
ardentissimè quærendus, ut quoquo modo res cadant,
præsentarius sit auxiliator.

Neque verò Deum ita querere, magni moliminis,
aut operosi conatus est. Solis duabus voculis hoc totum
agitur, dic animo: *Mi Deus, mi bone Jesu Domine Jesu;*
mox adest invocatus, & noscendum se præbet cernen-
dum se exhibet. Sed absit querendi rædium; nauseant
tam facillè non occurrit Deus. Ludunt subinde cum libe-
ris parentes, & suaviter jubendo dicunt: *Quære, quæ-
re; tuum est, quod invenis; nec ita occulunt, quod quæ-
ri volunt, ut non facillè inveniri queat. Simillimè Deus
non ita se abdit ut reperiri non possit, qui quæri tanto-
pere cupit. Ita herus prodeambulans foras, studio chi-
rotheam manibus sinit elabi, mox cani ad ista erudito:
Quære, ait, quære, quære. Haud aliter nobiscum agit
Deus, atque cum familiari animante dominus, cum fi-
liis pater aut mater. Querite, querite: nec enim ita me
abcondam ut inveniri nequeam. Planissimum Christi
promissum est: *Querite & invenietis. Quàm sedulo illa
vidua vel unicam amissam drachmam quærat, accendit
lucernam, everrat domum & querit diligenter, donec inveniat
eam. Ergo querite Dominum, querite faciem ejus semper.**

Quàm accensus animo Augustinus ad quærendum
Deum: *Domine Deus meus, inquit, una spes mea, exaudi me, ne fatigatus nolim querere te, sed queram faciem tuam semper, & ardentè. Tu da querendi vires, qui inveniri te fecisti, magis magis, inveniendi te spem dedisti. Coram te est firmitas & infirmitas mea; illam serva, istam sana. Coram te est scientia & ignorantia mea. Pœnibi aperuisti, suscipe intrantem; ubi clausisti, aperi pulsan. Nemo te amat, nisi qui te videt; & nemo te videt, nisi qui amat. Reciproca sunt ista; alterum sine altero nullum est. Quocirca querite Dominum & con-
firmamini, querite faciem ejus semper. Tam suavis, quàm utilis est labor in rebus conditis quærendo agnoscere Conditorem.*

CAPUT IX.

Danielis, sociis in rogo Babylonico illesi mira-
culo multiplici. Quanta virtutis sit in
igne non ardere.

TRIBVS Hebræis optimatibus in ignem missis, mox
adfuit è cælo quartus. Angelus Domini descendit cum
Azariâ, & sociis ejus in fornacem & excussit flammam ignis de
fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.
Hunc quartum Nabuchodonosor qui solus eum vide-
rat, similem filio Dei appellat. Tertullianus, Irenæus, Hip-
polytus Martyr, Augustinus, Rupertus, alii, hunc quar-
tum existimant fuisse Christum, qui humanæ naturæ
olim assumendæ imaginem induerit, ut sese ad futurum
Servatoris officium velut exerceret, & cruentam in
cruce tragœdiam in flammis innocuis ordiretur. Ab his
non alienus Joannes Maldonatus: Opinio est, inquit,
valde probabilis. Nam & Christus sæpe appellatur An-
gelus. Hinc & sacrum Ecclesiæ carmen: *Surrexit Chri-
stus de sepulchro, qui tres pueros liberavit de camino ignis ar-
dentis, Alleluia.*

Hic ergo quartus in flammis canto, musicus, set
Christus, sive, quod pæne malim dicere, Angelus, fecit
medium fornacis, quasi ventum roris flantem. Hinc Hebræi
tres juvenes inter horrendos flammarum vortices, velut
in amœnissimo prato inter rorifluos flores securissimè
deambularunt. In igne non comburi, non grande tan-
tum, sed & multiplex mirum, de quo hic differendum.
Addemus; quanta sit virtutis inter impudicitia ignes
non ardere.

§. I.

Primus ignis Babylonici miraculum numeramus
istud: Luxit & non ussit. Quod explicans Basilus:
Deus, inquit, nonnumquam duas ignis vires, alteram
lucendi, alteram urendi sic invicem separat, ut aliquan-
do vis lucendi suo munere fungatur, non autem vis
urendi, ut contigit tribus his juvenibus in fornace ignis;
interdum contra supprimitur vis lucendi, & libera re-
linquitur vis urendi. Talis est ignis inferni, ut cùm ma-
ximè urat, minimè tamen luceat.

II. Hic Babylonicus ignis, longè distitos consumpsit,
sui medios, nec quidem contigit. Quod luculentè sacra
pagina testatur: *Porrò viros illos, qui miserant Sutrach, Mi-
sach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.*

III. Funes & vincula combustis, vestes & corpora
nec minimo læsit. Hebræi optimates isti veluti tres ca-
nes ligatis pedibus in flammis præcipitati sunt, aut sicut
pistor in furnum immittit panes. Sed habuit flamma, ut
Gregorius loquitur, vim suam ad solarium, non habuit
ad tormentum. Quàm sapiens ignis vincula exussit, vin-
ctos non læsit! Auger miraculum Theodoretus qui ca-
teñas vinculaque ferrea eis injecta vi ignis liquefacta,
indumenta nec levissimè adusta pronuntiat.

IV. In igne tam violento ac rapido non respirare
tantum & loqui, sed & cantare potuerunt. Admiratus
hæc

Dan. c. 3.
v. 49. 50.

Tertul. l. 4.
contra Mar-
cionem c. 10.
c. 21. & l.
advers. Pra-
xeram c. 16.
Irenæus l. 4.
c. 37. & l. 5.
c. 5. Hippol.
Mart. Orat.
de Consem-
natione
mûi. Au-
gustinus con-
tione ad Ca-
sichum. Ra-
pertus l. 6.
de Victoriâ
verbi c. 21.

8. Miranda
in igne Ba-
bylonico.

1. Luxit &
non ussit.

2. Sui me-
dios non
contigit.
Dan. c. 3.
v. 22.

3. Funes &
vincula
combustis,
vestes &
corpora
non læsit.

4. In igne
cantare po-
tuerunt.

Chryf. 10. 5.
hem. 4. ad
pop. mihi
pag. 39.

hæc Chrysoſtomus: Ignis, ait, murus illis factus est & veſtus flamma, & ſuis fornax, & ligatos capiens, ſolutos reddit; mortalia exceperit corpora, & tanquam ab immortalibus abſtinuit; non agnovit naturam, ſed pietati exhibuit reverentiam: vinxit pedes tyrannus, & ignis vin pedes vinxerunt. O rem mirabilem vincitos ſolvit flamma, & ipſa à vincitis vincita eſt.

5. Angeli
ſpecie ſunt
recreati.

V. Angelus humanâ ſpecie, ſed ſingulari ſupra omnem humanam formam oris venulitate ad eos ſeſe adjunxit. Societas ſanè nobiliſſima, quam quis ambiat vel in ipſis inferorum flammis. Nam illi ambulabant in medio flammæ, laudantes & benedicentes Domino.

Dan. c. 33.
v. 24.

6. Juvenes
Hebræi in
medio ignis
cecinerunt.

VI. Hi juvenes Hebræi à divino numine tam liberaliter ſunt afflati, ut in hypocausto adeò æſtuante ac calido longiſſimum ac venuſtiſſimum carmen cecinerint. Ad inferos videri poterant dejecti, at illi concentus inſtituerunt, & Dei admiranda ex ordine decantant.

7. Inter incendia vētus rorulentā voluntate perſuſit.

VII. Inter incendia adeò ſæva, & tam in orbem undequaque quāntalium efulſa flans ventus hos tres Aulædos rorulentā voluptate perſundeat. Hæc aura ſupra omne ſalſamum, & cinnamum amœniſſimè ſpirabat.

8. Nabuchodonosor ſolus ambulante cum eis angelum ſpectavit.
Zeno ſer. 8.

VIII. Rex Nabuchodonosor ſolus ambulante cum damnatis tribus Hebræis Angelum ſpectavit. Hæc flammæ Babylonice mira. Hic præci patres elegantis dictionis luſu flammæ hunc carcerem celebrant. Ex omni eorum numero duos hic trèſve liſto.

Aug. 10. 10.
ſerm. 240.
de Tempore
pag. 386.

Beatus Zeno Veronenſis Antistes: Mors reſugiens, inquit, officium mutat. Incenſores cremantur, incenſis hymnium canentibus flamma blanditur, Deus à creaturâ benedicitur. In tribus una mens, una virtus, unus triumphus: Melior atur vita ſupplicio. Auguſtinus more ſuo eruditè proſuſ ac eleganter de his ipſis tribus Hebræis juvenibus: In fornacem, inquit, miſi ſunt ſancti, fugiunt flammæ, cedunt ignes, incendia expaveſcunt. Timent ignes ledere, quos juſti ſunt incolumes reſervare. Oſtendunt juſtorum meritum, dum tyranni contemnant imperium. Licet ſanctis cum igne joculari, quibus cum hominibus non licuit commorari. Licet in pœnâ eſſe ſecuros, quos extra pœnam non licuit eſſe intactos, ut ubi interitus, ibi ſalus; ubi ſupplicia, ibi invenitur refrigeria. Accipe hoſtis à ſupplicii exemplum, qui humanitatis perdidit conſilium. Homines ſerviunt & ſupplicia venerantur, ignes hoſpitiuſ juſtos cum omni honore ſuſcipiunt, & libenter obſequium parant. Hoſtis mutato genere ſavit, nec aliqua pietate movetur, nec humanitate blanditur: poſſet vincere, ſi poſſet ignibus imperare. Offeruntur ergo ignibus juſti, veſtiti recti, vinculis colligati, ſed defenduntur ardoribus, & quos humana viſ damnavit, ignis abſolvit.

Chryf. 10. 4.
bon. 19. in
1. Cor. c. 6.
pag. 402.

De eodem hoc ignium miraculo Chryſoſtomus: Rex, inquit, magis arſit irâ, quàm in fornacem conjeſti arſerint flammâ. Et videte, obſecro, furioſam irâ ſtupeſcitiam. In gravius tormentum jubet rex, fornacem ſeptuplo plus incendi. Illuſtris planè infania. Nam majus incendium, minus ſupplicium. Ignis tam vehemens & ſævus ſi fuiſſet ſua andoli permiſſus, ſibi obſectos celerrimè conſumpſiſſet. Sed providentiſſimus Deus irâ tam rabidâ eò eſt uſus, ut miraculum eſſet, tantò evidentius. Pyrauſta animalculum pennatum muſcæ conferendum, in igne naſcitur & vivit. En vivaciſſimas hic pyrauſtas, tres Hebræos proceres, qui in ignibus non ſolum vivunt, ſed & ambulant, & cantant. Amiantum, ſeu Aſbeſtinum nobiliſſimi textus linteum igne non comburitur, ſed purgatur, tres Hebræi principes Babylonice incendiis non tantum non conſumuntur, ſed multò illuſtiores redduntur. Salamandra prunas non nimias exſtinguit, Caſtimonia rogos etiam atrociffimos ſopit. Certè cum Abſtinentiæ, tum Caſtimoniæ tribuendum, quod caſtiſſimi & abſtinentiſſimi heroës illi in ætâ tam crudeli non amiſerint vitam, ſed vegetarint. Temperantiæ ac Caſtitatis præmium ætas longæva.

Sæu Pyralis.

§. II.

Iſa. c. 43.
v. 1. & 2.

Hic Iſaias ingens ſolatiuſ inſpirans: Noli timere, ait, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo meus es tu. Cum

A ambulaveris in igne non comburèris & flamma non ardebit in te. Præſidium in periculis omnibus pollicetur. Hic ego eos omnes appello, qui periculorum medi vivunt, & in iis verſantur ædibus, in quibus parum Chriſtiane pietatis quæcernunt audiuntque. Quid verò paſſim uſitatos quàm obſcœnitatem plurimam colloquiſ miſcere? Impudici & laſcivi ſermones pœne locis omnibus ſparguntur, decantantur, ſcribuntur, pinguntur, ipſis etiam geſtibus, ipſis etiam patinis & poculis ingeruntur. Veneris ignes depaſcuntur omnia. Nuſquam ab hac uredine ſecuritas. Ii ſubinde quos putes honeſtiſſimos, ab his fordidis non abhorrent. Nimirum quod malè coquit animum, cùm occaſio eſt, in alienas aures egurgitat. Oris laſcivia in Orbe ubique frequentiffima. Accedunt interiores ab Adamo impuritates traduces igniculi. Ita facillimum eſt tot fomentis concitare flammam. Sed ô quicumque bonæ mentis homines, flamma non ardebit in vobis; modò vos eſſe Dei filios memineritis; In igne ambulantes non comburemini. Et plurimum hac in re juverit has rationes; quas ſubjungemus, ſæpius conſideralle.

I. Arbitrio noſtro permiſit Deus, ab impuris ignibus illis aut illæſum conſervari, aut comburi. Clariffimè Socrates: Appoſuit tibi aquam & ignem, ait, ad quod volueris porrige manum tuam. Bonum & malum, vita & mors in manu noſtra ſunt. Si videas, vel audias, quod impudicum & turpe, ignis eſt; ſed aquam habes proximam, Dei gratiam, tutelarem Angelum, tuam conſcientiam, cogitationes ſanctiores, pios ad Deum gemitus. Hac igitur manum porrige. Tui eſt arbitrii, num ſi velis & lædi, aut illæſus in his ignibus ſervari. Ecce ego, ait Hieremias vates, do coram vobis viam vitæ & viam mortis. Tu a fuge mortem, amplectere vitam. Infania eſt perire yelle, cùm ſervari poſſis.

II. Tam admirandum, quàm pulchrum eſt, inter impuros ignes, quos aures oculique hauriunt, non ardere. Et majus profectò miraculum eſt, ut præci Patres loquuntur, animum in tentatione libidinis, quàm corpus in medio ignis perdurare illæſum. Bartholomæus Piſanus de rebus geſtis Franciſci Aſſiſiatis: Franciſcus, inquit, in vitium libidinis acerrimè invecſtus inter ceteros auditorem habuit Fridericum II. Imperatorem, qui ſuum hunc ecclèſiaſtem vocavit ad menſam. A menſa ductus eſt religioſus conviva in cubiculum, ubi proterva mulier ingreſſum improbis verborum lenocinis excepit. Compoſito id factum eſt. At vir ſanctus ad accenſos ignes camini properans, iſque ſemet ingerens: Hoc, inquit, adeſto, hæc colloquemur. Erubuit hic petulans proccacitas: mox ergo femina fugam arripuit exemplo caſtimoniæ inexpectato nimium quantum petuſſa. Exinde Fridericus virum ſanctiſſimum majoris quàm antehac æſtimavit. Admirandum & pulchrum, inter laſcivos ignes non uſtulari. Noli ergo timere, quiſquis pudicitiam amas, in igne non comburèris.

§. III.

III. Hæc nota eſt electorum ad vitam, amicorum Chriſti, filiorum Dei inter libidinum flammæ non incendi. O quotquot pudicitiam colitis, & caſtimoniæ amatis, cùm obſcœna ſermonibus ſpargi auditis, cùm cacodæmonem ad taliâ pellicentem ſentitis, tres Hebræos juvenes amulari non pigeat, opem divinam implorate: Ne tradas nos in perpetuum, neque auſeris de miſericordiam tuam à nobis. Quoniam non eſt conſiſto conſidentibus in te. Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te & quarimus faciem tuam. Erue nos, & da gloriam nominis tuo Domine. Hi ſunt filii Dei, amici Chriſti, cælitibus aggregandi, qui, quando Veneros ignes ſentiant, vicinos, ad Deum conſugiunt, ſubſidium divinum invocant, animum adverſus Dæmonis illecebroſas inſidias communiunt. Hi in igne non comburantur, & flamma non ardet in illis. Hi in medio nationis prava & perverſalucenſ ſicut luminaria in Mundo.

IV. Hæc

IV. Hæc sancta inter impuros ignes immunitas argu-
mento est, ejuscemodi homines castitatis amantes
inferorum ignibus nunquam urendos. E familiâ beati
Dominici, * vir religiosus & cognominis gravissimas in-
tus & foris luctas sustinuit; caro contumax & rebellis
ad illicita trahebat. Difficilem reddebant pugnam dia-
boli, qui suos ignes variè subdebant. Sed eluctatus est,
& vicit constans athleta. Victi hostes proclamare cogebantur:
Viciisti, viciisti, quia in igne fuisti, & non aruisti.
Quisquis animi puritatem diligit, & omni obscenitati
aures claudis, Noli timere, meus es tu. Et quia sæpius in
igne fuisti, & non aruisti, nec apud inferos ardebis, aver-
nalis flamma non tanger te.

V. Quot sanctissimorum hominum in ignibus perdu-
rarunt penitus illæsi? Joannes Apostolus in balneum cru-
dele bullientis olei sine noxâmersus vegetior exiit quam
ingressus. Polycarpus Smyrnenfis Præsul, vir octoginta
sex annorum iustus Christo malè dicere: Et qui pos-
sum, inquit, ei malè dicere, qui mihi tot annis nil mali
fecit unquam? Ad rogam igitur damnatus est. Sed vir-
tutem ipse absolvit ignis, dum tangere veritus structo
velut è flammis fornice ambivit innocentem; nec jam
læsus, sed texit, suavissimum interitum in adstantes odo-
rem ejaculatus. Ad extremum gladio confossus sangui-
ne suo extinxit ignem; nobili nimbo, & quem imbribus
suis præferat cælum. Ita divorum alii quamplurimi in
ignibus intracti. Pauculos velut per satyram nomine-
mus. Ita Dionysius Areopagita, ita Pantaleon Martyr:
ita Ephrem, Barlaam, Andronicus, Probus, Taracus,
Theodorus, Victor, Vincencius, veterique beatorum
tabulis inscripti. Gregorius Magnus rem miram ad in-
lilitum memorans: Ego regis Totilæ, inquit, repere-
runt Gothi virum integerrimum, cui Benedicto no-
men. Hunc unâ cum turgurio comburere conati sunt
hostes. In orbem cellulæ arserunt omnia, sed ipsa cum
suo inquilino nil ignium concepit. Jamque irritatores
Gothi, è domicilio virum extraxerunt præcipiti sævi-
tiâ, & in propinquum clibanum coquendâ panibus in-
flammatum conjecerunt, ostio probè occluso. Sed die
altero reperus est ab igne adeò illæsus, ut nec vestium
quidem extrema quidquam fuerint ambusta. Ita beata
Thecla virgo, quæ Leonis, quibus objecta, curavit,
tauros, quibus alligata domuit, undarum monstra, qui-
bus immissa, vicit; ignium rogos, quos conscenderat,
triumphavit. Flammæ, quæ nec Herculi pepercerant,
pepercerunt virgini. Ita & Lucia virgo tremenda rogo
imponitur. Sed lucet pulchrius suis ignibus Lucia, & è
flammis Imperatoribus mortem, Syraculanis præsen-
tem opem, Ecclesiæ pacem varicinat. Ita Cæcilia è
balnearum ignibus, quos tyrannus succenderat, pul-
chrior emerit. Ita Agnes ab Aspasio addicta flammis,
quas ad preces virginis ros illico extinxit. Ita Juliana
flammas, ad quas damnata fuerat, lacrymis repressit,
leberem ab igne ferventem precibus rupit. Ita Chris-
tina sævientem rogam, ardens oleum, liquatam picem,
accensam fornacem, salva superavit. Ita aliæ virgines
quamplurimæ, cum ignibus jocata, supplicium muta-
runt in triumphum.

Quemadmodum verò Deus tot suorum amicorum
vestes & corpora in flammis servavit inviolata, sic &
animos & mentes suorum inter exempla pessima, ser-
mone spurcissimos, inter colluviem vitiorum in omni
tentatione servat incorruptos. His insuper Angeli sese
affociant, ut eos singulariter tueantur, quos præcipuè
amant. Cassianus id asserens: Nullâ virtute, inquit, ho-
mines Angelis imitationis conversationis aquantur, quam me-
rito & gratiâ castitatis. Estimemus, obsecro, hanc sua-
vissimam cum Angelis societatem, ob quam extrema
potius omnia sunt tentanda, quam ea destituenda. Hic
quisque secum animo statuat: Etsi omnes, inter quos
ago, sædissima loquantur, essi tacentem risu & sibilis

Tom. II.

A excipiant, etsi diabolus dies ac noctes infestet, præsidio
divino fultus, Angelorum amicitia defensus hæc vincam
omnia, & hoc unum assidue præcabur: Mi amantissi-
me Deus, sequor te in toto corde meo, & timeo te, quo-
niam non est confusio confitentibus in te. Ne tradas me in
perpetuum, neque auferas misericordiam tuam à me.
Domine Jesu, meus es tu, tuus ego sum. Ita non time-
bo, nec flamma ardebit in me. Ita spe sum maximâ om-
nes adversarios à me vincendos, promissam castis lau-
ream feliciter obtinendam. Quando enim, Cassiano te-
ste, sublimis est præmium castitatis, tantò gravioribus adver-
siorum insidiis laceatur. Victori palma; cessatori dede-
cus & ignominia.

CAPUT X.

Daniel alterum Nabuchodonosoris somnium in-
terpretatur: Interpretationis summa est; Deus
exaltat; Deus dejicit, & humiliat.

A Sopus, tam festivi ingenii, quam cultus fœdi, in-
terrogatus quid faceret Jupiter? Profectò sa-
pienter respondit istud: Excelsa deprimi, extollit hu-
milia. Hi reverà summi Numinis labores sunt, dejicere
quidquid superbam & altum, quidquid submissum &
inum evehere. Dispergit Deus superbos mente cordis sui; De-
ponit potentes de sede, & exaltat humiles. Hæc Dei sunt ope-
ra. Ita cum rege Nabuchodonosore, ita cum innumeris
superbis aliis egit. Dispersit, deposuit, excelsa depressit.
Vidit Nabuchodonosor somnium, cui nullus repe-
riebatur interpres præter Daniele. Qui somnium ag-
gressus explicare: Arborem, inquit, quam vidisti sublimem
atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cælum, & aspectus
illius in omnem terram: & rami ejus pulcherrimi, & fructus
ejus nimis, & esca omnium in eâ, subter eam habitantes be-
stia agri, & in ramis ejus commorantes aves cali. Tu es rex, qui
magnificatus es, & invaluisti: & magnitudo tua crevit, & per-
venit usque ad cælum, & potestas tua in terminos universæ
terra. Quod autem vidit rex vigilem & sanctum descendere
de celo, & dicere: Succidite arborem, & dissipate illam, ar-
tamen germen radicum ejus in terrâ dimittere & vinciaturo ferro
& ere in herbis foris, & rore cali conspergatur, & cum seris sic
pabulum ejus, donec septem tempora mutantur super eum. Hæc
est interpretatio sententia Atriusimi, quæ pervenit super domi-
num meum regem. Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis
ferisq; erit habitatio tua, & sicutum ut bos comedes, & rore cali
insuderis, septem quoque tempora mutantur super te, do-
nec scias quid dominetur Excelsus super regnum hominum, &
cuiuscumque voluerit det illud. Hanc interpretationem rex
accuratam quidem & legitimam agnovit, non tamen
è toto respuit. Expectavit annum solidum divina pa-
tientia, sed pœnitentia secuta est nulla. Vox tandem
cælo ruit: Regnum tuum transibit à te. Factum ordine. Hic
dicendi campus multò fecundissimus, distincta the-
mata complura. Nos unum hoc commutatis vicibus to-
tâ dictione hac ingeremus: Deus exaltat, Deus humiliat.

§. I.

I. Deus exaltat. Facile est enim in oculis Dei subitò ho-
nestare pauperem. Rem miram, ter miram hic
audite, quâ ratione Deus amicos suos honoret in orbe
hoc etiam inferiore. Nabuchodonosor rex potentissi-
mus æquè ac superbissimus, jam pæne monarcha orbis
nihilominus Daniele collegam suam perquam hono-
rificè appellans: Donec, ait, collega ingressus est in conspectu
meo Daniel. Hic minime falsus aut nimium blandus testis
de Nabuchodonosoris incredibili potentia hoc pronun-
tiavit: Tu es rex, qui magnificatus es & invaluisti; & ma-
gnitudo tua crevit, & pervenit usque ad cælum, & potestas tua
in terminos universæ terra. Hic tantus princeps, qui &
Deus

Bbb

Deus

Deus haberi voluit, nihilominus hominem exterum, captivum, Judæum, & quod amplius est, famulum suum nominat Collegam: *Donec ingressus est Collega.* Nam Daniel præfectus erat omnibus Babylonici regni provinciis, omnes ei magistratus, principes omnes subijuncti. Ita Deus, quem vult extollit. Hinc proclamans David: *Mihi autem, inquit, nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Deus exaltat.*

Psal. 138. vers. 17.

II. *Deus humiliat.* Vox illa cælo lapsa hoc etiam edixit: *Verumtamen germen radicem ejus in terrâ finite.* Adversus arborem illam gravissimè Deus excerbatus, nihilominus non æquissimam tantum, sed & mitissimam sententiam. Salit in excindendum lignum. Hoc indoli divinæ proprium, in ipsi furore uti moderatione. Homo cum irâ furit, nihil moderationis admittit: Deus in superbos sævit, sed moderatissimè. In eo genere non abfinitis pharmacopola, qui omnia ad libellam exigit minutissimè, nec enim drachmam tantum, aut drachmæ dimidium, sed & scrupulum, sed & piperis granum unicum & trutinam mittit. Ita Deus Jobum Satanæ pro libitu cruciandum dedit, unâ tamen etiam imperavit: *Verumptamen animam illius serva.* Ut liberet, vexat; sed citra mortem, quam inferre prohibeo. Hinc illæ

Job c. 2. v. 6.

Idem c. 10. vers. 16.

Idem cap. 6. vers. 4.

III. *Deus exaltat.* Nabuchodonosor somnium narrans. *Videbam, inquit, in visione capitis mei, & ecce vigil & sanctus de cælo descendit.* Percensito autem somnio subjungit: *In sententiâ vigiliam decretum est, & sermo sanctorum, Angeli dicitur & petio.* Beatæ mentes, Angeli, rectissimè dicuntur vigiles, qui in Dei hominumque obsequium semper excubant. Porro fama in cælo percrebuit, & omnium sermone celebratum est regis illius Nabuchodonosoris superbiam excrevisse nimium, supplicio jam maturam esse. Secuta calum petio, velut jubeatque Deus servari justitiam, & Babylonium regem illum ex æquo puniri, aliis in exemplum. Ita demum sententia lata est; decreverunt Vigiles excindendam arborem illam. En humanissimus Deus, ministros suos in assessores, consiliarios, cognitores causæ adhibet. Sacra pagina clarissimè: *In sententiâ Vigiliam decretum est.* Hoc Senatusconsultum ab Angelis scriptum est: Excindatur arbor; Rex Nabuchodonosor ex hominum cætu ad bestias abijciatur. Ita Deus ædificium turris Babel impediturus:

Consiliarii & causæ cognitores.

Gen. cap. 11. vers. 7.

3. Reg. c. 22. v. 19. & 20.

Apoc. cap. 6. vers. 10.

Matth. c. 19. vers. 28.

Venite, inquit, descendamus, & confundamus linguam eorum. Ita aliquot ante sæculis Achabo regi Michæas: *Vidi, ait, Dominus, sedentem super solium suum & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris & à sinistris.* Et dixit Dominus: *Quis decipiet Achab regem Israël? Et dixit unus verba hujusmodi, & alius aliter.* Ita Joannes Apocalypseos scriptor animas in cælo vidit, quæ clamabant voce magnâ: *Vsquequo Domine, Sanctus & verus, non judicas, & non vindicæ sanguinem nostrum de iis qui habitant in terrâ? Deus amicos suos, Angelos suos exaltat.* Ita planè Christus discipulos suos misericè exaltans: *Vos, inquit, qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis sue, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël.* Ut pater meus agit cum Angelis suis, ita vobiscum ego discipulis meis. Deus exaltat suos, ut deprimat superbos.

§. II.

IV. *Deus humiliat.* Nabuchodonosori regi somniorum interpretis Daniel in os apertissimè dixit: *Ejiciam te ab hominibus, & cum bestis ferisq; eris habitans.*

Dan. cap. 4. vers. 22.

A *ratio tua, & sanum ut bos comedes, & rore cali infunderis, seprem quoque tempora mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuiuscumque voluerit, det illud.* Ita Deus superbos jubet sedere humi, tamque frigidum eis jentaculum apponit: prandendum & cenandum cum bestiis: boum & onagrorum lactucæ, hominum sunt delicia. Quæ verò hæc dicendi est? Libertas, in os tanto regi dicere: Ita res agitur: *Ejiciam te ab hominibus; feram ages inter feras.* Fuissent qui prius centies deliberationem habuissent, quàm ista talia dixissent regi. Quis enim timidiorum non ita secum staret? Si nuntium feram tam ingratum, si ista proloquar tam liberè privabor meo munere, collectam gratiam omnem effundam, in discrimen capitis certissimum me conijciam: præstat igitur tacere. At verò Daniel longè aliter ratiocinatus: ut ut sint ista, veritatem hic celare nefas. Hæc aulicis consiliariis, hæc palatinis optimatibus altissimè imprimenda. Commendandum est non quâ ratione vasis artificiosè dicenda construamus, & ex ambiguo loquamur, ne principales aures offendamus, sed potiùs quâ libertate in lucem efferramus veritatem. Augustus Imperator ob impudicam filia Julia contra factam jam infamiam altum ingemiscens: Horum, aiebat, nihil mihi accidisset, si Agrippa aut Mæcenæ vixisset, viri ab ingenuâ dicendi libertate plurimum commendandi.

V. *Deus exaltat.* Dominatur Excelsus in regno hominum, *Dauid, & cuiuscumque voluerit dat illud, & humillimum hominem constituet super eum.* Hoc Deus sapissime factitavit; ab ovibus, & ab afinis assumptis reges. E latrone factus est Jephthæ princeps. Artaces è latrone rex Parthorum est creatus. Rex Lydorum Gyges pastor fuit. Darius Hytaspis rex Cyri regis armigerum egit. Valentianus Imperatoris parens fuit restio. Tamerlanes rex Tartarorum bubulcus fuit. Agathocles Syracusanorum rex parentem figulum non erubescens sæpe abacos luto Samio, testeisque vasis oneravit. Aurelianus & Diocletianus humi loco oriundi. Tullus Hostilius rex inter armentarios censebatur. Maximinus Imperator ab ovibus ad diadema pervenit. Maximi Puppieni parens fuit cultellarius. Justinus I. Imperator à bubulco ad bubulci dignitatem promovit, à bubulco ad machæropæi officinam transit, ex officinâ ad militiam profuit, è milite factus Imperator. Mahometes jam pæne Deus, aliquando fuit camelarius. Othomannicæ Imperatoris domus origo & caput Othomannus I. rusticus parentibus est prognatus. Ita dominatur Excelsus in regno hominum, & cuiuscumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominem constituit regem.

Quæstiones poni solent inanes: Quis hominum inter vivos sanctissimus? quis Luciferi sedem occupaturus? Ad utrumque commodè responderet: Sanctissimus, qui humillimus, sui que ipse despicientissimus: Summus illic futurus, quisquis hic fuerit ex virtute imus. Et an non istud cuius maximum sit calcar ad animi submissionem ardentissimè sectandam? ita quidem ut si non liceat præmium primum consequi, & inter primos consistere, saltem alterum obtineat, & in secundis consistat. Neque ad eam rem opus rigidis jejuniis, aut asperis ciliciis, aut quotidianis extentisq; vigiliis, aut precibus affiduis. Ab hoc brabeo consequendo nullus hominum ordo, ætas, sexus excluditur; patet omnibus. Vicisti, si serio velis vincere. *Quid tibi opus est,* ait Seneca, *ut sis bonus? Velle.* Smaragdus ait: *Quisquis vult esse bonus, non debet esse superbus.* Brabeutes Christus æque favet omnibus, humillimo dat brabeum. Quin igitur hoc unice agimus, ut nos in omnibus & adversus omnes quàm maximè submittamus? Sola verò exterior submissio, quæ tritam vestem, sanctas ceremonias, humiles gestus, deprellas voces maximè spectat, lenta nimis & invalida est ad præmium tam nobile obtinendum. Deus exaltat, sed hominem verè humilem. *Humillimum consuet super eum.*

VI. Deus humiliat. Omnia venerunt super Nabuchodonosor regem. Eadem hora sermo completus est super Nabuchodonosor. & ex hominibus abiectus est. & fenum ut bos comedit, & rore cali corpus ejus infectum est, donec capilli ejus in similitudinem aquilarum crescerent, & unguis ejus quasi avium. O Deus, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, quam omnia in mensura & numero, & pondere disposuisti! Nec vocula, nec syllabula, nec punctulum, nec apiculus, nec momentum unicum divinae sanctionis errat. Testatus id Christus: *lota unum, inquit, aut unus apex non praterbit a lege donec omnia fiant*, prout aeterna & inconcussa veritas decrevit. Salvo tamen humano arbitrio, cui nullam vim faciunt decreta caelestia. Nam, ut hic quam castigatissime loquamur, damnationis causa non est praevio, sed causa praevisionis est damnatio. Rem exemplo monstramus. Vidit quis e turri Hierosolymis Judam Iscarioten collum laqueo inferentem, & continuo pronuntiavit: Miser hunc certe fuisse de suspendio. Praevio & praedictio non fuit causa suspendii, sed praevisionis ac praedictionis causa fuit suspendium. Idem in aliis, quae ab humana pendent voluntate.

§. III.

ITA ad unguem omnia venerunt super Nabuchodonosor. In eo quod amplius miremur, *Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de caelo ruit.* Necdum verba rex finierat, necdum voces dentibus eliserat, jam ultor a tergo instabat. Momenta scilicet & tempora pater posuit in sua potestate. Et en ut Deus exeret superbos subito illos fulminans. Praedictum: *Tonabit de caelo Dominus, & Excelsus dabit vocem suam.* Ita Isaias clamat: *A voce Domini pavebit Assur virga percussus. A voce Angeli fugerunt populi.* Vox de templo, vox Domini reddentis retributionem inimicis suis. De subitis Hebraeorum supplicis canit psalter. *Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* In Babylonium regem grandi ore ampullantem vox de caelo ruit velut improvium tonitru & fulmen. Dixit Nabuchodonosor: *Nomen haec est Babylon magna, quam ego aedificavi in domum regni, in robore fortitudinis meae, & in gloria decoris mei: Nonne ego, inquit, nonne ego tanta civitatis conditor? Sed mox audit: Tibi, Nabuchodonosor rex, tibi, tibi dicitur: Regnum tuum transibit a te, & ab hominibus ejicient te. Deus exaltans, & Deus humilians.* Hoc ab orbe condito Dei opus est, dejicere superbos, & humiles evehere. Quod Nabuchodonosor post rigidum septennii tirocinium inter bestias exactum ore plenissimo confessus: *Potestas ejus, inquit, potestas sempiterna, & regnum ejus in generatione & generatione.* Et omnes habitatores terra apud eum in nihilum reputati sunt: *juxta voluntatem enim suam facit tam in virtutibus caeli, quam in habitatoribus terra; & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti? Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem caeli, quia omnia opera ejus vera, & via ejus judicium; & gradientes in superbia potest humiliare.* O fastuosi mortales. Nabuchodonosori, quae lo, credite experto: *Tobiae credite praecceptorum optimo, qui filium erudiens: Superbiam, inquit, nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. A re praesenti testimonium est luculentissimum. Germania ab anno Christiano 1618. ad annum 1638. quo haec scribo, iniquis bellis misericordie deformata in merum paene cadaver expiravit. Luctus, moeror, depredationes, incendia, bonorum omnium everfiones, & facies rerum paene ubique miserima. Quae tanti origo mali: Elatio & superbia. In ipsa initium sumpsit omnis haec perditio. Summi principes alter alterum bellis, ut visum est, minus necessariis lacebabant. Hinc incendium trans mare flammis milit, & regem evocavit exterum qui Germaniam funeribus oppleret, & Imperatori Romano alas accideret. Factum profecto. Accisa sunt ala. Sed cui bono? Ut sola non sus-*

Tom. II

A cuberet superbia. Loquamur, mi lector, inter nos amicissime. Si quis sapiens & sanctus, vel duos solum pilcos, sed aureos, possit in concordiam singularem ac stabilem componere, brevi omne religionis diffidium finiret. Fieret, quod promisit Christus, *unum ovile, & unus pastor.* Sed haec tenus ad eam Orbis beatitatem non pertigit. Quid impedimento fuit? Id unum in quo omnis perditio sumit initium. Aurei duo pilei ad hoc temporis non poterant a mortalium ullo persuaderi, ut alter alteri vel minimum se submitteret. Non aenigmata loquor, res in aperto est. Ex orbe superbia tolle, & haereses omnes, bella omnia, omneque malum sustulisti. *In ipsa initium sumpsit omnis perditio.*

B Hanc ob causam Tobias filio Tobiae tam sedulo inculcans: *Superbiam, inquit, nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas.* Nec os, nec animam tangat vel minimum elationis. Merum, leralissimum venenum omnis arrogantia. Subito ex alto Deus fulminat arrogantes & elatos: Regna dividit prout vult, & humillimum hominem super ea constituit. Fuge superbiam, fuge, fuge; & omnium vitiorum originem declinasti.

CAPVT X

Daniel Nabuchodonosori suadet eleemosynas. Quod in eis erogandis maximum sit impedimentum?

Daniel Nabuchodonosori somnium de arbore succidendam fidelissime interpretatus: Tu es, inquit, arbor illa, quam vidisti sublimem atque robustam, cujus altitudo pertingit ad caelum, & aspectus illius in omnem terram, & rami ejus pulcherrimi, & fructus ejus nimis, & esca omnium in ea, habet eam habitantes bestia agris, & in ramis ejus commorantes aves caeli. Tu es, inquam, haec arbor, quam vidisti. Haec est autem interpretatio sententiae Altissimi: *Ejicient te ab hominibus & cum bestis fersis, erit habitatio tua.* Neque hoc pauculos dies, aut unum alteritve mensem, aut semestrem spatium, sed septennium totum, donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum. Nunquid non istud concionari est? Nunquid non interpretari somnium hoc est; nunquid non diem actionis constituit & in jus vocare? Fuissent, qui dixissent: Si mihi vix tota Babylon in praemium cedat, non ausim ego tam acerbam regi sententiam denuntiare. Ausus est Daniel. Ut autem detecto jam & aperto ulcere magna imponeret: *Quamobrem, inquit, o rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordis pauperum: forsitan ignoscer delictus tuis.* Et animum, & marsupium pandi jubet. Animum misericordis pauperum, ut pronus sit, ad juven- dos pauperes, affectus; marsupium, ut opertos affectus expedita manus comitetur, quae peccata redimat largioribus eleemosynis. De eleemosyna singulari libro jam egimus. Hic ergo jam ista solum explicanda. Cur Daniel Nabuchodonosori solas suas eleemosynas: deinde, quidam sit potissimum quod ab eleemosynis largiendis retrahat.

§. I.

E Arum actionum quae pro contractis noxis satisfaciunt, triplex genus assignant Theologi, Oratione, Jejunium, Eleemosynam. Cur igitur Daniel ad expianda scelera solum in erogandis eleemosynis liberalitatem suasit? Inter primas hanc assignamus causam: Rex Nabuchodonosor Monarcha potentissimus jam annis triginta septem voluptatibus affluentem vitam egit, viciorum diversis & ingenti rerum successu potentior in dies, & quod sequitur insolentior persuaderi nequam potuisset, ut operosiori poenitentiae, jejuniis & precibus vacaret.

B b b 2

10. vers. 16.

Loc. cit.

Dan. cap. 4. vers. 17. & seq. Daniel Nabuchodonosori somnium interpretatur.

Ibid. v. 24. Detecto & aperto ulcere magna imponit.

In Gazophylacio Christi, quod anno 1617. editum.

Cur sola Eleemosyna Nabuchodonosori suasit?

vacaret. Insuavis nimium fuisset con-
 bis abſtine. Hæc ille nimis, quàm inſueta & nova. Quia
 verò grandes collegerat theſauros, tam difficile illi non
 potuit videri, aliquam inde partem decerpere in ſubſi-
 dium egenæ plebis. Hinc conſilium mite ac opportu-
 num: Peccata tua elemoſynis redime. Deinde ipſa hoc exe-
 git Juſtitia. Etenim Nabuehodonoſor ararium ſuum
 ex alieno iniquè ac variè ditavit, præcis ac ſpoliis parum
 æquis implevit. Quod Daniel luculenter aſſerens: Quos
 volebat, inquit, interſciebat; & quos volebat, exaltabat, &
 quos volebat, humiliabat. Hoc ergo juſtitia fuit, vel iſto
 ſaltem modo malè parata & violentè crepta reddere.
 Addo: Daniel norat optimè quibus unguentis hi finus
 ulcerum explendi, quàm aptum & ſalubre talibus mor-
 bis tale pharmacum. Nec ignorate poterat, Miſericor-
 diam divinan, ſi allà re ullà, hæc certè impetrandam.
 Scierat, quid alii propheta: in elemoſynarum laudes
 pronuntiaſſent. Rex David: Beatus vir, qui intelligit ſuper
 egenum & pauperem in die malà liberabit eum Dominus. Rex
 Salomon: Per miſericordiam & fidem purgantur peccata.
 Miſericordia & veritate redimuntur iniquitates. Dux Tobia:
 Angelus: Elemoſyna morte liberat, & ipſa eſt, qua purgat
 peccata, & facit invenire miſericordiam, & vitam æternam.
 Auguſtinus elemoſynarum ſemper facundiſſimus
 encomiaſtes: Sacrificium Chriſtiani, ait, elemoſyna in pau-
 peres. Hæc duorum generum eſt, Ero gando & Remittendo: ero-
 gando quod habes bonum, remittendo quod pateris malum.
 Et ſua ipſe dicta explicans: Qui diligit Chriſtum in Chri-
 ſtiano, inquit, hoc animo ei porrigit elemoſynam, quo accedit
 ad Chriſtum. Quoniam Deus non cui datur, ſed quo animo datur
 attendit. Addit: Mirari ſoleo etiam apud Virgillum iſtam
 reperiri ſententiã: Facite vobis amicos de Mammonã ini-
 quitatis, ut & ipſi recipiant vos in tabernacula æterna.
 Nam cum Elyſios campos poëta ille deſcriberet, ubi putant ha-
 bitare animas beatorum; non ſolum ibi poſuit eos, qui propriis
 meritis ad illas ſedes pervenire potuerunt, ſed adjevit, atque ait:
 Quis, ſui memores alios fecere merendo: id eſt, qui promerue-
 runt alios, eoſque ſibi memores promerendo fecerunt.

Dan. cap. 5. verſ. 19.

Ps 40. v. 2.

Prov. cap. 15. verſ. 27. Ibid. c. 16. verſ. 6. Tob. cap. 12. verſ. 9.

Auguſt. l. 50. hom. 29. Duplex elemoſyna: Ero gationis, & Remiſſio- nis.

Auguſt. l. 21. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Luc. cap. 16. verſ. 9.

Tres modi quibus elemoſyna redimit peccata.

I. Hominem ita liberalem ad ſcelerum patratorem veniam obtinendam parat, cui divinan gratiam inſtat validiſſimæ orationis conciliat. II. Culpã jam condonata meretur elemoſyna (ut Theologorum ſchola loquuntur) ex condigno ſupplicii brevioris veniam, ſeu, pœnã reliquæ laxamentum & remiſſionem. III. Piacula minora eluit, à gravioribus ſervat immunem.

Hinc illud Siracida: Ignem ardentem extinguit aqua, & elemoſyna reſiſtit peccatis. Quod Ambroſius illuſtriſſimis elemoſynarum clogiis exponens: Nullam, inquit, tam grave delictum eſt, quod non purgetur abſtinentiã, elemoſynis extinguitur. Aut enim ſanctus propheta: Sicut aqua extinguit ignem, ita elemoſyna extinguit peccatum. Magna ergo eſt elemoſyna, qua ardentium criminum globos benevolentie ſua fonte refrigerat, & quodam irriguo largitatis obruit incendia delictorum, ut quamvis offenſus, quamvis criminibus provocatus Deus cogatur liberare elemoſynis, quem diſpoſuerat punire peccatis. Et dicta diſertiffimè confirmans. Nihil tam commendat Chriſtianam animam, quàm miſericordia. Pri- cipiũ in pauperes, ut communes judices partus nature, que om- nibus ad uſum generat fructus terrarum, ut quod habes largi- aris pauperi, & conſertem & conformem tuum adjuves. Tu nummum largiris, ille vitam accipit. Tu pecuniam das, ille ſub- ſtantiam ſuam aſſimat. Tuus denarius conſus illius eſt. Adhæc plus ille tibi conſert cum ſit debitor ſalutis. Si nudum veſtias, teipſum indus juſtitiam. Si peregrinum ſub tectum inducas tuum, ſi ſuſcipias egenem, ille tibi acquirat ſanctorum amicitias, & æterna tabernacula. Non mediocris iſta gratia. Corpo- ralia ſeminas, & recipis ſpiritualia. Miraris judicium Domini de ſancto Iob, mirare virtutem ejus, qui poterat dicere: Oculis eram cacorum, pes claudorum. Ego eram inſirmorum pater, velleribus agnorum meorum calefacti ſum. humeri eorum. Eo-

Eccli. cap. 3. verſ. 33. Ambr. 10. 3. ſerm. 15. de Natali Do- mini, mihi pag. 294.

Idem tom. 1. lib. 1. de offi- cibus, cap. 11. mihi p. 6.

Tob cap. 29. v. 15. & 16.

ria non habitabat peregrinus. Oſtium autem meum omni venienti patebat. Beatus planè de cujus domo nunquam vacuo ſinu pauper exivit. Neque enim quiſquam magis beatus, quàm qui intelligit ſuper pauperis neceſſitatem, & inſirmi atque inopis erumnam. In die judicii habebit ſalutem à Domino, quem habebit ſue debitorum miſericordia. Quàm longe ſit felici- or qui ſtipem expendit, quàm qui tributum reddit, idem Mediolanenſis Pontifex diſſertans: Tributum reddit, inquit, alii prodeſt, elemoſynam facere ipſi proſicit, qui largitur. Tributi enim redditio illi preſtat beneficium, qui accipit, elemoſyna autem operatio ſibi conſert meritum, qui mini- ſtrat. Tributi, inquam, redditio detrimentum inferi ſolvunt, elemoſyna erogatio lucrum tribuit eroganti. Duior enim ſit vir miſericors poſtea quàm nimis habere incipit pauperibus largiendo. Beata igitur eſt elemoſyna, qua & accipientem reſ- ſicit, & larificat erogantem. Hilarem enim datorem dili- git Deus. Atque ideo melius eſt illi prius dare. Latus ergo & hilaris eſt qui pauperibus ſubminiſtrat. Rectè planè latus eſt, quia per nummulos paucos, æternos theſauros ſibi caeleſtes ac- quirat. Et contra à ſemper triſtis eſt & maſtus, qui tributa diſſol- vit. Nec immeritò triſtis eſt, qui ad ſolutionem non dilectione adducitur, ſed terrore conſtringitur; Chriſti enim debitor latus, Caſaris triſtis eſt, quia hunc ad ſolvendum amor cogit, illum latus eſt, quia timor. Hic premiis provocatur, ille ſupplicii coarctatur. Tibi igitur proſicit, quidquid inopi contuleris, tibi creſcit, quidquid in pauperes erogaveris. Scriptum eſt, qui miſeretur pauperi, fenerat Deo. Ipſe cibo in paupere paſcitur, & fru- ctus jam in his eſt miſericordie. Seminatur in terra, germinat in celo: plantatur in pauperes, apud Deum pullulat. Ne dixeris, inquit Deus, cras dabo, Qui non paritur te dicere: Cras dabo, quomodo parietur te dicere, non dabo. Non de tuo largiris pau- peri, ſed de ſuo reddit. Quod enim commune eſt in omnium uſum datum, tu ſolus uſurpas? Omnium eſt terra, non divitum: ſed pauciores qui non utuntur ſuo, quàm qui utuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitum, idcoque tibi dicit ſcriptu- ra: Declina pauperi animam tuam, & redde debitum.

§. II.

Sed error eſt graviſſimus eorum, qui improbam de- ſlinquunt licentiam ſibi fingentes: Quid mihi malè quod peccare metuum, ajunt, modò ſtipem ſpargam, etſi peccare pergam? Quos Caſaris Arelatenſis hæc perbrevis ad- monitione uclã cruditi: Prodeſt elemoſyna, ſi omittas peccata. Auguſtinus errorem illum validiſſimè convellens: Chri- ſtus, inquit, ſe ad hoc paſcere exiſtitant, ut licentiam male- factorum ab illo ſe emiſſe, vel quoridie potius emere credentes ſecuri damnabilia tanta committant. Qui ſi pro uno ſcelere omnia ſua diſtribuerent indigentibus membris Chriſti, niſi deſ- tinerent à talibus factis, habendo charitatem, que non agit per- peram, aliquid eis prodeſſe non poſſet. Qui ergo dignas pro ſuis peccatis elemoſynas facit, prius eas facere incipiat à ſeipſo. In- dignum eſt enim ut in ſe non faciat, qui facit in proximum, cum audire dicentem Dominum: Diliges proximum tuum tan- quam teipſum. Itẽque audiat: Miſerere tuæ animæ pla- cens Deo. Propter hoc ergo elemoſyna faciendã ſunt, ut cum de præteritis peccatis deprecamur, exaudiamur, non ut in eis perſeverantes, licentiam malefaciendi nos per elemoſynas com- parare credamus. Ideo autem Dominus, & dextris elemoſynas ab eis factas, & ſiniſtris non factas ſe imputatorum eſſe prædi- xit, ut hinc oſtenderet quantum valeant elemoſyna ad præterita delenda, non ad perpetua impune committenda peccata. Tale autem elemoſynas non dicendi ſunt facere, qui vitam nolunt à conſuetudine ſclerum in melius commutare.

Hæc à ſe dicta confirmans Auguſtinus: Sanè, inquit, qui ſcleratiſſimè vivunt, nec curant talem vitam, moreſque corrigere, & inter ipſa ſaciora & flagitia ſua elemoſynas frequentare non ceſſant. Fruſtra ſibi ideo blanduntur. Qui enim e- vult elemoſynam ordinatè dare, à ſeipſo debet incipere, & cam ſibi primò dare. Atque ut apud omnes Chriſtianos elec- toſynã ſtadium unicè ac ſummè ſerveret, idem Augu- ſtinus: Sic pronuntia iniquitatem tuam, inquit, ut curam ge-

Elemoſyna...

Cap. 11. v. 1.

Aug. l. 1. c. 1.

Eccli. cap. 3. verſ. 33.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

Aug. l. 1. c. 1. de Civitate cap. 27. mihi pag. 29.

ra pro peccato tuo. Quid est curam gerere pro peccato tuo? Curam gerere pro vulnere tuo. Si diceres, curam geram pro vulnere meo, quid intelligeretur; nisi, dabo operam, ut sanetur hoc est enim curam gerere pro delicto: semper nisi, semper intendere, semper studiosè & sedulo agere ut sanes peccatum. Ecce de die in diem plangis peccatum tuum, sed forte lacryme currunt, & manus cessant. Fiant elemosyna; redimantur peccata, gaudeat indigens de dato tuo, ut & tu gaudeas de dato Dei. Eger ille, eges & tu, eger ille ad te, eges & tu ad Deum. Tu contentis egentem tui, Deus non te contemnet egentem sui? Ergo impleto tu egentis inopiam, ut impleat Deus interiora tua. Hoc est curam geram pro peccato meo, faciam omnia quecumque facienda sunt, ad abluendum & sanandum peccatum meum. Et curam geram pro peccato meo. Ne quis autem forsitan dixerit: Alii nihil dant, aut minus dant quam ego, occurrentes Augustinus: Pharisei dant decimas, inquit, tu si centesimam dederis aliquid magnum te fecisse gloriaris. Attendis enim quid alius non faciat, non quid te jubeat facere Deus. Metiris te de comparatione peioris, non de justione melioris. Non quia ille nihil facit, ideo tu magnum aliquid facis: Sed quia gaudeas ad quadam minima opera vestras, quia tanta est sterilitas vestra, ut ad modica gaudeat. Quasi securi vobis blandimini de minimis elemosynarum granis, & acervos obliviscimini peccatorum. Protulisti forte nescio quid parvum, quod alius aut non habuit, aut non protulit cum haberet. Noli attendere post te quis non faciat, sed quid te jubeat Deus facere.

Sed dicit aliquis Pauper sum, ideo elemosynam dare non possum. Ut nullus se pauper excusare possit, Dominus & Salvator noster pro calice aqua frigida mercedem se redditurum esse promisit. Dominus ergo, Pauper sum. Si nihil amplius habes in subdictione tua, quam tibi aut in victu, aut vestitu rationabili aut mediocri sufficiat, sola tibi potest bona voluntas sufficere. Sed rogo te, diligenter conscientiam tuam interroga, ne forte aliquoties per ebrietatem perdas, quod pro elemosynam dare poteras: ne forte per gulam studeas in terra consumere, quod per elemosynam debueras in celo recondere. Ne forte delicias preparando, ornamenta ad luxuriam comparando, non habeas, quod pro remedio anime tue possis pauperibus erogare. Et cum pretiosa vestes nostras à tincis soleant devorari, pauperes nec vilia vestimenta merentur accipere. Si ergo ista omnia impedimenta non aggravant animam nostram, & hoc solum habemus, quod nobis vel nostris sufficere possit, non apparebimus rei, si elemosynam pauperibus non erogamus. Si verò ut jam dictum est, frequenter luxuria devorat, quod misericordia in celo thesaurizare poterat; corrigamur dum tempus est: & quod buccique aut non fecimus, aut forte minus, quam oportuit, fecimus, implere totis viribus studeamus. Et ideo, o anima Christiana, que mecum audis & legis, adjuva te consilio sanctissimi Danielis. Sic enim ait: Consilium meum accipe, & peccata tua elemosynis redime. Quod consilium si non libenter audieris, ad calum sine causâ pulsabis. O anima, qua intra carnos & fragiles parietes habitas, vigila, ora, pete, quare, pulsa. Vigila, inquam, petendo, ora quarendo, pulsa operando. Vigilanti tibi, & petenti respondet Dominus: Ecce adsum. Si transferis per ignem tecum est Dominus tuus, & flamma non ardebit in te: quia sicut aqua extinguit ignem, sic extinguit elemosyna peccatum. Si ergo aperueris pauperibus manus tuas, Christus tibi aperiet januas suas, ut paradisi possessor introeas.

Accipe ergo consilium, dum in manibus tuis habes pretium tuum. Dona tibi de tuo dum tuum est, quia fragile est, quod tenes, & ceterorum est, quod attendis. Quare non accipiat partem de substantia tuâ, qui tibi premia preparavit æterna? Quare non accipiat vel decimum, qui contulit totum? Contra terrenum patrimonium Deus offert calum. Sic enim ait: Venite benedicti, percipite regnum, quia esurivi & dedistis mihi manducare. Cælestia reddam, dabo æternum premium, & ad partem dexteram, regnum. Non quia non peccastis, sed quia peccata vestra elemosynis redemistis.

Hoc de dandis elemosynis saluberrimum consilium secutus trique Nabuchodonosor regias dedit elemosynas. Imò, quod Hieronymus censet, ob elemosyna

rum largitatem in duodecimum usque mensem anno toto divini decreti peractio est dilata. Quia verò pristina redi superbia, & omnia in antiquos mores revoluta, vox de celo ruit. Ita, Hieronymus teste, per superbiam perdidit regnum, quod per elemosynam fuerat conservatum.

chodonosorem ob elemosynas dilatatum.

§. III.

Quid igitur Christianus non ligat, quid crumenas claudit, quid à dandâ stipe revocat? Promissa Christi non solum amplissima sunt, sed & certissima, fallere & falli nescia. Servatoris sygrapham tenemus manu. Nil certius quam stipes etiam exiguum premium amplissimum, æternum. Cur ergo aut nihil, aut admodum parvè damus? Causa gemina, incredulitas duplex.

Cur non demus elemosynas duplex incrementis obstat. amplissimum, æternum. Cur ergo aut nihil, aut admodum parvè damus? Causa gemina, incredulitas duplex.

I. Non credimus, certè non assensu firmo, id omnino quod pauperi damus, Christo ipsi dari, cum signatas à Christo tabulas, alius non faciat, nisi multo fidelissimum sinu circumferamus. Ita non diligimus Christum in Christiano. Cum enim hominem egenum cernimus: Hic homo nauci, dicimus, non est verus, non est ipse Christus. Triobolare istud mendicabulum elemosynas potu aut lusu perdit, nequam est, malè se gerit. Quid obsecro ad nos ista, sæpe etiam falsa. Quod nos pauperi, ut pauperi, & in nomine Christi damus Christo damus ipsissimo. Res testatissima: Quod uni ex ministris meis fecistis, mihi fecistis. Hoc Galliarum rex Ludovicus I. assensu credidit firmissimo. Hinc pauperes ad suam ipsius mensam assessores, tanquam ipsum Christum, & discipulos Christi admittit. Poterat dicere: Hi mei Christi sunt.

1. Non credimus assensu firmo id quod pauperi damus, Christo dari. Non praticè, non vivaciter, non exequi, ut loquuntur. Matt. c. 25. vers. 40.

II. Altera incredulitas nostra. Non credimus, eheu, non credimus elemosynas nostras tam largo fenore, tam amplis præmiis afficiendas; hinc mercedulam non grandem expectamus; hinc tenaci manu, & præparèdamus, sæpe rationibus ducti politiciis, non Christi causâ. Hic cum Ambrosio submonemus, verissimum esse, quod dixit Siracides: Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccatis. Sed si validus sit ignis, & illi paucas aquæ guttulas insperferis, ignem certè non frenabis: ita profusus, peccata plurima elemosyna modica difficulter expiabit. Quod Chrysostomus è suggestu apertissimè prolocutus: Si, ait, parvam argenti dederitis, tanquam totum exolveritis, ita vos geritis: nescientes quid non dare, sed cum copiâ dare præsertim, hoc est elemosyna. Propterea que propheta non dantes simpliciter prædicat, & beatificat, sed copiosè præbentes. Nec enim simpliciter dixit, DEDIT, sed, quo modo? DISPERSIT, dedit pauperibus. Quid enim utilitatem cum tantum abundans dederis quantum si quis ex mari cyathum hauserit, & neque generosum vidua mulieris animum imitatus sis? Quomodo verò dices: Miserere mei Psal. 50. Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam: cum secundum ejus misericordiam ipse non misereris, fortè verò neque secundum parvam.

2. Non credimus elemosynas nostras tam amplis præmiis afficiendas. Eccli. cap. 3. vers. 33. Elemosyna modica peccata plurima non expiat. Chryf. 10. 5. homil. 37. ad pop. miba pag. 236. post cat. sed copiosè præbentes. Nec enim simpliciter dixit, DEDIT, sed, quo modo? DISPERSIT, dedit pauperibus. Ps. 111. v. 9. utilitatem cum tantum abundans dederis quantum si quis ex mari cyathum hauserit, & neque generosum vidua mulieris animum imitatus sis? Quomodo verò dices: Miserere mei Psal. 50. Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam: cum secundum ejus misericordiam ipse non misereris, fortè verò neque secundum parvam.

Quod si Theologorum sensum exquiramus, & proptiè velimus loqui, non damus elemosynas, sed reddimus. Siracides testis, ut elemosynæ proventus maximos commot. straret: Deus, inquit, prosector est ejus, qui reddit gratiam: meminit in posterum, & in tempore casus sui inveniet firmamentum. Nimirum illi Deus prospicit, qui gratiam reddit. Gratiam reddere, est stipem spargere. Nos dispensatores sumus, non damus sed reddimus accepta. Hinc elemosyna in sacris Justitia, & debitum appellatur. Itaque in eum, qui egenis debitum & gratiam reddit, oculos Deus amicissimos conjicit, prosector est ejus, & meminit in posterum. Deus quidem omnium ac singulorum multò quam exactissimè meminit. Jobus attestatur: Scio, quia universorum meministi. Nihilominus Deus elemosynarum largos singulariter velut libro inscribit & annotat, suo tempore remunerandos. In Af-

Eccli. cap. 3. vers. 34. Homines sunt dispensatores & cum dant reddunt accepta. & meminit in posterum. Deus quidem omnium ac singulorum multò quam exactissimè meminit. Jobus attestatur: Scio, quia universorum meministi. Nihilominus Deus elemosynarum largos singulariter velut libro inscribit & annotat, suo tempore remunerandos. In Af-

fueri regis aula, si quis insigniis de rego fuisset meritis, Mandatum est historiis, & annalibus traditum coram rege. Ita Deus de se suisque bene meritis oblivisci non potest; hæc beneficiis annalibus traduntur æternis. Sed addit Siracides: In tempore casus sui inveniet firmamentum. Deus homini in pauperes beneficio fert opem, cum is eã eger maximè. Si quis ex alto cadat, quàm gratum est, si in ipso casu funem aut tabulatum habeat, quo casum suum fulciat: ita si quem res arcte urgeant, jamque ruere videatur, quàm opportunum est si amico sinu aut molli lecto excipiat. Purpuratus ille gulo, Lazari carnifex cepit ruere: Mortuus est & dives. Ruina grandis, sed nullum ea reperit firmamentum. Nam in inum decidit & sepultus est in inferno. Idcirco Daniel: Peccata tua, inquit, elemosynis redime. In arcto sumus, & rex, minatur arbor ruinam; elemosynis eam, ut possumus, fulciamus.

Luc. cap. 16. vers. 22.
Dan. cap. 4. vers. 24.

Ibid.
Sic explicanda verba: Forstman ignoscet Deo.
Luc. cap. 11. vers. 41.
Ambr. to. 1. lib. ad Virg. cap. 1. mibi pag. 166.
Idem tom. 1. in epist. ad Philip. c. 5. mibi p. 365.

Chryf. to. 3. in cap. 17.
Ioan. homil. 80. mibi pag. 325.

Dan. cap. 4. vers. 24.

Luc. cap. 11. vers. 41.

Nos, cum aliqua necessitas obvenerit, ingenia pollicemur, & nescio quæ anathemata vovemus templis. Est qui statuum ceream ad sui corporis pondus & molem promittat. Non malum hoc, nec reprehendo, sed meliora suggero. Suam iste ceram liquefaciat, eamque in egenos dividat. Nam subinde nescio quid vanitatis sub tali anathemate later. Nec enim solum hoc suavit Daniel: Elemosynis redime peccata. Sed addidit: Et iniquitates misericordius pauperum. Unà cum stipe proniorem in pauperes affectum exigit. Si ulla tor delictis medicina sit, hæc una erit.

Hoc Christus planissimis verbis subjiciens: Verumtamen, inquit, quod superest, date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hoc Ambrosius expendens: Munda bonum est, inquit, elemosyna, qua purgat omnem sordem, & squalorem. Hoc ipsum ingeminans: Quàm gratum ergo opus est, ait, ut omnem maculam hominis & sordes emundet. Sacre pagine omnes, & totus prætorum Patrum fenatus elemosynas mirificè commendant. Compendium omnis elogii hoc est: Verumtamen date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed objicias. Hæc toties audimus diversis cohortationibus, libris, concionibus: Jam faturi sumus hac crambe. Hujus ego nauseabundi auditoris medicum non agam, ne spernat medicinam. Chrystostomum hic sisto, qui opportunissimè respondet iis, qui pariter aures sibi elemosynarum commendatione obtundi querebantur. Hos exprobrat fronte perstringens: Quisque, ait, de nobis dicat quid velit, egrè ferat nostram assiduam admonitionem, nos nuztoros appellet, graves, molestos; non cessabimus ab admonendo, & cum prophetà omnibus vobis frequenter prædicabimus: Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas misericordibus pauperum. Neque hoc hodie tantum facias, cras desistas. Quotidie peccamus, elemosynis peccata quotidie redimamus. Elemosyna est que omni caret iniquitate. Hæc omnia munda facit, hæc jejuniis, hæc humi dormire exuperat, quamvis molestiora & laboriosiora sint illa, hæc tamen lucrosior illuminat animam, saginat, pulchram & decoram facit. Quare vos hortor, atque obsecro, ne nobis ipsis simus detrimento, nève pro luto supernis nos thesauris fraudemus, & culmorum ac palcarum plenà navis portum subeamus. Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.

CAPUT XII.

Nabuchodonosor, quod ei Daniel prædixerat, in bellum migrat. Peccati proprium, hominem in bestiam commutare.

Peccatum tam potens est incantamentum, superbia tam exercitata trivencica, ut hominem, nec eum vilem, sed regem, & regum regem, monarcham potentissimum mutare potuerit in pecus. Nabuchodonosori

regi silva fuit culina, sed frigida, & sine foco; nam sanum ut bos comedit, idque septennio continuo. Ita Deus convivas insensitiores tractat, tam frigidis eis apponit ferula. Inauditum, & pæne incredibile est adeo mutari hominem ut induat belluam. Qui autem fieri potuerit, ut Nabuchodonosor humanam exuens naturam induerit ferinam, suo loco explicabimus.

Hac inusitatâ prorsus metamorphosi Deus non auribus tantum, sed & oculis concionatur, & ingerit hæc monita: En ut peccatum hominem transformet! En quantum mali sit adversus rationem niti, cupiditatibus obsequi, superbiã efferti, ita demum in pecudem migrat homo, quod in rege potentissimo factum cernitis. Non credidissimus sanè id fieri posse; nisi Deus id oculis spectandum exhibuisset. Ita peccatum hominem deturpat. Peccati proprium est, hominem in bestiam commutare. Quod capite hoc explicandum.

§. 1.

Hebræus psaltes humanam cecitatem deplorans: Homo, inquit, cum in honore esset, non intellexit, paratus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis. Grande hic mysterium lateat, quod idem iisdem verbis mox repetat. Et similis factus est illis. Sicut enim pecudes solum præsentia, & quod in oculis est spectant, futuri non solliciti, ita homo vanus, æternitatis & vitæ melioris oblitus in res præsentis & fluxas se immergit, totus quantum perituris affixus. Hic Orbis status est. Caduca & res corporis curantur unicè, in præsentaria commoda omnes intentissimi rapiuntur. Hæc principes & summa omniùm curæ sunt, ut corpus bene habeat: ut valeat animus, posteriores & perfunctorie geruntur curæ. Hinc verissimum dictum Tullii: Sunt quidam homines non res, sed nomine. Est qui humanus, tractabilis, placidus sit dum sobrius est; cum vino madet remulentis, furit, tonat, sævit, exagitat domesticos, in uxorem etiam ac liberos immitis & barbarus, quos stricto ferro per domum insequitur. Nunquid hic homo est? Non tantum non humanus, sed nec homo amplius, sed leo est. Quem Siracides corripiens: Noli esse, inquit, sicut leo in domo tua, evertens domesticos tuos. Sunt homines litigiosi, altercatores, turbidi, jurgiis affuerti, litium fatores, hos profectò non homines, sed canes aut feles dicas. Quos Paulus: Videte canes, inquit, videte malos operarios. Sunt qui hodie peccata deestant, cras eadem repetant audacissimè. Num istos appellabis homines, quos Petrus inter canes numerans: Canis, inquit, reversus ad suum vomitum. At centur celo tales: Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis servientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Sunt alii astutiarum & fallaciarum pleni, reipsa vulpes, & serpentes. Quod Herodi Christus nuntiari iussit, hoc & in illos quadrat: Dicite vulpi illi. Sed & serpens callidior erat cunctis animantibus terræ. Hinc callida hæc progenies viperarum nascitur. De hominibus in peccatis mutatis Severinus Boëthius ita philosophatus: Eator, inquit, nec injuriã dici video vitiosos, tamesi humani corporis speciem servent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Quid igitur? His ne accedamus, quos belluis similes monstravimus. Aulus Gellius de hominis exterioribus quinque sensibus Christiano ritu philosophatus: Nimia voluptas, inquit, è gustu & tactu, sicuti sapientes viri censuerunt, omnium rerum sordidissima est. Iste autem voluptates digne, sole sunt hominibus communes cum omnibus bestiis, & idcirco in pecudem ferorūque animalium numero habetur quisquis est his ferinis voluptatibus prævinctus. Nec præleus comicus id ignorans: Adeon, ait, homines immutari ex amore, ut non cognoscas eundem esse? Cui Mantuanus vates accinens ad nostrum institutum positissimè dixit:

Est pecus omnis amans, dum pro ratione libido est.

Ibid.

Judicium nutu temperat omne suo.

Qui quis enim vivit sine lumine mentis & usu Fert hominis vultus, ingeniumque fera.

Est pecus, & fallax hominem meatur imago, &c.

Quando igitur homines vitiosi hominem exiunt, & in pecudes abeunt, quis jure cum palpaverit Diogenem, qui mero meridie cum laterculâ suâ per hominum cuneos in forum penetrans: Homines, ajebat, homines quæro. Cùmque inter sibilos & risus philosopho diceretur: Non satis hic hominum est? Ipsi, ajebat, non ut homines vivunt, sed ut pecudes. Ita idem hic Cynicus sabinde proclamavit: Heus homines. Cùmque passim turba & fex hominum undequaque; provolans concurreret, & philosophum cingeret, Diogenes baculo circumstantes abigens: Homines, ajebat, homines, non putamenta, non pecudes vocavi.

Si famma imis liceat componere, non multum ab simili modo locutus videtur Hieremias vates: Quomodo sedet sola civitas, plena populo? dicitur admirabile. Quomodo sola, si populo plena? quomodo autem copiosa, si vidua & deserta? Ita prorsus & plena fuit, & sola fuit: plena, sed bestiis: multæ facies humanæ pauci homines: vix enim ullum invenire fuit, qui rationem sequeretur & viveret ut homo. Omnes declinaverunt, simul mutati facti sunt: non est usque ad unum.

§. II.

Miserimum animal est homo, si deserat rationem, ab humanâ desciscat indole. Dilucidè Aristoteles hac in re philosophatus: Ut enim, inquit, perfectione suscepta optimum cunctorum animalium est homo, ita si alienus fiat à lege & à iudicio, pessimimum est omnium animalium; itaque impissimum atque immanissimum est sine virtute, & ad libidinem cibationemque deterrimum. Nunquid non satis hoc demonstratur: Similem lupi dixeris. Ferrox, atque inquietus linguam litigis exercet: cani comparabis. Insidiator occultis surripisse fraudibus gaudet & vulpeculis exaquetur. Ira intemperans frenis Leonis animum gestare credatur. Parvidus ac fugax non metuenda formidat: cervis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet: asinum vivit. Levius ac inconstans studia permutat: nihil ab avibus differt. Fœdis, immundisq; libidibus immergitur: Sordide suis voluptate detinetur. Ita fit, ut qui probitate deserta, homo esse deserit, cùm in divinam conditionem transire non possit, vertatur in belluam.

Quocirca non miremur dictum illud gravissimæ censuræ: Nonne tibi videtur bestialior bestia, rationem habens, & ratione non utens? Non miremur, inquam ego, hominem vitiosum ipsi bestiis dici vitiosiores. Incestus, flagitium abominandum, non tamen inter homines rarissimum. Quid Tranquillus de Nerone, quid alii scripserint de aliis, silere malo, quàm aures recundas lædere. Beatus Paulus hanc libidinum fœditatem gravissimè detestatus: omnino, inquit, auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Ipsæ pecudes ab hoc flagitio abhorrent.

Camelus, quod Aristoteles memorat, ad matrem suam, sed prius operam admissi, ubi delapso operimento agnovit matrem, commissi sceleris memor camelarium defixo morfu interfecit. Ita cum equâ & equo filio egit peroriga. At ubi equus emissarius equam ab admiffione jam detectam vidit esse matrem, velut incestum erubescens, rupto freno, cursu perniciosissimo evolavit in altum, unde seipsum præcipitem actum intere-

mit. Ad audita talia pæne quis subdubitet, num ejusmodi animantes intelligant, cùm homines intelligentiâ præditi eâ se libidinum turpitudine contaminent, quam illæ reformidant, aut errore non vitant in seipsis aliisque, morte vindicant.

Hinc jute Chrylstonus accessa interrogans: Vnde possam, inquit, cognoscere quod animam habes hominis, cùm calcitres asinorum mœre, cùm lacefitus effereris ut cameli, cùm mordeas ut ursi, cùm rapias ut lupi, cùm fureris ut vulpes, cùm sis dolofus ut serpentes, cùm impudens sis ut canes; unde possam cognoscere, quod animam habes hominis? An quod ingredieris? Atqui istuc etiam brutorum est. An quod edis & bibis? Atqui idem faciunt & fera. An verd quod erectus duobus incedis pedibus: At istud mihi declarat potius te feram esse, humana specie. Quid si viderem bestiam humanâ voce loquentem, handquam eo dixerim hominem esse, sed potius ob hoc ipsum dicerem esse bestiam quavis bestia prodigiosorem.

Sed et si fileat cum suis Plato, et si Aristotelis libri taceant, et si os aureum obturascant, tamen satis testantur sacra paginæ in bestiam transire hominem peccando. Atque huic peccato libidinis singularem est, humanam mentem in lasciviam & belluinam indolem transformare. Septem maritos Saræ, æ non equos potius & mulos dices quàm homines? qui matrimonium eo fine inibant, ut libidini sua vacarent, sicut equus & mulus. Has pecudes Deus, quas ipse non creasset, averfas diabolo tradidit necandas. Hinc habuit potestatem demonium super eos. Idcirco David aded contentè clamat & monet: Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Hoc pecus in superbia ac luxuria stabulis invenitur.

§. III.

Quisquis igitur peccato graviore vel unico est obnoxius sæpe Deum altâ mente reputer: Ego igitur rationis imperium & Dei timorem excutiam, jumento similis nam, in belluam insanâ voluntariâ transicam? Nec enim illud ignoro: Spiritus sanctus auferet se à cogitationibus, que sunt sine intellectu.

Quapropter antequam aliquis vel minimâ se noxâ sciens volens obstringat, non decies tantum aut centies, sed milies iterumque milies consideret quid faciat. Vel capillus suam umbram, vel leuissimum piaculum suam penam habet.

Nabuchodonosor hæc in oculis est. Cor ejus ab humano commutatum, & cor feræ datum ei. Hanc imaginem regis aded transformati Deus omnium illorum oculis opponit, qui flagitia & impuritates audent suscipere, qui scientes in malum ruunt. Hic seipfos contemplantur. Nam et si fœdam non comedant ut boves, ea tamen in eorum animis intemperies est, ut libidibus se mergant sicut pecudes. Hominem peccatum in bestiam transmutat. Non tantum comparatus, sed similis factus est illis, insipientibus jumentis ratione destitutis, quæ solum spectant presentia, sine omni æternorum curâ. Si ergo peccatum fecit bestiam, quid ergo facit hominem? Notitia. Quod clarè asserens Lactantius: Cum, inquit, divinitatis intellectus, quo differimus à belluis, in homine solo reperitur. Nihil humanius, imò nihil divinius quàm nosse Deum. Hæc est vita æterna ut cognoscamus solum Deum verum. Ita seipsum quisque ad Dei notitiam in dies potentius trahat, diutiusque cum fidelis jam Didymo: Dominus meus, & Deus meus. Ego mancipium & servulus tuus, à te non solum conditus, sed à te tuo etiam sanguine emptus: Hinc omni prorsus jure obligatissimus ad nutum tibi in omnibus parere. Hoc volo, & hoc unice volo. En hominem, quem divinitatis intellectus sic humanum & conditori subditum reddit. Ubi deest hic intellectus, omnia mores sapiunt ferinos. Homo similis fit jumentis.

Supremo judicij die ad Judicis lavam meræ stabunt pecudes.

pecudes diabolo mancipatæ. Zacharias id prædicens: *Super hircos, inquit, visitabo. Aperitissimè Christus: Statuet hædos à sinistris.* Hujus pecoris pastores diaboli, stabulum flammæ, macellum & assidua laniena æternitas. Nolite ergo fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Nolite, obsecro, nolite vivere ut bruta, quæ solo sensu hæc cupiditate, non verò ratione ac judicio ducuntur. Procul, ô procul superbiam, & luxuriam, quæ omnem adimunt rationem. Sit in homine divinitatis intellectus, quo Deum agnoscat non tantum ut Dominum, sed ut suum Dominum, cui debeat ad unguem in omnibus obedire. Exeste canes, Angelis & hominibus celum, non brutis est conditum.

CAPUT XIII.

Nabuchodonosor septennis bellua, uti à Daniele prædictum, indolem humanam recipit. Explicatur illud: Deus gradientes in superbiâ potest humiliare.

PROLIXAM de Nabuchodonosore annalium epilogus hic est: *Omnia opera Dei vera, & via ejus judicium, & gradientes in superbiâ potest humiliare.* Postquam Nabuchodonosor rigidum septenne tirocinium in silvis inter feras exegit, ad se rediit, sensus ferinos exiit, hominemque rursus induit. De seipso fatentem reum audiavit: *Igitur, inquit, post finem dierum ego Nabuchodonosor oculos meos ad calum levavi, & sensus meus redditus est mihi: & Altissimo benedixi, & viventem in sempiternum laudavi & glorificavi; quia potestas ejus, potestas sempiterna & regnum ejus in generatione, & generationem. Et omnes habitatores terre apud eum in nihilum reputati sunt: iuxta voluntatem enim suam scit tam in virtutibus celi, quam in habitatoribus terre. & non est qui resistat manui ejus, & dicat ei: Quare fecisti? In ipso tempore sensus meus reversus est ad me, & ad honorem regni mei, decorumque perveni: & figura mea reversa est ad me: & optimates mei, & magistratus mei requisierunt me, & in regno meo restitutus sum: & magnificentia amplior addita est mihi. Nunc igitur ego Nabuchodonosor laudo, & magnifico, & glorifico regem celi: quia omnia opera ejus vera, & via ejus judicium, & gradientes in superbiâ potest humiliare.* Hæc longè alia est cantilena, quam quæ ante septennium audita, cum ore turgido non Deum, sed seipsum prædicaret: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis mee, & in gloria decoris mei.*

Ita Deus his avibus, quæ nimis sublimè volant, accidit alas; ita deprimit elatos, ita montes præcætos, & aëtris minitantes solo coæquat. *Gradientes in superbiâ potest humiliare.* Superbia nunquam sine noxâ. (Nec unquam hoc satis inculcari potest). Superbia ubique Deum capitale habet hostem: Superbia suum sibi met, semper præcipitium molitur. Hujus igitur spectaculi tam admirandi catastrophæ (*Gradientes in superbiâ potest humiliare*) sumemus hinc explicandam, ut nemini non pateat, ruinam homini elato esse certissimam. Subjungemus, quomodo Deus à submissis præcipue ac humilibus laudetur.

§. I.

SOLYMÆUS Rex David superbos sacro carmine perstringens: *Cor, inquit, eorum vanum est, quod arduos semper cogitat ascensus.* Ergo, *Decidant à cogitationibus suis.* Quid istud mali est à cogitationibus suis decidere? qui cogitationes superborum, & sensus altos penitus habet exploratos, facilè mentem pascit assequitur. Duo fratres & Apostoli sedes geminas, easque supremas, & regi proximas in Christi regno petierunt. O bone Deus! viri duo illiterati, piscatores egeni, homines inhonorati, discipuli Christi, Apostolis annuntiati tam audacter

regnum ambiunt! Quales hæc cogitationes eorum, se id meritos, tantâ sublimitate dignos, seque ceteris præferendos, & quales sunt cogitationes istæ? longè profectò altiores quàm æquitas & ratio permittebant. Ergo, Decidant à suis cogitationibus istis. Et certè Christus cetera mitissimus, aliquantulum asperius respondit, tam sublimia petentibus ante promeruit. Hoc autem plurimum torquet, à suis cogitationibus ita decidere, ut quod minimè negandum cogitatas, neutiquam tamen obtineas. Ita vitiores illi adversus patrem familias murmurabant, non quòd denarium promissum non accepissent, sed quòd alii mercedis tantumdem haberint, contrà quàm ipsi cogitarent.

Ita rex Antiochus Epiphanes incidit in languorem præ tristitiâ, quia non factum est ei sicut cogitabat. Ita Nabuchodonosor altissimè quidem è folio regni decidit inter belluas. Alta profus prolapsio, sed longè altior fuit & gravior, cum ex ipsâ divinitatis, quam sibi fixerat, sede, in imum corruit. Cogitaverat rex iste Babylonius se veluti Deum in aureâ statuâ, quam exererat adorandum. Longè secus evenit; in horrendum barathrum præcipitatus est. Decidit à suis cogitationibus. E Deo factus est non homo, sed bestia. Ruina planè nimis quàm alta. Ita mater Domini Jesu Virgo beatissima in ædibus Zachariæ cecinit: *Disperit superbos mente cordis sui, ex alto superbarum cogitationum præcipites dejecit.* Hæc cogitationes mentis humanæ semper altius eniti cupiunt, quàm ordo, status, conditio, fors assignata velint. Nec enim superbus unquam satiatur obtentis honoribus. Illud sibi ipse ideptum occidit: *Eia altius, iterumque altius: quid feriaris? paulò altius, adhuc altius.* Perge, perge, tuamque sedem promove, nondum omnem altitudinem superasti; scande altius, superest locus, eluctare ad altiora. Ergo decidant ab his cogitationibus suis, qui altiora se querunt. Deus obstitit, qui *gradientes in superbiâ potest humiliare.*

Superbus forsitan miretur sed occultissimè, cur ipse Deum pane semper experiat hostem. Quæ ego, clam apud se dicat, tanta committo piacula, ut Deus affluè me pungat ac vellicet? Num ego omnium facinorosissimus sum, ut tot suppliciis puniendus sim? O mi bone, digitum impone labellis, & tuam omnem conscientiam rimare, latebit utique quod ignoras ipse. Aliquid occultioris superbiæ in animo tuo desidebit quod nescis, nec credis affirmanti. Rumpè vomitacum, virus evome, omnem penitus, & vel minimam superbiolam ex omni corde tuo proscribe. Quamdiu hæc moraris & ipse tibi parcis, tamdiu Deum experieris hostem, nec cessabit hic adversarius tuus te pungere ac fodicare, donec ceias quòd *Excelsus dominetur in regno hominum.* Atque hoc est, quod plerique omnes etiam ignoramus. Præceptiones veræ Humilitatis lentissimè addiscimus.

§. II.

ROBERTUS Nobilius Romanus senator purpuratus cum sex mensibus quotidianâ febris laborasset octoginta diebus uni solùm lateri coactus ita incubare, ut in alterum converti non posset ob sæviorem corporis abscessum, cum ossa atque pellis totus esset, sub ipso denique vitæ finem supremas has emit voces: *Humilitas, Humilitas, Humilitas.* Dicit causam fuisse, sive ut seipsum corrigeret, qui paulò antè confidentius dixisset: *Domine adimplevi mandata tua; sive ut in ejus virtutibus, quam maxime semper adamasset, laudè moreretur.* Hoc unice omnibus ac studiosissimè discendum, Humilitas, Humilitas, Humilitas. Hoc pane unum tota Nabuchodonosoris historia inculcat, nec factis unquam inculcari potest. Deus neminem fert in superbiâ gradientem, quem non demum è sublimi cogitationum dejiciat. Ita superbum turris Babel ædificium turbavit; ita insolentem Goliathum silice prostravit ita. *fastuosum*

fastuosum Aman patibulo præalto in humilitatem sub-

Astrum. Superbia instituta sunt: Tam sumptuosè me ve-

At verò humilitas longè aliud loquendi genus usur-

B sti prodromus Joannes Baptista loquitur. Humilita-

C Huc igitur omne conferamus studium, idque sum-

Thomas à Kempis l. 1. de Imitat. Christi. c. 7. num. 3.

Luc. cap. 24. vers. 38.

Minimus despiciatus superbo est mors acerba.

Gen. cap. 11. vers. 4.

CAPVT

1. Malu... cap. 8. 4. 4. Naba... deo... cap. 13. v. 2. à superbis: quàm parum, quàm nihil Deo donet su-

Magister Generalis in curia ordi- num sacri Francisci. Aegidius Francisci Affsatis socius vir integerrimus cum fratri Elie, qui regendæ toti familie præfectus, Frederico II. Imperatori malè se junxerat, lapsum narra-

Verissimum est pronunciarum Siracidæ: Magna poten- tia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Hinc illud He- braeorum principum in ignibus sacrum carmen: Bene- dicite sancti, & humiles corde Domino, laudate & superexal- tate eum in secula. Rectissime humilitas sanctitati jun- gitur: Sancti & humiles benedicite. Humilitas basis ac fundamentum sanctitatis. Homo corde humilis, & ve- re submissus suum inane ac nihilum puris oculis intue- tur atque agnoscit, & quantò magis seipsum, tantò ma- gis incipit nosse Deum, quem unice laudat, ut unicum suæ salutis, omnisque boni auctorem. Magna patientia Dei solius, & ab humilibus honoratur.

§. III.

Sed nunquid honor accedit Deo à solis humilibus? Explico. Vetus Germanis verbum est: Donare. Mul- tum, est honorificum. Paucos porrigere sestertios honoris est exigui, nisi mercenario id doni obveniat. Homini amplo marsupium auro stipatum erit offeren- dum, si munus velis esse honorificum. Ita prisca hone- stis ac liberalius sacrificaturi, pecora centena, seu he- catomben in victimas Diis litabant. Ita Salomon im- molavit Domino bovum viginti duo millia, & ovium cen- tum viginti millia. Hoc sanè honorificum erat & regium. At istud pauperum crumenulæ non possunt. Nihilomi- nus ab humilibus etsi pauperrimis honoratur Deus. Sit humilitas in animo, etsi non ultra tres quadrantes sint in marsupio, satis est quod divinos promoveat honores.

Et audite: Superbiæ voces sunt: In calum conscendam, super astra Dei exaltabo solum meum. Superbiæ anhelitus sunt: Erimus sicut Diis, scientes bonum & malum. Superbiæ consilia sunt: Venite, faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad calum, & celebremus nomen no-

CAPVT XIV.

Regi Balthasari temulento Daniel ignotus est. Temulentiae mala exponuntur.

Quidquid
tor alii con-
tradant.
Hic sacra
pagina ni-
mis est di-
lucida.
Baruch c. 1.
v. 11. & 12.

Finita Nabuchodonosoris historia, transimus ad regem Balthasarem. Sed prima hic quaestio sit, Rex Balthasar filius an nepos fuerit Nabuchodonosoris? Nos cum sacris paginis fuisse filium asserimus. Ita Daniel capite quinto vaticinii sui, septies eum appellat filium. Testatur idem Baruch multo clarissime. Cohortantis populi verba sunt: *Orate pro vita Nabuchodonosor regis Babylonis, & pro vita Balthasar filii eius, ut sint dies eorum sicut dies calis super terram, ut vivamus sub umbrâ Nabuchodonosor regis Babylonis, & sub umbrâ Balthasar filii eius.* Varium istius regis nomen. Nabo, Merodach, Evilmerodach ab Iosepho, Isaia & Hieremiâ, Labonidus, à Beroso, Herodoto vocatur. Hæc in antecessum scienda. Quod verò Deus Nabuchodonosorem parentem lenitius atque mitius puniverit, quam filium subito peremptum, causarum non ultima hæc est: *Præcepit rex Balthasar temulentus ut afferrentur vasa aurea, quæ asportaverat Nabuchodonosor pater eius de templo, quod fuit in Hierusalem.* Hoc Nabuchodonosor licet impius nunquam est ausus. Sed custodiit ea in templo Dei sui. At verò Balthasar jam mero æstuans profertur iussit tot annis recondita in probrum & contumeliam veri Dei, perinde si dixisset: *Quam infirmus est Hebræorum Deus, qui nec domum suam, nec domus suæ vasa potuit tueri.* Hæc temulenti regis fuit impietas, quam illi facile persuasit temulentia, de qua hic paullo uberius quantum huc spectat, differendum.

Dan. cap. 5
vers. 2.
Præceptum
de afferen-
dis vasis
aureis fuit
causa puni-
tionis
repentinæ
in Baltha-
sare rege.
Nam de E-
brietate dis-
serimus in
Tobia, par-
te 2. c. 6.

S. I.

VT subjiciatur oculis quid mali, quæcumque noxæ inferat Temulentia & Ebrietas non opus veterioribus exemplis Noëmi, Lothi, Amnonis, Holofernis, Simonis Machabæi, regis Syriæ Benadadi, qui grandem exercitum, & unâ secum alios triginta reges perdidit, à paucis victus & fugatus. Alexander Macedo tot amicorum ebrius, quot hostium occidit sobrius. Hæc omnibus nota. Hic in oculis rex Balthasar est, qui jam temulentus id facinoris ausus, quod parens Nabuchodonosor sibi nunquam voluit licere. Tanta est temulentia atque ebrietatis noxa.

Ebrietatis
mala ac
noxæ:
1. Ebrietas
homines
transformat
in bestias.
Hoc & alia
peccata fa-
ciunt; dicitur
hic c. 12. sed
singulariter
ebrietas.
Isaia c. 28.
vers. 7.

I. Ebrietas homines transformat in bestias, quia rationis usum intercept, & ipsam veluti suffocat rationem. Aqua marina multas haurit naves, latex vitibus multas hominum centurias quotidie submergit. Quos deplorans Isaïas: *Hi quoque, ait, præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt; absorpti sunt à vino.* Quisquis forbillare cyathos & potitare incipit, non facile cessabit amplius. Morbus est, qui ubi leviter invaluerit, fit fonticus & pæne incurabilis, nullis expugnandus remediis. Merguntur, absorbentur, pereunt tales bibuli forbillando. Idcirco monens Salomon: *Ne intuearis vinum, inquit, quando flavescit, cum splenduerit in vitro color eius, ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber.* Delinit quidem fauces vinum, sed uti venenum corpus totum permeat, & vitæ aufert, ita ebrietas sensus torpore vincit, ratione opit, animum interficit. Addit Salomon: *Et eris sicut dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo.* In mari vel cum minantur scopuli, aut vada periculum intentant, aut piraticæ naves imminet, navarchi est solertissime attendere quò navem agat, ne scopulis eam illidat, ne in vada, vel syrtis ducat, ne piratarum deprædationi obijciat. Quod si navarchus dormiat, erepro clavo seipsum secumque omnes extremis periculis exponit; nil certius naufragio. Ita homo ebrius excusso velut clavo, rationis usu incondite movetur,

Prov. c. 23.
vers. 31.

Isa. c. 24.

A delira loquitur, agit perversa; certum ac multiplex malum.

Erudite præfici pingebant navim hedetâ coronatam, navis medio sedentem Bacchum inter potatores, aulæ, dos, fidicines, turbam hominum lætissimam, cum tamen nec malum habeant nec velum, nulli eis remiges, nulli remi, gubernator nullus, in prorâ tigris, panthera in puppi excubent. Qualis hæc navigatio, quàm vicina exitio? Ita ebrii inter clamorum, lasciviarum, jurgiorum, pugnarum tempestates certo se naufragio committunt, non sine jaçturâ pecuniæ, valetudinis, virtutis. Ita Babylone rex Balthasar regium convivium temulentus agit, dum arctâ obsidione urbs premitur, dum ad portas tigris & panthera Cyrus & Darius insudantur. Ita homo ebrius lætatur & plaudit, nec curat quàm obæratum sit pistori, quàm lanioni, quantum sartori & futuri, multò minus cogitat, quàm multum Deo debeat quibus sceleribus obstrictus hæreat; panthera & tigris mors & diabolus ad latus, sopitus gubernator dormit, naufragium certum.

II. Ebrietas, sopitâ jam ratione, vitia omnia in lucem protrahit. Nec enim vitiosæ solum cogitationes ac cupiditates ebrium huc illuc impellant, sed verba, gestus, facta pessimæ notæ se produnt, sensus omnes evagantur licentissime, quiddam libet, lætere credunt, nihil ordine sit, nihil ad legem veræ honestatis. Hinc illud comminantis Isaïæ: *Va qui confurgitis manè ad ebrietatem sectandam, ut æstuetis vino.* Matutinæ potatorum consultationes, in precum vicem, sunt istæ: *Quis hodie dabit symposium? Ubi Potinæ sacrificabimus hodie? quæ domus, quæ mensa instruet convivium? ubi vinum generosius? ubi lautior quadra? ubi unctior patina? ubi symposiastæ lætiores? quomodo diem hodiernum poculis sepeliemus? Hæc quæotidianæ illorum deliberationes, hæc pia sunt desideria. Confurgunt manè ad sectandam ebrietatem. Huic uni rei student, hæc illorum principes curæ sunt, æstuate vino. Hinc illa tam serâ cohortatio Paulina: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Ubi ebrietas & crapula ibi libido & luxuria; res certa. Hieronymus res gestas nobilissimæ Romanæ viduæ percontans: *Cum Paula, inquit, lustrando terram sanctam pervenisset in Segor, ubi Lotb cum utraq;e filiâ moratus, illa ad virginis conivites, conversa humentibus oculis: O bone, agebat, cavete immoderatum vinum, ne vos decipiat, quod probos etiam & sanctos pertrahit ad luxuriam.* Vinum, ut Ambrosius loquitur, libidinis fomentum. Quid igitur est homo ebrius? Hieronymi sensus: *Nec vivus homo, nec mortuus dicendus. Quid ergo ebrietas est? Commune generis nostri opprobrium. Tam succinctè quàm verè dixit Chrysostomus: Ubi ebrietas, ibi diabolus.* Quod confirmans Olesas vates: *Fornicatio, inquit, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Vinum, ait, & ebrietas: ut occurrat hæc forsitan objectioni: *Ego tam largiter non obbibo, ut quid agam nesciam. Sed hoc ipsum, ô bone vitiosum est, plus paullo adbibisse, madidum, vino semigravem, ebriosum esse.* Rex Balthasar, quid diceret, quidve ageret, scivit, alioquin tam distinctè non imperasset, ut afferrentur vasa aurea & argentea. Et ne quid fieret erroris, addidit: *quæ asportavit pater meus de templo, quod fuit in Hierusalem.* Rex ite sibi presentissimus fuit. Ita illi tales potulenti estuante vino, sed hoc ipsum est periculosissimum, & planè trahitur ad omnigena vitia. Qui crapulâ plenus, verè temulentus, vino depositus veluti truncus & stipes jacet, nullas coquit seditiones, nil grave molitur, sepultus est vino: qui verò semimadidus vino æstuat, periculosissimè, quia plerumque perniciosissime loquitur & agit. Idcirco dixit Olesas: *Vinum & ebrietas auferunt cor.* Non ebrietas tantùm, sed & vinum æquo largiùs potatum. Filii Job ad optimos mores formati, dum agerent cum a sororibus convivia, sciebant utique quid agerent, sed inter convivandum ruinâ domus obtriti sunt.*

III. Ebrie-

§. II.

Ebricitas tam perulgarum est vitium, ut aut omnino nullum, aut non tam grande censetur peccatum, atque Theologorum scholæ asserunt. Hanc vulgarem infantiam deplorans Augustinus: Cum, inquit, ebrietatis malum sit grave vitium, & Deo odibile, ita per universum mundum in consuetudinem missum est. ut ab illis qui Dei præcepta cognoscere nolunt, jam nec pueretur, nec credatur esse peccatum; in tantum ut in convivio suis irrideant eos, qui minus bibere possunt, & per inimicam amicitiam adjuvare homines non erubescunt, ut potum amplius accipiant quam oportet. Qui enim alterum cogit, ut se plus quam opus est bibendo inebriet, minus malum ei erat, si carnem ejus gladio vulneraret, quam animam ejus per ebrietatem necaret. Addit: Videre, quod de ebrietate nascitur, igni preparatur. Tales enim sunt, sicut jam dixi, omnes ebriosi, quorum prandia ducuntur usque ad noctem, quorum cenas lucifer videt; qui stare non possunt, etiam cum videntur esse jejuni, quorum sensus tardi, graves, obtusi, & quodammodo jam sepulti. Denique in ipsa frequenter ebrietate nec seipos, nec alios recognoscunt, nec ambulare valent, nec stare, dicere aliquid vel audire, quod ad rationem pertineat, omnino non possunt. Frequenter etiam usque ad vomitum ingurgitare se non erubescunt, & ad mensuras sine mensuris bibere. Addit: O infelicitas generis humani, quam multi inveniuntur, qui ebriosos & luxuriosos amplius, quam oportet cogunt bibere, & ante oculos pauperibus petentibus, vel unum calicem dissimulant dare; nec attendunt, quia illud, quod luxuriosis videntur ingerere, Christum in pauperibus deberet accipere, qui dixit: Quod fecistis uni ex fratribus minimis meis, mihi fecistis. Sed qui tales sunt, quando alios in nimio potu sepeliunt, pauperi elemosinam petenti dicunt: Vade, vade in ante, & dabit tibi Deus, & utique dum ambulaverit honor, ei daturus est. Quid ad eum quod dicit: Vade in ante, & dabit tibi Deus: nisi, Vade ad illum hominem, qui habet Deum, quia daturus est Deus? At si ore suo ipse confitetur apud se Deum non esse, quo inspirante possit erogare pauperibus.

Et quandoquidem beati Augustini viridaria sumus ingressi, procllāmus aliquantulum pedem, & subjiciamus, quæ idem disertissimus Præsul in ebrios perorans: illud verò quale est, inquit, quod ipsi infelices ebriosi, quando se nimio vino ingurgitant, ridet, & vituperant eos, qui rationabiliter hoc tantum quod sufficit bibere volunt, dicentes eis: Erubescite & verecundia sit vobis, quare non potestis bibere quantum nos? Dicunt enim eos non esse viros. Et videte miseriam ebriosorum. Se dicunt esse viros, qui in ebrietatis cloaca jacent, & illos non dicunt esse viros, qui honestè & sobriè stant. Tacent prostrati, & viri sunt: stant erecti & viri non sunt? Victor ebrietatis vituperatur, & victus ebrietate laudatur. Irridetur sobrius, qui & se & alios potest regere: & non irridetur, imò non plangitur ebriosus, qui nec se, nec alios potest agnoscere. Qui ergo credit ebrietatem esse parvum peccatum, si se non emendaverit, & pro ipsa ebrietate penitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis æterna sine remedio illum pena cruciabit. Et ideo rogo, & per tremendum judicii diem vos adjuro, ut quantum potestis ebrietatis malum fugiatis.

§. III.

Hæc Augustini dicta rex Balthasar, tanquam decem millia testium, confirmat. En, obsecro, quantum huic Babylonio regi noceret temulentia. In digitos mitramus nocumenta. I. Rex Balthasar jam Orbi universo gurges, abdomen, heluo, potator & bibax proclamatur, Rex temulentus. Nam eo ipso tempore, quo ipsi adversus hostem vigilandum, audiendi militiæ duces, excubiæ inspiciendæ, obfidio urbis fuisset mitiganda, ille se vino mersit. II. Præcepit ut afferrentur vasa argentea, & aurea, quæ annis triginta honestè latuerant, non sine veneratione asservata, nunc demum

A protrahuntur inhonoranda ebrietatis usi; ut jam madidus rex, & ipsius pellices, convivæque ceteri non ea venerarentur, aut cælaturas & artificium mirarentur, sed ut sitim ex eis accenderent potius, quam restinguerent jam ante ebrii. Hæc vasa per annis in templo regio servabantur, nunc ancillari coguntur temulentia.

III. Biberunt imejs rex, & optimates ejus, uxores, & concubinae ejus. Biberunt in eis. Nam grandia & admodum capacia fuerunt, ita ut complures simul os immergere, & velut boves aut vaccae aliquot, simul ex uno alveo, haurire possent. **IV.** Bibebant vinum, ait historicus sacer. Sed quid hoc insitanti aut novi? quis enim eos bibisse aquam credat frenandæ temulentia? Vinum ergo bibebant, sed vinum regium, & quod in cella latuit nobilissimum, opimianum, centum annorum, hoc ad vasa illa temeranda infusum, nec bibebant tantum, sed etiam laudabant Deos suos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneosque, & lapideos. Hanc convivium insolentiam modimperatoris regis provocavit temulentia. **V.** Cum Balthasar rex vidisset mapum scribentis ad parietem, exclamavit fortiter, velut insanus, ut omnes scirent quàm largiter eâ nocte obbibisset. Mox ariolorum, Chaldæorum, magorum, aruspicum, incantatorum, veneficorum turbam adduci jussit, cum tamen ea res inter paucos multò rectius potuisset transigi. Sed consilii expertus est ebrietas. **VI.** Rex temulentus haud novit Danielem. Hinc illa interrogatio absurda: Tu es Daniel de filiis captivitatis Iudæ, quem adduxit pater meus rex de Iudæa? Tot annis tamque fidelibus obsequiis Nabuchodonosori parenti servierat Daniel, principibus universis præfectus, & jam à temulento filio velut ignotus homo in extremâ necessitate accersitur, sed nec eum accersiri jussisset, nisi regina mater monuisset. Expertus consilii ebrietas. **VII.** Eâdem nocte urbs Babyloæ capta, rex ipse Balthasar occisus, ut vinum misceretur sanguine. Has Tigris & Panthera ebrioso regi struebant insidias. En ebrietatis optimos fructus.

C Est qui dicat: Parum ista ad nos, quibus ebrietas nihil negotii facessit. Agamus ergo singularissimas Deo gratias ob gratiam adeo singularem. Illustrissimi est encomii apud omnes tam bene audire: Vir iste, hic dominus, hic princeps non potat, non ludit, non amat. Beatus vir, qui inventus est sine omni macula tali; quod si harum vel unica eum inficiat, ohe jam fœdam labem dignitati suæ aspersit. Est de quo verè dixeris: Non ludit, sed bibulus est & potat. Jam grandem sibi maculam inulsiit. Est alius de quo affirmes: Non potat, non heluatur, sed ludit. Et iste jam maculosus, jam contaminatus est. Est alius, qui nec potat, nec ludo, sed procus & amator; hem maculosissimus est, & alto immerisus cæno hæret. Uti avicula libertatem perdidit, si vel uno capta sit unguiculo: ita quicumque vitio ejuscemodi vel unico est adstrictus jam contaminatus volutatur in sordibus. Si omnis hujusmodi macula purus, integèrque vitæ sit, maximas Deo gratias agat, gravissimam, eamque triplicem potandi, ludendi, amandi luem evasit.

D Neque verò morbos illos fonticos in seipso quivis, sed & in aliis, quantum quidem potest, caveat, monendo, prohibendo, comminando, objurgando, puniendo, quibuscumque demum licuerit modis. Herus famulos sapicule temulentos non ferat; aut vitium illi emendent, aut renuntient officium. Ita boni patrisfamilias est inter domesticos ebriosum neminem tolerare. Multa simul vitia cavet, qui unam cavet ebrietatem vitiorum prænc omnium fecundam matrem.

Fixum manet Chrysostomi scitum: Vbi ebrietatis, ibi diaboli. Ebriosi regnum Dei non possidebunt.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

Ebrietas omnibus est prohibenda.

1. Cor. cap. 6. vers. 10.

CAPVT XV.

Rex temulentus Balthasar manum scribentis in pariete cernit, & expavescit; Dani-lem acciri precipit.

Utm Anit Samuclis mater amato quidem, sed ad- denti & attento animo precaretur, Heli sacerdos precantem illam curiosius observans, & temulentam arbitratu: Viquequo, ait, ebria eris? digere paulisper vinum quo mada...

1. Reg. cap. 1. vers. 14.

Virgii. lib. 6. Aeneid. post med. Scripturae parietis commenda- ra capita:

- 1. Hac scripturans manus regi temulento sese importunissimam objecit. Apoc. c. 16. vers. 15. Ibid. cap. 3. vers. 7. 1. Thess. c. 5. vers. 2. 2. Petr. c. 3. vers. 10.

2. Scribentem hanc manum rexit Angelus.

Nabuchodonosor Balthasaris parens in somniis & voce fuit monitus; cur no eodem modo & filius?

3. Chartam manus scriptoris ab-

Discite iustitiam moniti, & non temnere Divos.

Ad divinam hanc iustitiam melius noscendam hac ipsa parieti commendata scriptura hac dissertatione per summa rerum capita est explicanda.

S. I.

I. Hec scripturans manus regi temulento sese importunissimam objecit. Eo enim tempore visa est, cum hilaritas convivalis maxime vigeret. Vix autem isthac scriptio absoluta, mox ludi, jocique, mox omnis laetitia & voluptas interciderunt. Ita solet Deus. Quod Christus cum ipse, tum per suos sapissime monens: Ecce, inquit, venio sicut fur. Beatus, qui vigilat. Si non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te. Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Adveniet dies Domini ut fur. Rex Balthasar nequaquam vigilavit nisi ad pocula, & venit ad illum scribentis manus tanquam fur, & nesciit qua hora veniret ad se. Cogitemus, obsecro, quis fuerit in regio cenaculo tumultus, quae trepidatio tot convivarum modimperatoris ipso ita graviter perterrefacto. Discite iustitiam moniti.

II. Scribentem hanc manum rexit Angelus, cui multo facillimum e densato aere formosissimum corpus subito efformare. Ex Angelorum numero, si Hebraeis fides, Gabriel fuit. Hac autem actuaria manus convivii sese omnibus spectabilem praebuit, illi maxime cujus causa hac scripta sunt. Sed cur Angelus sententiam decretoriam parieti inscripsit? Nabuchodonosor Balthasaris parens in somniis & voce fuit monitus; cur non eodem modo & filius? Nimirum voluit Deus ut impio regi sententia judicis quam aperitissime panderetur, perinde si dixisset: En ego tibi litteras, & quidem signatas, & mea manu conscriptas mitto: Inspice, lege. Voluit Deus insuper iudicii sui aequissimi quamplurimos habere testes. Aderant autem, convivarum mille, amplissimum gynaceum; tot famuli, famulaeque, qui omnes spectatores, & testes vigilantissimam Dei Vindictam, Iustitiam exactissimam in oculis habuerunt. Discite iustitiam moniti.

III. Chartam, seu, membranam manus scriptoris abdui delegit sibi parietem regii cenaculi, & quidem

A loco maxime visibili & illustrissimo: Contra candela- brum in superficie parietis aula regia, & rex afficiebat articu- los manus scribentis. Videri poterat haec ipsa manus dice- re: Ego lucem quero, spectari volo. Dei namque Iusti- tia videri vult, & audiri, atque ab omnibus probe cog- nosci. Rex vidit distinctissime scribentis manum, sed scribam ipsum non vidit: Uti nos ubique locorum Dei manum, hoc est, Dei opera, supplicia, praemia videmus, Deum ipsum videre nondum possumus. Discite iusti- tiam moniti.

S. II.

IV. Spectantem hac regem terror maximus inva- dit. Et revera istud horrendum quid fuerit necesse est. Nam si sexaginta millia armatorum militum contra se ire Balthasar rex vidisset, terreri tamen neutiquam debuisset, sed ita secum ratiocinari: Ego plures, ego centum millia virorum in aciem possum educere. At vero hunc regem longe potentissimum manus unica ita terruit, ut paene vitam mero terrore ademerit. Si leonis unguis aut draconis pedes, aut ursi unguis ad parietem oberrantes vidisset, triste ac terribile omen censerit potuisset. Quid autem manus terret, & quidem humana? Nihilominus, quod sacer historicus testatur: Facit regis commutata est, et colera in pallidam. Nam ex- buit metu; vividus illi color excidit mutatus in exan- guem. Et cogitationes ejus conturbabant eum. Cor pavefa- factum & attonitum variae atque ancipites cogitatio- nes huc illic rapuerunt: insidias sibi parati vidit, nea- tamen auctorem esse potuit. Compages venula ejus solve- bantur. Norunt eruditi cum Aristotele, subito metu vim artuum retinentem debilitari, intestina laxari, humo- rem foras extrudi. Et genia ejus ad se invicem collidebantur. Velut febricis corpore toto tremuit. Hanc febrim manus unica occulti scribae movit ei, qui archigrammateos mille, qui decem millia scribarum non timuisset. Exce- mavit itaque rex fortiter, velut insanus convivii medio. Quid obsecro vult (quaesierit aliquis) quid ei accidit adversi? Protinus & actum omnes ariolos, Chal- daeos, magos, augures, aruspices, incantatores, venefi- cos, sapientes, & suae gentis theologos omnes convo- cari jubet. Cum repente quis opprimitur morbo, ple- rumque clamat: Vocate medicum: Ita rex Balthasar metu subito consternatus vocari jubet eos, qui juvent. Nec uno alterove contentus, medicorum turbam, Chaldaeos omnes, & quotquot urbs Babylon eruditos aluerat, acciri precipit.

V. Nemo eruditorum omnium scripturam illam vel s. Nemo legere solum potuit. Sed quibus ea litteris constabat? Hebraeis an Chaldaeis? Hebraeis ajunt Judaei. Verum nullusne tota Babylone litteratorum fuerit, qui potue- rit linguam Hebraeam legere: cum Hebraea & Chaldaea dialeto tantum differrent, uti Dorica, & Attica, Grae- cae ambae: num ignorae forsitan, aut transpositae fuerunt litterae? Credibile profus primas solum litteras singu- larum vocum, aut consonantes tantum sine vocalibus, seu, punctis expressas fuisse. Hinc Chaldaei scire non poterant, an legendum Mane, vel Mina, vel Meno: legen- dum Tekel, an Tokel, an Takel. Quemadmodum & hoc nostro aeo, vix ulli Hebraeum idioma sine punctis norunt legere. Ergo Chaldaei litteras quidem viderunt, sed eas componere nequiverunt; nihil commodioris sensus eruere potuerunt. Indagandum itaque fuit quis uspiam inveniretur hominum, qui scripturam tam igno- rabilem posset legere. Hic regina Nitocris, mater regis audiit pavore subito correptum regem, omnibus etiam optimatibus turbatis, itaque ingressa domum convivii: Rex in aeternum vive, inquit, non te conturbent cogitationes tuae, neque facies tua immutetur. Est vir in regno tuo, qui scri- ritum Deorum sanctorum habet in se, & in diebus patri tui scientia & sapientia inventa sunt in eo, &c. quia spiritus am- plior

prior & prudentia, intelligentiaque; interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligatorum inventa sunt in eo, hoc est in Daniele, cui rex posuit nomen Balthasar. Nunc itaque Daniel vocetur. & interpretationem narrabit. Igitur introductus est Daniel coram rege.

VI. En femina temulentum regem instruit, cujus memoriam temulentia & subitus pavor valde turbaverant, nec enim occurreret illi accire Daniele ejus rei experientissimum, quem non poterat non nosse parentis sui Nabuchodonosoris præfectum aulae, omniumque principum supremum. Sed satis hinc liquet Daniele apud Balthasarem regem parum valuisse, nec ferè ullo in numero fuisse. Nam illum rex velut ignotum allocutus: Tu es, inquit, Daniel de filiis captivitate luda, quem adduxit pater meus rex de luda: & audivi de te quoniam spiritum Deorum habeas, & scientia, intelligentiaque ac sapientia ampliores inventa sunt in te. Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes, magi, ut scripturam hanc legerent, & interpretationem ejus indicarent mihi, & nequiverunt sensum hujus sermonis edicere. Porro ego audivi de te quid possis obscura interpretari, & ligata dissolvere. Ita Daniel non magna pollebat auctoritate apud Nabuchodonosoris filium, cui nec nomen quidem bene meritissimi famuli occurrisset, nisi monuisset regina mater. Sed veniam demus regi bibulo; memoriam ei omnem excussit terror & crapula.

Sed illud hinc documenti observandum probissimè; Neminem inter qui quilibet & rejectantia ponere, neminem abjicere, ne cogat necessitas, cum honore denuo producere abjectos. Quod sanè hic factum. Daniele, quem obriosis regis oblivio sepeliebat, eum acerbus casus refossam, in lucem iterum non sine laude asseruit.

§. III.

VII. Hinc Balthasar rex lectori & interpreti scripturæ præmium decernens: Si valueris, inquit, scripturam legere, & interpretationem ejus indicare mihi, purpurâ vestieris, & torquem auream circa collum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris; à me & conjuge meâ proximus dignitate. Regnum Babylonicum sub Dario centum viginti satrapæ administrarunt, his Triumviti, seu, alii tres principes imperarunt, quorum primus Daniel, qui ad Balthasaris munificas promissiones promptè: Munera tua, sint tibi, ait, & dona domus tua alteri da: scripturam autem legam tibi, rex, & interpretationem ejus ostendam tibi. Generosè s'pexit munera. Quam verè dixit Plato: Non habent reges felicius prædium, quam familiaritatem eorum, qui cauponari nesciunt. Leges divinæ jubent: Nec accipies munera, quæ etiam excitant prudentes, & subvertunt verba justorum. Maledictus qui accipit munera. Nihilominus queritur Hebræus vates Isaias: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Diserte justitiam moniti.

VIII. In eadem horâ apparuerunt digiti, quasi manus hominis scribentis. In eadem etiam nocte Chaldeus rex Balthasar est interfectus. Justitia & Vindicta divina semper in excubiis sunt vigilantissimæ ad omnia rerum momenta & puncta. Idem de Nabuchodonosore affirmatum: Cùmque sermo adhuc esset in ore regis, vox de celo ruit. Eadem horâ sermo completus est super Nabuchodonosor. Et en quàm Justitia divina nec latum quidem unguem exeret! Nabuchodonosor Hierosolymam obsidere cœpit decimo sexto imperii sui anno, & eodem profusus in lucem editus est Darius, qui ultor capte Hierosolymæ cepit Babylonicum & Babylonicum regnum ad Medos, Persasque transtulit, anno ætatis suæ sexagesimo secundo, qui septuagesimus fuit, & ultimus Hebrææ plebis captivæ. Ita igitur divina Justitiæ oculus ubique pervigilat, ut ubi delictum, id ibi etiam sit supplicium; ubi venenum, ibi & pharmacum; ubi contagium, ibi & antidotum.

A Observant Chronologi quod eodem die quo in Scotia Pelagius, in Africâ natus sit Augustinus, qui Pelagium & ascleas acerrimè oppugnavit. Sic eo tempore quo Pelagianorum & Manichæorum tenebræ orbem involvebant Deus Ambrosium & Augustinum duos Ecclesiæ lumina candelabro infixit, ut errantibus facem præluccerent. Ita providentia divina beatum Cyrillum Nestorio, beatum Hieronymum Joviniano, beatum Athanasium, beatum Basilium, utrumque Gregorium in oriente, beatum Silvestrum, beatum Martinum, beatum Hilarium in occidente opposuit Arrio, qui magnam Regum, principum ac Præsulum partem laqueis suis irretiit. Ita sanctissimos viros Dominicum & Franciscum in Albigenium hæresim armavit. Ubi venenum ibi pharmacum; ubi delictum ibi & supplicium; nec ulla noxa sine suâ pœnâ est. Ita Deus pœnas sumpsit de Judæis per Nabuchodonosorem, de Nabuchodonosore verò per Darium regem. Alter alterius est castigat, ita constituenta divinâ Justitiâ. Hæc Balthasarem regem, in eadem horâ, in ipso hilatis infantiæ momento citavit ad subeundum judicium, & velut hospes tabellæ nigrae solvendam symbolam inscripsit. Hæc Dei Justitia nec punctulo, sed nec momento unico aberrat: subito adest, & à reo repetit pœnas. Hoc est quod optimi quique sanctissimi que viri assidue metuebant. Semper in oculis erat actionis dies, accuratissima judicii ratio, strictissima judicis sententia. De seipso Job: Verebar, inquit, omnia opera mea, sciens quid non parceres delinquenti. Quisque sibi ipse dicat: Attende, suo tempore, & forsitan brevi cernes & tu scribentis manum, quæ scriptura est contra te amaritudines, & consumet te peccatis adolescentiæ tuæ. Si repente interroget, quid respondebis ei? Quod scribi non vis, ne cogita, ne loquere, ne fac. Quid quid enim cogitas, quidquid dicis ac facis, referat in rationes, ad calculus examinatur. In omnibus igitur Dei justitiam agnosce ac verere. Disce justitiam vel centies vel millies monitus. Iudicia Dei, abyssus multa. Plurima illius opera sunt in absconsis, sed opera justitiæ ejus quis enumerabit, aut quis sustinebit.

B
C
D

CAPVT XVI.

Daniel in Balthasarem regem acerrimè perorans illud ei singulariter in os objicit: Cùm scires hæc omnia.

Consilio reginæ accersitus ad turbatissimum convivium Daniel, non ut unâ poculis certaret, aut choreas duceret, aut lusu vacaret (hilaritas jam omnis expirarat) sed ut ignotum epistolium ad parietem fixum legeret & exponeret. Legit, exposuit, ut sequenti capite dicemus, sed in antecessum horribili dictione ad mensam peroravit. Quis enim verò gravius aut horribilius dici potuisset, quam quod Daniel in os regi objiciens: Tu quoque filius ejus Balthasar, aiebat, non humiliasti cor tuum, cùm scires hæc omnia, sed adversus dominatorem cali elevatus es.

Lixivium pro capite regio sanè acerrimum; peroratio ad mensam ingratißima, quam non solus rex in suo conclavi, sed omnis Aula, & mille invitati conviviæ audierunt. In religiosis familiis amarissimum erudiendi genus est publicè ac coram omnibus unum aliquem reprehendere, omnes ei nævos, & quidquid de ipso vitiositatis scitur, sub ipsius & omnium oculos in apertum exponere. Idem hinc Balthasari regi fuerat tolerandum. Hanc Danielis concionem & in regis vitia invektivam hoc caput ordine, illa præcipuè Danielis verba (Cùm scires hæc omnia) explicabit, unde pateat quid error, quid studium; quid hallucinari aliquid, & quid datâ operâ sit delinquere.

Handwritten marginal notes on the left edge of the page, including references to other parts of the text and commentary.

Handwritten marginal notes on the right edge of the page, including references to other parts of the text and commentary.

§. I.

Primum perorationis caput, res gesta Nabuchodonosoris. Sic enim exorsus Daniel: *O rex, inquit, Deus altissimus regnum & magnificentiam, gloriam & honorem dedit Nabuchodonosori patri tuo. Et propter magnificentiam quam dederat ei, universi populi, tribus & lingue tremebant & metuebant eum. Quos volebat, interfecit; & quos volebat, percutiebat; & quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat. Quando autem elevatum est cor eius, & spiritus illius obfirmatus est ad superbiam, depositus est de solio regni sui, & gloria eius ablata est: & a filii hominum eiectus est, sed & cor eius cum bestiis positum est. & cum onagris erat habitatio eius, cum quoque ut bos comedebat, & rore cali corpus eius infectum est: donec agnosceret, quod potestatem haberet Altissimus in regno hominum, & quemcunque voluerit suscitabit super illud. Hæc summa rerum à Nabuchodonosore gestarum. Ex homine in feram, è rege in onagram mutatus est ob superbiam.*

Alterum caput tam acerba ad mensam perorationis: Tu quoque filius ejus Balthasar, non humiliasti cor tuum, cum scires hæc omnia: sed adversus dominatorem cali elevatus es, & vasa domus ejus allata sunt coram te: & tu, & optimates tui, & uxores tue, & concubinae tue vinum bibistis in eis. Deos quoque argenteos, & aureos, & aereos, ferreos, ligneosque, & lapideos, qui non vident, neque audiunt, neque sentiunt, laudasti. Porro Deum, qui habet statum tuum in manu sua, & omnes vias tuas, non glorificasti. Illud singulariter Balthasari opprobrium: *Cum scires hæc omnia. Neque enim patens tui Nabuchodonosoris commeritum supplicium, ut veterem fabellam audit, neque ut pictam tabellam spectavit, sed rem gestam suis ipse oculis hausit, nec tamen superbos mores emendavit, sed adversus dominatorem cali elevatus est. Superbia vitorum omnipium matrix. Quod verissime Tobias asserens: In ipsa, inquit, initium sumpsit omnis perditio.*

Tertium dicta perorationis caput: *Idcirco ab eo missus est articulus manus, qui scripsit hoc quod exaratum est. Non vana fuit, quod probè noris, imago manus scribentis, nec inane oculorum ludibrium. Huc eam manum is misit, qui persecratur animos, qui cogitationes latentissimas penetrat cæli Dominus, quem tu variè inhonorasti. Idcirco istud ad te misit epistolium, quod ipse scripsit, qui non aureus, nec argenteus, nec aereus, nec ferreus, nec saxeus, nec ligneus, sed verus est Deus, qui mortificat, & vivificat; qui dedicit ad inferos, & si quidem ipsi placet, reducit. Te igitur hæc scriptura petit, tibi divinum nuntiat imperium. Porro scripturæ hujus causa impietas & peccata tua. Cum scires hæc omnia, te tamen ad frugem non cortexisti, nec vitis inolitus emerlisti. Diu satis expectavisti longanimis Deus, percipit & indulget, sed quia emendatio secura est nulla, tandem judicium factum, causa cognita, sententia dicta, decretum irrevocabile prolatum est. Iustitia & illius comes pœna sunt proxima. In foribus est supplicium.*

Quam animosa hæc fuit denuntiatio, quam libera reprehensio! Daniel cogitaverit utique: Rex iste furiosus capitis est, si illi tam acerba, tam tristia coram tot aliis in os objiciam, exemplo me concidi gladius jubebit. Nil horum veritus orator Daniel. Quod dicepndum erat, dixit liberrimè. Nihilominus, quod longè mirissimum, purpuram, torquem auream, & dignitatem à rege tertiam obtinuit, in præmium explicationis tam inamœnæ. Tunc jubente rege induitus est Daniel purpurâ, & circumdata est torques aurea collo ejus, & pradicatum est de eo, quod haberet potestatem tertius in regno. Qui tandem fieri hoc potuit: quomodo Danielem non statim per fenestras præcipitari jussit rex ebrius? Laruit hic aliquid superbiolæ politicæ, nec malæ. Promissa sua Balthasar inania esse noluit. Regum fides nunquam non sancta est habitata. Deinde Deus obtulit, ne quid maligni fieret adversus Danielem. Qui Deum faventem habet, obstaculum

A omne securus penetrat. Divinus favor Danielis animam erexit, hinc animosissimè regi ausus occurrere istud: *Cum scires hæc omnia, non tamen respicere in animum induxisti.*

§. II.

Hoc ipsum, *Hæc talia scripsisse omnia*, plurimorum Christianorum plurimi vel eo potissimum nomine resunt, quod facienda sciunt & non faciunt. Omnes catechismi præceptiones exactè norunt; Decalogum intelligunt, septem capitalia peccata, totidemque Misericordiae opera. Quatuor hominis novissima, & quidquid hujus est doctrinæ, probè callent; Patientiæ præcepta, Castimonie leges, obedientiæ jura non nesciunt, sed mores illis attemperare nolunt: Cumque sciunt hæc omnia, longè plus ab iis exigitur, quam à rudioribus, qui vel ista nesciunt, vel minus explicatè sciunt.

Maxima sanè differentia est, Error & Studium; invitum labi, & volentem cadere; error subrepat, error ignorantia, fragilitate, oscitantia, incuria committitur. At verò studium est cum datâ operâ malè agitur, cum a sciente ac volente lex divina rumpitur. Nolunt intelligere, ut benè agant. Iniquitatem meditantur in cubiliis suis; assunt omni viâ non bonâ, malitiam autem non odunt. Ex destinato fatigant, ut improbi sint. Hoc enim secum repetunt, & dies noctesque cogitant, quibus se figmentis tueantur, quibus artificiosis impetant, quos oderunt. Hanc studiosam dixeris malitiam, aut ignorantiam improbè affectatam, Quod in omnibus rebus admodum grave est. Hinc etiam læpè in speciem parva graviter puniatur, ob studiosam illam, quæ miscetur nequitiam. Scivisse & non fecisse perdit hominem doctus rarissimis ornatum. Exemplo rem monstramus.

Est qui diu nocturne in omnem partem verset animum, quibus vestimentis quam dexterrimè astutiam instituat, lycophantiam struat, ad hunc illumve aliquam fingat fabricam, istius aut illius famam obreccationibus imminuat, huic aut isti notam inurat, damnatum inferat. Innumera ejuscemodi quotidianus parit usus. Hæc autem valde gravia sunt, quæ imperatam à Christo charitatem acie directissimâ impugnant. Hæc illa est, quam dixi, studiosa nequitia.

Error autem ita committitur. Est qui à sociis ad symposium trahitur. Ille hilaris nec ultra sitim bibit, sed vini vim nescit, ita suaviter vipo se obruit. Error est. Nollet enim hoc factum. At verò studium est nequissimum cum vinolentus & potor matutinas preces ita concipit. Hodie in hac domo nemo non madidus sit. In hunc finem pocula disponit, famulos instruit, diversum vini genus prælibat, ut potentius feligat. Ita remulentiæ operosè præcluditur. Hoc vinorum infame studium est. Haud imparem erroris & studii differentiam in iracundis est cernere. Est qui bile commotâ iram evomat, sed eam brevi reprimat, & ad se redit, dolereque stomachum se fuisse. Erravit. Est alius, qui exandescat, & in quosdam bacchetur, qui etsi aliquantulum ad se redeat, iram tamen retinet, eamque fremebundus vapidò sub pectore coquit, & ita sciens ac volens irascitur. Hoc flagitiosum est studium. Huic homini illud Navari & theologorum ingerimus: *ira est peccatum mortale, si deliberatè vult vindictam notabilem. Videte quantis intervalis Error Studiumque differant.*

§. III.

Hinc illa Jacobi Apostoli conclusio: *Scienti igitur Lat. 10. 11. bonum, & non facienti, peccatum est illi. E verbis istis vers. 17. beatus Ephrem certam assertionem hanc deducens: Si sciens bonum, inquit, & non facienti peccatum est illi, multo magis malum scienti, & illud facienti peccatum erit, de peccato. Quæ suo quoque calculo firmans Bernardus: An non, inquit,*

Bernard. in hujusmodi est, sciens videlicet bonum & non faciens? An non repositum mortis & damnationis in semetipso habebit, quoties in mentem venerit sermo quem dixit Deus, quia servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. Hæc eadem Deus per Isaiam graviter inculcans: Nunquid non scitis? inquit, nunquid non annuntiatum est vobis, nunquid non intellexistis? Subinde querimus, eadem nobis sæpius in exhortationibus & pro concione ingeri: Nempe hoc affidue: Et quoties eadem? Ergo agite, cum sciatis hæc omnia, cum ista decies, cum centies ac sæpius audita, cur nihilominus contrarium facere non erubescitis? Sobrietatis, Temperantiae, Castitatis præcepta vel sexcenties, vel millies ingeruntur, interim ebrietati, crapula, libidini proterve sacrificatur. Atque hoc est, quod scriptoris arcani manu calamo armat, quod sententiam severam dicat, quod supplicio gravi vindicat. Scire faciendâ, & non facere; cavendâ nosse & non cavere castigabilis est nequitia.

inquit, inflationes & torsiones in conscientia sustinebit, qui hujusmodi est, sciens videlicet bonum & non faciens? An non repositum mortis & damnationis in semetipso habebit, quoties in mentem venerit sermo quem dixit Deus, quia servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens digna, vapulabit multis. Hæc eadem Deus per Isaiam graviter inculcans: Nunquid non scitis? inquit, nunquid non annuntiatum est vobis, nunquid non intellexistis? Subinde querimus, eadem nobis sæpius in exhortationibus & pro concione ingeri: Nempe hoc affidue: Et quoties eadem? Ergo agite, cum sciatis hæc omnia, cum ista decies, cum centies ac sæpius audita, cur nihilominus contrarium facere non erubescitis? Sobrietatis, Temperantiae, Castitatis præcepta vel sexcenties, vel millies ingeruntur, interim ebrietati, crapula, libidini proterve sacrificatur. Atque hoc est, quod scriptoris arcani manu calamo armat, quod sententiam severam dicat, quod supplicio gravi vindicat. Scire faciendâ, & non facere; cavendâ nosse & non cavere castigabilis est nequitia.

Luculenta sunt verba Servatoris: Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non preparavit, & non fecit secundam voluntatem ejus, vapulabit multis. Grandis virgarum manipulus expectat eum, qui non errore, sed studio in domini voluntatem delinquit; multis vapulabit. Cum ergo sciamus hæc omnia, quæ & scienda & faciendâ sunt; cum divinæ voluntatis arcanum satis habeamus perspectum, ita suos quisque mores formet, ne illa formidandi scriptoris manus contra nos scribat amaritudines. Deum, qui habet statum nostrum in manu sua, non omnibus extollamus & veneremur. Ille diligentes se diligit, & quicumque glorificaverit eum, honorificabitur.

CAPUT XVII.

Daniel tres voculas arcanissime scripturæ explicat.

PRæmissâ jam investivâ in Balthasarem acerrimâ, Daniel ad ipsam sese lectionem & expositionem convertens: Hæc est autem scriptura, inquit, quæ digesta est: Mane, Tekel, Phares. Tres voculæ, sed sensu secundâ, mysteris plenæ. Aliorum nullus, præter unum unicam Danielelem has voces novit legere, nam aut sine punctis consonantes, aut litteræ fuerunt capitales, sola vocum principia. Uti est tritissimum illud S. P. Q. R. a Ita Protoplasti nomen quatuor litterularum A D A M, quatuor Orbis partes designat. b Tale fuit Rudolphi II. Imperatoris notissimum A D S I T. c Æsopus deformis sed ingeniosus ac sapiens fabulator in ædibus nostris conspicatus est columnam, cui septeni characteres Græci fuerant incisi. Hic suum ille ingenium exercere, voces suppressas indagare, latentes sensus rimari, omnia explorare ac tentare, nec prius quiescere quam verba reperisset penitus abstrusa. Certè reperit feliciter, & ita demum pronuntiavit: *Ἐπιπέλας ἐπιμαρτυροῦσα ἐξ ὀφθαλμοῦ*, & *ἐπιπέλας ἐπιμαρτυροῦσα ἐξ ὀφθαλμοῦ*. d Non raro satis est sapienti vel solum initia vocum posse cernere; Ita solers indagator totas demum voces in lucem eruit.

Sapientissimus arcanorum interpretes Daniel è tribus tantum voculis, quas legit, utilissimam struxit dissertationem. Hæc porro manus, quæ mysteria illa parieti appinxit, divinæ justitiæ monstrat balancem, quâ minima, maxima, quâ vel ipsi atomi, vel ipse aër & ventus, vel ipsæ cogitationes & spiritus ponderantur. Nos terna hæc vocabula Mane, Tekel, Phares, cò exponemus, ut, quam diximus, justitiæ supremæ libram affidue in oculis feramus.

§. I.

Mane, Numeravit Deus regnum tuum & complevit illud. Chaldaicum idioma voces illas geminat Man.

ne, Mane, seu, Nameravit, Numeravit. Idiomatis Hebræi est, Numerando numeravit, hoc est, exactissimè ad calculum usque minutissimum, ad usque pulvisculum numeravit. Talis tamque peritus Arithmeticus, est Deus; non errat numerando, nec errare potest. In suarum rationum libro perscriptum habet, quor capite capillos quivis hominum feret: Omnes numerati sunt. Hic Arithmeticus omnes puviarum stillas, omnes oceani guttulas, omnia arborum granula, omnia arborum folia, omnia terræ gramina, omnia temporis momenta & puncta dinumeravit, nec unico halucinatus. Hic ipse Arithmetices magister, qui nec falli potest nec fallere, annos imperii tui, sed & vitæ tuæ numeravit, & utriusque voluit definire ac expirare. Age; in fine laborat æpelydras; jam effluxit. Erat autem hic annus septuagesimus à Deo præstitutus, qui carcerem Babylonicum Hebræis panderet, & Chaldaicum regnum terminaret.

Joannes Zonaras Constantinopolitanus memorat Juliani Apostatæ mortem è cælo conspicitur. B virum primarium Antiochiæ pridè Juliani Apostatæ occisi vigilante noctu, oculis ad apertum cælum crebrius clatis, ita ei objectam è stellis litterarum instar compositis scripturam hoc sensu: Hodie Julianus occiditur in Perside. Occisus est prout prædixit cælum. Dum Babylonem obsidione arcetâ premeret Darius, Zopyri mulla peperit, quod passim militi urbis capiendæ omen fuit: nam uti Herodotus refert, Zopyrus à cive Babylonio quidiit, tum demum capiendam urbem, cum mulla pareret. Ergo Zopyrus fœdis se vulneribus conscendens & mutilans ad Babylonium transfugit, seque à Dario tam crudeliter acceptum callidè simulavit. Facilis data fides à deceptis oculis. Ocasionem nactus transfuga suo regi urbem prodidit. Rem alii longè aliter narrant, quod suo loco non silcimus.

Henricus Bavarie dux nondum Imperator, dum ad beati præfulis Wolfgangi tumulum precaretur, ienfit repente præfulem coram astare juberetque, ut vicinum tumulo parietem contempleretur, legeretque notas illic exaratas. Scriptum erat, Post Sex. * Henricus vigil oraculo territus existimavit sextum inde diem fore fatalem & vitæ ultimum, nec enim præ animi modestiâ de imperio quidquam somniabat. Ad mortem igitur & sepulchrum, non ad diadema & sceptrum se parare, curas ceteras abdicare ut superfluas, magnam pecuniæ vim in egenos paritari, & in id unum ferri, ut quam sanctissimè vitâ decederet, re nullâ prætermisâ, quæ depositis in illo articulo esse usui posset. At ubi præceptum animo diem salvus transiisset, comperendinationem scilicet eam esse credit in totidem hebdomades, deputandumque in lucro istud benigni Numinis aucturum. Sex igitur hebdomades absque ullâ suâ noxâ, inter piam spem & metum, emensus sextum sibi menslem designatum coniecit, rursusque per semestre in curâ mortis obeunda fuit. Cumque jam sextum eam menslem sospes exegisset, sextum denique annum in expectatione mortis, ut suo ipse fato occurreret, sanctissimè consumpsit. Ita Post Sex annos religiosissimè traductos, ut sua vaticinio staret veritas, Henricus tandem rex atque Augustus à proceribus imperii pronuntiatus, prædictionem sui magistri in solidum intellexit. Scriptura feliciter Henrico quàm Balthasari regi Babylonio monstrata est. Illa imperium dedit, hæc abstulit, & unâ vitam. Ergo Numeravit Deus regnum tuum, & complevit illud. Imperiû & vitæ finis instat.

§. II.

Tekel, Appensus es in statera & inventus es minus habens. Hac in re Deus ut metator sedulus agit, qui coronatos, scutatos, philippeos, ducatos aureos ad auriariam libellam gnaviter examinat, & quemcunque deprehenderit ponderis iniquioris, rejicit. Ita Deus, o rex, ad tuam suâ justitiæ appendit omnes actiones, imò omnes.

Matth. c. 10. vers. 30. Luc. cap. 12. vers. 7.

Herodotus lib. 3.

Fuit Henricus Dux Bavarie, Henricus II. Imp. Claudi & Sanctus dicitur. Bavarie Sancta Matthei Raderi volum. i. mibi p. 104. Lacobus Greferus de SS. Bambergensis in vita S. Henrici cap. 2. P. Andrea Brunner Anthalium Boior. l. 8. mibi p. 568.

Dan. cap. 5. vers. 27. Tekel.

Deus omnes actiones, cogit omnes.

rationes ad
trutinam
sue iustitie
appendit.

omnes cogitationes tuas, verba tua omnia. In lancem unam venit superbia, libido, temulentia, iniustitia; in alteram quicquid in te virtutis fuit, quod perquam exiguum moles confutaria longissime superavit: *Inventus es minus habens*. Deus cum regibus & principibus ita pacificatur, & Commutemus, inquit, arque argentariam faciamus. Ego vobis dignitates, potestatem, populos, gloriam, & terras dabo; Vos mihi virtutes regias, religionem & iustitiam reddite. Rex Balthasar diadema, divitias, magnificentiam & imperium amplissimum à Deo habuit, virtutis aut bonæ actionis vix quidquam reddidit; Inventus est minus habens. Ideo libripens æquissimus pronuntiavit: Rex Balthasar & vitam & regnum perdidit, neutro bene usus. Talentorum à Deo plurimum accepit, vix quidquam Deo dignum rependit. Verissime Theodoretus dixit: Nil rerum est usquam quod Deus non multo quam exactissimam perlibratione ponderarit. Nullus aurifex ramentum & scobem auram, Nullus pharmacopola medicam potiunculam ullam examinat ad libellam tam gracilem & certam, quam Deus universa quæ facit. Inter pharmacopolarum pondera minimum est piperis granum, Deus vel minimam grani partem in trutinam mittit, qui omnia in mensurâ & numero, & pondere disponit. Homo actiones, quæ oculis sunt expositæ, considerat, Deus voluntatem ipsam, cogitationes intimas, affectus latentissimos, suspiciones abstrusissimas, animum & intentiones universas, amores & cupiditates subtilissimas ad stateram suam examinat, neque tam attendit quantum, quam ex quanto. Certe Deus admirabilis est libripens, qui ærem & ignem, qui ventum & spiritum, qui animi sensa & desideria explorat ad trutinam. Apud Deum nullius ponderis est, quod cum virtute conjunctum non est. Hinc Balthasar rex cum omni magnificentia & gloria, cum thesauris omnibus torquere regno in divinam lancem composuit nihil habuit ponderis, quia nihil habuit virtutis; Inventus est minus habens.

Sap. cap. II.
vers. 21.

Hæc divinæ iustitiæ libra Petrum Telonarium ad sanctiorem vitam perduxit, cum vidisset nocte secundum quietem suas omnes noxas in lance unâ, in alterâ verò panem reponi unicum, quem ex indignatione mendiculo projecisset. Ita Carolus Magnus, ita Henricus Imperator, ita & alii, sub vitæ finem in staterâ memorantur appensi. Quisquis es, hoc jam unice age, tuisque actionibus quantum potes adde ponderis, ne cogaris illud audire: Inventus es minus habens.

Ioan. Turpinus Rhe-
mensis Ar-
chiepisc. in
vita Caroli
Magni c. 32.
Henrici
Imper. res
gesta 28.
Dan. cap. 5.
vers. 28.
Phares.

§. III.

Phares. Divisum est regnum tuum, & datum est Medis & Persis. Darius & Cyrus hostes tui à te contempti regiam opulentiam tuam dividunt. Ita scriptura hæc omnis tribus oculis comprehenditur: *Numeravit, Appendit, Divisit*. Hæc omnium animis summam cum curâ & diligentiâ cupio inscripta. Nobis omnibus, quotquot vivimus, hoc iudicium erit subeundum; hoc trium vocularum epistolium ad superstites nos omnes missum est.

I. Numeravit Deus singulorum non annos solum & menses, nec hebdomades tantum & dies, sed horas & quadrantes, omnia vivendi puncta & momenta à primo ad ultimum. Nimirum quod dixit Jobus: *Constituit terminos ejus, qui præteriri non poterunt*. Ita mors certa nobis indicitur. *Tam securis ad radicem arborum posita est. Tu es enim Domine qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Sed tuam manum effugere impossibile est.*

II. Appendet; vox ista tribunal & iudicium nobis denuntiat fugiendum. Nos, nostraque omnia promerita & delicta ad divinæ iustitiæ librâ appendentur. Tribunal Christi summum, inevitabile. Comparandum est, velimus nolimus, comparandum; causa pro capite, pro æternitate dicenda. Nec Cæsares ulli, nec Pontifices hæc

eximii. Annuant, abnuant, comperendinent, differant, cum Deo visum, in jus rapiuntur, nullius nomen de reis hæc eximitur. Væ misero, qui causâ ceciderit. Quæ nunc ubique facinora tenebris sepeliuntur, ad nullum tribunal Cæsareum satis probanda: supremum in lucem eruet universa. Nihil dissimulabitur, nemini parceret. Ponderis & statera iudicia Domini, ad omnes æquitate leges, & usque ad novissimum quadrantem usque quæ exactissima. Judicabimur, appendemur omnes.

III. Dividet; Cùm quis diem ultimum obit, hæres des bona, cadaver vermes partiuntur; animus ubi est? Hic sanè metuenda divisio ac separatio longa nimis. *Separabit enim eos ab invicem sicut pastor segregat oves ab hædis*. Quisquis inventus fuerit minus habens, societate beatorum excludetur; nullus amplius poenitentia locis; res & spes omnis decollavit: actum est. Divisi sunt Chaos magnum inter illos & istos firmatum.

Audite igitur superbi & invidi, audite ebriosi ac libidinosi. Attendite accusationem, reddite rationem, accipite iudicium. Deus Numeravit, Appendit, Divisit. Mors certissima; non minus certum est iudicium. Vos vestros jam mores inspicite, ne à morte ac iudicio, amarissima sequatur divisio. Vos jam ad pocula totos pæne dies, totas sæpe noctes perdedetis læti, futurarum rerum securi oblioso Massico & risu æternitatem sepelitis. Sed nunquid scriptitantem manum illam non cernitis, jam movere digitos, jam scribere, brevi suam finiet scripturam. Deus ab æternis sæculis suum moriendi diem, horam, momentum cuiusvis hominum præfinit; constituit terminos non prætereundos. Fortassis hæc ipsa dies, aut hæc ipsa est hora, quâ nostro sistamur iudici; fortassis in hoc ipso, quod committimus, peccato, in hac ipsâ forsân, quam non cavemus, ebrietate rapimur ad tribunal. *Numeravit Deus & Appendit*. Scivisse hæc omnia & non fecisse mille sunt plumbi centumpondia, quæ nullam navim non mergant. Vetus dictum illud: *Mors omnium terribilissimum; ridere tunc possumus & explodere*. Mors jocus est, & oprandus miseriarum finis: At verò, quod mortem sequitur, iudicium & Divisio inter formidabilia proflus omnia, seridè, summèque formidanda. Mori non adeò horridum, sed Judicari & incidere in manus Dei viventis. Appendi, & Dividi, hoc sanè omnium formidolosissimum; hoc metum & pavorem omnibus incutiat. Nunc igitur, nunc unum istud unice satagamus, ne in nobis iudicandis minus quam oportet Humilitatis & Sobrietatis, minus miserationis & stipsis, minus patientiæ ac mansuetudinis, minus castimoniæ ac puritatis inveniat. Dei trutinam non errat. *Iudicia Domini, pondus & statera*. Hæc libra Iustitiæ divinæ semper obverteatur oculis cum hac cogitatione: *Mea omnia, cogitata, dicta, facta ponderabit libripens æquissimus*. Nunc illa igitur amore Christiano, religioso spiritu, fervore sancto, intentione rectissimâ faciam ponderosa. Ne, cum appensus fuero in staterâ, minus habens inveniar.

Mors est
oprandus
miseriarum
finis
iudicium
& Divisio
inter formidabilia
proflus omnia
seridè
summèque
formidanda
Mori non adeò
horridum
sed Judicari
& incidere
in manus
Dei viventis
Appendi
& Dividi
hoc sanè
omnium
formidolosissimum
hoc metum
& pavorem
omnibus
incutiat
Nunc
igitur
nunc unum
istud unice
satagamus
ne in nobis
iudicandis
minus quam
oportet
Humilitatis
& Sobrietatis
minus
miserationis
& stipsis
minus
patientiæ
ac
mansuetudinis
minus
castimoniæ
ac puritatis
inveniar
Dei trutinam
non errat
Iudicia Domini
pondus & statera
Hæc libra
Iustitiæ
divinæ
semper
obverteatur
oculis
cum hac
cogitatione
Mea omnia
cogitata
dicta
facta
ponderabit
libripens
æquissimus
Nunc illa
igitur
amore
Christiano
religioso
spiritu
fervore
sancto
intentione
rectissimâ
faciam
ponderosa
Ne
cum
appensus
fuero
in staterâ
minus
habens
inveniar

CAPUT XVIII.

Daniel satraparum invidia exagitur.
Invidia quam oculatum, subtile,
ferox sit malum.

Darius occupatâ Babylone, & Chaldæo imperio Medis & Persis subiecto, facile deprehendit, quantus vir esset Daniel, quàm peritus rerum, quàm fidelis obsequio. Eum ita secum duxit in Mediam, & centum viginti satrapis, seu, principibus, totidemque principibus præfecit. Nam Daniel Triumvirorum unus & quidem primus, verbo, Rex fuit. Darius ei fidebat in omnibus. Cùm enim rex annum ageret sexagesimum

Dan. cap. 6. vers. 2.
Darius gubernatione omnium regnorum Danieli committit.
Aug. tom. 6. lib. 5. p. 103. mibi p. 344.
Invidia eologia, & vocum etia.
Invidia est oculis plena.
Darius & alii principes invidiam detestantur.
Darius cap. 6. vers. 11.
Invidia vitium est subtilissimum.

finium secundum, quod sacra pagina restatur, ut non su-
stineret molestiam, gubernationem totam omnium re-
gnorum Danieli committens: Regem, age, inquit, &
& rem bene ministra. Hoc apud omnes principes &
satrapas incredibile movit invidiam: hominem exte-
rum, alienigenam, Judæum, in dō & captivum sibi præ-
ferri. Res invidiæ fuit plenissima. Hinc nullam quietis
partem cupiebant, dum variis machinationibus modifi-
que omnibus id unum efficerent, ut Danielem princi-
pem in leonum lacum specioso nomine deicerent. De-
jectus est. Eo præpolluit Invidia. Non immerito dixit
Augustinus: *Duobus malis, Superbia, & Invidentia diabolus*
Utiq; malis omnibus præest, sed singularissimè
illis geminis malis. De Invidiâ differere non magnæ artis
est, semper enim vel copiosissimè dicenti superest quod
dicat. Hoc capite id solum persequar quod res præfens
postulat. Quam igitur subtile, quam oculatum, quam
crudelē, quam noxium sit vitium Invidiâ, nunc expli-
candum.

§. I.

Invidia oculis plena, oculatissima, quin etiam
oculea tota, imò merus oculus, qui omnia altero
tanto grandiora sunt, quam in se sint. Sunt fabri ocula-
rii, quibus frequens & quotidianum, specilla ita polire,
ut cernenti sint omnia triplo vel quadruplo majora.
En hinc Invidiam, quam polire possit & comere, quam
insigniter norit amplificare, & muscam ad elephanti
molem extollere. Accusant satrapæ Danielem, quod in
edictum regium gravissimè deliquerit. Unde hoc re-
scierunt? quomodo eis hoc constare potuit? aut quo-
modo ausi laudibus infontis maledicere? Invidia, ut di-
ximus, est oculatissima. Et primo quidem satrapæ cur-
iosius in Danielem indagantes multa è domesticis illius
elicere sciscitando, aut ipsimet domesticas consuetudi-
nes observando cognoscere poterunt. Deinde homi-
nem externum, alienigenam, & etiânum pæne hospiti-
tem principibus indigenis proponi visum ipsis intolerabi-
le. Tertio non exterum tantum, sed & captivum de
siliis captivitatis Judæ, inter Triumvros esse principem,
suam interpretati sunt ignominiam & dedecus. Quar-
to, Judæi apud omnes nationes exosissimi. Quinto, non
semel tantum, inquit, pertergit legem, sed eandem
culpam iterum, iterumque committens contra regium
mandatum, *tribus temporibus orat per diem obsecratione*
sua, & quidem flexis genibus ritu Hebræo; & quod ampli-
us, fenestris parulis Hierosolymam versus, quasi bos
alienus foras prospiciens. Sexto, Contemptus, ajunt,
hic maximus. Non curavit de lege sua, & edicto quod con-
stituit. En crimen læsæ Majestatis. Nunquid non hoc
est comere, & magnificare culpam sine omni culpâ
committam? Ita nimirum perspicacissima Invidia omnia
triplo quadruploque grandiora, quam sint solet redde-
re. Imò hæc Danielis accusatio è figmentis & mendaci-
is erat confarcinata. Oravit Daniel, sed neutiquam eo
animo ut regias leges sperneret. Invidia nimis quam
oculata.

II.

Invidia vitium est subtilissimum. Hinc civili suavitate
actum, ne primâ statim fronte invidorum pateret ne-
quitia. Decretum satrapæ impetrarunt, decretum impi-
pium, crudele, nimis quam barbarum. Occasio rei hæc
fuit. Ubi Darius victoriam illustrissimam Babylone ca-
pitâ obtinuit, totumque Chaldæorum regnum potestati
suae subjecit, mox adfuerunt blandi principes, qui hu-
manæ superbiæ facile persuaserunt, regem Darium inter
homines agere ut Deum, non minus certè quam
Nabuchodonosorem, aut Balchafarem, victos reges.
Atqui necessarium ut aliquanto saltem tempore divini-
tas hæc innoscescat. Hoc molitionis nequissimæ funda-
mentum. Decretum inde scriptum, ne quisquam ab ullo
vel hominum vel Deorum intra dies triginta quidquam
petat præterquam à solo rege, ut magnus iste in terrâ

A Deus in suorum saltem noticiam perveniat. Non adeo
displevit Dario hæc satraparum pro se sollicitudo. Quia
enim novi superbia in homine idololatrà? Neque verò
solus fuit Darius qui haberi voluit Deus. Idem Alexan-
der Macedo, idem Domitianus & Commodus, idem
alii complures affectarunt. En Livor & Ambitio, sive
Invidia & Superbiâ principes inferorum furia, germa-
næ diaboli filia, quod malorum non sint progressæ? Viri
potentes ac pudentes, magni principes ab invidiâ exca-
cati turpissimè contra omne jus falsque, contra ipsam
rationem decretum scribunt absurdissimum. Quomo-
do enim ægrotus reparandæ valetudini non medicum
sed regem invocet? quomodo agricola impetrandis
pluviis non cælo supplicet, sed regi? quomodo viator
restinguendæ siti a rege absente frigidum laticem non à
præfente hospite petat? Rex tamen humilitatis parum
gnarus ita expedire credidit, ratus satrapas suos non ne-
scire quid regno utile, quid subditorum vires ferant,
quid reculent. Subtile toxicum invidiâ.

§. II.

Invidia ferocior omni bestia. Quod ex unâ hac
historiâ perquam luculentum. Rex venenum
invidiæ subodoratus, cum suis satrapis die solido alter-
catus, quibus *Daniele posuit cor ut liberaret eum*. At principes
Danielis hostes cum regis animum conatusque perspi-
cerent, velut manu factâ simul omnes aggressi regem,
& pæne contra eum tumultuati: *Scito rex, ajunt, quia*
lex Medorum atque Persarum est, ut omne decretum quod
constituerit rex, non liceat immutari. Ita rex vel invitus af-
fensum præbens, & Danielem ad supplicium toleran-
dum animans: *Deus tuus, inquit, quem colis semper, ipse li-*
berabit te. Nec sese comitem negavit Danieli ad leoni-
num cavum tendenti. Innocentissimo reo ad leones de-
jecto, allatum est saxum & supremæ foveæ impolium,
quod rex tam suo quam optimatum suorum pæne annulo
obsignavit. Quid opus, obsecro, tot signis saxo appres-
sis? Non avolabit Daniel è foveâ tam profunda; capita-
les illius hostes scalas non porrigent! sed insuper custo-
dum habet tot impalatos leones. Sed aliud hinc latet my-
sterii. Rex Darius satrapis non fidebat: cum enim infontem
crederet Danielem, leones illi passuros speravit, sed
unâ etiam prudenter timuit, ita ratiocinatus: Si ei par-
cant bellæ, tot invidi & capitales inimici neutiquam
parent; aut enim illum extrahent occisuri, aut infra ja-
centem lapidibus obruent, aut certè configent telis.
Danielem non lædendum credidit, accusatoribus au-
tem minimè fidendum judicavit, ideo supremum os
barathi obsignavit suo annulo, *Ne quid fieret contra Da-*
nielem. Ne verò ulla de se oriretur suspicio, quasi Da-
nielem clam liberasset, suorum etiam optimatum an-
nulo fidem loci voluit adstruere. En, pepercerunt feræ,
non pepercerunt homines, non pepercit Invidia. Homo
homini lupo. *Ab homine homini quotidianum periculum*.
Interrogatus Anacharsides Scythæ: Quid hominibus
maximè infestum esset? Ipsi, ait, sibi ipsis. Nec invidia
humana ulli parcat. Invidia ferocior omni bestia. Alius
alium, inquit Sapia, *per invidiam occidit*. Invidia ju-
stum Abelem latrocinio fratris sustulit; Invidia cathissi-
mum Joseph in cisternam dejecit; Invidia sanctum Da-
vid regi Saul exosissimum fecit; Invidia infontem Da-
nielem leonibus objecit; Invidia Christum Dei filium
in crucem egit. De Pilato clarè Matthæus: *Sciebat enim,*
quod per invidiam tradidissent eum. Invidia ferocior omni
bestia. *Va igitur illis, qui in viam Cain abierunt*.

D De Invidis ergo verissimè Chrysothomus: *Invidi, ait,*
peiores feris, demonibus autem pares, fortè verò peiores & istis:
Propterea omni veniâ caret istud peccatum. Quid enim tibi
decedit, quod alteri plus doctrinæ, plus opum, plus ho-
noris & gratiæ sit? Quid ergo Invidie suspiras? pro-
priumne malum, an alienum bonum? Homo impurus
libidine

Darius nō
fuit solus,
qui voluit
haberi
Deus.

Invidia
ferocior
omni be-
stia.
Dan. cap. 6.
vers. 14.
Ibid. v. 13.
Ibid. v. 17.
Darii de
Daniele
cui.

Nota in
Plauto pa-
ramia.
Sen. ep. 103.
mibi p. 624.
Sap. cap. 14.
vers. 24.

Matt. c. 27.
vers. 18.
Iuda Apo-
stoli Catho-
lica v. 11.
Chryf. 10. 5.
hom. 44. ad
pop. mibi
pag. 264.

libidine contaminatus tentationes carnis, & vim inſitæ cupiditatis, ſur pauperiem, homicida furorem vitioſitati ſuæ obtendit, alii aliis nominibus ſuas prætexunt culpas. Tu verò in *de*, ait Chryſoſtomus, *quam dices cauſam, rogo? Nullam penitus, niſi tantum inſitam nequitiam.* Sicut furentes ſepenumero gladiis in ſe convertunt, iidem & invidi, ſolam invidi perniciem inruentes, propriam negligunt ſalutem, feris etiam peiores. Invidia hominū mater eſt. Sive miſerearis, ſive vigiles omnium eſ ſceleratiſſimus, cum invidias fratri, & hoc illud eſt manifeſtum. Quidam olim apud Corinthios fornicatus eſt, ſed accuſatus fuit, & brevi correctus. Abeli Cain invidit, ſed ſanatus non eſt, quin & Deo ſtatim ipſius ulceri curam afferente, magis intumeſcebat & ſuſcitabat, & ad eadem propenſat. Ita hoc vitium illo pejus eſt nec medicina, quamcumque adhibuerimus, facile cedit. Quod ſcientes huius queſo vitii, peſtem fugiamus, & totis viribus ex noſtris relegemus animis. Omnium enim vitiorum pernicioſiſſimum eſt, & ipſam ſalutem noſtram ſuper omnia vaſtat. Improbri namque diaboli eſt inſtrumtum. Hoc autem verè Invidia eſt, ut diximus, dolor ex alieno bono, ex alieno malo gaudium. Hæc labe per orbem vulgatiſſima. Sunt duo famuli, aut famulæ duæ in eadẽ domo, quarum una florenos ſeptem, ſex hæbet altera; illam humaniùs hera, quam illam alloquitur, mox livor & invidia ſe prodit. Hæc tabes omnem ſexum, ætatem, ordines, opulentos, pauperes, adultos, juvenes invadit. Apoſtoloſ ipſos turbavit hæc Avernalis furia. Cum enim Zebedæa mater ſupplicem libellum Chriſto porrigeret, peteretque proximum regali folio conſeſſum. Audientes decem, ait Marcus, *cœperunt indignari de Jacobo & Ioanne.* Daniel vix in Mediam pervenit, mox cum aliena Invidentia è folio in leonum voraginem excuſſit.

Chryſoſt. tomo eod. homil. 44. mihi p. 261.

Invidia eſt omnium vitiorum pernicioſiſſimum & diaboli inventum.

Marci c. 10. verſ. 41.

Ioan. cap. 13. verſ. 35.

Dilectio eſt ſignum diſcipulorũ Chriſti; Diaboli verò Invidia.

Calp. Flac. declamat. 22. ſim.

Alan. Sic. de plantu Nativ. a.

Invidia in Dei leges & in charitatem pugnat.

Iac. cap. 3. verſ. 16.

§. III.

ERuditè Calpurnius Flaccus: *Sic eſt, inquit, livoris ingenium: Omnia ſuſpicantur, qui nihil audiunt.* Hæc lues multo quam peſtilentiſſima ſic neceſſe, quam omnes præci Patres, omnes ſacræ paginæ tam crebrò tam efflictim monent cavendam. Ex omni tamen ſcriptorum numero, meo quidem ſenſu, nec brevius quicquam, nec ſignificantius dixit quam Alanus Siculus orator & poëta eximius, qui de Invidiâ diſſerens: *Invidiâ, inquit, quod monſtroſus monſtrum, quod damnoſus damnum: quæ culpabilior culpa, quæ penaliore pœna: Hæc eſt errorum cacitatis abyſſus, humana menti infernus.* Verè ac propriè de re peſſimâ. Cavete, Chriſtiani, toxicum letaliſſimum Invidiam. Peccatum proſus grande, atque, ut Chryſoſtomus ſentit, inexorabile, in Dei leges, præcipuè in charitatem acie directâ pugnans, divinum ſpiratum, illiſque gratiam oppugnans, tanquam ſi Deus in dividendis muneribus ſuis erraſſet. Ubi Invidia, ibi nihil Chriſtiane Charitatis, aut Humilitatis eſt. Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum. Pro humilitate hæc ſuperbia, pro charitate cupiditas impetrat & avaritia. Nec errant veteres ſenarii.

Invidia morbus omnium graviſſimus: Felicitas ſumma, invidere nemini.

A Beatus planè ac felix qui ſincero peçtore, qui lingua non ſuacat de ſeipſo poteſt pronuntiare: Ego nemini non honeſtiſſimè maximèque cupio, ego bene omnibus volo, idque ex animo, omnium ego honori, opibus ac fortunis favo.

Nec grande tantum Invidia peccatum, ſed & grave damnum eſt invidio, Valèctudini & Famæ exitioſiſſimum: nec enim tantum nomen præclarum inſicit, ſed & vires atterit atque cor exedit; mali & coloris & nominis eſt invidius, qui nemini ſtudet, qui apud omnes flagrat infamiâ, qui nullius favet fortunæ. Veriſſimè dixit Chryſoſtomus: *Sola ſibi nocet Invidia.* Quam Chryſoſtomi aſſertionem nervoſiſſimo dicto Salomon confirmat: *Putredo oſium Invidia.* Hæc aded male afficit corpus, ut ipſa etiam oſſa, quæ dura ſunt & ſolida, tabeficiat. Ipſo, ait Baſilius, ſatentur ore hoc vitium Invidi: *aſpectus eſt illis aridus, gena ſubriſiſſis & cava, ſupercilium demuſum.* Reverta,

Livor tabificum malis venenum, Inſtaçti vorat oſibus medullas Et totum bibit artubus cruorem.

Cui Venulinus vates accinit, ſuis Invidiam colotibus expingens:

Invidius alterius macreſcit rebus opimis, Invidia Siculi non invenere tyranni Tormentum manus.

Suo calculo idem confirmant facti ſcriptores. Gregorius Nyſſenus: *Invidia, inquit, malorum princeps, mortis mater, prima peccati janua, vitiorum radix, doloris initium, calamitatis parens, inobedientie cauſa, ignominie principium, mortifer ſitulaus, mucro reconditus, natura morbus, bilis venenoſa, tabes ſpontè adhibita, telum amarum, ſigens animam clavus, flamma cordis, inteſtinorum ignis.* Hanc qui habet, non ſuis malis, ſed alienis bonis infelix eſt. Similis eſt invidius mulier, quos cadaveribus paſci, & pretioſis unguentis emori dicunt. Imago Invidi Baſiliceus, qui, Solino teſte, ſerpens exitiaſiſſimus, in funera terrarum natus, ſola aſpectu auras inſicit, plantas urit, animalia perimit, ipſa ſaxa diſſolvit; ſi tamen in ſeipſum contueatur, halitu in ſeſe percuſſo, ſuis necatur ſpiculis. Ita invidius, qui maledicas voces & ignes venenatos in ſonſentem ejaculatur ſuo fe ferit gladio, ſuis configitur ſagittis. Invideri & invidere cognata mala ſunt: ſed invidere longè majus eſt invideri malum: invideri enim virtutis eſt, invidere ſcleris & furoris. Hinc illi veteres Jambis:

Parum alteri, multum ſibi invidius nocet, Erugo ferrum, invidia perimit invidum.

Solent paſtores quercus annofas ignibus cavare, ut eo ſe recipiant vitandis imbribus. Ita cavate arbores facile ruunt, ſuoſque nonnunquam inquilinos opprimunt: Haud aliter agreſcente ac exſeſo animo non poteſt valere corpus. Neque verò bene mori poteſt, quem toties interficit invidia. *Invidiâ diaboli mors introivit in orbem.*

Theophylactus Alexandria Pontifex emulatio non laudabili ferebatur in Chryſoſtomum, quem in diſſimulatione templo nominari non eſt paſſus. Sed vindicem ſui habuit potentiſſimum Chryſoſtomus Deum. Nam Theophylactus in fatali lectulo acerbe cum morte luctatus emori non potuit, dum imago Chryſoſtomi aſſerretur: hanc religioſè veneratus, tranquillè obiit. Ita è Damasceno teſtatur ſcriptor eminentiſſimus Cæſar Baronius.

Ergo quod Petrus Domini diſcipulus hortatur: *Deponentes omnem malitiam & omnem dolum, & ſimulationes, & invidias, radicibus livorem omnem extirpemus è peçtore.* Eò Gregorius nobiliſſimo ſcripto impellens. *Qui livoris peſte, inquit, plene carere deſiderat, illam hereditatem diligat, quam coheredum numerus non anguſtat, quæ & omnibus una eſt, & ſingulis tota, quæ tanto largior eſt offendiſur, quanto ad hanc percipientium multitudo dilatur. Imminutio ergo livoris, eſt affectus ſurgens interne dulcedinis, & plena mors ejus, eſt perfectus amor aternitatis.*

CAPVT XIX.

Daniel solenne sibi Studium precandi constantia illustri perpetuat.

REx Darius a satrapis male circumventus legem tulit iniquam & fatuam. Et qui tandem assentiri potuit sanctioni tam absurda & impia? Ergo tanto tempore nil aeger a medico, nil egenus ab opulento, nil famulus ab hero, nil filius a parente suo petere preterquam a Rege possit, qui nec ubique esse, nec omnibus poruit satisfacere? Sed partim a principibus Medorum deceptus, partim arbitratus id spectare ad Majestatis regie dignitatem, consentit. Nonnihil etiam timida suffragiorum multitudine ac numero vincti se passus est. Lex igitur rogata, fixa, promulgata: Ne incolarum ullus ab ullo homine vel Deo quidquam nisi a rege solo petat. At vero Danieli jus divinum potius fuit. Is igitur religiosissimè consuetudinis suæ retinens, Ingressus est domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Hierusalem tribus temporibus in die flebat genua sua, & adorabat, confitebaturque coram Deo suo, sicut & ante facere consueverat. Hic laudatissimum orandi Studium, & admirabilis in Daniele constantia animi explicanda.

§. I.

Audabilissimum fuit precandi studium in Daniele, nec uno solùm nomine suspiciendum. I. Ob negotiorum molem, quâ Daniel premebatur. Non levis negotii est vel unicam tantum provinciam administrare. Quantæ igitur molis, quàm ardui laboris, quàm immentis occupationis, fuerit, centum ac viginti satrapias seu provincias regere? quod certè commissum fuerat Danieli, ne scilicet rex sustineret molestiam. Ita Daniel multo quàm occupatissimus, antiquum tamen suum nihilominus obinuit, tæque de die sedulo & velut ex promisso in divinas sese preces effudit.

II. Observandus precantis locus: Ingressus est domum suam, & apertis fenestris in cœnaculo suo contra Hierusalem adorabat. Sublimius ædium conclave, seu cœnaculum Hebræo ritu Daniel suis precibus delegit, quia hinc liberior cæli aspectus, minor a domesticis molestia, quies & silentium altius. Hierosolymis Apostoli orant in cœnaculo, in quo eos divinus Spiritus afflavit. Sic Sara Raguelis filia in Ninive civitate perrexit in superius cubiculum domus sue, & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, sed in oratione persistens cum lacrymis deprecabatur Deum. Sic Juditha vidua, in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, jejunabat omnibus diebus vite suæ præter sabbata, & neomenias, & festa domus Israël. Oratio amans est silentii & religiosæ solitudinis. Ita Daniel in editiore loco ædium suarum, in cœnaculo precari solitus vultum obvertit Hierosolymis ad occasum. Quemadmodum * verò Judæi, cum orarent, certum habebant locum, quò venerabundos oculos, & supplices intenderent manus; sic & Christiani à primis incunabulis Ecclesiæ suum quoque locum habuere, quem orando spectarent. Ad orientem namque veris suas ad Deum preces fundebant. Eius rei t̄ habuerunt causam Christum cruci affixum, qui occasum moriens spectabat, ideo necesse fuit, ut Christiani Christum in alto pendentem adoraturi, ad solem orientem sese verterent. Alia Christianis causa fuit ille ipse mos Judæorum, qui ad occidentem solem se vertebant oraturi. Ne igitur cum illis exteriore hac ceremoniâ convenirent (quod etiam in celebrando Paschate observant) situ corporis contrario precari consueverunt.

A. III. Tempus orantis Danielis observandum. Tribus temporibus in die precabatur. Judæi horam Tertiam, Sextam, Nonam singulari religione venerabatur. Tertia illis religiosè culta, quâ Decalogum, in monte Sinâ Moli traditum credebant. Hac Spiritus Sanctus discipulos Christi, ceterosque Christianos in monte Sion docuit. Sextâ Judæi erectum in conto serpentem æneum credunt perfanandis ætis. Eadem sextâ pro nobis omnis Deus filius in funestam trabem elatus non vulneratis tantum curandis, sed & mortuis ad vitam revocandis. Nonâ horâ scaturiens rupes effudit aquam Hebræis in Cades; hac horâ Christus aquam & sanguinem è suo pectore jussit fluere. Sed objeceris, à Marco Christum horâ tertiâ, à Matthæo horâ sextâ in crucem actum asseri. Scriptores sacros in concordiam rediget brevissima interpretatio. Marcus ad finem Tertie, Matthæus ad initium Sextæ Dominum Jesum asserit crucifixum. Uterque verissimè, consensio amborum liquidissima. Ergo Daniel mane, meridie, vespere oravit. Siquidem Judæi diem, uti noctem Romani in vigiliis seu partes quatuor dividebant. Prima cœpit ab ortu Solis ad nostratrem Nonam. Ab nostrate Nonâ ad duodecimam vigilia five pars altera, quæ illis Tertîa. Ab duodecimâ nostrate ad tertiam pomeridianam illis dicebatur Sexta. A Tertîa nostrate ad seram vespere Nonâ illorum fuit. Hæc temporum discrimina Daniel magnis religionibus servavit.

I V. Orantis situs hic attendendus: Flebat genua sua, & adorabat, confitebaturque Deo suo. Nil novi orantes genua submittere. Ita Salomon orans, Surrexit de conspectu altaris Domini, utrumque enim genu in terram fixerat. Quid ad ista, mei aulici, quid dicitis? Dum barbam mulcetis, dum fabulas cum socio miscetis, dum oculos in omnes templi partes emittitis agrè profus & vix poplitem unum admittitis: & qui sumus nos, Salomonem collati? mera mendicabula. Rex longè opulentissimus urruque genu fleat, mendiculi agrè unum, sapius nullum. Stephanus gemma Martyrum, pro inimicis capitalibus rogaturus, postis genibus clamavit voce magnâ dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Per Isaiam Deus promulgans: Mihi, ait, curvabitur omne genu. Terrullianus de hoc precandi ritu mentionem injiciens: Die dominico, inquit, jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate à die Pasche in Pentecosten usque gaudemus. Daniel serius orator ad Deum flebat genua sua, & adorabat.

V. Constantia Danielis hæc in re admiranda. Ter in die adhibuit preces Deo, sicut & ante facere consueverat. Hæc enim jus adorandi Numinis, à mortalium nullo eripi cuiquam potest. Quod si amicorum fidissimus dixisset Danieli: Quid hoc agis, optime princeps, hic capitis periculum est, in extremum vite discrimen te conjicis, ad leones ibis, nisi consuetas preces intermiseris. Huic utrique animosè, ac constanter Daniel respondisset: Quidquid edicim regium minetur mali, diebus triginta, mense toto non orare, Deum non invocare, & ita ut pecus vivere, Deo non quotidie gratias agere, à quo quotidie beneficia mille accipio, à quo momentis singulis inunctor gratis, id lex mihi nulla persuaserit. Dein grande nefas est, orationis solitæ neglectu in homine divinum aliquid, imò Deum profiteri.

§. II.

ITA Daniel moris sui retinens, non infrequentius, non interitum, neque negligentius, sed sicut ante facere consueverat, orandi studium perpetuabat. Animi constantia profus illustrissima. Homo verè constans nec minis, nec blanditiis, nec promissis, nec donis; non verberibus, non tormentis, vi nullâ ed adigi potest, ut contra Deum, & conscientiam vel minimum quid pareret. Theologorum aresignans Thomas Aquinas inter Perse-

S. The. 2. 2. q. 137. art. 3. post conclus. Perse-

Perseverantiam & Constantiam discrimen assignans: *Virtus Perseverantia, inquit, proprie facit firmiter persistere hominem in bono contra difficultatem, qua provenit ex ipsa diuturnitate actus. Constantia autem facit firmiter persistere in bono contra difficultatem, qua provenit ex quibuscumque aliis exterioribus impedimentis: quo in genere cum patientia maxime convenit. Quod in amicis Dei constantissimis est videre.*

Apostolis Hebrææ Curia senatores severissimè denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jesu. Ad quæ Petrus & Joannes: *Si justum est, ajunt, in conspectu Dei, vos potius audire, quam Deum, iudicate. Non enim possumus, que vidimus, & audivimus, non loqui. At illi comminabantur eis, que ultra loquerentur in nomine hoc ulli hominum. Verùm Apostoli etiam virgis casti non cessabant omni die in templo & circa domos docentes & evangelizantes Christum Jesum.*

Ante Apostolos, quæ animi constantia obarmavit septem Machabeis fratres: Illorum primus Antiochum regem constantissimè affatus: *Quid queris, inquit, & quid vis discedere à nobis parati sumus mori magis, quam patrias Dei leges pravariari. Maluerunt omnes fortissimè mortem occumbere, quam vel frustillum porcine carnis libare. Et primò quidem juveni excisa lingua, capitis abstracta cutis, pedes manùque summæ sunt amputatæ; & adhuc spirantem iussit rex in sarragine torreri, ceteris hoc crudelitatis monstrum inspectantibus. At illi nihil penitus commoti aut terri, Vnà cum matre invicem se hortabantur mori fortiter. Ita sex alii tormentis acerbissimis admodum, pro se quisque constantissimè dixit: Non faciam, Non obedio præcepto regis, sed præcepto legis. Ita non adultiores tantùm locuti, sed & natum minimus: Ego, inquit, sicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus. Tunc rex accensus irâ, in hunc super omnes crudeliter æstavit, indignè ferens se derisum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in Domino confidens. Novissimè autem post filios & mater consumpta est. Hanc tantam in summis cruciatibus constantiam quisquis consideratè legerit, non poterit non haurire spiritum constantiæ, nisi planè stipes sit, aut jam etiam in saxum obriguerit. Novi ægrotos, qui in summis podagræ, calculi, viscerum torminumque doloribus hæc sibi prælegi voluerint, & multum inde solatii, ac Constantiæ perceperint.*

Ante hos, Mardocheus vir quidem tenuis fortunæ, sed constantiæ prorsus admirandæ fuit. Illius hostis infensissimus Aman dynasta potens & in Assueri aulâ pæne rex, nihil non egit, ut Mardocheum & Judæos omnes extingueret. Eum tamen Mardocheus constanti patientiâ vicit. Nec nescire potuit Judæus pauper agi de suo capite, nisi submisso poplæ Amanum, ut ceteri adoraret. Nihilominus constantissimè id recusavit, paratus vel decem, vel centum, vel capita mille potius perdere, quam facere, quod iniquum factu censuit.

Constantiæ suæ conscium testem Deum invocans: *Domine, inquit, Domine rex omnipotens, Cuncta nostri, & scis quia non pro superbiâ, & contumeliâ, & aliquâ gloriæ cupiditate fecerim hoc, ut non adorarem Aman superbissimum. Libenter enim, pro salute Israël, etiam vestigia pedum ejus ad oculi paratus essem: sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem excepto Deo meo. Animosè prorsus ac Constantè. Eiusdem animi princeps Daniel, non pertinaciâ ductus, nec arrogantia clatus legem regiam rupit, sed constantissimè averlatus est quod sacris religionibus sciret averlari.*

Ita Jobus jam pæne funeratus in fimeto & sepultus, adhuc tamen constantissimus: *Donec superest halitus in me, inquit, non loquentur labia mea iniquitatem. Iustificationem, quam capi tenere, non deseram. Tametsi ærumna tam acervatæ annos insuper viginti durent, justificationem non deseram; etsi annos durent quinquaginta, cæptam justificationem non deseram; etsi annos durent centenos,*

etsi durent ad ipsum usque supremi iudicii diem, quam tenere cæpi justificationem non deseram. Donec desiciam, non recedam ab innocentia meâ. Animam potius relinquam, quam conscientiam lædam. Eiusdem constantiæ Tobias, justificationem, quam tenere cæpit, non deseruit. A Sennacheribo rege, quod mortuos sepelisset, occidi iustus, facultates omnes, sed & valetudinem atque oculorum usum perdidit, à suâ tamen innocentia non recessit. Tobias constantissimis non facientem tyrannum, sed rebus omnibus præsentem Deum attendit.

§. III.

Quanta, Deus, hominum, præsertim in virtutis studio, inconstantia? ob inane lucellum, ob quaticulum tenuissimum scientes & volentes conscientiam lædunt, Deum offendunt, calum ridendo perdunt. O arundines vento agitatae! Constantia est firmiter persistere in quocumque bono contra omnem difficultatem.

Cantuariensis Archiepiscopus Thomas septennis exul cum reditu in patriam sedemque pristinam pararet, ab amicis monitus est, caveret iter periculosissimum, vix enim patrios fines ingressum mox in vincula rapiendum. Quibus ille constanter. Nec si membratim, inquit, discerpendus sim, ab incepto itinere desistam. Non metus, non vis, non cruciatus degenerem revocabit ulterius. Sufficiat dominicum gregem pastoris sui absentiam septennio luxisse.

Zonaras & Cedrenus memorant Anastasium Imperatorem Oeniando præfati promississe, illum à se imperatorem quidquid peteret, modò cum Severo, Eurychete, Dioscoto sentiret: Cui Oeniandus tam animosè, quam constanter. Tu potiùs, inquit, ad orthodoxos transi. Et unâ cum dicto paludamentum Cæsaris prehensens: Hanc purpuram, inquit, non sumes tecum, dædæ in orbem alterum. Sed & ista summâ libertate addens: Indoctus es, ait, & ratiocinandi ignarus, nec ullum Ecclesiæ decretum perfectè intelligis. Satis tibi sit, quod Imperator es, antistes Ecclesiæ vexare noli.

Nunquid hoc aperte fatis & liberè? Et quamvis hic episcopus à fortunis esset pauperrimus, nec obolum tamen ab Imperatore sustinuit accipere. Hæc Constantiæ indoles est; in bono persistit firmiter adversus omnem difficultatem. Hinc Zeno dicere solebat: Faciliùs urem inflatum mergi, quam virum constantem & probum ad pravè agendum adigi. Nam animus rectæ rationis placitis confirmatus nemini non recta suadenti cedit; inviçus est.

Inde cum Anaxarchus à Nicocreonte Cypri tyranno in saxo concavo tunderetur, philosophus animo intactus: Tunde, clamabat, tunde Anaxarchi vasculum; Anaxarchi constantiam non lædis. Constantia, rectum est, inquit Lipsius, & immotum animi robur, non elati exterioris, aut fortuitis non depresti. Vt autem columna, que recta stat, non oportet cadere oneri, sed obniti. Constantia verâ mater Patientia, & animi demissio. Lenitas & Constantia maxime illustria sidera sunt in choro virtutum. Domum has virginum Maximum indicium est male mentis asidua, inter simulationem Virutum, amoremque viriorum, jactatio. Non ut pulvis aut palea ab omni vento, sic nos à perturbatione rapi simamus; hanc coëcere, & animum pondere rationis ac constantia stabilire debemus. Tiro aliquis miles ad primum vulnus collabatur, veteranus sine motu sanguinem suum spectat. Ergo profice, & ante omnia hoc cura, ut CONSTES TIBI. Quoties autem experiri volēs, an aliquid in virtutis studio promoveris, observa an eadem velis hodie, que heri. Mutatio voluntatis indicat animum natatè aliubi, atque aliubi apparere, prout fert ventus. Non vagatur, quod est fixum & fundatum. Quisquis in se-

Azor. c. 4. v. 17 ad 22.
Constantia Apostolorum in prædicatione Christi.
Ibid. cap. 5. vers. 42.
Septem Machabeorum fratrum cum matre erga vis discedere à nobis parati sumus mori magis, quam patrias Dei leges pravariari.
2. Machab. cap. 7. v. 2.
Ibid. v. 5.
Ibid. v. 8.
Ibid. v. 37. 39. 40. & 41.

Mardochei cõtra Amanum.

Esther c. 13. vers. 9. & seqq.

Jobi in fimeto sepulti: Job cap. 27. v. 3. 4. 5. & 6.

Tobias

Thomas

Oeniandus

Anaxarchus

Lipsius

CONSTES TIBI

in seipsum profundius descendit, cogitur demum fa- teri: Arundo sum; ad omne venti arbitrium moveor, frangor, mergor, comburor. Salamandra in ignibus se jactat; Non comburor. Cullus inflatus in aquis dicat; Non mergor. Virum ductile allisum terræ gloriatur; Non frangor. At ego inconstantissimus, quod hodie sanctè statuo, cras actione contrariâ damno, ad omnem fortunæ sævientis ictum expalleſco, concido; ad omne blandientis poppyſina in vitium diſſuo. Danielem genua hæctentem, & de die sæpius precantem conſpicio, non imitor. Subinde vix ſemel die toto, quandoque nunquam genua in preces ſubmitto. Quædam præclare incipio, vel ulla ad finem perduco; in pravâ conſuetudines delabi proniſſimum mihi; melioribus aſſueſcere quàm lentè, quàm nihil conor! Ergo proficiamus, & ante omnia hoc curemus, Ut CONSTEMUS NOBIS.

CAPVT XX.

Daniel in leonum cavo illæſus ſervatur, quia credit Deo ſuo. Fiducia in DEVM quàm omnibus neceſſaria?

T Am potenter egit Invidia, ut Danielem innocentiſſimum principem in leonum lacum præcipitaret, heu nimis pretioſum beſtiis pabulum! Hæbit quidem Daniel cauſidicum & advocatum potentiſſimum, regem Darium, ſed potentiſſimè Invidia. Doluit Darius famuloriam fidei interitum, Et pro Daniele poſuit cor, ut liberaret eum, ſed Invidia tulit ſententiam; Daniel ad leones. Neque rex leviter ac perſuadorè innocenti patrocinator, uſque ad occaſum ſolus laborabat ut erueret eum, ſed Invidia captum ex unguibus non dimiſit. Conſiit Darius legis gratiam Danieli ex cauſâ non unâ faciendam, ſed vici Invidia, & nullam hæc penitus exceptio- nem dari permiſit. Ergo, Adduxerunt Danielem, & miſerunt eum in lacum leonum; virum grandævum, nonaginta octo annorum ſenem, centum viginti ſatrapis præfectum, principem, Triumvirum, cubiculariorum regio- rum decurionem, tribus Regibus fidiffimum admini- ſtrum: Hunc ipſum leonibus objeit Invidia.

Darius hoc fato admodum triftis eam noctem ince- natus & inſomnis egit. Quod teſtariſſimum è ſacris pa- ginis: Cibi non ſunt allati coram eo, in ſuper & ſomnus receſſit ab eo. En vires conſcientiæ, quàm ea vel in idololatrâ vigilet, & exprobret, contra jus & æquum leonibus in- nocentem objeitum. Tranſactâ nocte ſummo mane rex Darius ad leonum foveam properans, & Danielem læ- crymabili voce inclamans: Daniel ſerve Dei viventis, in- quit, Deus tuus, cui tu ſervis ſemper, putasne valuit te liberare à leonibus? Cui Daniel: Rex in æternum vive, ait: Deus meus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leonum, & non nocue- runt mihi: quia coram eo juſtitia inventa eſt in me, ſed & coram te, rex, delictum non feci. Tunc vehementer rex gaviſus eſt ſuper eo, & Danielem præcepit educi de lacu. Eductusque eſt Daniel de lacu, & nulla læſio inventa eſt in eo, quia credit Deo ſuo. Hoc prodigium & miraculum rectè tribuitur magnæ in Deum fiduciæ; Nulla læſio eſt in eo, quia cre- dit Deo ſuo. De hac in Deum fiducia, quod quidem huc ſpectet, hoc capite deſerendum.

§. I.

L Leonibus objei, ſupplicium Medis notiſſimum, uti apud Romanos & Judæos crucifigi, apud nos capite plecti, patibulo appendi, rotâ frangi. Sæpe olim in Chriſtianos populi clamor exarſit: Chriſtiani ad leonem, Chriſtiani ad beſtias. Ita Cyprianus ad Cornelium Ponti- ficem perſcribens de ſeipſo: Toties, inquit, ad leonem peti- tus in Circo. Hominem non facile lædit leo ſatur aut ci- cur, vel beneficii affectus, aut ſi capiti ejus injiciatur

A pallium velandis oculis; leonem itidem terrent & fugant colliſi lapides, gallorum cantus, effulgentes ignes. Quod leones Danieli dentes non infixerint, nihil hujusmodi cauſa fuit. Deus miſit Angelum ſuum, & concluſit ora leo- num. Danielis ingens in Deum fiducia hos promeruit in leonino cavo habere hoſpites è celo.

Hieronymus Malchi hominis pudici, & ob pudici- tiam à lænâ deſecti reſgeſtas proſecutus: Ut ſciant, in- quit, virgines & caſti inter glaciſ & beſtias pudicitiam nunquam eſſe captivam, & hominem chriſtianum poſſe mori, non poſſe ſuperari. Chryſanthi martyris conjux Daria à leone deſenſa eſt. Ita Thecla, aliæque virgines complures leonibus ſerifque aliis immaniſſibus objeitè mitiſſimos ſenſerunt agnellos lætæ. Hinc illud Grego- ri Nazianzeni metrum:

Virginitas fulvos potuit ſapire leones.

Pontianus Martyr Spoleti ævo Antonini Imperatoris objeitè eſt leonibus. At ille ſacri carminis non imme- mor: Salva me, ajebat, ex ore leonis: Narrabo nomen tuum fratribus meis. Ita luſorias hæbit & blandientes belluas. Hebræi de Daniele cantant: Vexit leo, & liberavit leonem de ore leonis. Leo venit Deus, de quo Amos: Leo rugiet, quis non timebit? Liberatus leo Daniel de ſtirpe Judæ, quem leonis catulum appellat Jacob, Leones autem ideo pepererunt Danieli, quia credit Deo ſuo; po- tentiæ divini ac providentiæ totum ſe commiſit.

Ad iſtud Auguſtinus quemvis noſtrum inſigniter hortatus: Subdere, inquit, illi, qui ſupra te eſt, & infra te erunt illa, quibus præpoſitus eſt. Intrende quid dicam. Deus, homo, pecora. Supra te Deus, infra te pecora. Si autem non agnoſcis illum, qui ſupra te eſt, ſuperiorem contemnis, ſubderis inferiori.

Agnosce (per fiduciam) eum, qui ſupra te eſt, ut agno- ſcant te, quæ ſunt infra te. Ideo cum Daniel agnoſſet ſupra ſe Deum, agnoſcerunt illum ſupra ſe leones. Cur autem Deus juvenes Hebræos flammaram medios non comburi, ſeptenos fratres Machabæos variis tormentis perimi voluerit, cauſarum aliquid ſignans Auguſti- nus: Sed Danielem, inquit, agnoſcerunt leones, quia ille ſubdi- tus Deo erat. Quid Martyres, qui ad beſtias pugnaverunt, & Hebræos ſerarum moribus lætiati ſunt? Non erant ſub Deo? Aut erant ſervi Deitres viri; & non erant ſervi Dei Machabæi? Agnoſcit ignis ſervos Dei tres viros, quos non uſtat, quorum nec veſtimenta corrupit: & non agnoſcit Machabæos? Agnoſcit & Machabæos fratres, agnoſcit & iſtos. Sed opus erat quodam ſtagello, permi- tte Deo, qui dixit in Scripturâ: Flagellat omnem filium, quem recipit. Putatis enim fratres, quia ferrum tranſverbera- ret viſcera Domini, niſi ipſe permitteret; aut hereret in ligno, niſi ipſe voluiſſet? Non eum agnoſcit creatura? An exemplum patientiæ propoſuit fidelibus ſuis? Ideo Deus quosdam liberavit viſibiliter, quosdam non liberavit viſibiliter: omnes tamen ſpi- ritualiter liberavit, ſpiritualiter neminem deſeruit. Viſibiliter quosdam viſus eſt deſeruiſſe, quosdam viſus eſt eripuiſſe. Ideo quosdam eripuit, ne putes illum non potuiſſe eripere. Teſtimo- nium dedit quia poteſt: ut ubi non facit, ſecretiorem intelligas voluntatem, ne ſuſpicias diſſicultatem. Sed ad Danielem redimus.

Prodigium ingens famelicos leones appoſitis ſibi epulis non prandere, ſed ſtrictum præſente pabulo je- junium ſervare. Atqui tam grandis prodigii beneficium crectiſſima in Deum fiducia obtinuit. Videte, oro, quantæ Daniel fiduciæ fuerit, quàm animoſè Deo cre- diderit.

I. Daniel favore regio præpollens, parentiſſimos quinque utique ad regem acceſſus hæbit; ſuam ipſe cauſam agere, invidorum fallacias detegere, ſuam innocen- tiam diverſis argumentis aſſerere, accuratiorem ſicti criminis inquititionem poſcere, lætæ legis ſubdolan- iniquitatem potuiſſet oſtendere; at ille invidiam diſſi- mulans, negotia tractans, & ut priùs conſueverat, orationibus vacans divini ſe voluntati è ſolido tradit, para-

Dan. cap. 6. verſ. 22.

Memoriam illius vene- ratum Ecclē- ſia die 25. Octobris.

Pſ. 21. v. 22. & 23.

Rabbini in Midras Te- billim in Pſal. 63. v. 1. Amos cap. 3. verſ. 8.

Gen. 6. 49. verſ. 9. Ita Galatinus l. 5. de arca- nis, cap. 8.

Auguſt. 10. g. tract. 8. in epiſt. 1. Ioan- nis, cap. 4. mihi pag. 259.

Auguſt. ibid.

Cur Deus juvenes Hebræos flammarū medios non comburi, ſeptē fratres Machabæos variis tor- mentis perimi vo- luerit?

Cyprian. 25. 35.

Tabula ſequentiæ moment. Thoma Cantuarienſis ſcopi. Barrota anno 1770. Sponſum eadem anno. 1. 7. Orationis præſentis. Hæſitatio. Cyprian. 25. 35.

paratissimus perferre, quiddid ipse in se permiserit. I. Non appellat à iudice minus perito, non provocat à rege nequiter circumvento, ad regem cautiorem, aut ad iudicem peritorem. III. Non accusat æmulos doli ac fraudis plenissimos, non eos arguit parricidii in collegam. IV. Non allegat officia sua & promerita tam apud reges Nabuchodonosorem & filium Balthazarem, quam apud ipsum Dariam. V. Non turbas excitat, nihil seditionis aut tumultus movet, sed corde tacito conservat patientiam, altum Danielis silentium, & credibilis patientia; Dei providentiæ ac voluntati, & regis sententiæ licet iniquæ totum se permittit. Fiducia maxima. Credidit Deo suo.

§. I.

Beatus Marci ore Christus: *Omnia, inquit, omnia possibilia sunt credenti.* Hoc fundamento solidissimo nexus Tarlensis Paulus: *Omnia, inquit, possum in eo qui me confortat.* * Nos homuli ad divina partu exercitati aliqua in Deum ferimur fiducia, sed admodum infirma & modica: quemadmodum ægroti arteria movetur quidem, sed motu valde debili, & conciso. Beato Marco narrante venit ad Christum eum filio patet, qui accessus causam exponens: *Magister, inquit, atuli filium meum ad te habentem spiritum mutum, qui ubicumque eum apprehenderit allidit illum, & spumat & stridet dentibus & arefcit.* Interrogante Christo: *quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit?* Respondit parens: *Ab infantia, & frequenter eum in ignem, & in aquas misi, ut eum perderet. Sed si quid potes, adjuva nos, miserus nostri.* En istius pessime affecti pueri parens fidei fuit & fiducia, sed exigua. Hinc & trepidæ voces illæ: *Si quid potes, adjuva nos.* Fiducia, sed pavida & dubia. Nam puer ab infantia malignum genium sui tormentum sensit. Deinde discipuli Christi non poterant eum ex hospitio, quod annis pluribus occuparat, pellere. Accessit quod ipso etiam Christo præfente miserum exagitavit. Hinc fiducia mæsti parentis titubans vacillabat. Longè alitè leprosus: *Domine, inquebat, si vis, potes me mundare.* Modestissima hæc petitio fidem ac fiduciam spirabat erectissimam, quæ summam Christi potentiam venerabatur. Hinc omnia potuit credendo, ipsam quoque lepram sine pharmaco abstergere. *Omnia possibilia sunt credenti.* Paradoxum videri posset tam liberale ac dives dictum. Sed veritatis est effatum, & neutiquam fallax promissum: *Credenti possibilia sunt omnia:* perinde si dixisset Christus: *Valerudo integra filio tuo restituenda penes te est, à fide ac fiducia tuâ pendet filii tui sanitas. Si sanandum à me diffidis, nihil impetras; si fide ac fiducia firmâ niteris, omnia quæ postulas, impetrare poteris. Crede atque potentiæ meæ fide, & filius tuus jam sanatus est. Quid autem est CREDERE? Conceptâ fiduciâ ab alterius bonitate ac potentiâ pendere. Omnia igitur credibilia, quod probè notandum, credenti sunt possibilia. Porro credibilia sunt quæcumque vel ad divinum honorem, vel ad nostram salutem sunt.*

Quæcumque verò Dei voluntati & gloriæ, aut saluti nostræ adversantur, credibilia non sunt dicenda; nec ad fidem referenda; infra illam sunt, aut eam excedunt. Hinc Christus geminis cæcis visum redditurus: *Credidit, ait, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum.* En diem obedientissimam ad fidei nutum in cæcorum oculos sine omni morâ reverlam. Ita etiam Servator cum Syrophænisâ egit. Hæc scædum ac pudendum morbum, sanguinis fluxum totis jam duodecim annis perpeffa, facultates suas omnes in medicos erogarat, nihil adjuta. Demum fiducia ingenii ad hoc asylum confugiens, *Accessit retro, & tetigit simbriam ve stmenti ejus. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. At Iesus conversus, & videns eam dixit: Confide fida; fides tua te sal-*

vam fecit. Bono sis animo, neque timeas tuum hunc contactum mihi displicuisse. Placuit quàm maximè tua fides & fiducia, quæ ad obtinendam sanitatem via est certissima; fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illâ horâ. Hæc è Cæsareâ Philippi oriunda in eadem urbe, quod Eusebii, Sozomenus, Theophylactus testantur, Christo hospitali munimentum accepti beneficii erexit statuat, sub quâ nascentes herba, simul ac simbriam contigissent, morbis quibuslibet medebantur. Statuâ hæc dejectâ Julianus Apostata substituit suam, quæ mox icta est fulmine.

§. III.

Fides igitur & fiducia salvat; possibilia credenti sunt omnia. Deus omnia potest virtute suâ, nos autem alienâ & divinâ. Hinc Jacobus precaturum instruens: *Postulet autem in fide, inquit, nihil hesitans.* Daniel fidei ac fiduciæ plenissimus hoc animo habuit impressum: *licet hostium meorum plurimi, potentissimi, sint centum viginti, sint leones esurientissimi, ego Deo meo credo. Eadem hæc fiducia David erectissimus: In Deo, inquit, speravi, non timebo quid faciat mihi caro. Mox in eandem fiduciam assurgens: In Deo, ait, speravi, non timebo, quid faciat mihi homo. Mihi quidem Deus promittit regnum, sed necdum vel leve regni vestigium apparet, hostes undique in me ruunt grandi numero; sed sint altero tanto plures, ego Deo fido. Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum: Si exurgat adversum me praelium, in hoc ego sperabo. Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, & adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus.*

Nostra in Deum fiducia duo potissimum respiciat: Primum, cælestem illam & beatissimam æternitatem. Fallere divina nequeunt promissâ; Dei syngrapha in manibus nostris: *Sic Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Alterum, ea quæ temporis sunt præfentis. Quod si Deo fidendum de bonis immortalibus ac sempiternis, quantò magis de victu & vestitu, bonis minutulis, quæ Deus adjicit. Millies iterumque millies hæc inculcanda, nec tamen unquam satis capiuntur. Hanc nobis fiduciam pæne omnia regi palatæ carmina instillant. Divinæ pollicitationis est: *Omnis lecus quem calcaverit pes vester, vester erit.* Ibi pedem figimus, ubi nostram stabilimus fiduciam. Theodoros, de Pherme dictus, indolem in se timidam ac diffidentem deprehendit. Deum igitur impensissimè rogavit, omnem à se pavorem ac diffidentiam auferret. Abstulit bonus Deus. Jamque Theodoros eò animi ac confidentiæ pervenit, ut dicere sit solitus. Si cælum terræ adhareat, Theodoros non formidat. Hæc est sexcenties sint dicta, nihilominus assidue Paulinum illud ingerendum: *Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem.* Sed hic opus est prolixiore paululum experienciâ. Nec enim ullus perfecte Deo fidit, quàm qui eum sibi per diuturniorem experienciâ cognovit planè fidelissimum, & pæne ad ipsa usque sed occulta miracula. Quisquis igitur hoc experiri voles, monito Salomonis pare, & *Habe fiduciam in Domino, ex toto corde tuo.* In omni expectatione, in omni afflictione ac metu, in periculis omnibus, ut felix sit successus, spes omnibus in uno Deo collocanda, idque ex toto corde. *Beatus, teste Basilio, qui omni spe rerum hujus mundi seipsum orbavit. Spes mortalium sunt somnia vigilantium. Sicut enim execrabilis est, qui spem ponit in homine; ita omni laude dignus, qui ex Deo totus pendet.*

Quidquid ergo sollicitudinum ac curarum, quidquid malorum & ærumnarum nos premit, non amittamus confidentiam: licet hostes nostri sint potentes & numerosi, etiam nos mari medio natemus, etiam leonum cavcam

Marci. c. 9. vers. 23. Fides credentis meretur de congruo, ut et, quod petit, detur per omnipotentiam Dei. * Philip. c. 4. vers. 13. Marci c. 9. vers. 16. & seqq.

Matth. c. 8. vers. 2.

Marci c. 9. vers. 23.

Quæ dicantur credibilia.

Matth. c. 9. vers. 28. & seqq.

Ibid. v. 20. & seqq.

caveam habitemus, et si moribus & angoribus undique circumfluamus, et si humanis auxiliis omnibus destituti simus, nihilominus non amittamus confidentiam, omnem sollicitudinem nostram projiciamus in eum, quoniam ipsi cura est de nobis. Et si amittamus omnia, et eam tamen in Deum fiduciam retineamus.

CAPUT XXI.

Danielis emuli hostes in leonum caveam dejiciuntur, æquissimam Talionis lege ac pena: de qua jam plura.

Utm Darius rex luculentissimum divinæ potentia argumentum, Daniëlem inter impastos, famelicos leones cerneret intactum, facileprehendit se à suis satrapis turpissimè circumventum. Non igitur differendum ratus debitum invidiæ tam captiosæ supplicium, mox imperavit Danielis falsissimos accusatores eadem viâ in eandem leonum foveam præcipitari. Ita jubente rege adducti sunt viri illi, qui accusaverunt Daniëlem, & in lacum leonum missi sunt. Neque soli, sed & filii, & uxores eorum. Imperium hercle severum & atrox. Quid enim eorum conjuges, quid potuerunt liberi, cur illa paritorum, hi patrum laant noxas? Nihil hic contra Divinam, Naturalem, Humanam legem ullam est actum. Naturalis legis est, ut facinus tam immane non in ipsis solum facinorosis, sed in illorum etiam adiutoribus omni supplicio vindicaretur; ita quidem, & non solum auctores scelerum, sed scelerum etiam uxores ac liberi, veluti pars illorum, jugulentur. Cùm Deus orbem universum eluvione mergeret, eum Sodoma & Gomorham finitimâque civitates incendio cælestibus absumeret, multa millia innocentium infantum unâ eademque clade voluit involvi. Ita cum Amalecitis, Chanaanis, Benjamitis, aliisque populis egit. Atque hoc juris & moris apertè sibi tribuens: Ego sum, inquit, Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me. Jus verò istud Judæis noluit esse liberum, ne illi specioso legis nomine crudelitatem suam amplificarent. Hinc divina lex illa: Non occiderunt patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. Sed & politice leges ob crimen læsæ Majestatis non solum in reos, sed etiam in eorum liberos severè animadvertunt. Daniel Majestatis læsæ accusatus, si conjugem habuisset & liberos, eadem secum pœnâ traxisset ad leones. Equissimum ergo fuit ut Danielis accusatores unâ cum filiis & uxoris ad supplicium Daniëli ab ipsis paratum raperentur. At illi invidi longè aliter, quàm Daniël, à leonibus sunt salutati. Divinus liber asserit: Et non perveerunt usque ad pavimentum loci, donec arripissent eos, & omnia ossa comminuerunt. Quàm bellè scelus in auctorum caput rediit, quàm luculenter Deus, quod Daniëlis hostibus debebatur, pari monetâ solvit! Hoc nobis Lex, sive, Pœna Talionis exactius explicanda, eo fine, ut non tantum neminem lædamus, sed nec læsi vindicemus, quoniam Vindex est Dominus, qui omne malum quod alter alteri parat, æquissimo talionis jure vindicat. Quintilianus senior de Talione differens: Talio, inquit, est injuriæ ultio. In hoc scripta est Lex, ne quis impune petulans sit. Atque de hoc jam uberius agendum.

§. I.

Horatius studiosissimè Paulus: Ne quis, ait, supergradiatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam Vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & restituti sumus. Idem ego nunc omnibus in clamo, prædico, & testificor, Quoniam Vindex est Dominus: quod divini codices pœne omnibus loquuntur pa-

ginis. Labanus solum generum Jacob sæpius decepit ne- Labanus. quiter, non solum filiarum conjugio, sed & pecore, quod promiserat, reddendo. Quæstus id Jacob uxoris: Pater vester, inquit, circumvenit me, & mutavit mercedem meam decem vicibus, & tamen non dimisit eum Deus, ut noceret mihi. Imò voluit Deus, ut pariter per filias, quæ parentis deos aureos furatæ, & per pecus deciperetur. Vindex est Dominus.

Ægyptii Hebræos miserè oppresserunt, & fortunis Ægyptii exuerunt. Talionem reddidit Deus, auctores suos repetiit scelus. Nam Hebræi, jussu divino, Perierunt ab Ægyptiis vasa argentea & aurea vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut accommodarent eis, & spoliaverunt Ægyptios. Nimirum vindex fuit Dominus. Ita ipse Pharaon talionis pœnam jure sustinuit. Hebræos ille parvulos velut catellos recens natos flumine submergi jussit. Justissimâ talione submersus est & ipse, cum omni exercitu suo. Involuit eos Dominus in mediis fluminibus. Reversæque sunt aquæ, & operuerunt cadaver & equites cuncti exercitus Pharaonis, qui sequentes ingressi fuerant mare: nec unus quidem supervixit ex eis. Vindex fuit Dominus.

Abimelech, ut regnum, quod ambierat, sibi uni securius obtineret, occidit fratres suos septuaginta viros super lapidem unum. Sed & iste talionis pœnam perfolvit. Deus lapidem in caput ejus dejecit, & ademvit vitam. Nam Abimelech Thebes oppidum oppugnans, dum turrim incensurus subit, Ecce una mulier fragmen mola de super jacens, illisit capiti Abimelech, & confregit cerebrum ejus. Qui vocavit cito armigerum suum, & ait ad eum: Evagina gladium tuum, & percute me: ne forte dicatur quoddam feminæ interfecit sim. Qui jussa persiciens interfecit eum. En talionem ad perpendicularum. Et saxo & gladio Abimelech perierit, uti suos ille fratres peremit. Agagus rex Amalechitarum cum Saule ferro caderet: Sicine, ait, separa amar a mors? Cui Samuel jam morienti legem Talionis ingerens: Sic, ait, fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit mater tua. Et in frustra concidit eum Samuel coram Domino in Galgalis. Talionis pœna non dormit, aut certè non nimis diu dormit. In suos recidunt auctores scelera. Vindex est Dominus.

Achabus & Jezabel non inhumaniter solum, sed & Achabus iniquè egerunt cum Nabotho, cui & vineam & unâ vitam ademerunt: nam insontem lapidibus obrui per falsa & fucata judicia jusserunt. Quod flagitium Elias in os opprobrians Achabo: Occidisti, ait, insuper & possidentes. Hæc dicit Dominus: In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum. Ad amulsum Talio secuta. Mortuus est enim rex Achab, & perlatus est in Samariam, sepelieruntque regem in Samaria, & laverunt currum ejus in piscinâ Samaria & linxerunt canes sanguinem ejus, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat. Rex Jehu Jezabelem à canibus laceratam & consumptam audiens: Sermo Domini est, inquit, quem locutus est per seruum suum Eliam Thesbiten, dicens: In agro Jezabel comedent canes carnes Jezabel. Regibus etiam & reginis pœna Talionis dependenda est, quoniam Vindex est Dominus.

Amanus Mardocheo sublime fixit solum, patibulum quinquaginta cubitos altum. Jam pœna in miscsum erat constituta, malum jam paratissimum, nec deerat quidquam nisi ut Mardocheus collum indueret latibulo. Sed subito vertentur vices, repente Talionis pœna in Amanum est decreta. Suspensus est itaque Aman in patibulo, quod paraverat Mardocheo. In hanc turrim evendenda fuerat hæc campana. Meditata in alios flagitia ad suam recurrunt originem: Vindex est Dominus.

§. II.

David Uria conjugem abstraxit & vitavit. Sed Uria conjugem abstrahens. Talionis pœna pede non claudo est infecuta: Hoc ipsum à suo metello Absalone sibi fieri tolerare debuit. Nam Absalon rebellis patri, quem apertissimo Marte oppu-

Marginal notes on the left side of the page, including references to other biblical passages and commentary.

Marginal notes on the right side of the page, including references to other biblical passages and commentary.

oppugnavit, claro meridie Israël's exercitu inspectante tentorium subit parentis sui conjuges vitaturus. Reddidit Davidi Deus quæ fecit, quoniam vindex est Dominus.

Porro Absalon, qui patrem sede regni fugavit, ipse quoque fugatus, & veluti aper, aut silvestris fera, est agitatatus, sed hæsit reti. Nam miseram hanc bestiam querens brachiis detentam dux militiæ Joabus conto triplici confodit. Ita regius formosissimus juvenis pœnam Talionis persolvit, quoniam vindex est Dominus.

Absalon patrem se de regni fugans. 2. Reg. c. 18. vers. 14.

Rex Joas Zachariam jubens lapidari. 2. Paralip. cap. 24. v. 21. ad 26.

Ita rex Joas Zachariam Jojada filium sacerdotem jussit lapidari. Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, & requirat. Vidit certe & requisivit vindex æquissimus. Nam cum ætulus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syria, veniens in Iudam, & Hierusalem, & interfecit cunctos principes populi, atque universam prædam miserunt regi in Damascum. Et certe cum permodicus venisset numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eò quod dereliquissent Dominum Deum patrum suorum: in Joas quoque ignominiosa exercuere judicia. Et abentes dimiserunt eum in languoribus magnis. Surrexerunt autem contra eum servi sui, in ultionem sanguinis filii Jojada sacerdotis, & occiderunt eum in lectulo suo. Subinde Talionis pœna differtur, sed certe non aufertur, suis illa momenti adest improvisa, & ferit nocentem, quoniam vindex est Dominus.

Nequissimi duo vetuli aliena pudicitia subfessores. Nequissimi duo vetuli aliena pudicitia subfessores.

Dan. cap. 13. v. 61. & 62.

Nequissimi duo vetuli aliena pudicitia subfessores fucatis mendaciis Hebræum populum eò permoverunt, ut castissima Susanna velut adulterii rea ad lapides & ad mortem jam duceretur. Sed æquissima Talionis pœna lapidibus præit in eorundem capita; supplicium, ad quod insontem prodiderunt, ipsimet exhauserunt. Feceruntque illis sicut male egerant adversus proximum, & interfecerunt eos. Lex Talionis scelestos perdidit æquissimè. Vindex est Dominus.

Medi Sarrapæ Mediam invidiam stimulat, subdolis, falsisque accusationibus eò rem deduxerunt, ut principum non solum primus, sed & optimus in leoninum barathrum fuerit dejectus. Nullum hinc innocentia patrociniū tam sceleratis conatibus potuit obistere. Sed Justitia divina fiduciam Danielis non usquequaque destituit, sed intra mortis fauces à morte servavit. Accusatores improbiissimi eandem ad leones viam jerunt, sed non redierunt æquissimè Talionis pœnâ in eos saviente.

Quintilian. Declam. 11. §. 4.

Sed hoc ipsum in Daniele luculentissimum. Sarrapæ Medi invidiam stimulat, subdolis, falsisque accusationibus eò rem deduxerunt, ut principum non solum primus, sed & optimus in leoninum barathrum fuerit dejectus. Nullum hinc innocentia patrociniū tam sceleratis conatibus potuit obistere. Sed Justitia divina fiduciam Danielis non usquequaque destituit, sed intra mortis fauces à morte servavit. Accusatores improbiissimi eandem ad leones viam jerunt, sed non redierunt æquissimè Talionis pœnâ in eos saviente.

Quid æquius excogitari, ait Quintilianus, quid justius potest? Grassatus aliquis est ferro? Præbeat & ipse cervicis. Miscuit noxium virus? Refundatur in suum facinus auctorem. Oculos rapuit, effodit? Reddat de sua cecitate solatium. Brevissima justitia est vindicta, cum facinus pœna mensura est. Atque si naturam ultionis inspicias, optimè vindicatur quisque quo modo miser est.

Joan. Du-bravius hist. Bobemica l. 22.

Carolus IV. Imperator, Talionis pœnam in lege veteri usurpatam, severus scelerum vindex suâ etiam ætate imperioque usurpavit. Cum ergo Carolus sederet pro tribunali, oblatus ei vir nobilis (cui Zachora nomen) qui presbyterum utroque oculo privarat. Admissum crimen partim excusare reus, partim largitione pecuniarum diluere conabatur. At Imperator Talionis pœnam exigens: Hæc pulla, inquit, satisfactio est. Nec enim cæco restitui possunt oculi. Ut igitur jus æquum sit, utroque oculo privandus es. Jus istud, facinorose, nequaquam ut rigidum accuses, Talionis pœnâ oculorum dies tibi auferetur, qui eum innocenti abstulisti.

Trochæum vetus.

Nil acerbi est, si in te fiat, alteri quod feceris. Non æquâ solum sed & partem eademque Deus mensurâ remerietur.

1. Thess. c. 4. vers. 6. Luc. cap. 6. vers. 38.

Idcirco hæc prædico vobis, & testificor: o Christiani, quoniam vindex est Dominus in his omnibus. Eadem quippe mensurâ quâ mens fuerimus, remerietur vobis. Nos verò cæci & fatui, ad notandum alijs pronissimi nimis quam

A stultè hos tales nequitia damus colores. Est qui dicat: Sinite, huic homini hoc factò illudam, sycophantiam illi struam, quid enim verat astutiam insinueret? Ergo fabricam ad hunc hominem fingam, illum stratagemate percuriam, isti os oblinam officii, &c.

Mille talia quotidie vel invidus audies. Sed quid ista, o infani homines, quid ista vel in animum admittere audent? Hanc ipsam sycophantiam, & forsitan damnosorem vobis alii struent; hoc ipso stratagemate percutiemini. Hæc ipsa fabrica, o vater & nequam homo, ad te fingeretur; quidquid veneni coxeris propinandum alteri, tu ipse sorbebis, iustissimâ Talionis pœnâ in tummet caput recidet quidquid malorum in alios fueris commentus, quoniam Vindex est Dominus de his omnibus.

§. III.

R Em notam passim, & testatam narrans Plinius: Perillum, inquit nemo laudat saviore Phalaride tyranno, qui taurum fecit æneum, mugitus hominis pollicitus, igne subdito, & primus eum expertus est cruciarum, iustâ prorsus savitiâ, & commentâ Talionis pœnâ. Quod & Naso cecinit:

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli Torruit; infelix imbutus auctor opis.

Vetere jactatur verbo: Si quis, quod fecit, patiat, jus erit æquum. Nam, ab alio expectes, alteri quod feceris Deus pari monetâ soluit. Deus proferet o

In te talis erit, qualem te senserit alter. Certissimum. Eadem quippe mensurâ, quâ mensus fueris, remerietur tibi. Quisquis alterum fallit, falletur. Phædrus Augusti Cæsaris libertus elegantis vir ingenii hoc ipsum apologo monstrat, quem recito:

Nulli nocendum; si quis verò leserit, Mutilandum simili jure, fabella commonet. Vulpes ad cenam dicitur Ciconiam Prior invitasse, pleræque in lance liquidam Posuisse sorbitionem, quam nullo modo Gustare Cypriens potuerit Ciconia. Que vulpem cum revocasset, intrito cibo Plenam lagenam posuit: huic rostrum inserens Satiatur ipsa, & torquet convivam fume. Que cum lagena frustra collum lamberet Peregrinam sic locutam volucrem accipimus: Sua quisque exempla debet æquo pati.

Nimirum qui decipit, decipietur; hærebit in tendicula, quam locavit alteri. Quoniam vindex est Dominus.

Israëlis populus, quod Judicum facti memorant, sumptâ expeditione adversus urbem Bezece victoriam retulit nobilissimam. Etenim non solum decem millia virorum in hostili exercitu interfecit, sed & urbis dominum, regem Adonibezec è fugâ tractum, quo alios ipse vulstaverat infami supplicio, eodem ipsum etiam affecti Judas dux belli victor. Nam Adonibezec septuaginta reges, seu, regulos diversarum urbium & provinciarum diversis præliis debellatos & captos ad potentia & victoriarum ostentationem, simul etiam ad crudelis animi sui, suorumque convivarum oblectationem coegit sub mensâ suâ, præcisus antè pedum manuumque digitis, decem panis & ciborum fragmina canum instar hiantis ore excipere, atque ita ludos dare convivantibus. Quantus, obsecro, hic epularum luxus fuerit, è cujus diffluentibus micis septuaginta viri pascerebantur? Sed à barbaro & crudeli tyranno iustissimam Talionis pœnam Deus repetiit. Nam sicut ipse alios manuūque digitos præcidit, ita & ipsi in manibus pedumque digitos præcisus, talione meritissimâ. Nam per qua Iudæ quis peccat, per hæc & torquetur. Cum igitur ita malè mul-

etaretur, in has voces erupit: Septuaginta reges amputatis manuum pedumque summitatibus, colligebant sub mensâ mea ciborum reliquias: Sicut feci, ita reddidit mihi Dominus. Ita tibi reddidit, ita & aliis quibuscunque reddet, qui, quod sibi

sibi nolent fieri, id tamen fecerint alteri. Pœna Talionis divinitus sumenda est certissima, etiam si ca triginta vel quinquaginta, vel etiam annis centum videatur cantari. Hæc prædico vobis & testificor. Nemo igitur supergradiatur neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus, tam minimis, quam maximis. Nemo læsus ulciscatur ipse injuriam. Jus gladii sacrosanctum Deo soli competit, aut quibus id ille commiserit. Quod Hieremias vates promulgans: Fortis, inquit, ultor Dominus, reddens retribuet, vindicans vindicabit, sed in tempore suo. Ad quod etiam Juditha vidua non semel acriter cohortata: Non ulciscamur vos, inquit, pro his quæ patimur, Dominus omnipotens vindicabit in eis. Le-rabitur justus, cum viderit vindictam. Attendite mortales: Nemo nocet alteri gratis. Æqua Talionis pœna in omnem ejuscemodi noxam animadvertit vigilantissima. Non igitur læde, nec læsus vindica.

Nemo malum malo rependit nisi malus.

CAPVT XXII.

Idem copiosus & confirmatus docetur.

Lex Talionis olim à Deo constituta hæc erat: Qui manu pro animâ, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adusionem pro adusione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore, fracturam pro fractura: sicut fecit, sic fiet ei: qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur. Hoc autem jus sibi uni ulciscendum excepit Deus. Hunc gladium humana manus tractare nequit. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Deus ultor, Deus vindex: Scietis, inquit, ultionem meam ex eis. Danielis innocentia nec regio quidem patrociniis factis defensa invidiæ coacta est cedere, exceptionem omnem rejecit invidiâ; in leonem caveam demissus est Daniel. Sed qui ei hoc confecerunt malum, suo id exitio pertulerunt ipsi; exedendum eis fuit, quod intriverunt alteri; monerâ pari repositum est flagitium. Apprehendit Deus sapientes in astutiâ eorum, & consilium pravorum dissipavit. Hunc lusum divina sapientia toto terrarum orbe ludit etiamnum quotidie; minima, maximâ culpâ ab altero in alterum admittit juxta Talionis pœnâ sunt luendæ. Nemo in alium impunè malevolus est. Lex Talionis etiam nonnunquam connivere videatur, vel serò tandem plectit nocentem. Ideo tanti refert, ut hoc Talionis pœnam & legem quàm optimè capiamus, eamque mentis oculis assidue contemplerur, & nobiscum ipsi nunquam non reputemus istud: Si nocetas, imò si vel solum velis nocere, nocebitur tibi; malum, quod alteri dictaveris, ipse patieris. Atque de hoc priori capite capimus differere; jam cepta pertexemus, atque demonstrabimus, cur neminem scientes ac volentes vel minimum lædere, cur læsi non vindicare illud & ulcisci debeamus. Jus istud divini tribunalis est, non nostri. Lege Talionis Deus peritissimè utitur, & ad justitiæ libellam exactissimè Talionis multam infligit, quod jam explicatiùs trademus.

§. I.

Atto Moguntinus episcopus (quod Gazophylacium Christi cum attributionibus memorat) hominum egenorum plurimos, ut fama est, conclusit horreo, quod incendit. Dum miseri ejularent in ignibus, dixisse fertur: Audite, ut sibilent mures. Sed ipse demum, quidquid faceret, quocunque fugeret, quidquid muniminis adhiberet, & licet è continenti sedem suam in aquas transferret, mediis tamen aquis à muribus deprehensus & corrosus est. Hinc etiamnum vetus rei vestigium esse affirmant Turrim murium, Rheno cinctam. Luculentum proturs divini Talionis testimo-

Tom. II.

num, si verum. Est qui pluribus hanc esse fabulam contendant. Sed isthoc sanè testimonio nos non egemus; certiora supersunt.

Filius ad flagitia natus, immorigerus & inobsequens parentibus, patrem suum capillis dicitur extra ostium limen extraxisse in viam. Stolidus pater, & olim nimium indulgens filio, præbatur gratiam, nec sine ratione, se quidem aliquando simile quid agerem, sed suum à se patrem non extra fores protraxerem. Non desimus similia crebro contigisse, & filios suis se parentibus tales exhibuisse, quales olim & ipsi parentes se suis exhibuissent progenitoribus: refractarii refractarios, obsequiosi & morigeri obsequiosos & morigeros senserunt. Vindex est Deus de his omnibus. Pœna Talionis nunquam non vigilat in reos. Rudolphus dux Sueviæ à plerisque omnibus Germaniæ principibus Imperator dictus, arma sed non adeo fortunata movit in Henricum IV. Imperatorem qui Pontificem Romanum Gregorium VII. variè exagavit, eamque ob causam diadema & purpuram exuere jussus est. Rudolphus cum exauctoratum Imperatore Henrico ad Ellestrum annem collatis signis congressus, sed infeliciter; nam dextrâ præcisâ & ventre suffosso, vivus tamen pugna excessit. Hic proceres suos, ut dicitur, allocutus: En, ajebar, Henrico Domino meo, quas debui, pœnas dedi, eadem dextrâ, quâ olim sacramentum dixi, & fidem illi meam obligavi, nunc muti- lo mihi moriendum; & ut perfidiam mortuo exprobrare possit tumulus, cum non amplius integer subibo.

Ita Urspergensis Abbas & Antonius Bonifinus memorant. De Henrici & Rudolphi causâ hic disceptare nostri muneri sanè non est. Uter jure fuerit æquior, æquo historiarum lectori permittimus judicandum. Nos Talionis legem hic profequimur. Jamque asserimus omnium proptetarum testimonio divinitus istud multò æquidissimum esse, nec illius in alterum fraudes & nequias vel levissimas inultas impunitasque dimitti, sed præsentis sæpius monerâ reddi. Ita divino jussu vociferatus Isaias: Ecce vos omnes, inquit, accendistis ignem, accenti flammis ambulate in lumine ignis vestri, in flammis, quas succendistis. De manu meâ factum est hoc vobis: in doloribus dormietis. Hoc idem jus Hieremias promulgat: Sicut fecit, facite ei, quoniam Domini ultio est.

Hoc idem jus sententiis & consensu omnium gentium jam pridem confirmatum. Tam apud Græcos quàm Romanos usurpatissima sunt isthæc talla: Hanc technam in teipsum struxisti, hoc commentum in tuum ipsius exitium reperisti. Quod tute intristi, quo tibi exedendum erit. Tardus ipse sibi malum creat. Nam è timore turdi viscus, & vilcæ virgæ parantur, quibus & turdi & aliæ aves capiuntur. Eloquii Tulliani est: In tuum ipse mucronem incurres. Ita Livius bellum Punicum secundum executus: Sentiebat Hannibal, inquit, suis se artibus peti. Hinc illa passim decantata: Suâ arte, suo gladio, suâ lege, suo telo jugulari. Hinc ingemiscens questus illi:

Heu patior telis vulnera facta meis.

Ita Goliathus dux Philistæus suomet gladio interemptus. Banais ex agmine Hebræo vir robustissimus (quod Chronicon Regum memorat) percussit virum Ægyptium, cujus statura erat quinque cubitorum, & habebat lanceam ut liciatorum recentium: descendit, igitur ad eum cum virgâ & rapuit hastam, quam tenebat manu & interfecit eum hastâ suâ.

E scriptoribus Augustæis Trebellius Pollio refert, Idem refert Marium, qui ævo Gallieni è triginta tyrannis unus fuit, olim fabrum ferrarium in officinâ cultros & gladios fabricasse. A follibus & ferro ad miliriam provolvit: hic eos fecit progressus, ut Imperator demum evaleret. Sed quod tam miserum quàm ridiculum; omnis Imperatoria ejus potestas unico triduo finita expiravit. Nam miles è Marii officinâ, Marium confodiens: Hic est, inquit,

¶ d d

Nicolaus Seneca lib. 4. de rebus Moguntiacis cap. 1. que pag. 693.

In Rudolphum Duce Sueviæ Conradus à Liechtenau Abbas Urspergensis in Chronico suo mibi p. 172. & Anton. Bonif. De Ungaricâ lib. 3. mibi pag. 212. Sed ne quid dissimulem, hii scriptores refelluntur ab Andréâ Brunero p. 3. Annal. Boiorum lib. 11. mibi p. 107. Dux Sueviæ Rudolphus in Roman. Regem electus est anno 1077. Ita Urspergensis. Isaias c. 50. vers. 11. Hier. c. 50. vers. 15.

Glutinum accipuum.

Ovid. in epist. Heroidum. 1. Par. c. 11. v. 22. & 23.

Idem refert Avelinus Victor lib. de Caesaribus, mibi p. 140.

Vertical marginal notes on the left side of the page, including references to various authors and works.

inquit, gladius, quem ipse fecisti. Ita scorpius cornix rapuit, sed à suamet prædâ vulnus & unâ mortem accepit, ita rapinæ vitam impendit suæ.

Hæc omnia monitorum vicem sunt; quæ hoc unum identidem instillant. Quoniam Deus vindex est, & ultor usquequaque exactissimus in vindicandis fraudibus & injuriis omnium, qui vindictam ipsi uni transcribunt Tolerantiâ.

Hanc Talionis legem & pœnam sicut Latini & Græci, sic & Hebræi parçemis diversis enunciantes. Securis, ajunt, è silvâ prodit, sed & redit in silvam & arbores succidit. Sagitta ferit eum, à quo emissa est. Faber gerit compedem, quas fecit, cochleari, quod ipse fecit, os comburit. Nervosè ac sapienter dixit Attalus: Malitia maximam sui partem bibit. A quo non multùm abludens Hesiodus: Consilium malum, inquit, rex pessima consulent.

Cùm Theodosius Imperator acie jam structâ Eugeniûm tyrannum peteret, ita faventem habuit ventum, ut missili, ab hostibus facta in hostes revolarent. Quod Claudianus hoc metris executus.

Claudian. in paneg. Theodos.

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes, revolutaque tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit hastas.

Saul & Achitophel
sui ipsorum
carnifices
fuerunt.

1. Reg. c. 24.
v. 13. & 16.

Ita Saul & Achitophel, qui exitum Davidis & interitû summis studiis, impendiis maximis quærebant, sui ipsorum carnifices fuerunt, suâ ipsi manu jugulati. Rex David à Saule ad necem undique quæsitus, cùm occidendi Saulis occasionem haberet paratissimam, manus tamen à cæde abstinuit, atque hoc unum dixit: *Judicat Dominus inter me & te, & usquequaque me Dominus ex te; manus autem mea non sit in te. Sit Dominus judex.* Certè fuit, simul & vindex. Ipse suo se gladio Saul induit; ipse suâ se manu suspendit Achitophel.

Talionis
pœnam
subiit rex
Antiochus.

2. Machab.
cap. 9. v. 4.
5. 6.

Ita rex Antiochus minabatur se venturum Hierosolymam, & congeriem sepulchri Iudeorum eam facturum. Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israel percussit eum insanabili & invisibili plagâ. Et enim sinivit hunc ipsum sermonem apprehendit eum dolor dirus viscerum, & amara interiorum tormentum. & quidem satis justè, quippe qui multos & novis cruciatibus aliorum torserat viscera. Ita eum cæleste perurgebat judicium & æquissima Talionis pœna. Igitur pessimè percussus, & ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus, miserabili obitu vitâ sanctus est. Vindex est Dominus.

Et v. 18.

§. III.

Ecclesi. c. 27.
vers. 28.
Ita Nicol.
Liramus.
Ibid.

Hæc omnia oratione brevi complexus Siracides: *Qui, ait, in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet.* Durâ scilicet vindictæ sententia, quæ mentem perpetuo dolore cruciet. *Et plaga dolosa dolosi dirigit vulnera.* Ita quidem ut partim vulneret percussum, partim ipsum etiam percipientem, & quandoque hunc multo gravius, ita vulnera dividuntur: *Et qui foveam fodit, incidit in eam.* Idem præcinit & psaltes: *Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foveam, quam fecit.* Convertetur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet. *Et qui statuit lapidem proximo suo, offendet in eo, & qui laqueum alii ponit, peribit in illo.* In falsis Susannæ judicibus, in invidis Danielis accusatoribus compertum est hæc omnia esse verissima. Lapis in altum missus in ipsorum caput recidit. Dolosa invidiæ plaga Danielem levius, quàm dolosos ipsos vulneravit; incidit in leoninam foveam, quam Danieli effoderunt. Ad lapidem offenderunt, quem Danieli statuerunt. Perierunt laqueo, quem innocenti posuerunt. Nimirum, quod psaltes dixit, *in laqueo isto, quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.* Addit Siracides: *Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, & non agnoscat unde adveniat illi.* Nam subito & ex improvviso illud idem consilium, quo alteri malum machinabatur, ipsum opprimeret consultorem. Deus enim ulciscetur illius noxam eâ ratione ac

Ibid. v. 29.

Ibid.

Ps. 9. v. 16.

Ecclesi. c. 27.
vers. 30.

viâ, quam ille nunquam suspicatus est. Quocirca David multâ ejus rei experientiâ confirmatissimus: *Cognovi, ait, quia faciet Dominus judicium inopis, & vindictam pauperum: Virescens in omnes adinventiones eorum. Ad institutum faciunt, quos è Rhadamanto versis recitant;*

*Iusta malis hæc est admissio crimine pœna.
Si qua fecerunt, eadem patiantur & ipsi.*

Res certissima Auctorem scelus repetit, suoque premittitur exemplo nocens. *Et sicut exemplum bonum, ait Seneca, circumvolutum ad facientem revertitur: sic mala exempla recidunt in auctores, nec ulla miserratio contingit hiis, qui patiuntur injurias, quas posse fieri, faciendo docuerunt.* Plutarchus de serâ Numinis vindictâ memorat, Callippum eodem ipso pugione, quo Dionem ille sub amici specie interemerat, à locis fuisse jugularum. Innumera talia quotidiana sunt experientiæ documenta.

Nec ipsæ quidem facietæ, & nequioris notæ sales sine Talionis pœnâ sunt. Anno Christiano millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, eisdem Antuerpiâ urbe minimæ Societatis Patribus, inter eos qui vacuas eorum ædes invisebant, partim avidè alienas domos, ut ante fit, inspercturi, partim usurpaturi oculis gaudium ex inimicorum infortunio, fuit unus aliquis è trivio scorta, ut sibi videbatur, non infacetus, qui ludum populo daturus, hæcæ ædes ingressus, fasciculum straminis albæ appensum virgæ pro foribus suspendit & fenestrâ quali civicam plebem domesticæ funeris ac pestilentie, morte gentis admoniturus. Movit ea species prætereuntibus admirationem, nonnullis & risum. Atque ex eis uni fores importunè pulsati, ille intus exclamans: *Quid, malum, hic pulsas?* inquit. An non præfixa mortis insignia, virgam & stramen inspicis? Quotquot hæc ædes incolebant, pestilentia sublatis sunt. Mirum dictu: eodem die cùm nusquam esset in urbe contagio, malevoli detrisoris domum invasit pestis, coëgitque illum domi suæ flere id, ex quo risum in alienâ captaverat. Ad minima quæque vigilat justissima Talionis pœna. Cùm enim vindictâ divina, inquit Nicetas Choniates, tot manus & pedes habeat, cùm acutissimè omnia percipiat, & potentibus prædita sit auribus, nil obliviscitur, nil inultum præterit.

At nos aded præfractè fatui, & ad nocendum aliis tam prompti sumus, ut ubi vel minima seles prodit occasio, nox vel gratulabundi advolemus dicamisque: *Hæc vulnere pater locus, configamus hunc nebulonem; impellamus illum in has pedicas, his hærebit: Venite, eradamus eum de terrâ viventium.* Mille talia quotidie est audire. Insania incredibilis, & cæcitas humana non cogitantium: Deus etiamnum orbem administrat inspector & scrutator animorum. Quid hæc ago? Hic lapis in caput meum recidet, hoc jaculum latus meum hauriet: quidquid ego vastramenti aut infortunii in alium struxero, in meum verticem revolvetur. Nam quamvis ille, quem meis artibus peto, tam imbecillus sit, ut mihi resistere non possit, Deus reverè hoc impunè non sinet. Humanis fraudibus non fallitur Numen. Hoc machinamentum, hunc altum meum *Vindicans vindicabit, Altissimus enim patiens est redditor, etiam invidiosorum, quos nos hilares nugæ, & jocularis astutis specioso nomine appellamus.* At Deus etiam horum pœnas repetit, *Virescens in omnes adinventiones.* Hinc cum inopinato, quod sæpe fit, malo involuimur, pro se quisque cogitet: *An non tu simile quid alteri fecisti? Cogita.* Nunc igitur Talionis pœna te tangit, & non agnoscis unde adveniat. Sed anni sunt, inquit, jam multi cùm hoc à me factum. O te albæ mentis hominem! *Patiens redditor est Altissimus, qui expectandam Talionis pœnam in annos triginta, septuaginta, centum ac plures possit differre.* Vadimonii diem producit, non omittit.

Non ergo quemquam vel te minimâ lædamus, sed, nec lædere cogitemus, quoniam vindex est Dominus. Eâ ratione ac

dem quippe mensura (quod milles ingerendum) qua mens fuerimus, remeietur nobis eadem. Sed non tantum neminem ledamus, sed nec vindicemus lesi. Quod Deus sapiens severè præcipiens. Non quaras ultionem, inquit, nec memor eris injurie civium tuorum. Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore. Mibi vindicta, ego reddam. Aut igitur neminem læde, nec læsus vindica, aut à Deo certissimam Talionis pœnam expecta.

CAPUT XXIII.

Danielis admiranda visio de quatuor diversis bestiis.

Sacra Danielis historia sex primis capitibus res gestas quatuor regum, Nabuchodonosoris, Balchazaris, Darii, Cuii recenset. Capite insequenti septimo ab historici fit transitus ad visiones. Vidit Daniel anno Balchazaris regis primo, Hebrææ plebis captivæ quinquagesimo quarto: Daniel, inquam, vidit quatuor diversas belluas à mari emerfas. Prima divino spectatori objecta fuit Leæna, & quidem alata. Ursus altera. Tertia Pardus, sed alis pariter, perinde ut læna, instructus. Quarta horribilis & ignota feras; dentibus ferreis, cornuta. Per quatuor has bestias à se visas Daniel diversas quatuor Monarchias orbis adumbrat, quod jam explicabimus.

§. I.

Videbam, inquit Daniel, in visione nocte, & ecce quatuor venti cali pugnabant in mari magno. Num propheta quatuor Angelos, regnis quatuor Præfectos, an verò varias regnorum mutationes, tumultus, seditiones intelligat, ab eruditis discipulati potest. Nos scholis hæc talia permittimus enucleanda. Quatuor diversæ bestia, præcorum patrum consentiente explicatu, quatuor regna seu monarchias designant.

Prima quasi læna, & alas habebat aquilæ. Hæc Babylonis, regni Chaldaei, & Nabuchodonosoris est effigies. Mirabilis fanè bellua Nabuchodonosor, alatus leo. Et quamvis à Daniele hoc loco dicta Babylonicum regnum primario significatu spectent, ipsum tamen etiam Nabuchodonosorem demonstrat, qui Babylonis * amplificator & alter conditor. Hinc leoni alis aquilinis prædico comparatur. Nam uti principes animantium sunt Leo & Aquila, ita metallorum rex est aurum. At qui statua in somnio visæ caput aureum Nabuchodonosorem notabat. Quod clarissimè Daniel: Tu, inquit, rex regum es, Tu es ergo caput aureum. Hebræus vates Hieremias Nabuchodonosorem sub leonis schemate describens: Ascendit leo de cubili suo, ait, & prado gentium se levavit: egressus est de loco suo, ut ponat terram tuam in solitudinem: civitates tua vastabunt remanentes absque habitatore. Super hoc accingite vos cilicis, plangite & ululate. Sed & Aquila fuit Nabuchodonosor, qui magnâ celeritate, multisque victoriis imperium Babylonicum ampliavit. Quod vaticinatus Habacuc: Opus, inquit, factum est in diebus vestris, quod nemo credet, cum narrabitur. Quia ecce ego suscitabo Chaldaeos, gentem amaram & velocem, ambitum super latitudinem terræ, ut possideat tabernacula non sua. Horribilis & terribilis est: ex semetipsâ iudicium & onus eius egredietur. Leviore pardis equi eius, & velociore lupis vesperturnis, & dissidentur equites eius: equites namque eius de longe venient, volabunt quasi aquila festinans ad comedendum. Omnes ad prædam venient, facies eorum ventus urens: & congregabit quasi arenam captivitatem. Et ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt: ipse super omnem munitionem ridebit, & comportabit aggerem, & capiet eam. Tunc mutabitur spiritus, & pertransibit, & corruet: hæc est fortitudo eius Dei sui.

Nabuchodonosori postmodò leoni aded creverunt ala

A aquilina, ut ei reges alii, quantumcunque potentes essent risui: Tyranni, ait Habacuc, ridiculi eius erunt; ludibrio eos habebit, facietque illos moriones suos, vel scabella pedum, quod Sapor fecit Valeriano Cæsari, & Tamerlanes Bajazeti Turcarum Imperatori. Tunc elato tot victoriis Nabuchodonosori mutabitur spiritus ex humano quasi in divinum; volent enim in aurâ statuâ, quam eriget, adorari ut Deus. Hanc ob causam ex humano spiritu mutabitur in ferum, ut sibi bos esse videatur. Unde ex hominum cœtu transibit ad convitum belluarum, & ex altissimo fortunæ fastigio, in abyssum miseriæ & infelicitatis corruet. Atque ob eandem Chaldaeorum superbiam ab ipsis monarchia ad Persas & Medos transibit. Hæc scilicet ita est divina Nabuchodonosoris & Dei sui fortitudo. Glorietur nunc leo iste de suis & Beli sui viribus, quibus ad eò insollescbar. Idcirco, & Daniel primam hanc belluam considerans: Aspiciebam, inquit, donec evulsa sunt ala eius, & sublata est de terrâ, & super pedes quasi homo steris, & cor hominis datum est ei. Geminae alæ Nabuchodonosori sunt præcisa, duplex imperium Assyriacum & Babylonicum illi ademptum, ipse insuper rationis usû, & humano sensu privatus in silvas instar onagri correptus, dum serriò respiceret, Deumque agnosceret. Ita hæc bestia in pedes erecta ut homo. Nec diu tamen hoc gradu perstitit. Nam Darius & Cyrus non solum pennas aliquot subduxerunt alis, sed alas totas evulserunt; siquidem Babylone occupatâ geminum imperium ad Persas & Medos transfulerunt. Hic Tullianum illud usurpemus. Qui mihi pennas incidierunt, nolunt easdem renasci. Nabuchodonosor alatus leo, volatus nimis altos meditatus, tam altè corruit, quàm ascendit, insuper & alas amisit. Descant homines non altè volare, sed modestè incedere, ne (beati Maximi verbis) ambulare non possimus, qui volare tentamus, & amittamus plantas qui altissimus pennas.

§. II.

Altera bestia Danieli visâ, Ursus. Et ecce, inquit, bestia alia similis urso in parte steris: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. Persarum & Medorum monarchia hîc repræsentatur urso. Crudeles urfos esse sacræ docent pagina. Salomonis effatum est: Leo rugiens, & ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Hieremias vates: Ursus insidians, inquit, factus est mihi, leo in absconditis. Persarum crudele ingenium a Theodoretus pluribus commonstrat. Idederdes, Sapor, Baramenes reges Persici heu quales fuere in Christianos? lentis eos suppliciiis affecerunt, membratim mori iusserunt, pellem vivis abstraxerunt usitatâ crudelitate. b Cælius Rhodiginus suis illos coloribus expingens: Callidi sunt, inquit, superbi, crudeles, vivis hominibus cutes detrahunt per partes, sed & integras quandoque. Ministris inter epulas nec hîscere licet, nec ipuere. Ursi sunt Persæ sævitia.

Deinde ursi laborum & inedia patientissimi Aristotele, Plinio, Aliano testibus, hiemem suctu priorum pedum agit ursus: idem facit ursa nimium pinguefecens. Persæ veteres quod Xenophò d affirmat, laboriosi, parsimonii & abstinentiâ præcipui pape solo cum sale ac cardamo victitarent. Thomas Aquinas è Trogo Pompeio testimonium recitans: Persæ, inquit, ad eò parci sunt in victu, ut pæne siccò pane semper utantur, nisi gratiâ hospitem, vel festi causâ rationem mensæ mutant. Quæ Herodotus e confirmans: E coriis, inquit, reliquam vestem ferunt, qui non quibus volunt, cibis vescuntur, sed quos habent, utpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini utantur, sed aquæ.

Tertiò, ursi sunt hebeti visu, molli ac debili capite. Tertia Plinius id asserens: Invaldissimum, ait, urso caput, quod leoni fortissimum. Hinc ursi caput vel minimi vulneris

Herodot. in Thalia.

impatiens, quod ei grave admodum aut letale. Hinc ursus saepe colapho infracto exanimatur. Quam in re illis Persae simillimi, quibus caput molliissimum, si eum detrahas, non difficulter friabile. Herodotus pugnam inter Aegyptios & Persas commemorat: Ibi ego, inquit, rem mirandam vidi, ab indigenis eductus. Ossa eorum, qui in acie ceciderunt, quasi jacerent fusa, ut ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, seorsum Aegyptiorum. Sed Persarum capita adeo fragilia sunt, ut si velis ferire vel solo calculo, perforare possis; Aegyptiorum autem firma, ut ea vix ictu lapidis elidas.

Quarta.

Quarto, Ursus mellis appetentissimus inter apum examina se immittit, aut certe ut apicularum aculeis, velut scalpellis, sanguis sibi miratur ad capite. Ita ille cucurbitula usum seu scarificationem suam ac phlebotomiam ad alvearia invenit. Sed & illud de hac bestia notum. Ursus quandoque adeo gravatur somno, ut nec verberibus facile possit excitari. Ei autem somnus alimentum loco, quo pinguecit, uti & glires. Hinc desidi ac otioso homini sua cognomina. Persae non prudentia, neque vigilantia, sed numero & turba subinde hostes devicerunt. Ignavia hostium saepe ad victoriam stravit iter.

Quinta. Aelian 1. 2. de Animalibus c. 19.

Quinto, informis est ursae fetus, rudis & alba caro sine pilis, sine oculis & cruribus, sed mater catulum format lambendo. Exiguum fuit Persici regni principium; Cyrus in silvas exportari, & feris objici iussus ab Astiage avo, sed contra voluntatem avi ad diadema & solium evedtus suos tractare arma docuit, imperii Persici princeps & auctor: qui in tantum Imperatorem evasit, sicut ursus ex informi & pene mortua carne in horribilem feram.

Sexta. Rhodigin. 1. 18. Antiquit. cap. 19.

Sexto, Provincia Persica, sterilis & confragosa, utrosque alit & plures, quam aliae terrae, & ferociores. Hinc Persidis symbolum Ursus.

§. III.

Dan. cap. 7. vers. 6. Pardo Macedonicum imperium designatur. Inter se comparatio: A maculis & vario colore.

Tertia bestia Danieli visa Pardus, de quo ipse: Post hac aspicebam, inquit, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat, quasi avis, quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Graecum & praecipue Macedonicum imperium, quod Alexander rex victo Dario auxit & stabilivit, Pardo designatur.

Virg. lib. 2. Aeneid. init. mihi p. 139.

I. Pardus maculosus & varii coloris. Ingenium Graecum simulare, fallere, dissimulare doctum, quod in Ulyssae Homerus, in Sinone Virgilius expressit, quem specimen Graecorum esse voluit: Accipe nunc Danaum insidias, & crimine ab uno Disce omnes.

Hier. cap. 13. vers. 23. 2. In velocitate. Habac. c. 1. vers. 8.

Tales sunt Graeci omnes, quales in Sinone cernis describi. Mentionem Pardi maculosi faciens Hieremias: Si aut mutare potest Aethiops pellem suam, aut Pardus varietates suas. II. Pardus eximiae velocitatis est. Leviores Paridis equi ejus. Alexander Imperii Macedonici conditor usque adeo incitata fuit tam velocitate, quam felicitate, ut brevi tempore immensa confecerit spatia. Quod obstupescens Hieronymus: Nihil, inquit, Alexandri victoria fuit velocius, qui ab Illyrico & Adriatico mari usque ad Indicum oceanum & Gangem fluvium, non tam praelius quam victorius percurrit, & sex annis partem Europae, & omnem sibi Asiam subjugavit. De eodem hoc Alexandro rege historia Machabaea: Qui constituit praelia multa, inquit, & obtinuit omnium munitiones, & interfecit reges terrarum, & pertransiit usque ad fines terrae, & accepit spolia multitudinis gentium, & sicut terra in conspectu ejus. Ita Pardus iste inlat avis habuit alas celeritate victoriarum. III. Pardus, Aeliano ac Plinio teste, pergratum halat de se odorem, quo Dorcades, cervos, capras, aliasque animantes allectas ad se trahit, capit, discerpit. Neque hic Alexander Pardo seu Pantherae, vel Pardali dissimilis: Nam, quod Plu-

I. Machab. cap. 1. v. 2. & 3. In odore & fragrantia. Aelian 1. 5. de Animal. c. 40. Plin. 1. 11. Natur. hist. cap. 7.

tarchus & Rhodiginus asserunt, rex ille Macedo usque ad eod gratum odorem ex se spirabat, ut illius vestes aut aromatate infectae, aut unguentis viderentur delibatae. Plutarchi verba sunt: Dicitur corpus ejus suavissimum oluisse, ita ut tuniculae fragrantia repletur, aromatum odorem amulante. Quod ipsum etiam videtur caloris debere: siquidem terra siccissima & calidissima loca thus & cassiam proferunt & fragrantiam Theophrastus nasci tradit coctione quadam humorum, quando quod noxium erat, calore excoctum fuerit ac dissipatum.

Hac tertia porro bestia, uti Daniel vidit, quatuor habebat capita, quae quatuor representabant reges Alexandri Macedonis successores. Alexander morituro, cum vix defecere jam cepisset, annulum detractum digito Perdiccae tradidit, propiusque adire iussit amicis, inique quaerentibus, cui relinqueret regnum? respondit: Ei, qui esset optimus. Ceterum providere jam se ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Nec vana augur fuit. Duodecim ambiciosi juvenes regnum invaserunt, sed mutuis sese bellis attritos consumplerunt. Hinc Graecum hoc imperium ad quatuor reges redactum. Seleucus, qui & Nicanor in Syria & Babylonia, Ptolemaeus in Aegypto, Philippus qui & Arideus in Macedonia, Antigonus in Asia imperavit. Ubi nunc, obsecro, sunt reges isti? Sed ad quartam bestiam.

§. IV.

Posthaec, ait Daniel, aspicebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis, & dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminans, & reliqua pedibus conculeans. Romanum hic imperium oculis subjicitur, quod bestiae mirabili, ignota, terribili comparatur: nec enim unam eandemque sed varias gubernandi rationes tenuerunt Romani. Aliquamdiu reges, pluribus annis Consules, Imperatores, subinde Dictatores summae rei fuerunt: uti Monarchia, Aristocrazia, Democratia Romanis placuit pro temporum varietate. Haec bestia profecto genus & populos omnes devoravit, quod Daniel repetita dictione asserens: Post hoc volui, ait, diligenter desere de bestia quarta, quae perat dissimilis valde ab omnibus & terribilis nimis: dentes & ungues ejus ferres, comedebat & comminabat, & reliqua pedibus suis conculebat. Romanos rerum dominos, omniumque gentium domitores quis nescit? Istius domini origo triplex. 1. Amplitudo ditionis. 2. Potentia bellica. 3. Avaritiae opulencia.

Primum Amplitudo ditionis. Romani tribus Mundi partibus latissime imperarunt. Imperii terminus ad Occidentem fuit extremitas Hispaniae, Euphrates, Taurus, & Armenia ad orientem. Ad septentrionem Rhenus & Danubius. Ad Austrum Aethiopia. Dominabantur toti mediterraneo mari & omnibus in eo insulis; in Boreali oceano, ipsi Britanniae. Non dubitat affirmare Appianus, priores monarchias omnes Assyriorum, Persarum, Medorum, & Graecorum vix dimidiam imperii Romani partem possedisse. Quod Polybius ad historiae suae exordium confirmat. Justus Lipsius admiranda Magnitudinis Romanae quatuor libris complexus, de amplitudine ditionis affirmat pronuntians: Ferres, inquit, imperii Romani, orbis & oceanus, ita ut quidquid orientem & occasum, exceptis locis inaccessis & inhabitatis. Eo Maionis illa spectant non colorata nimium & ficta: His ego nec metas rerum, nec tempora pono, Imperium sine fine dedi.

Alterum quo Romanum dominium excrevit, potentia bellica terram marique profus admiranda. Adriani Caesaris avo, Appiano teste, Romani diversis locis ducenta millia pedum, quadraginta millia equitum sub signis alebant, elephantos trecentos, currum falcatorum tria millia. De potentia bellica affirmat Lipsius Summa,

Lipius l. 1. Summa, inquit, Legionum, Cohortium, Alarum ducenta quinquaginta millia. Legio autem quatuor millium accipitur. In urbe viginti sex millia, vel post Severum sexaginta millia. In classibus centum millia militum remiguntque. Ita in universum fiene ordinariorum supra quadringenta millia. Ita bellici sumptus fuere maximi, quia continui.

Tertium, Ararii opulencia. De hac testis locupletissimus, que dixi, Lipsius, fide optima: Egyptus sola, inquit, Romanis titulo tributi dedit annua talenta duodecim millia & quingenta. Gallia, ut credibile, quindecim aut viginti milliones. Quid jam reliquis orbis? Syria, Asia, Africa, Hispania, Græcia, Illyricum, Insulae simul omnes. Summa tributorum univèrsa supra centum quinquaginta milliones. Immentis vis auri solo tributi nomine congesta. Appianus attestatur Romanos ad struenda ædificia, & ad fovendam militiam in diversis ærariis habuisse septuaginta quinque millia talentorum Ægyptiorum. Unum ejuscemodi talentum Ægyptium octoginta libras auri, una verò auri libra coronatos centum continet, ergo unicum talentum Ægyptium octo millia coronatorum habet. Facillimum jam rationes colligere, è septuaginta quinque millibus talentorum confici sexcentos auri milliones.

Quà tandem viâ, obsecro, ad has opes, ad tantam potentiam, ad istud fastigium pervenerunt? Julius Cæsar apud Dionem Cassium, Caro apud Salustium, Augustinus de Civitate Dei, Thomas Aquinas de Regimine Principum, rationem ac modum explicant, quo Romani ad illam imperii sublimitatem ascenderint. Sed optimis scriptoribus istis dabo meliorem. Spiritus divinus historię Machabæe auctor de Romanis hæc pronuntiat: Possederunt omnem locum consilio suo & patientiâ: locaque que longe erant valde ab eis, & reges, qui supervenerant eis ab extremis terre, contriverunt, & percusserunt eos plagâ magnâ, ceteri autem dant eis tributum omnibus annis. Omnem locum, ait, possederunt consilio & patientiâ.

Principio quidem consilio atque prudentiâ, quibus plurimum valuerunt, tam domi, quàm in castris & in acie, rem præclarissimè gesserunt. Præcipuum decus & stabilimentum Romani imperii erat tenacissimum vinculum militaris disciplinæ, è cuius sinu omnes triumphi manarunt. De quâ verissimè Alexander Severus Imperator ad milites: Disciplina majorum, inquit, Republicam tenet, quæ si dilabatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. At ea tamen hodie non dicam languet apud nos, sed obiiit; neque mala, sed nulla est. Prædari, rapere, pejerare, pauperes spoliare, agros vastare, domos & villas, amicorum etiam, inflammare; omne genus petulantia ac libidinis exercere, hæc nostris militiæ illustrissima sunt facinora. Ambitiosa dum emulaciones & insatiabilis avaritia omnem victoriam aut impediunt, ne obtineatur, aut obtentam corumpunt. O magni Principes & Reges! multo melior est vel afflicta pax, quàm bella usque ad eò calamitosa. His bellis nulla salus. Omni ad eò eversa militari disciplina & vinci & vincere miserum est. Iterum inculco Iusti verbis: Si plenam, ô Reges, & Principes, legitimamque disciplinam vultis, inquirenda vobis disciplina militaris populi Romani, qui, ut Vegetius loquitur, ex parvissimis finibus, imperium suum pæne solis regionibus, & mundi ipsius sine distendit: idque post Deum hac unâ duce.

Nec Consilio solum ac prudentiâ, sed & Patientiâ viam sibi ad illud fastigium munierunt. Nec enim vere uno, aut autumnò, nec uno alteròve anno tot victorias sibi orbem subegerunt. Nam in solâ expugnandâ Hispaniâ ducentos triginta annos consumplerunt. Ita incredibili patientiâ usi paullatim ulterius atque ulterius iterumque alteritis protulerunt pedem, dum locum omnem, dum totum orbem Consilio & Patientiâ possiderent. Interim gravissimis subinde belli cladibus affecti

A sunt, quas tamen concoxerunt patientiâ, & perreterunt. Quis nescit Romanorum clades ad Trebiam fluvium, ad Thrasimenum lacum, ad Cannas Apulie vicum, ubi Hannibal Paulo Æmylio & Terentio Varrone Consulibus victis Romanorum militum quadraginta millia, tantumque numerum equestris ordinis interfecit, ut tres annorum modios in signum victoriæ Carthaginem transfuderit. Hanc tantam calamitatem bellicam Roma fortiter digessit Patientiâ, tam illustri, ut Terentio Varroni, qui temerario pugna ingressu Republicam confregit, & vires populi Romani exhaustis, redeunt obvis lenatus gratias egerit, quod de Republicâ non desperasset, & in urbem redire voluisset; simul etiam gravissimæ cladis auctori detulit dictaturam: Non ergo vanus ad Machabæum principem Judam delatus rumor. Nam, audivit Iudas nomen Romandrum, quia sunt potentes viribus, & acquiescunt ad omnia que postulantur ab eis. Mansuetudo & Patientiâ & possunt omnia & vincunt omnia. Quam verè pronuntia vit Sævator: Beati Math. c. 5. mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Mansuetudo & Patientiâ solvunt omnia debita, in integrum restitunt lapsa omnia, tam corda expugnant quàm regna, sibi que subjiciunt univèrsa. Ubi vel unum figit pedem Patientiâ, illuc paullatim promovet & alterum. Ita linguam frenat, pacem gubernat, vim tartari conculcat, cæcites omnes oblectat, virtutes omnes adjuvat, cælum, quod anhelavit, occupat.

Patientiâ, vincti, unica est victoriâ, Regina rerum est omnium Patientiâ.

CAPUT XXIV.

Daniel Deum judicem videt, & visum describit.

V Bi Daniel marinum quadruplex prodigium, quatuor diversas bestias, summorum totidem regnorum imagines spectavit, vultum extollens ad sidera, grandævum senem vidit, cujus tam capilli quàm vestimenta nivem æmulabantur, cujus solum ignis, cui mentium beatarum innumerabiles exercitus ministrabant. Hæc visa ipse Daniel explicans: Aspiciebam, inquit, donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capitis ejus quasi lana munda; thronus ejus flammæ ignis, rotæ ejus ignis accensus. Fluvius igneus, rapidusque egrediebatur à facie ejus: millia millium ministrabant ei, & decies milies centena milia assidebant ei. Hic omnia Danieli visa exponere, prolixè nimium & grandis est operâ. Nos igitur unum illum in flammeo folio residentem senem describimus. Magni profectò est robustam de Deo cogitationem admittere.

§. I.

Primum quod hoc loco considerandum, Antiquus dierum sedit. Rerum omnium auctor Deus, qui ante omnes dies omniâque fuit tempora, conditor temporum, ab omni æternitate, & ante æternitatem omnem exiit, quia ab eò est æternitas. Futuram non capimus æternitatem, multo minus præteritâ. Deus igitur senex, & antiquus dierum rectissime appellatur; nec enim unquam divinæ senectutis annos numerabimus. Admirandus Jobus: Ecce Deus magnus, inquit, vincens scientiam nostram, numerus annorum ejus inestimabilis. De Deo cecinerunt, uti Job loquitur, viri eruditi, insignes philosophi, sublimes theologi, prophetæ divini, post hæc tamen omnia vincit scientiam nostram; nulla est nostra arithmetica, cum ad numerandos Dei annos calculum moveamus. Quod & psalter confirmans: Tu autem, inquit, idem ipse es, & anni tui non deficient. Æternitas istius senis

Quatuor hic consideranda: 1. Antiquus dierum sedit. 2. Antiquus dierum sedit. 3. Antiquus dierum sedit. 4. Antiquus dierum sedit.

D d d 3

Tom. II.

ignorat finem, deficere nequit, numerum omnem excludit. Quod verò celestis Pater dicitur, senex, cum & Filius & Spiritus sanctus ejusdem sint æternitatis, id primò fit propter originis prioritatem, uti Theologorum scholæ loquuntur. Deinde quia Filius humanam induit naturam. Tertio hic senex ut sapientissimus judex contemplandus monstratur. Nam, quod Jobo visum: *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Ad senem hunc judicem, *Ecce cum nubibus celi quasi filius hominis veniebat,* inquit Daniel, & usque ad antiquum dierum pervenit, tanquam acturus causam suam adversus Antichristum, idque ad tribunal summi judicis. Deus igitur antiquus dierum; numerus annorum ejus innumerabilis.

Alterum: *Vestimentum ejus candidum quasi nix, & capilli capiti ejus quasi lana munda.* Numinis supremi puritas & mundities incomparabilis. Nil, collatum Deo, mundum est. Celestes orbis, cælorum oculi stellæ, ipsique Angeli Deo comparati sordent. Jobus id asserens: *Ecce, inquit, qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit pravitatem. Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, & celi non sunt mundi in conspectu ejus. Ecce luna etiam non splendet, & stelle non sunt munda in conspectu ejus. Cæli superbissimo diabolorum aulu temerati, eos proinde velut sordidissimas fœces expuerunt; stellæ cum nitore divino compositz splendoris expertes, impuræ sunt faculæ. Lux omnis, ait Dionysius, & mundities creata, comparata increata, non videtur esse lux, sed solum umbra lucis.*

Quo sensu Christus: *Nemo bonus, ait, nisi unus Deus.* Ens purissimum est Deus, quod nequit infici. Hinc vestimentum ejus supra omnem nivem candidissimum. Christus in Taboris fastigio, Angeli in redivi Christi monumento, iidem in Oliveti clivo, incolæ beatissimi in cælo niveas gerunt vestes.

Ad grandævum huic judici vestimentum candidum rectissime tribuitur. Candor cum puritatem tum simpliciteratam judici summè necessariam adumbrat: Candor, color est purus alio nullo infectus, ut proinde judicis animus in neutram partem detortus sit, qui nihil nisi leges, jus, fas & æquum respiciat. Ah quoties judicium animi fœdè variegati in omnes sese colores induunt, in partium affectus miserè seducti. Nihil hic candoris aut candidi. Color aureus apud hos tales gratissimus; & plerumque causam is habet optimam, qui crumenam habet in munera largitissimam. Licebit cum vate præfco canere:

Ovid. lib. 2. *Aurea nunc verè sunt sacula plurimus auro de Arte. Venit honos.*
E Propertio. *Auro pulsa fides; auro venalia jura, Aurum lex sequitur.*

Qui magistratus olim ambiebant, candidati populum prensabant, quo colore vestis significabant, se puros animos obeunda munia, ad judicandas causas adferre, nec sua commoda sed Reipublicæ bonum spectaturos. Deus judex multò quàm equissimus amici & inimici, filii & hostis causæ arbitrum se præbet candidissimum. Vestimentum ejus candidum quasi nix.

§. II.

Tertium: *Thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus, fluvius igneus rapidisque egrediebatur à facie ejus.* Huic non absumillem vidit Ezechiel, & Joannes Apocalypseos scriptor. Celestis hic judex in solio residet, quo judicantis tranquillitas designatur. Non præcipit hic judex, non tumultuatur, non perfunctoriè causas cognoscit, non levi brachio jus dicit, non supinè sententiam promit: Thronus ejus flammæ ignis. Gloria istius judicis immensa, aditus inaccessi. Omnia illius oculis patentissima & perspectissima; indagazione ac inventione veri non laborat; judicia illius etiamnum occulta, Orbi olim patebunt universo. Sententiam ab hoc judi-

3. Thronus ejus flammæ ignis, &c. Ezech. 1. & Jo. Apoc. cap. 1. vers. 13.

ce pronuntiatam summa executionis celeritas sequitur & efficacitas. Dicitur factum. Idcirco rotæ throno subjeclæ & quidem igneæ. Sella curulis, curus triumphalis, solium curule, Imperatorum, Regum, Consulium, magistratum erant, quos inde curules nominabant. Supremus judex curulem habet thronum, ejus rotæ sunt igneæ, in omnem partem volubiles, vento perniciores. Omni momento Deus cælum terramque pervidet, abyssos omnes intuetur, omnium corda scrutatur, omnium vel arcanissimas cogitationes rimatur & penetrat: quod fieri vult, illico & temporis puncto fit. Nunquam fera est imperii divini executio. Rex Nabuchodonosor orationem superbam nondum finierat, perit cuncto tempore Nemesi. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de celo ruit. Ita Balthasari in eadem horâ apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentes. Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldaus. Rotæ ejus ignis accensus, formidabilis, velocissimus: Ira Dei vindicta subito in iras exurgit, sternitque adversa omnia. Executio in rebus humanis sæpissimè languida, lenta, cunctabunda, nulla. Præclare quoties decernit curia? & nihil transactum redditur: quoties lex æqua imperat? obtemperat nemo: quoties jubente herou, justorum nihil à famulo conficitur? mille sumuntur negotia, nullum explicatur, nullum transigitur. Ignis & rotæ defunt; deest executio. Dei velle, est facere. Porro fluvius igneus rapidisque egrediebatur à facie ejus. Illud supremum Ite maledicti, Ite, Ite, instat fluvius rapidissimus igneique damnandos omnes involvet & merget Tartaro. Eam ob causam tam seculò Paulus commentens: *Si quis autem, inquit, superadificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus, quale sit, ignis probabit.* Nec est quod ullus speret hic quidquam ignoratum iri, qualia quisque opera illi fundamento inædificaverit; quia judicii dies probabit illa per ignem, divinæ justitiæ veluti lictorem. A facie illius flumen igneum egredietur.

Quartum: *Milia millium ministrabant ei, & decies milia centena millia assistebant ei, seu, mille milliones.* Majestas judicis, immensa, inexplicabilis. Nam assessorum subsellia & throni plures. Quod Joannes cernens: *Et in circuitu sedis, inquit, sedilia viginti quatuor, & super thronos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimenti albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* Comitatus verò regis ingens, innumerabilis: *Milia millium ministrabant ei, & decies milles centena millia assistebant ei.* Hoc ajo, inquit Daniel, nemo mente complexi, nemo effari lingua potest numerum eorum, qui super astra Deo servant: innumerabilitatem istam certis, sed extensissimis numeris comprehendere, plures utique sunt, sed plures enuntiare haud possunt. Insuper multitudinem illam numeravit solus Deus, qui & maris arenam habet numeratam. Hos ipsos innumerabiles cæli exercitus obstupescens Jobus: *Nunquid est, inquit, numerus militum ejus? Insuper Angelorum myriades. Dionysius Areopagita de celesti Hierarchiâ differens: Multi sunt, inquit, beati celestium mentium exercitus, qui infirmum & contractum numerorum corporeorum, quibus utimur, modum superant & transeunt; definiuntur à solâ & summâ intelligentiâ.* Ita viri tam illustri animo ac sensu plures sunt Angeli quàm omnium arborum frondes, cæli sidera, arenarum granula, aëris aviculæ, oceani guttæ, pluviarum stillæ, telluris herbulæ, hortorum flosculi, imò & solis atomi, denique plures quàm omnia in orbe, ut vocant, individua. *Milia millium & decies milles centena millia.*

Verbo, innumerabiles. Magnus reverè potèntique textus, cujus ministros aulicumque famulitium nullus Arithmeticæ magister dinumeret, & ad calculos revocet. Quos igitur è dictis sensus animi ac motus de divina

vinâ Majestate capiemus? Ad compendium confertur A
mus dicta.

§. III.

I. Dei aetas est. Aeternitas, principii & finis expers. II. Vestitus candidus summatim & incomparabilem Numinis puritatem repræsentat. III. Dei solum ignis purgatifsimus. IV. Dei famulitium millia millium, & decies milles centena millia, innumereabiles Angeli: Numefum certum Daniel expreflit pro illo nobis incerto quem ignoramus. Sed ponamus Angelorum non esse plures, quam mille miliones, quam istud ingens & ægriè comprehenfibilis est numerus? Quid ergo, inquit, est Deus, si tot ejus sint servi? Da veniam, mi optime Lector, ad quaestionem hanc non nisi balburiendo respondere possumus. Aetatem, annosque plurimos, vitam omnem in literis consumimus, ad unicum demum quaestiuenculam hætatem muri & clinques. Theologie antistes Thomas Aquinas: Deus est suum esse, inquit, sed quidnam sit nos latet. Ut tamen divinae notitiae saltem scintillulam hauriamus, addit: Deus ens primum, ens optimum, ens necessarium, immobile, nobilissimum, primum efficiens, primum gubernans per intellectum, ultimus finis omnium, ens entium, Causa prima, bonum summum, interminatum essentia pelagus. & ipsum esse supersubstantiale, omnium rerum quas sunt, & non sunt, &c. Sed et si de his annos & sæcula disleramus, etiãnum tamen urgebit quaestio: Quid est Deus? quâ ratione illum noster sibi depingat intellectus? Hic duo probius observanda.

Primum est. Intellectus imbecillitas, de qua Philosophia princeps Aristoteles: intelligere, inquit, non est sine phantasmate. * Quemadmodum autem vespertilionum oculi ad lumen diei se habent, ita & intellectus animæ nostræ ad ea quæ manifestissima omnium sunt. Quod si intelligentia humana cæcuiat ad ea quæ oculis subiecta, quanto minus acutum cernet divina? Quid ergo est Deus? quàm illius imaginem in nostrâ intelligentiâ conformabimus? Imago Dei verissimâ Dominus Jesus, Servator orbis, de quo Paulus apertissimè: Qui est, inquit, imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Et hæc etiã causarum fuit aliqua, quod Deus hominem induerit, ut scilicet in homine possemus cernere Deum. Sed & seipsum Deus in rebus creatis omnibus depinxit, illamque sui effigiem ubivis locorum proposuit spectandam. Nam et si Deus nec coloribus, nec verbis, nec cogitationibus depingi possit, omnia tamen Dei opera Deum ingerunt contemplantum: quidquid enim uspiam vel cernimus, vel sensibus aliis admittimus, id omne nos in Dei notitiam suaviter ducit. Exempli gratiã. Est qui digito artificiosam monstrat tabulam, dicatque: Vide mihi, obsecro, summum hunc artificem, ingeniosissimum pictorem, ipsum hîc Apellem cernere. Tabula certè nec artifex, nec Apelles est, sed ab artifice, ab Appelle picta: Ita Dei opera non sunt Deus, sed Deum nobis ingerunt noscendum. Dilectissimus hac in re Augustinus: Mi Pater, inquit, summe bone, pulcherrimo pulchrum omnium. Pulchra opera tua, sed tamen opera tua, non tu. Cælum & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce undique mihi dicunt, ut te amem. Nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles, surdis loquuntur laudes tuas. Ita invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Idem beatus Prosper asserens: Cælum, inquit, ac terra, & mare, omnisq; creatura, qua videri atque intelligi potest, ad hanc præcipue disposita est humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, de experientia tot bonorum, de præceptione tot numerum ad cultum & dilectionem sui imbueretur auctoris, implente omnia spiritu Dei, in quo vivimus, movemur, & sumus. Cælum ergo cunctaque caelestia, mare, & terra, omniaque quæ in eis sunt, confono suæ speciei ordinationisq; concentu protestantur gloriam Dei, & prædicatione perpetuâ Majestatem sui loquuntur conditoris. Igitur imago

Dei est Christus Dominus, sed & universa res conditæ sui notitiam præbent officis.

Alterum: Intellectus illa, quam diximus, imbecillitas roboranda est facili cogitatione ista: Quidquid denique agamus, sive legamus, seu scribamus, sive loquamur, seu taceamus, sive laboremus, seu quiescamus, sub oculis versamur hujus Domini, quem mille iterumque mille miliones Angelorum cingunt. Si cogitatio hæc unica foret assidua, ab omni graviore noxâ faciliè quemvis coërceret. Quomodo enim auderemus tanto Domino inspectante nefas ullum, vel etiam leve piaculum committere? Ideo Tobias cautus pater tam filio, quàm cuius nostrum inculcans: Omnibus diebus vitæ tuæ, inquit, in mente habeto Deum, & omnia consilia tua in ipso permancant. Quod & Salomon sapientissimè omnibus ac singulis instillans: In omnibus viis tuis, inquit, cogita illum, & ipse dirigeret gressus tuos. Optime dixit Severinus Boëthius: Magna nobis indita est necessitas prohibitis, cum omnia agamus in oculis Dei cuncta cernatis. Præceptionis hujus observantissimus David, Providebat Dominum in conspectu suo semper. In eandem curam intensissimus Job: Nōne, inquit, Deus considerat vias meas, & circuitos gressus meos dinumerat? Ergo bonæ mentis homo, quod Abbas Bessarion tradit, torus sit oculus, velut Cherubim & Seraphim, qui Deum jugi memoriâ & veneratione intueatur. Cogita illum in omnibus viis tuis. Promittit Deus amantissimè: Filia, cogita semper de me, & ego cogitabo semper de te. Tu, ut mihi obedias & servias, ego ut te dirigam ac protegam. Optima ratio ad omnes vincendos hostes, animi Deum semper cogitantis recordatio.

2. Intellectus imbecillitas roboranda est facili cogitatione: Quidquid denique agamus, sive legamus, seu scribamus, sive loquamur, seu taceamus, sive laboremus, seu quiescamus, sub oculis versamur hujus Domini, quem mille iterumque mille miliones Angelorum cingunt. Si cogitatio hæc unica foret assidua, ab omni graviore noxâ faciliè quemvis coërceret. Quomodo enim auderemus tanto Domino inspectante nefas ullum, vel etiam leve piaculum committere? Ideo Tobias cautus pater tam filio, quàm cuius nostrum inculcans: Omnibus diebus vitæ tuæ, inquit, in mente habeto Deum, & omnia consilia tua in ipso permancant. Quod & Salomon sapientissimè omnibus ac singulis instillans: In omnibus viis tuis, inquit, cogita illum, & ipse dirigeret gressus tuos. Optime dixit Severinus Boëthius: Magna nobis indita est necessitas prohibitis, cum omnia agamus in oculis Dei cuncta cernatis. Præceptionis hujus observantissimus David, Providebat Dominum in conspectu suo semper. In eandem curam intensissimus Job: Nōne, inquit, Deus considerat vias meas, & circuitos gressus meos dinumerat? Ergo bonæ mentis homo, quod Abbas Bessarion tradit, torus sit oculus, velut Cherubim & Seraphim, qui Deum jugi memoriâ & veneratione intueatur. Cogita illum in omnibus viis tuis. Promittit Deus amantissimè: Filia, cogita semper de me, & ego cogitabo semper de te. Tu, ut mihi obedias & servias, ego ut te dirigam ac protegam. Optima ratio ad omnes vincendos hostes, animi Deum semper cogitantis recordatio.

CAPVT XXV.

Daniel cernit aperiri libros in judicium confessu. Hic de malæ conscientie supplicio.

C Vriam caelestem Daniel suis coloribus depingens oculis subiecit Thronum Dei igneum cum igneis rotis, exuberantem è throno flavium, thronos affessorum, grandævum judicem, capillos & vestimenta judicis, ejusdem famulos & nobiles ephēbos. Et reverâ grandis illa sit aula necesse est, quæ præter judicem & ejus affessores, mille insuper miliones famulorum & & plures capiat. Post hæc, ait Daniel, judicium sedit, & libri aperti sunt. Sed quinam illi? Summa librorum varietas est. Dicitur novæque ac Christianæ legis instituta, liber grandis & à nemine satis unquam evolendus. Liber alius Prædestinationis, seu Vitæ, qui omnium beatorum nomina complectitur. Sed & alius est liber Mortis, seu Reprobationis, qui damnatorum omnium nomenclaturam habet. Præter hos, alii sunt libri, quorum unum quivis hominum habet. De his arcanorum scriptor: Libri aperti sunt, inquit, & judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Hi libri in ipsis hominibus sunt propriæ singulorum conscientia, in Deo autem omniscientia ejus, & specialis memoria factorum cujusque. Mentionem horum injiciens Ephremus: Formidabiles libri, ait, in quibus scripta sunt opera nostra, & actus & verba, & quæcumque egimus in hac vitâ: nec solum actus, sed & cogitationes & intentiones cordis. Liber amplus & secretorum plenus, cuiusque conscientia. De hac, mi Lector, librum singularem dabimus. Intereâ in gustulum propinabimus bonæ malæque tam dulcedinem quàm amarorem, de Bonâ Conscientiâ hoc capite locuturi, eo fine ut in omnibus non tam spectemus famam quàm conscientiam.

2. Intellectus imbecillitas roboranda est facili cogitatione: Quidquid denique agamus, sive legamus, seu scribamus, sive loquamur, seu taceamus, sive laboremus, seu quiescamus, sub oculis versamur hujus Domini, quem mille iterumque mille miliones Angelorum cingunt. Si cogitatio hæc unica foret assidua, ab omni graviore noxâ faciliè quemvis coërceret. Quomodo enim auderemus tanto Domino inspectante nefas ullum, vel etiam leve piaculum committere? Ideo Tobias cautus pater tam filio, quàm cuius nostrum inculcans: Omnibus diebus vitæ tuæ, inquit, in mente habeto Deum, & omnia consilia tua in ipso permancant. Quod & Salomon sapientissimè omnibus ac singulis instillans: In omnibus viis tuis, inquit, cogita illum, & ipse dirigeret gressus tuos. Optime dixit Severinus Boëthius: Magna nobis indita est necessitas prohibitis, cum omnia agamus in oculis Dei cuncta cernatis. Præceptionis hujus observantissimus David, Providebat Dominum in conspectu suo semper. In eandem curam intensissimus Job: Nōne, inquit, Deus considerat vias meas, & circuitos gressus meos dinumerat? Ergo bonæ mentis homo, quod Abbas Bessarion tradit, torus sit oculus, velut Cherubim & Seraphim, qui Deum jugi memoriâ & veneratione intueatur. Cogita illum in omnibus viis tuis. Promittit Deus amantissimè: Filia, cogita semper de me, & ego cogitabo semper de te. Tu, ut mihi obedias & servias, ego ut te dirigam ac protegam. Optima ratio ad omnes vincendos hostes, animi Deum semper cogitantis recordatio.

S. I.

Lipp. lib. 1. Polit. c. 5. De officio conscientia.

Boeth. l. 4. de Consol. philos. pro. sa. 3. Sutor. in Tiberio cap. 67.

Sen. ep. 97. mihi p. 609.

Invenal. sat. 13. v. 1. na. 5.

Polyb. in fragmentis.

Invenal. eadem sat. v. 139.

Vestibulum ante ipsum primis in faucibus

Orci, Lucius et ultrices posuere cubilia Curae. Virgil. lib. 6. Aeneid. ante medium a Plautus in Mostellaria. b Madaura. c Cicero pro Sexto. Rose.

Conscientia est impiis hominibus crux.

Hic in antecessum e profanis paucula libemus. Conscien ar cam Justus Lipsius describit, est reliqua in homine la ratione scintilla, bonorum malorumque facinorumim. & iudex. Conscientia ante peccatum est frenum, post peccatum vero flagrum, quia perfecto demum scelere magnitudo ejus intelligitur. Sed frenum est ante peccatum, quia infixa nobis estis rei averlatio, quam natura damnavit. Improbilas, Plutarcho teste, ex seipsa sibi supplicium struit, ipsa morte amarius. Qui Boethius exactissime consentiens. Sicut probis, inquit, probitas est premium, ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Tiberius Imperator flagitiosa conscientia pœnas perferentis, jamque semetipsum pertæsus, summam malorum suorum pœnam professus est his vocibus: Dii me Deaque pejus perdant, quam quotidie perire sentio, si scio. Profecto quod Annae asserit, prima & maxima pœna peccantium est, peccasse. Nec ullum scelus impunitum est, quoniam sceleris in scelere supplicium est. Conscientiam ergo mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eò quod perpetua illam sollicitudo urget ac verberat. Subest animis etiam in pessima abductis boni sensus, nec enim ignorant quid faciendum, sed negligunt. Tam verè quam appositè præficus canit Satyricus:

Exemplo quodcumque malo committitur, ipsi Displicet auctor; prima est hac ultio, quod se Iudice, nemo nocens absolvitur, improba quamvis Gratia fallaci Prætoris vicerit urna.

Conscientia mille testes, O miserum te, si contemnis hunc testem. Nam, ut Polybius, Nullus neque testis tam formidabilis, neque iudex tam gravis quam conscientia, quæ manibus cujusque insidet & inhabitat. Sed addit Aquinas poeta:

Hos tu Evasisse purg: quos diri conscia facti Mens habet attonitos, & surdo verbere cedit, Occultum quatiente animo tortore flagellum?

Abconditum illud malæ conscientia flagellum Maro eruditè Curas ultrices nominat. Hinc illud Comici verissimum:

Nihil est miserius, quam animus hominis conscientia. a

Nam etsi à ceteris silentium est, tamen ipse se reus accusat. b Prætoris tinnam & iudicium evadere possumus, conscientia lanienam, & cruciatum non possumus. Romanus Orator Tullius & Sextum Roscium Americanum propugnans: Nolite, inquit, putare, quemadmodum in fabulis sæpe videtis, eos, qui aliquid impie scelerateque commiserunt, agitari & perterrereri furiarum tadis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maxime vexat, suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ mala cogitationes, conscientiaq, animi terrent. Ha sunt impiis asidua, domesticaq, furia. Hinc nemo crimini gestat in pectore, qui non idem Nemefin in tergo. Nisi forsitan piscem, qui hamum voravit, captum neges, antequam à cocis afferat, aut in frustra concidatur. Cognatum, imò innatum, omni sceleris sceleris supplicium. Quis enim ille unquam tam projectus ad omne nefas, qui non acria quædam flagella in animo, & velut ictus fenserit, sive in faciendo sceleris, sive magis post factum? Ut cruciarii, Romano ritu, crucem suam ferebant, ipsi ab eâ mox ferendi: sic impiis omnibus conscientia hanc crucem Deus imposuit, in quâ pœnas luant, priusquam luant. An solam eam punitionem censemus, quæ incurrit in oculos? quàm corpusculum hoc subit? Non est. Externa ista omnia leviter, nec in longum nos tangunt; interna sunt quæ angunt. Ut magis in morbo judicantur, qui tabe aut marcere laborant, quàm qui inflammatione aliqua aut febris, & tamen hæ magis apparent: sic in graviore sunt pœna improbi, qui lento illo passu ducuntur ad

A eternam suam mortem, quos animus, latens canifer, quotidie minutis ictibus cædit & pungit. Uao verbo abfolvam: Mala conscientia, carcer, infernus, & gehenna est. Inspice nunc igitur conscientia librum, ut effugias gehennæ supplicium. Ab innumeris profanorum testimoniis ad sacra transeamus.

S. I. I.

F Acundia Romanâ Tullii multo parentior Pelaga Chrylostomi de Conscientia mala hæc suggerit. Ante supplicium, vitium insiguit supplicium; peccatum in se continet penam, antequam puniatur. Iudex incorruptus Conscientia, cum adversus hominem exurgit, clarâ voce clamat, & accusat, & ostendit, & quasi ante oculos scribit peccatorum magnitudinem. Eâque ob rem misericors Deus principio cum peccatore formaret hominem conscientiam illi indidit accusatricem perpetuam, quæ decipi, & deceptionem ferre possit nunquam. Et licet quis admissio peccato, perpetratoque aliquo facinore illucito, omnes homines celet, illam tamen accusatricem non poterit latere: nam hanc intrinsecus habentes, ubique sumus circumferimus. Ipsa nos circumit, obturbat, lanat, flagellat, nunquam quiescit: sed & domi, & in foro, & in templis, & in mensâ, & dormientem, & surgentem adortur, rationem delictorum exigit, obque oculos proponit & delictorum gravitatem, & subsequitur pœnam. Et quasi medicus optimus non cessat sua medicamenta apponere: & si semel depellatur, neque sic desistit, sed continuam curam gerit. Hoc & conscientia epus est, ut jupiter memoriam ingerat, nec permittat unquam factorum oblivionem nos venire: sed ob oculos proponit, ut vel hac ratione non adiores faciat, ne in eadem peccata probabamur. Hæc Chrylostomi confirmans Ambrosius:

Quæ enim, inquit, pœna gravior, quàm interioris vultus conscientia? Quod severius iudicium, quàm domesticum, quo unusquisque sibi est reus seque ipse arguit? omnia adversa habet, qui ipse sibi displicet, ipse sui accusator, ipse sui testis, nec invenit, quod fugiat, qui ipse se perurget & stimulat. De conscientia irrequieto verme Chritus verba faciens ter ingeminat horrorem istud: Vermis eorum non moritur. Cur autem laniena conscientia rodenti vermi confertur? Equiparatio exacta. Nam uti vermes carnem bubulam, ferinam, aliam, è quâ nascuntur, penetrant & consumunt, ita suis ipsa culpis corroditur conscientia. Deinde vermes diu noctûque non facile unquam feriantur, ita conscientia morsibus assiduis reum convellit, diem noctemque amarioribus inficit. Vivacissimus vermis iste non moritur. Non absimili querelâ Jobus: O castus, me tuum statuis antagonistam, cum quo velut pari duello congregiaris? Sed tantum abest ut tibi sim resistendo, ut etiam me ipsum meaque ipse miserias, dolores, cruciatu, & interiores morsus ferre diutius vix possim. Heri aut hæc oculos exire, fallere, officii oblinere ne aratum nec difficile; nemo vigilantem conscientia oculum sopire ad lubitum, aut decipere ad votum unquam potuit. Bernardus eleganter profusus ac sapienter: Nihil, inquit, de tantâ numerositate spectantium molestior oculis suo cujusque. Non est aspectus sive in celo, sive in terra, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. Non latent tenebra vel seipsas. Se vident, quæ aliud non vident. Operantur tenebrarum sequuntur illas, nec est quod se abscondant ab oculis illis, nec in tenebris quidem. Hic est vermis, qui non moritur, memoria præteritorum. Semel injectus vel potius immarus peccatum, hæc firmiter, nequaquam demceps avellendus. Nec cessat rodere conscientiam, eaque pastus, est a utique inconsumentibus perpetuat vitam. Canit regalis palates: Multa flagella peccatoris. Sed, ô regum optime, aliud canis alibi: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Hæc sibi met videntur contradicere. Bernardus hic interpretem agens: Qui, ait, in labore hominum non sunt, in labore demonum profecto erunt. Infernus quidam & carcer est anima.

animes, rea conscientia est. Quod Augustinus confirmans: Inter omnes, inquit, tribulationes humanae anima non est major tribulatio quam conscientia delictorum. Rea conscientia sedes inferorum. Hic vermes mordent, diaboli torquent. Tu ergo tuum inspicere librum, ut effugias hunc infernum. In eandem hanc sententiam concedens Ambrosius: Vides convivium peccatoris, inquit, interroga ejus conscientiam. Nomen gravius feret omnibus sepulchris? Invenies latitiam ejus, & salubritatem miraris corporis, filiorum atque opum abundantiam: introspecte ulcera & vices anime ejus, cordisq; mestitudinem. A quo absolvi potest, qui nec sibi innocens est? Ergo impius ipse sibi poena est; justus autem ipse sibi gloria.

§. III.

Non ergo splendor ille tibi imponat, & circumfusa potentia aut opes: quia non magis illi ideo felices, aut beati, quam sani, quorum febris aut podagra recumbit in purpureo fratro. Mendicium aliquem in fabula vides, qui regis personam sustinet, auratum & pulchrum: vides sed non invides, quia lateret sub auro illo scis scabium, pedorem, fordes. Idem existima in magnis omnibus istis & superbis mortalibus: quorum mentes si recludantur, ait Tacitus, possint aspici lanuatus & ictus: quando ut corpora verberibus, ita conscientia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Rident illi saepe, fateor; sed non verum risum: gaudent; sed non germanum gaudium. Non certe magis quam ii, qui capitis damnati in carcere continentur, subinde tamen tesseris aut talis se fallere conantur, nec fallunt. Manet enim impressus ille imminens supplicii terror, nec tollit se unquam ab oculis imago lurida mortis. Vide mihi, fodes, dimoto exteriorum isto velo, Siculum tyrannum:

*Districtus ensis cui super impiam
Cervice pendet, non Sicula dapes
Dulcem elaborarunt saporem;
Non enim, cytharae, cantus
Sonnium reducent.*

Atqui hi conscientiae mortis profecto veri sunt cruciatus, quibus nullos comparemus equuleos, fiduculas, uncos. Haec vera animorum tormenta sunt, angii semper, penitere, metuere, pavere. Proprium est nocentium, tepidare.

Hos conscientiae terrores immittendos minatus olim Deus: Timebis, ait, nocte & die. Mane dices, quis mihi det vestrum? & vespere, quis mihi det manes? Propter cordis tua formidinem, qua terberis. Eiusdem generis mina sunt: Dabo pavorem in cordibus eorum, terrebunt eos sonitus folii volantis, & ita fugient quasi gladium. Fugient, inquit, ut gladium, non ut gladiatorum, quem aut precibus exorare, aut vi repellere, aut conciliare pretio licet, gladius volans & cervicibus imminens supplicium inevitabile. Hoc & verba Jobi graphicè docent: Sonitus terroris semper in auribus illius; & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur. Non credit quod reveri possit de tenebris ad lucem, circumspiciens

inducere gladium. Quemadmodum Dionysii Siculi assentator Damocles è sera equina pendulum supra caput gladium formidabat: ita Solymitarum epulonem Lazari interfectorem conscientia terrebat ut iudex, torquebat ut carnifex. Quod oratione luculentissima Chryostomus exponens: Nec mihi dixeris, ait, illum mensam sumptuosam frui, vestibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre, alios submovere in foro; sed explicam tibi istius conscientiam, & videbis intus gravem peccatorum tumultum, jugem metum, tempestatem, turbationem: videbis velut in curia mentem ad thronum conscientiae conscendisse regalem; & tanquam iudicem quempiam sedentem, & cogitationis loco carnificum adhibentem, in equuleo suspendentem, lateraque conscientiae radentem unguis pro commissis, vehementer inclamantem, cum nemo sciat, nisi quod solus Deus haec videre noverit. Etenim qui

committit adulterium, etiamsi nullum habeat accusatorem, non desinit tamen intus seipsum accusare: & voluptas quidem temporaria est, dolor vero perpetuus, timor utriusque ac tremor, suspicio & anxietas, angulos metuit, umbras ipsas formidat suos ipsius famulos, confisos, confisos, idem ipsam quam corrumpit, & virum quem affectit contumelia: obambulat amarum accusatorem circumspiciens conscientiam, cum sit suo ipsius iudicio damnatus, nec vel ad breve tempus possit respirare. Nam & in lecto, & in mensa, & in foro, & in domo, & inter diu, & noctu, & in ipsis frequenter somnis haec inquiratis simulachra videt, ipsiusque Cain vitam vivit gemens, & tremens super terram; cum nemo sciat, intus tamen habet ignem implicitum. Idem patiuntur & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt, hoc & ebriosi, in somnia, quotquot in peccatis vivunt. Neque enim ullà ratione iudicium illud potest corrumpi muneribus.

Audite protoplastum in ipso deliciarum loco ad occursum Numinis trepidantem: Vocem tuam, inquit, audivi in paradiso & timui, ed quod nudus essem, & abscondi me. Quid hoc, oro, formidinis in paradiso? Nullus locus tam tutus, tam sacer, tam amoenus, qui malam conscientiam tranquillet. Fugit Adam ne sine persequente. Sed quid istud est pavoris tam male solliciti in ipso voluptatis orto? Deus ipsa est clementia; quem hostium timet? Interiori accusatricem conscientiam, quae noxas exprobrare, punire, flagellare non cessat.

Cainus à parente fure non degener homicida filius, fratre jam interfecto: Ecce, ait, egius me hodie à facie terra & à facie tua abscondar, & ero vagus & profugus in terra: omnis igitur qui invenerit me, occidet me. Quid, obsecro, aut quem metuit? praeter parentes duos in orbe mortali nullus est, quem horret sicarium? Campum, & ipsum caeli fratris locum veluti testem oculatum perhorrescit. Deinde potuit vereri ne Angelorum, aliquis supernè ruet in se, atque occideret. Sed & feras, ierpentes, viperas, urfos, leones, pardos timebat, ne fraternae caedis poenas à se repetere. Quia & ipsos parentes, ne homicidii forsitan ultores essent, pavebat. Potuerunt enim & parentes à filio discere, quod didicerunt posteri à parente. Idecirco & urbem struxit, ut se tueretur ac maniret. Nam egressus Cain à facie Domini, habitavit profugus in terra ad orientalem plagam Eden, & edificavit civitatem. Sed quare Deus fratricida huic flagitiosam gratiam vitæ fecit? capitalem poenam decies commertus fuisset: Nihilominus mitis Deus: Nequaquam, ait, ita fiet, sed omnis qui occiderit Cain septuplum punietur.

Postquam, Dominus Cain signum, ut non interficeret eum omnibus qui invenisset eum. Dedit ergo Deus Caino publicam vitam fidem, sed altiore consilio, idque in illius poenam, cui celerior mors, minus fuisset supplicii. Perinde si Deus illi dixisset: Gravius te puniam, quam ut è vivis tam cito te rolli permitram; dum vixeris avernale conscientiae supplicium sustinebis. Quod Ambrosius clarissime testatur: Cain longevitas indulta, inquit, vindicta est, ed quod vixit metu, & prolixum spatium multo cucurrit & infructuoso labore; quia poena nil gravius, quam ut quæ ipse sibi majorum causa poenarum sit. De-

Ambros. tomo 4. l. 2. de Cain & Abel c. 10. mihi pag. 137. Martinus Lutherus in suis Bibliis Francofurti editis Anno 1562. mihi pag. 305. am Duxen des Wats huc scribit: Dichto ist so hart wider uns/ als unser eigen Gewissen/ damit wir/ als mit eigener Hand schrift überzeuge werden.

§. IV.

Quocirca in rebus omnibus, ut initio dixi non tam spectemus famam quam Conscientiam. Quod dictatrice ratione. Plinius Secundus luculentissime docens: Meminimus, inquit, quando majore animo honestatis fructus in conscientia, quam in fama reponatur. Ornat haec animi magnitudo, quæ nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert, recteque facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Quoto autem cuique eadem honestatis cura secreto,

Gen. cap. 3. vers. 10. Post peccatum timor invasit Adam;

Cainum post fratricidium. Gen. cap. 4. vers. 14.

Ibid. v. 16. & 17.

Ibid. v. 15. Signum illud è communi sententia fuit tremor corporis, maxime capitis aut vultus consternatio.

Plin. Secund. l. 1. ep. 8. & l. 1. ep. 22. & l. 3. epist. 20. med. In conscientia major honestatis fructus quam in fama reponitur.

secreto, qua palam & Multi famam, conscientiam pauci ve-
rentur.

CAPUT XXVI.

De Conscientia bone tranquillitate ac gaudio.

Si nobis frons nondum perit, in ruborem dabunt nos ista. Ita prisci, & a sacris Christianis alieni sapuerunt ad virtutem, ut ad ostentationem nihil, ad conscientiam omnia censerint referenda. Hem, miseri nos, ab hominum iudiciis & semunculis pendemus toti: Quid isti, & isti, & illi, ajunt, de nobis dicent? in ora hominum abibimus, in fabulas mittemur, in ore & sermone omnium erimus. Quid, o fatue, attendis famam, & negligis conscientiam? Hortatur Iſaias: *Requirite diligenter in libro Domini, & legite. Quid hominum, quid sermones & iudicia formidamus. Quisquis est inspicite conscientia librum, ut effugias gehennae supplicium.* Sapienter ac sancte dixit religiosissimus scriptor: *Non est culpanda scientia, sed praeferenda. Immo Christi est semper bona conscientia, & virtuosa vita. Quia vero plurimae res magis student scire quam bene vivere, ideo saepe errant, & pene nullam vel modicum fructum ferunt.* Quid multiplex notitia, quid omnigena prodest scientia, si sua reum accuset conscientia?

Iſaia c. 34. vers. 16.

Thomas, de Kempis de Imit. Christi lib. 1. cap. 3. num. 4.

Gyges armento regio praefectus annulum aureum, ut in fabulis est, e digito extincti hominis subducens in pastorum coeta, sic eo usus est: Cum annuli palam introitus & ad palmam converteret, a nullo videbatur, cum ille tamen videret omnes; cum vero annulum in priorem locum reduceret, & gemmam foras verteret, ab omnibus denuo cernebatur. Hac annuli beneficia opportunitate Gyges & Cadaulen Lydia regem interfecit, & sibi conjugem ac regnum vendicavit. Hanc e Platone fabulam percensens Ambrosius: *Da hunc annulum sapienti, ait, ut beneficio eius possit latere, cum deliquerit, non minus fugiet peccatorum contumeliam, quam si non possit latere. Non enim latebra sapienti spes impunitatis, sed innocentia est. Nihil namque agit sapiens, nisi quod honestum sit, nisi quod cum sinceritate, sine fraude sit: neque quidquam facit in quo se crimine quoquam obliget, etiamsi latere possit. Sibi enim est reus priusquam ceteris, nec tam pudenda apud eum publicatio flagitii, quam conscientia est.*

Ambrosius, 20. 1. l. 3. offic. c. 5. mibi p. 70.

Sancta propolita custodiunt conscientiam, prava desideria collurulant.

Ambrosius, l. 3. offic. cap. 4.

In die iudicii omnes videbunt conscientiam uniuscuiusque.

Hoc igitur cuivis bonae mentis homini sanctissime decretum sit: Etiam si nulli sint inferi, mors nulla, nulli diaboli, quia tamen peccatum Deo tantopere scio displicere, non patiar me unquam eo adigi, ut sciens volens vel noxam leviorum committam. Nisi quisque secum ita statuatur, actum est de diuturna innocentia. Facile collurulant conscientiam prava desideria, quam non vigilantissime custodiunt sancta propolita. Ubi vero conscientia sordes, ibi nulla quies, sed turbae & intemperies plurima. Mediolanensis Antistes, quem Ambrosius de inquinata conscientia tormento differens Nomen, ait, *hoc magis fugiendum, quam mors, quam dispendium, quam inopia, quam exilium, quam debilitatis dolor.*

Sic igitur quisque apud antiquum suum constantissime decernat: Etiam si hoc nequam ausum nemo resciat, nemo proniat, etiam si nec corpori nec animo, nec temporis nec aeternitatis ullum supplicium impendeat, quia tamen peccatum omne Deo displicet, in aeternum non faciam quod Deo displicere scio. Huius animi homo magis veretur conscientiam quam famam; alii magis famam verentur quam conscientiam, recteque facti laudem non ex facto, sed, e vulgi iudicio & sermone petunt; pleraque omnia ad ostentationem referunt. Supremo die Iudicii, penduntur hi libri, & sic unus omnium, ita unius conscientiam pervidebunt omnes. Nunc igitur suae quisque conscientiae librum inspiciat, ut gehennae supplicium evadat. Pura conscientia, thesaurus in orbe maximus. Nihil in vita securum solutumque est metu praeter innocentiam.

Conscientia vis magna est in utramque partem; ut neque timeant illi, qui nihil admiserunt, & peccata semper ante oculos versari putent, qui peccaverunt. Hoc animi iudicium bona approbans, mala abhorrens ex religione & Dei metu oritur. Omnes illuc vocatur ab interno isto iudice velut ad tribunal: & homini formato indelebilem hunc characterem Deus impressit. De conscientia pulchre Tertullianus: *Potest obrutari, ait, quia non est Deus; extingui non potest, quia deo est. Utrumque recte. Nam & nubes aliqua live aut laeum ei obducitur, affectu aut contemptu jubente; sed profusus non amovetur aut tollitur, imo ipsa aulorum tollit. Itaque bona illa semper metu vacua, imo in gaudio est: Mala autem etiam in solitudine anxia & sollicita est. Potest enim nocenti contingere ut lateat, latendi fides non potest. Subinde Conscientia obumbratur aliquamdiu, non extinguitur.*

Nocte disique tuum gestas in pectore testem. Improbissimi hominis est contemnere hunc testem, imo & tortorem. Uicit enim, caedit, lancinat, eo gravis quia sine morte. Graecorum adagium verum: Conscientia animum verberat. Et quidem assiduo illo & surdo verberet. Namque animus impurus, diis hominibusque infestus, neque vigilis, neque quietibus sedari potest. Ita Conscientia mentem excitat vastat. Sic tamen hodie vivitur, ut multi famam, quod diximus, pauci conscientiam vereantur. Conscientia mala tormentum disertatione superius explicavimus, Conscientia bona tranquillitatem & gaudium sequenti hac explicaturi.

S. I.

Bernardus de interiore domo verba faciens: *Conscientia bona, inquit, templum est Salomonis, hortus deliciarum, aula Dei, habitaculum Spiritus sancti, liber signatus & clausus, in die iudicii aperiendus.* Quae autem inter Salomonis templum & Conscientiam aequiparatio? Non modica certe. Nam malleus & securis non sunt aulata in domo cum edificaretur. Prodigium profus & Architectonicum ingens miraculum, tantam aedificii molem tali ordine, tanta quiete, tali silentio educi, ut nec dolabra, nec ferramentum cavatorum, nec rancia, nec ascia audiretur. Quo quidem bona Conscientia huic templo simillima; pavor, metus, terror, cupiditatum strepitus, affectuum immoderatorum tumultus, peccatorum rudentes mallei, iracundiae fragores, non audiuntur in ea. Templum est, summa hic quies & securitas est, quomodocumque demum res cadant, feliciter, infeliciter, etsi vel hastis pluat, etsi terra collabatur, etsi caelum ruat, bona Conscientia casuum secunda, sine metu, in tuto est, in portu navigat. Hinc Bernardus libere pronuntiat: *Nihil est jucundius, nihil curius, nihil dicitur bonius Conscientia. Premat corpus, trahat mundus, terreat diabolus, illa erit secunda.* Salomonis templum, bona Conscientia, asylum tutissimum. Neque vero, eodem Bernardo teste, ullum certius futurae benedictionis testimonium, rariis, quam, *Nil conficere sibi, nulla pallefcere culpa.* Nec tantum aeneus murus, quietissimum templum, securissimum asylum beatitudinis futurae testimonium utilissimum, sed caelum est extra caelum Conscientia tranquilla. Ubi rex, ibi curia; ubi Deus, ibi caelum. *Factus est in pace locus eius.* Conscientia munda, quod Bernardus asserit, habitaculum Spiritus sancti, aula Dei tam voluptarius Deo locus, quam ipsum caelum. Hebraeus vates Iſaias fungenda legationem se offerens: *Ecce ego, inquit, misere me. At contra Moses legationem obeundam a se removens:*

Quis

Quis sum ego, inquit, ut vadam ad Pharaonem? Utrumque Hieronymus expendens: Propheta, inquit, non tam merito sui, quam misericordiam Dei confusus postquam à Seraphim audierat: Ecce tetigit hoc labia tua, & abstulit iniquitates tuas, orio torpere noluit, ultro in ministerium Dei, velut à peccatis liber, obtulit se zelo fidei. Sed Moses disciplinis profanis eruditus, & Aegyptii interfecti conscientiam tactus difficiliorem legationem reformidavit, Ita Hsaiam bona Conscientia confidentem reddidit & ad ardua erexit, Moſen malæ Conscientiæ sola pæne suspicio timidum fecit. Jeseus David nondum diademate potitus quantis à Saule premebatur calamitatibus: quanta sustinebat certamina? undique desertus, insidiis undique cinctus, vitam inopent & vagam profecutus tot miseriis subiit, tot adit pericula, tam varios sub casus se subiecit, nihilominus in summis miseriis in extremis periculis animo sistimus urſos & leones generosâ manu debellavit, gigantem Philistæum fundâ dejecit, totos Philistæorum exercitus pæne uno spiritu distulavit, qui de seipſo: Loquebar, inquit, de testimoniis tuis in conspectu regum & non confundabar. En apud Reges & Imperatores cordatissimum veri profectorem. Pura Conscientia hos illi animos suggestit. At ubi eum filius rebellis Absalon oppugnavit, quam pusillo, imbecilli, fractoq; animo confectus David: Surgite, ait, fugiamus: neque enim erit nobis effugium à facie Absalon: festinate egredite, ne forte veniens occupet nos & impellat super nos ruinam, & percutiat civitatem in ore gladii. Hem, miles tam peritus & exercitatus, dux belli tam strenuus & animi plenus, qui toties in acie stetit, qui unus & solus Philistæa castra evertit, qui silice unico decem milia hostium percussit, qui in omnia pericula impavidus ruit, quam animo timido, vceptors, pavidus imbellem & præliis minimè affluetum fugit juvenem, & sum quidem filium? Hos illi terrores addidit Conscientia. Adulterium & homicidium, liberi molliùs educati hunc heroem ita fregerunt ac debilitarunt ut metum factus & fugam sibi suisq; omnibus circumspiciens dicat: Fugite, festinate. Conscientia mala timidissima; Conscientia bona est intrepida, robustissima, alacerrima.

§. I I.

I Saaci filius Jacob è Mesopotamiâ redux in patriam, Germanum fratrem Esau cum quadringentis viris hostiliter occurrentem habuit inermis cum imbelli grege viator. Ita, Timuit Jacob valde, & perterritus divisit populum, qui secum erat. Sed & Deum anxii precibus conveniens: Erue me, inquit, de manu fratris mei Esau, quia valde eum timeo, ne forte veniens percutiat matrem cum filiis. Nihilominus sacer historicus subjungit: Cùmque dormisset ibi nocte illâ. Quomodo hîc dicta dictis conveniunt? Timor non admittit somnum; malus dormientium custos est metus. Sed respondemus, hunc timorem non trepidantis Conscientiæ, sed vigilantis fuisse providentiæ. Providus paterfamilias Jacob sua omnia quam potuit solertissimè disposuit, cetera bono Deo commisit, & ad quietem se recepit, quia eum Conscientia non accusavit. Quod Ambrosius studiosissimè observans: Periturus, inquit, à fratre concordiam dormivit in castris. Perfectiorum, inquit, virtus habet quietis tranquillitatem & stabilitatem. Ideo Dominus donum ejus perfectioribus reservavit dicens: Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis. Perfectiorum est enim non facile mundanis moveri, non turbari metu, non exagitari suspitione, non terrore concuti, non dolore vexari, sed quasi in litore tutissimo adversum insurgentes fluctus secularium procellarum mentem immobilem fidâ statione placidare. Hoc firmamentum Christianis mentibus Christus inrexit, pacem internam invehens animis probatorum, ut non turbetur cor nostrum, neque exagitetur animus. Hanc pacem super omnem mentem esse Apostolus doctor asseruit, dicens: Et

A pax Dei, quæ exuperat omnem mentem, custodiat corda vestra & sensus in Christo Jesu. Fructus itaque pacis est non perturbari in pectore. Denique vitæ quasi quies est, injustus autem inquietudinis & perturbationis plenus est. Iraque amplius suis suspitionibus affigitur impius, quam alienis plerique verberibus, majoresque vibices vulnerum in ejus animo sunt, quam in eorum corpore, qui ab aliis verberantur. Grande est intra se aliquam tranquillum esse, & sibi convenire. Foris pax aut Imperatoris sollicita providentiâ, aut manu militum queritur, aut bellorum prospero cedit eventu, aut interfectione aliquâ barbarorum, si in se hostium motu arma convertant. In eâ pace nulla nostra virtus, sed eventus est. Certè gloria pacis illius ad Imperatorem refertur, istius pacis fructus in nobis est, quæ est in mentibus singulorum, quæ tenetur affectibus. Istius pacis major est fructus, quo spiritalis nequitia tentamenta, quam quo arma hostilia repelluntur. Ita pax sublimior, quæ corporalium passionum excludit illecebras, perturbationesque mitigat, quam ea quæ barbaricos sedat incurſus.

B Hanc animi pacem, hanc Conscientiæ tranquillitatem licet obrinere hac expeditâ & facili ratione: Quiescet, quod potest, faciat. Ceteras omnes curas & seipsum totum quantum quantum est, providentiſſimo Deo quam integritimè committat. Ita mentis liberâ profus & tranquillâ poterit dicere: Feci quod mearum partium fuit, cetera curabit Deus, omnem sollicitudinem meam in ipsum projicio, quoniam ipsi cura est de nobis. Ubi feceris quod tuum est, jam supervacaneum est angere, trepidare, luctari. Tace ac quiesce. Si bonæ Conscientiæ es, Deus reget te, & nihil tibi deerit.

C Christus similibus turbis ingressus navim commisit se mari. Et facta est procella magna venti, quod Marcus testatur, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens. Apostoli velut jamjam submergendi trepidabant. At verò Dominus Jesus suaviter dormiebat, idque super cervical. Quid hoc? Num aded delicatus est Christus rigoris in seipsum assidua monitor: num in navi eger pulvinari? Euthymius & Theophylactus ligneum fuisse putant hoc cervical in puppi fabricatum, velut pulpitum. Sed Græca dictio τὸ πρὸς τὸν ἀδελφόν, pulvinar subjicit cogitandum. En igitur ipsissimam bonæ Conscientiæ imaginem. Conscientia sceleris expertis inter turbines, fluctus, & procellas, inter irati maris minas, inter omnia pericula, miseriis, calamitates, ærumnas, inter adversa omnia mollissimus est pulvinus conciliando somno aptissimus. Hinc homo pacatæ conscientiæ inter ruinas erectissimus: Non turbor, inquit, non angor, non crucior: tumultus & turbatum medium meam mihi reperio quietem. Ego dormio sine sollicitudine, cor meum ad Deum vigilat rectâ Intentione. Dulce pulvinarium Conscientiæ criminis vacua. Bernardo teste, Lectulus respersus floribus Conscientia bonis reserta operibus. Hic tranquillitas & gaudium, hic securitas & solidissimum solatium, inter omnes maris furias, adversa omnia.

§. III.

Q Vocitca non vereamur famam, ut jam monere cepimus, sed conscientiam: honestatis fructus non in famâ, sed in conscientia reponatur: nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam referantur. Quod Chrysoſtomus identidem urgens: Vehementer, inquit, rogo atque obsecro, ut suspitionibus, & laude, ac viruperatione hominum neglectis, diligenter invigilemus ac faciamus, ne alienis nobis mali conscii simus. Judicia hominum, obrectationes emulorum, sermones populi, destinatum cuique pramium, beatitudinem futuram nec minimâ parte queunt

Philip. c. 4. vers. 7. Fructus pacis est non turbari in pectore.

Major est pacis fructus, quo spiritalis nequitia tentamenta, quam quo arma hostilia repelluntur.

Ratio quæ conscientia tranquillitatem possimus obtinere.

1. Petr. c. 5. vers. 7.

Psal. 2. v. 1.

Marci c. 4. vers. 37.

Conscientia sceleris expertis inter turbines, fluctus, & procellas, inter irati maris minas, inter omnia adversa omnia mollissimus est pulvinus conciliando somno aptissimus.

Bernard, ferm. 47. in Cantic. mihi pag. 920.

Chrysoſt. tomo 2. in c. 27. Matt. hom. 88. mihi pag. 600. Judicia hominum, obrectationem futuram non possunt imminuere.

Splendor, queunt imminuere. Splendor nominis, celebritas fama, praeclara existimatio, honoris amplitudo, dignitatis claritas, memoriae perennitas neminem nec sanctum reddunt nec beatum: haec vitrum, non margaritum, amnochrylus, non aurum sunt; haec vana & inania, haec scarabaei umbra, haec merissima sunt somnia, quae ad vitam sanctimoniam, & beatitudinem obtinendam nihil faciunt. Bona Conscientia Tranquillitatis templum, & revera caelum est vel extra caelum. *Uti, inquit Isidorus, nunquam tristis esse? Bone vive.* Verissimè dixit Augustinus: *Corda fidelium celum sunt, quia in calos quotidie eriguntur.* Tranquillitate conscientiae nihil excogitari potest beatius & propinquius caelitem voluptati. Nihil igitur ad ostentationem, omnia ad Conscientiam referenda. Hoc agit bonae mentis homo, cui fixum in omni vita, transversum unguem à recta Conscientia non discedere.

Ita tres Hebraei principes, quorum abstinentiam initio proposuimus, ad conscientiam omnia referentes: Hos, ajunt, cibos è mensa regis non edimus; quidquid rex dicat, quidquid aila regia de nobis spargat, quidquid incommodi sequatur, his cibis conscientiam nostram non temeramus, sed nec statuam adoramus, licet ea foret altero, tanto altior statura, & auro ditior, licet è pyropis & adamantibus meris, compacta staret, non eam adoramus, conscientiam attendimus: Ita Daniel: Nabuchodonosori, ait, & filio ejus Balthafari veritatem in os ingero: tamen gratia omni excidam; potior mihi conscientia, quam gratia, quam & ipsa vita. Quod sacra templi vasa temulentiae serviant, reprehendo, etsi

A voces per jugulum sint rediturae, etsi caput reprehensionis huic impendendum; conscientiam specto. Deum verum venerari & quotidianis precibus invocare non cesso, etsi ad leones praecipiter; conscientiam observo.

Ita prorsus, ita nihil ad ostentationem & pompam, nihil ad vanam speciem & futilem gloriam, nihil ad inane spectaculum & ludi proscenium, ad conscientiam verò referenda sunt omnia. Mala conscientia infernus carcer est inter ipsas voluptates: Bona conscientia in asperissima etiam solitudine caelum est, nec ea certius ullum futurae beatitudinis testimonium. Hic cujusque liber supremi judicii die pandetur coram orbe inspectantibus universis, quidquid vel bonae vel malae notae jam inscripseris.

B Pessimi doctores in politicis, qui conscientiam seponunt aut calcant, qui externam virtutum speciem nobis ingerunt, ipsas admitti negant. Sed, Vela te, quisquis es, & verte in varias formas; ubicumque vera virtus non est, vitium subsequitur, ut ex eo inquires in animo, aut timor. Quod Tertullianus dilucide affirmans: *Omne Terribile in malum, inquit, aut timore aut pudore natura persuadit.* Sicut *virtutum omnium, Anno teste, pretium in ipsis est.* Et rectè *facti merces est, fecisse.* Quantò igitur melius, securius, firmius, rectè apertaque via incedere, Deo, suaeque conscientiae Dei vicario se probare, illudque fixissimè cum animo statutum habere: Nihil opinionis, conscientiae causam faciam omnia. Populo spectante fieri credam, quidquid me conscio facturus sum. Mille testes, sexcenti judices, Conscientia.

Finis libri Danielis.

TOBIAS